2024

DOKTORA TEZİ

SEFA ALTAY

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AKADEMİK YAZMA ZANAATI: SOSYOLOJİ ALANI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

Sefa ALTAY

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

ANKARA, 2024

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL

BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AKADEMİK YAZMA ZANAATI: SOSYOLOJİ ALANI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

Sefa ALTAY

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Musa ÖZTÜRK

ANKARA, 2024

ONAY

Sefa ALTAY tarafından hazırlanan “Akademik Yazma Zanaatı: Sosyoloji Alanı Üzerine Bir Araştırma” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	**Kabul / Red**	**Kurumu**	**İmza**
Prof. Dr. – Musa ÖZTÜRK	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. – Zafer ÇELİK	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. – Ali Zafer SAĞIROĞLU	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. – Osman ŞİMŞEK	Kabul	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Prof. Dr. – Tevfik ERDEM	Kabul	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 27.09.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. (27.09.2024)

İmza

Sefa ALTAY

TEŞEKKÜR

Tez sürecinin her aşamasında akademik nezaket, hassasiyet ve olgunlukla hareket ederek süreci kolaylaştıran danışmanım Prof. Dr. Musa ÖZTÜRK'e; tez izleme komitesinde yer alıp eleştiri ve önerileriyle tezin olgunlaşmasına katkı sağlayan Prof. Dr. Osman ŞİMŞEK ve Prof. Dr. Ramazan YELKEN'e, tez savunma jürisinde yer alan Prof. Dr. Tevfik ERDEM, Prof. Dr. Zafer ÇELİK ve Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU'na çok teşekkür ederim.

Akademik hayatımın gelişiminde büyük pay sahibi olan Prof. Dr. Mustafa ORÇAN; akademik düşünme ve akademik metin yazma konusunda ilk rehberim ve hocam Prof. Dr. Cevat ÖZYURT; bilgeliği, babacanlığı ve nezaketi ile örnek insan rahmetli Prof. Dr. Vehbi BAŞER; hayatı farklı gören, okuyan ve anlamlandıran ve bu yönüyle hem akademik hem de gündelik hayatımı derinden etkileyen Doç. Dr. Mehmet AYSOY ile tanışabilme ve kendileriyle vakit geçirebilme fırsatını elde edebildiğim için oldukça mutluyum.

İnandığı değerler uğruna duruşundan taviz vermeyen Huzeyfe PINARBAŞI'na entelektüel birikimi ve hayata adalet penceresinden bakan anlayışıyla dik duruşlu dostum Melih KURAN'a; akıl yürütme kabiliyeti, çabası ve iyi niyetiyle dostluğa ve akademik alana değer katan Mesut ARSLAN'a, akademisyenliğin anlamını pragmatist bir yerden değil, hakiki bir yerden kuran ve bu yönde hareket eden Fatih AYDIN'a ve samimiyetleri, iyi niyetleri ve dostluklarıyla muhabbet beslediğim Hasan GÜMRÜK ve Recep PELFANOĞLU'na tez sürecindeki katkılarından ziyade hayatı anlamlı ve yaşanabilir kılma konusundaki etkilerinden dolayı teşekkür ederim.

İnsanî özelliklerimi hem doğuştan hem de büyütme sürecinde büyük oranda belirleyen annem, babam ve rahmetli dedeme; gönlü güzel eşim, sevgili yoldaşım Selin'e ve varlığıyla huzur, sekînet, neşe ve mutluluk kaynağı olan canım kızım Vera'ya sonsuz teşekkürler. Kısacası beni ben yapan özellikleri kazanmamdaki etkileri ve akademik hayatıma ve tez sürecine katkılarından dolayı değerli büyüklerime, hocalarıma, dostlarıma ve aileme teşekkür etmek isterim. Siz olmasanız en azından şuanki ben olmazdım. İyi ki varsınız.

Ekim, 2024

ÖZ

Akademik Yazma Zanaatı: Sosyoloji Alanı Üzerine Bir Araştırma

Akademik yazma pratiği, akademik alanın bilgi düzeyinde kurucu unsuru olduğu kadar akademisyenlerin akademik alanda var olmalarının ve meşruiyet elde etmelerinin ana etmenidir. Sosyoloji alanı üzerine gerçekleştirilen bu araştırma, akademik yazma pratiğinin kuramsal, yöntemsel, ulusal ve küresel sosyoloji paradigması, akademik alandaki stratejiler, akademik ağlar vb. unsurların bağlamında ele almaktadır. Böylesi bir bağlam, akademik alanı var eden ve ona devamlılık kazandıran ana unsur olan "bilgi"nin üretilmesinin koşullarını; akademisyeni çevreleyen mekanizmaları, yapıları ve akademisyenin habitusu ekseninde düşünmeyi gerektirmektedir. Araştırmada; akademik alanda gerçekleşen akademik yazma pratiğinin, sosyolog akademisyenlerin bireysel, mesleki ve kurumsal düzeylerdeki motivasyon kaynakları, akademisyenlerin geliştirdikleri stratejileri, kurumsal yapıların akademik yazma pratiğini etkileme biçimlerini, üniversite kurumunun dönüşümünü ilişkisellikleri ve ulusal ve küresel bilim paradigması bağlamındaki değerlendirmesi sunulmaktadır. Araştırmada akademik yazma pratiği sosyoloji alanı özelinde soruşturulmaktadır. Araştırma metodolojik ve kuramsal düzeyde Bourdieu sosyolojisi ve yöntemsel olarak da Layder'in "uyarlayıcı kuramı" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Saha verileri yarı yapılandırılmış mülakatlar ile toplanmıştır. Bu bağlamda 26 sosyolog akademisyenle mülakatlar gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler kuramsal ve yöntemsel imkanlar dahilinde analiz edilirken nitel veri analizi yazılımı olan MAXQDA'dan faydalanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda akademik yazma pratiğinin bireysel düzeyde zanaat yönü, mesleki düzeyde zorunluluk, kurumsal düzeyde ise baskı aracı oluşu vurgulanmıştır. Bununla birlikte ulusal ve küresel sosyolojik epistemik cemaatin, akademik yazma pratiğini yönlendiren ve manipüle eden gücü ifade edilmiştir. Bu cemaat; bilim nesnesine, üniversiteye, dergi ağına hükmeden bir konumda bulunmaktadır. Fakat bunlarla birlikte araştırmada, akademisyenin bireysel çabalarının hâkim paradigmayı esneten rolü de alanların ve habitusların karşılıklı ilişkiselliği ekseninde tartışılmıştır. Sonuç olarak akademik yazmayı farklı bağlamları, alt disiplinleri ve ilişkisellikleri içerisinde anlayamaya ve analiz etmeye çalışan bu araştırma, akademik yazmanın üzerindeki örtüyü aralama çabası olarak ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Bourdieu, maxqda, uyarlayıcı kuram, akademik alan, bilim sosyolojisi, akademik yazma pratiği.

ABSTRACT

The Craft of Academic Writing: A Study on the Field of Sociology

Academic writing practice is not only the constitutive element of the academic field at the level of knowledge, but also the main factor for academics to exist and gain legitimacy in the academic field. This research on the field of sociology deals with academic writing practice in the context of theoretical, methodological, national and global sociological science paradigm, strategies in the academic field, academic networks, etc. Such a context requires thinking about the conditions of the production of 'knowledge', which is the main element that brings the academic field into existence and gives it continuity, on the axis of the mechanisms and structures surrounding the academic and the habitus of the academic. In this study, the motivation sources of sociologist academics at individual, professional and institutional levels, the strategies developed by academics, the ways in which institutional structures affect the practice of academic writing, the transformation of the university institution, and the evaluation of the academic writing practice in the context of the national and global science paradigm are presented. In the research, academic writing practice is investigated in the field of sociology. The research was conducted using Bourdieu's sociology at the methodological and theoretical level and Layder's 'adaptive theory' methodologically. Field data were collected through semi-structured interviews. In this context, interviews were conducted with 26 sociologist academics, and MAXQDA, a qualitative data analysis software, was used to discuss and analyse the data obtained within the theoretical and methodological possibilities. As a result of the analysis of the data, it was emphasised that academic writing practice is a craft at the individual level, a necessity at the professional level, and a means of pressure at the institutional level. In addition, the power of the national and global sociological epistemic community that directs and manipulates the practice of academic writing was expressed. This community is in a position to dominate the object of science, the university and the journal network. However, in addition to these, the role of the academician's individual endeavours in stretching the dominant paradigm is also discussed in the research on the axis of the interrelationality of fields and habituses. As a result, this research, which understands and analyses academic writing within the relationality of different contexts and sub-disciplines, can be expressed as an effort to lift the veil on academic writing.

Keywords: Bourdieu, maxqda, adaptive theory, academic field, sociology of science, academic writing practice.

İÇİNDEKİLER

ONAY i

BEYAN ii

TEŞEKKÜR iii

ÖZ iv

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER viii

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ xii

ŞEKİLLER DİZİNİ xiii

TABLOLAR DİZİNİ xv

GİRİŞ 1

1. AKADEMİK YAZMA PRATİĞİ 12

1.1. Araştırma Nedir ve Neden Yapılır? 12

1.2. Akademik Yazma 13

1.3. Akademik Yazı Türleri ve Akademik Yazının Özellikleri 16

1.4. Akademik Yayın ve Akademik Yayın Yapma Nedenleri 18

2. BOURDIEU SOSYOLOJİSİNDE ALAN VE AKADEMİ 24

2.1. Alan 26

2.2. Alan'ın Ele Alınış Biçimi: Pratik Sosyoloji, İlişkisellik ve Düşünümsellik 28

2.2.1. Nesnelcilik – Öznelcilik Dikotomisini Aşmak 29

2.2.2. İlişkisellik ve Düşünümsellik 31

2.3. Alan'a Giriş ve Alan'da Varoluş 35

2.3.1. Sermaye ve Sermaye Türleri 36

2.3.2. Habitus 39

2.3.3. Strateji 41
2.4. Akademik Alan ve Akademik Alanın Unsurları 42
2.4.1. Akademik Alanda İktidar İlişkileri 45
2.4.2. Disiplinin İktidarı 46
2.4.3. Yayınların Nesnel İktidarı 49
2.4.4. Akademik Unvanlar, İdari Görevler ve Akademi-dışının Etkisi 50
2.4.5. Meşruiyet, İtibar ve Çıkar 52
3. YÖNTEM 55
3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı 55
3.2. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği 56
3.3. Katılımcıların Seçimi 58
3.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı 61
3.5. Verilerin Analizi 62
3.6. Araştırma Esnasında Karşılaşılan Güçlükler 64
4. BULGULAR 66
4.1. Araştırma Yapmak 66
4.1.1. Sorun-Çözüm 67
4.1.2. Şahsi Unsurlar 72
4.1.3. Literatürde Boşluk / Özgünlük 77
4.1.4. Konu Belirleme 79
4.1.4.1. Danışman Etkisi 81
4.1.4.2. Güncellik 82
4.1.4.3. Sempozyum, Ders ve Çevre Etkisi 83
4.1.5. Çalışma Ortamı 86
4.1.6. Merkez-Taşra 89
4.1.7. Unvan Elde Etme Amaçlı Araştırma 94

4.1.7.1. Doçentlik Baskısı 96
4.1.7.2. Profesörlük 99
4.1.8. Maddi Kazanç Amaçlı Araştırma 101
4.1.8.1. Akademik Teşvik 103
4.2. Yazmak 107
4.2.1. Yazmanın Anlamı 108
4.2.2. Akademik Yazma Stili 110
4.2.3. Yabancı Dil 115
4.3. Yayın Yapmak 121
4.3.1. Disiplinin Hegemonyası 121
4.3.1.1. Popülerleşme 126
4.3.1.2. Yöntem Ayrışması 128
4.3.1.3. Atıf 132
4.3.2. Yayın Baskısı 135
4.3.2.1. İçsel Baskı 135
4.3.2.2. Dışsal Baskı 138
4.3.2.3. Yayınla ya da Yok Ol 146
4.3.3. Dergi Sahası 147
4.3.3.1. İndeks Sorunsalı 148
4.3.3.2. Dergi Editörleri ve Hakemler 151
4.3.4. Neoliberal Kültür ve Akademik Kapitalizm 155
4.3.4.1. Hızlı Yayın 156
4.3.4.1.1. Kitap Bölümleri Sorunsalı 161
4.3.4.1.2. Kongre, Sempozyum Sorunsalı 165
4.3.4.1.3. Kalitesiz Yayın 168
4.3.4.2. Projecilik 172

4.3.4.3. Neoliberalleşme 175
4.4. Akademi 180
4.4.1. Sosyoloji ve Sosyolog 180
4.4.2. Özel Hayat, Ders Verme ve İdarecilik 186
4.4.2.1. Özel Hayat 187
4.4.2.2. Ders Verme 191
4.4.2.3. İdarecilik 196
4.4.3. Akademinin Dönüştürücü Gücü 198
4.4.3.1. Toplumun Yansıması 201
4.4.3.2. Akademik Kabileleşme 204
4.4.4. Oyunu Kurallarına Göre Oynamak 208
4.4.4.1. Akademik Şöhret 208
4.4.4.2. Akademik Stratejiler 210
4.4.4.2.1. Okumama Hali 213
4.4.4.2.2. Eleştirel Bakış 216
4.4.4.2.3. Etik 218
4.4.4.2.4. Akademik Ağ 220
4.4.5. Ekonomik Meseleler 225
4.4.6. Yükseköğretimde Kalite 231
5. TARTIŞMA 236
5.1. Araştırma, Akademik Yazma ve Yayın 236
5.2. Akademik Alan ve Epistemik Kültür 251
SONUÇ 263
KAYNAKÇA 268
EK: ETİK KURUL PROJE ONAY BELGESİ 281

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi

BAP : Bilimsel Araştırma Projesi

CV : Curriculum Vitae

ESA : European Sociolocy Association

PDF : Portable Document Format

FEDEK : Fen, Edebiyat, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülteleri Öğretim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği

LGBT : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans

MAXQDA : MAX Qualitative Document Analysis

ORCID : Open Researcher and Contributor Identity Document

IMRAD : Introduction, Method, Results and Discussion

ISA : International Socological Association

SSCI : Social Science Citation Index

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TOKİ : Toplu Konut İdaresi

TÜBA : Türkiye Bilimler Akademisi

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

ÜAK : Üniversitelerarası Kurul

ÜNİAR : Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

YÖKAK : Yükseköğretim Kalite Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırma Yapmak Kod-Teori Modeli 66

Şekil 2. Sorun-Çözüm Kod-Teori Modeli 67

Şekil 3. Şahsi Unsurlar Kod-Teori Modeli 72

Şekil 4. Literatürde Boşluk Kod-Teori Modeli 77

Şekil 5. Konu Belirleme Kod-Teori Modeli 79

Şekil 6. Çalışma Ortamı Kod-Teori Modeli 86

Şekil 7. Merkez-Taşra Kod-Teori Modeli 90

Şekil 8. Unvan Elde Etme Amaçlı Araştırma Kod-Teori Modeli 95

Şekil 9. Maddi Kazanç Sağlama ve Akademik Teşvik Kod-Teori Modeli 101

Şekil 10. Yazmak Kod-Teori Modeli 108

Şekil 11. Yazmanın Anlamı Kod-Teori Modeli 108

Şekil 12. Akademik Yazma Stili Kod-Teori Modeli 111

Şekil 13. Yabancı Dil Kod-Teori Modeli 116

Şekil 14. Yayın Yapmak Kod-Teori Modeli 121

Şekil 15. Disiplinin Hegemonyası Kod-Teori Modeli 122

Şekil 16. Popülerleşme Kod-Teori Modeli 128

Şekil 17. Saha Araştırması-Teorik Araştırma Kod-Teori Modeli 129

Şekil 18. Atıf Kod-Teori Modeli 134

Şekil 19. Yayın Baskısı Kod-Teori Modeli 135

Şekil 20. İçsel Baskı Kod-Teori Modeli 136

Şekil 21. Dışsal Baskı Kod-Teori Modeli 139

Şekil 22. Yayınla ya da Yok Ol Kod-Teori Modeli 147

Şekil 23. Dergi Sahası Kod-Teori Modeli 148

Şekil 24. İndeks Sorunsalı Kod-Teori Modeli 149

Şekil 25. Dergi Editörü ve Hakemlerin Tutumları Kod-Teori Modeli 151

Şekil 26. Neoliberal Kültür ve Akademik Kapitalizm Kod-Teori Modeli 155

Şekil 27. Hızlı Yayın Kod-Teori Modeli 156

Şekil 28. Kitap Bölümleri Sorunsalı Kod-Teori Modeli 162

Şekil 29. Kongre, Sempozyum Sorunsalı 166

Şekil 30. Kalitesiz Yayın Kod-Teori Modeli 169

Şekil 31. Projecilik Kod-Teori Modeli 173

Şekil 32. Neoliberalleşme Kod-Teori Modeli 176

Şekil 33. Akademi Kod-Teori Modeli 180

Şekil 34. Sosyoloji ve Sosyolog Kod-Teori Modeli 181

Şekil 35. Özel Hayat, Ders Verme ve İdarecilik Kod-Teori Modeli 187

Şekil 36. Özel Hayat Kod-Teori Modeli 191

Şekil 37. Ders Verme Kod-Teori Modeli 195

Şekil 38. İdarecilik Kod-Teori Modeli 198

Şekil 39. Akademinin Dönüştürücü Gücü Kod-Teori Modeli 199

Şekil 40. Akademik Alan Toplumun Bir Yansıması Kod-Teori Modeli 204

Şekil 41. Akademik Kabileleşme Kod-Teori Modeli 205

Şekil 42. Oyunu Kurallarına Göre Oynamak Kod-Teori Modeli 208

Şekil 43. Akademik Şöhret Kod-Teori Modeli 210

Şekil 44. Akademik Stratejiler Kod-Teori Modeli 211

Şekil 45. Okumama Hali Kod-Teori Modeli 215

Şekil 46. Eleştirel Bakış Kod-Teori Modeli 217

Şekil 47. Etik Kod-Teori Modeli 218

Şekil 48. Akademik Ağ Kod-Teori Modeli 221

Şekil 49. Ekonomik Meseleler Kod-Teori Modeli 225

Şekil 50. Yükseköğretimde Kalite Kod-Teori Modeli 231

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Öngörüşme Yapılan Akademisyenler 59

Tablo 2. Görüşme Yapılan Akademisyenler 59

GİRİŞ

Akademik yazma pratiğinin sosyolojisini yaparak sosyolog akademisyeni ve onun ürettiği sosyolojik bilgiyi nesneleştiren bu araştırmada; akademisyenin sosyolojik bilgi inşasına ve sosyolojik bilgiyi inşa ettiği sürece odaklanılmaktadır. Bu yapılırken akademisyenin yazma pratiğini sosyal, siyasal, ekonomik, küresel bağlamlarda gerçekleştirdiği varsayılmaktadır. Böylesi bir bağlam, akademik alanı var eden ve ona devamlılık kazandıran ana unsur olan "bilgi"nin üretilmesinin koşullarını; akademisyeni çevreleyen mekanizmaları, yapıları ve akademisyenin habitusu ekseninde düşünmeyi gerektirmektedir. Araştırmada; akademik alanda gerçekleşen akademik yazma pratiğinin, sosyolog akademisyenlerin bireysel, mesleki ve kurumsal düzeylerdeki motivasyon kaynaklarını, akademisyenlerin geliştirdikleri stratejilerini, kurumsal yapıların akademik yazma pratiğini etkileme biçimlerini, üniversite kurumunun dönüşümünü ilişkisellikleri ve ulusal ve küresel bilim paradigması bağlamındaki değerlendirmesi sunulmaktadır.

Sosyolog akademisyen; akademik alanda var olan ve akademik alanı dönüştüren veya dönüştürmek isteyen toplumsal bir aktördür. Alanda var olmak ve alanı dönüştürmek temelde akademik bilgi üreterek akademik yazma pratiğini gerçekleştirmekle mümkündür. Akademisyen öncelikli olarak araştırma alanını ve konusu belirleyerek işe koyulmaktadır. Araştırma konusu öncelikli olarak akademik merak, toplumsal sorunları çözme arzusu, kişisel tatmin sağlama, sosyolojik bilgi kümesini genişletmek ve dönüştürmek gibi motivasyonlar ekseninde belirlenmektedir.

Araştırma konusu, akademisyenin belirli araştırma yöntemleri arasından tercihte bulunmasını gerekli kılar. Bundan dolayı akademisyen, saha araştırması-teorik araştırma genel ayrımı üzerinden araştırma yöntemini belirler ve verilerini toplar. Toplanan veriler akademik literatürden de faydalanılarak analiz edilir ve yazıya dökülür. Bu yazma işlemi disiplinin nesnel ölçütlerine ve bilimselliğin genel kurallarına uygun biçimde gerçekleştirilir. Akademik metin yazıldıktan sonra uygun yayınevi veya dergi seçilir ve editörlük sürecini başlatmak üzere metin yollanır. Editör ve/ya hakem sürecinin sonucunda metin yayınlanmaya uygun görülürse yayınlanır, uygun görülmezse yazara iade gönderilir.

Akademik yazma pratiğinin basit bir betimlemesini sunan bu tablo, betimlemenin doğasına uygun olarak yüzeyde gerçekleşenleri göstermektedir. Fakat bir lisansüstü tezden beklenenin -hatta her türden araştırmadan- yüzeydekinin derinliğe ulaşabilmesiyse yani örtük olanın üstündeki perdeyi kaldırabilmekse bu tablonun araştırmanın sonucu değil araştırmanın başlangıcı olduğu barizdir. Araştırmanın nesnesi bağlamında akademik metinler düşünüldüğünde bunlar kasıtlı olarak veya istemsizce arka planda işleyen yapıları, mekanizmaları, habitusları gizlerler (Knorr-Cetina, 1981). Bu bağlamdan hareketle yapılan bu araştırmada sosyolojik bilgi üretiminin gizlediklerini açığa çıkarmak hedeflenmektedir. Bu kapsamda akademik yazma pratiği özelinde araştırmanın bağlamını ve kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturan temel metinlere, araştırmada kullanılacak temel yaklaşım ve kavramlara kısaca değinecek olursak;

Bourdieu, *Homo Academicus*'ta (1984) kendisinin de içinde bulunduğu akademik alanı konu edinmektedir. Bourdieu, verilerini 1968-1971 yılları arasında yapmış olduğu çalışmalar sonucunda hem istatistikler hem de mülakatlar yoluyla elde etmiştir. Ona göre akademik alan da *"tüm diğer alanlar gibi meşru aidiyet ve hiyerarşi şartlarını ve ölçütlerini; yani hangi vasıfların yerinde, etkili ve sermaye işlevi görerek alan tarafından garantilenmiş çok özgül karları üretmeye özgü olduğunu belirlemek adına verilen bir mücadele yeridir"* (2021: 14). Akademik alan içerisinde entelektüeller, habitusları ve sermayeleri doğrultusunda eylemde bulunur ve stratejiler geliştirirler. Bu noktada entelektüellerin amacı güç ve çıkar elde etmektir. Bourdieu *Homo Academicus*'la Fransız akademik alanı içerisindeki üniversitelerin sosyal bilimler ve fen bilimleri ekseninde akademik yapı ve failler arasındaki mücadeleyi ve güç ilişkilerini açığa çıkarmıştır.

Arslan, *Epistemik Cemaat: Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi* (1992) adlı çalışmasında; bilimsel bilginin nasıl inşa edildiğini ve meşrulaştırıldığını soruşturmaktadır. Çalışmasının başında Arslan kendisinin konvansiyonalist olduğunu ifade eder. Arslan aynı zamanda anti-pozitivist ve relativist olduğunu da belirtir. Buna göre bilginin kaynağı doğa değil insan ve insan topluluklarıdır. Bu kimlik onun bilginin deney ve gözlem yoluyla oluşmadığını, insandan insana değişen bilgi ve gerçeklikleri kabul ettiğini anlatır. Arslan, epistemik cemaat oluşmadan bilginin oluşamayacağını ifade eder. Bilgi ancak kolektif biçimde inşa edilebilir. Dolayısıyla meşru bilgi, epistemik cemaat tarafından üretilen bilgidir. Bu cemaat güç, otorite ve statüko ile meşru zemine oturmaktadır. Sonuç olarak bir bilginin "bilimsel bilgi" olabilmesi, epistemik cemaatin normlarına uygunluğuna bağlıdır. Ona göre ister kabul edilsin veya edilmesin epistemik cemaatin merkezi Batı toplumudur. İstanbul ancak uydu

epistemik cemaattir. Bu uydu epistemik cemaat olma durumundan pozitivist paradigmayla değil, rölativist anlayışla kurtulunabilir.

Knorr-Cetina, *The Manufacture of Knowledge: An Essay on the Constructivist and Contextual Nature of Science* (1981) adlı çalışmasında bilgi üretiminin antropolojisini yapmaktadır. Laboratuvarda gerçekleştirdiği çalışmasının soğuk metodolojik yaklaşımlardan ziyade hassas metodolojik bilim sosyolojisi çalışmalarına örnek teşkil edeceğini düşünmektedir. Knorr-Cetina, modern dönemde bilimler tarafından bilgi olarak kabul edilen "şey"in bir şey üzerine hegemonya kurma mücadelesi olduğunu belirtmektedir. Kitabın ana tezleri; ilk olarak bilimsel üretimin bireysel karar alma sonucunda değil, toplumsal müzakere sonucunda gerçekleştiğidir. İkincisi; bilim, bilimsel normların yanı sıra evrensel olmayan bağlamsallığa bağlıdır. Üçüncüsü; fırsatçı araştırma mantığını yönlendiren analojik akıl yürütmedir ve fikirler bu akıl yürütme ile yeniden üretilirler. Dördüncüsü; bilimsel toplulukların farklı bilim alanları ile teması, bilimsel alanın toplumsal ilişkiler ağını belirlemektedir. Sonuncusu ise bilimsel makale üretimi yerel, bağlamsal ve toplumsal gerçeklikte üretilmektedir.

Bok, *Universities in the Marketplace: The Commercialization of Higher Education* (2003) adlı çalışmasında; üniversitelerin eğitim ve araştırma faaliyetlerinden para kazanmaya 1915 gibi erken bir sürede başladığını ifade eden yazar. Özellikle 1975'ten sonra para kazanma düşüncesinin çok daha hissedilir olduğuna dikkat çeker. Kendi deneyimlerinden yola çıkan yazar, 1980'lerde Harvard'daki dekan ve profesörlerin kendisinden para getirecek işler beklediğini ifade etmektedir. Bu durum Harvard'ın akademik karakterini kötüleştireceğine dair soruları gündeme getirmiştir. Özellikle tıp fakültelerinin ve bu fakültelerdeki öğretim üyelerinin ilaç şirketlerine para karşılığında rapor yazmaları kendisini rahatsız etmiştir. Ona göre böylesi bir ticarileşme mantığı; toplumun üniversitelere olan güven ve bağlılığını ortadan kaldıracaktır. Son dönemlerde yapılan araştırmalar ve projeler hükümet ve sanayi fonlarıyla gerçekleştiğinden bu durum araştırmanın nesnelliğini ve bağımsızlığını tehlikeye atmaktadır. Ona göre kurallar belirsiz olduğunda para çoğu zaman üstün gelmektedir. Bundan dolayı üniversitelerin sınırlarını güçlü biçimde belirlemesi gerekmektedir.

Casanave, *Writing Games; Multicultural Case Studies of Academic Literacy Practices in Higher Education* (2002) adlı çalışmasında; akademik yazma pratiğini gerçekleştiren aktörlerin bunu oyun benzeri sosyal ve politik koşullar altında

gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Aktörler bu oyun içerisinde oyun kurallarının kendilerine izin verdiği ölçüde söylemler geliştirmektedirler. Bununla birlikte oyun metaforu sadece oyun kurallarının dayatmasını içermez, aktörlerinin oyunun içerisindeki uygulamaları oyunun bir diğer yönüdür. Akademik oyun, oyuna dahil olan aktörlerin kimlik inşası; oyun içerisindeki güç ilişkileri ve benliğin söylemsel inşalarıyla gerçekleşmektedir.

Burton, *Crafting Academy: Writing Sociology and Disciplinary Legitimacy* (2017), adlı çalışmasında; İngiliz sosyolojisindeki yazma faaliyetine yönelik etnografik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın hedefini akademisyenlerin üretmiş oldukları eşitsiz güç ilişkilerini değiştirmek olarak belirlemiştir. Araştırmasında, Bourdieu'nun kutsama ve değer kavramlarını kullanmaktadır. Sosyolojinin tarihine, pratiğine ve amacına yönelik gerçekleştirmiş olduğu bu çalışma, sosyologların gündelik yaşamdaki yazma faaliyetine odaklanmaktadır. Bu bağlamda bir yıl boyunca, 10 akademisyeni etnografik gözlem yoluyla incelemiştir. Araştırmasında ayrıca entelektüel ve kurumsal statülerini kullanan akademisyenlerin ırksal, sınıfsal ve cinsiyete bağlı ayrımcılık üretip üretmediklerini sorgulamaktadır. Böylece akademisyenlerin alanları içerisinde gün be gün yeniden ürettikleri güç ilişkilerini açığa çıkarmayı hedeflemektedir.

Tezcan, *Türkiye'nin Toplumsal Dönüşümü ve Akademi* (2019) adlı çalışmasında; 1980 sonrasında meydana gelen toplumsal dönüşümlerin, akademik alana yansımasını konu edinmektedir. Çalışmayı gerçekleştirirken Bourdieu'nun kültürel sermaye ve habitus kavramlarını kullanmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri yoluyla toplam 40 akademisyenden veriler elde edilmiştir. Tezcan, akademik oyun içerisindeki aktörlerin alan – habitus uyumunu sağlamaya dönük stratejiler geliştirdiklerini ve bunların da kendi çıkarları doğrultusunda geliştiğini ifade etmektedir. Araştırmaya katılanlar özellikle 1980 darbesi sonrasında akademik alanda meşru olabilmeyi, siyasi sermayeye bağlamaktadırlar. Tezcan; akademik geleneğin gelişmemesini küreselleşme ve bireyselleşmeye dayandırmaktadır. Son olarak da araştırmaya katılan görüşmecilerin akademinin mevcut durumu hakkında olumsuz kanaatleri taşıdığına dikkat çekmektedir.

Atalay, *Yükseköğretim Stratejileri ve Akademisyenlik Mesleğinin Değişimi: Sosyal Bilimler Örneği* (2017) adlı çalışmasında; kapitalist üretim biçimlerinin emeği dönüştürme biçimlerine dikkat çekerken özellikle 1980 sonrasına odaklanmaktadır. Yazar, Türkiye'nin neoliberalleşmesinin 1980 ile başladığını düşünmektedir. Temel kavramları olan "emek,

emek gücü ve meslek"e Marksist bir perspektifle ele almaktadır. Çalışmasının örneklemini; İstanbul ve İzmir'deki üniversitelerden toplam 28 akademisyen oluşturmaktadır. Görüşmecilerden veriler, nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine mülakat yoluyla elde edilmiştir. Sonuç olarak; neoliberalleşmenin ve kapitalizmin etkisiyle üniversite yapısının şirketleştiğini ifade etmektedir. İşin ölçülebilir forma sokulması, standartlaştırılması ve iş yükünün arttırılması bağlamında yükseköğretimin Taylorist yöntemlerle dönüşüme uğratıldığını ifade etmektedir.

Oyman, *Türk Yükseköğretim Kurumlarındaki Güç İlişkilerinin Alan Kuramı ve Dramaturjik Yaklaşım Bağlamında İncelenmesi* (2016) adlı çalışmasında; akademisyenlerin içlerinde bulundukları Yükseköğretim kurumlarındaki güç ilişkilerine katılımlarını, alanı dönüştürmelerini, alanı yeniden üretmelerini, geliştirdikleri stratejileri ve ilişkileri inşa ediş biçimlerini ele almaktadır. Çalışma bağlamında doğru sonuçlara ulaşabilmek için Bourdieu'nun "alan kuramı"nı ve Goffman'ın "dramaturjik yaklaşımı"nı, araştırma deseni olarak ise fenomenoloji kullanmıştır. Veriler, 12 farklı üniversiteden 16 akademisyen ile yapılan derinlemesine mülakatlarla elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda güç ilişkilerinin iki eksende geliştiğini tespit etmiştir. Bunlardan ilki; iletişim süreçleri ve ilişkileri, karakteristik özellikler, bireysel çıkarlar, sermaye türleri bağlamında öznelliklerdir. İkincisi ise örgüt yapısı, hiyerarşi, makamlar, unvanlar, akademik gelenek, atama kriterleri gibi yapısal mekanizmalardır.

Kurnaz, *Türkiye'de Siyasal Korku ve Akademik Hayatın İnşası* (2016) adlı çalışmasında; akademisyenlerin siyasal korkularının, akademik hayata olan etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak 47 akademisyen ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler MAXQDA 12 nitel araştırma programıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; akademisyenlerin iş güvencesizliği ve etiketlenmeden korktukları tespit edilmiştir. Kurnaz, oluşan bu korkuların akademisyenleri çalışma hayatları içerisinde ihtiyatlı davranmaya ittiğini ifade etmektedir.

Hyland, *Welcome to the Machine: Thoughts on Writing for Scholarly Publication* (2011) adlı çalışmasında; akademik alanda son dönemde geçerli olan "Yayınla ya da yok ol" anlayışının çok daha acımasız bir noktaya geldiğini belirtmektedir. Yazar, özellikle genç akademisyenlerin Anglofon dergilerde yayın yaparak küresel ağın bir parçası olması gerekliliğine işaret etmektedir. Ona göre bu ağ tehlikeli ve ürkütücüdür. Çünkü uluslararası yayın ağı İngilizce yazmak anlamına gelmektedir. SSCI indeksleri incelendiğinde yayınların

%95'i İngilizce'dir. Ayrıca özellikle İran ve Çin'den başvurulan makalelerin %93'ü ret almaktadır. Böylesi bir akademik ağın kurulu olduğu düzende akademisyenlerin kurallara uyması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Odabaşı, Fırat, İzmirli, Çankaya ve Mısırlı'nın; *Küreselleşen Dünyada Akademisyen Olmak* (2010) adlı çalışmaları, küreselleşme ile akademisyenlik mesleğindeki dönüşümleri incelemektedirler. Araştırmacılar Türkiye'de akademisyenliğin dönüşümünü Yükseköğretim Kurumu'nun dönüşümünden hareketle tarihsel olarak anlatmaktadırlar. Araştırmada akademisyenlik temelde; öğretim, araştırma, toplum hizmeti ve yönetim etkinlikleri başlıkları altında ele alınmaktadır. Araştırmanın verileri, teorik/yazılı kaynaklardan elde edilmiştir. Araştırmacılar, akademisyenliği ikili işlevsellik temelinde tanımlamaktadırlar. Bunlardan ilki; bilginin keşfi, entegrasyon, uygulama ve öğretim ikincisi ise; öğretme, araştırma, yönetim ve toplum hizmetidir. Araştırmacılar, Türkiye'de akademiye dair çalışmaların azlığını baz alarak Türkiye ile dünya literatürünün karşılaştırılmasının imkansızlığına dikkat çekmektedirler.

Yokuş, Ayçiçek ve Kanadlı; *Akademisyen Görüşleri Doğrultusunda Yükseköğretimde Performansa Dayalı Akademik Teşvik Sisteminin İncelenmesi* (2018) adlı çalışmalarında; 2015 yılında uygulamaya konulan akademik teşvik sistemine yönelik akademisyenlerin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadırlar. Araştırmada kullanılan veriler, "*Akademik Teşvik Sistemine İlişkin Açık Uçlu Anket Formu*" ile toplanılmıştır. Araştırma kapsamında 27 katılımcıdan elde edilen veriler sonucunda; akademik camianın üretmiş olduğu pek çok çalışmanın niteliksizliğine, akademik teşvik sisteminin akademik üretkenliği arttırmayı amaçlarken akademisyenleri etik dışılığa sürüklediğine vurgu yapılmaktadır.

Özet olarak ifade etmek gerekirse yukarıdaki çalışmaların konularını bütünlüklü olarak ele aldığımızda karşımıza çıkan tabloda; üniversite kurumunun işleyişi, bilgi inşasının toplumsal yönü, bilgi üretiminin epistemik cemaat/entelektüeller merkeze alınarak açıklanması, İngiliz sosyoloji akademisinin yazma faaliyeti ekseninde etnografik gözlemi, 1980 sonrasında Türk akademisinin dönüşümü, neoliberalleşmenin akademideki görünümleri, Türk yükseköğretim sistemindeki güç ilişkileri, akademideki siyasal korku, küreselleşmenin akademiye etkisi, "yayınla ya da yok ol" anlayışının üretime etkisi, akademik teşvik sisteminin akademisyenler perspektifinden değerlendirmesi gibi çalışmalar dikkati çekmektedir.

Akademik yazma pratiğine yönelik olan bu araştırmada, Bourdieu'nun aslî kavramları olan; "pratik, ilişkisellik, düşünümsellik, alan, sermaye, habitus" ve bu kavramlarla ilişki alt kavramlar olan "ekonomik sermaye, kültürel sermaye, toplumsal sermaye, sembolik sermaye, oyun, doxa, illusio" önemli bir yer tutmaktadır.

Bourdieu; toplumsal alanı anlamaya ve açıklamaya çalışırken nesnelcilik - öznelcilik dikotomisini aşmayı hedeflemektedir. Bu dikotomiyi meydana getirenlerin yapıyı iki farklı düzlemde değerlendirip bunları birbirlerinin zıttı şeklinde kurguladıkları düşünceleri, Bourdieu açısından bir doxa'dan ibarettir. İnsanların zihinsel yapıları ile toplumsal yapıları birbirinden ayrı düşünülemez. İnsanların toplumsal alanda icra ettikleri her türden eylem; zihinsel yapılarının birer yansımalarıdır. Ayrıca insanlar toplumsal alanlarda birbirleriyle etkileşime girdiklerinde birer toplumsal inşa olarak değerlendirebileceğimiz zihinsel algılarıyla hareket ederek toplumsal alanda zihinsel yapılarını bedenselleştirirler (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Nesnelcilik - öznelcilik dikotomisine karşı çıkan Bourdieu; zihin ve yapı arasındaki ilişkiselliğe vurgu yapmaktadır. Bourdieu, ilişkiselliği vurguladığı noktada toplumu alanlar temelindeki ayrımlar vasıtasıyla açıklamaktadır. Bu bağlamda her alan, sınırları içinde meydana gelen ilişkiler ile varlık kazanmaktadır (2019). Bourdieu'nun tanımladığı şekliyle alanlar; tözcülük veya inşacılığın dar kapsamından çıkarılmakta ve ilişkisellikleri temelinde kendilerine anlam atfedilmektedir. Alanların ilişkiselliğini vurgulayan Bourdieu; toplumun pratikler aracılığıyla somutluk kazandığını ve toplum üzerine düşünürken pratiklerin anlamının yapı ve zihin ilişkisinden neşet ettiğini ifade etmektedir. Bunu yaparken toplumsal pratiklerin belirli bir zaman ve mekânda ortaya çıktığını ifade etmektedir. Toplumsal pratiklerin ilişkisellikleri zaman ve mekân uzamında gerçekleşmektedir. Bu, zaman ve mekân vurgusu, toplumsal pratiklerin köklerinin ve zeminlerinin tarihselliğine işaret etmektedir. Bourdieu'nun bu çabası da nesnelcilik – öznelcilik dikotomisini aşmaya yönelik olarak değerlendirilebilir. Bourdieu'nun ilişkiselliği; alan içerisindeki aktörlerin birbirlerinin karşılıklı bağımlılığına da vurgu yapmaktadır. Bu bağımlılık hem tarihsel hem de mekânsal anlamları olan bir ilişkiselliği mümkün kılmaktadır. Toplumsal uzamda olan her şey, birbiriyle ilişkisi kabilinde anlamlı birer pratiğe dönüşmektedir (Bourdieu, 2016).

Toplumsal uzamın ilişkiselliğini temellendiren Bourdieu; açıklamasını bir adım daha ileriye taşıyarak toplumsal uzamdaki düşünümselliği açıklamaktadır. Düşünümsellik, iki işlevi yerine getirmektedir: İlki, kuram ve pratik arasındaki karşılıklı ilişkiyi kurmak; diğeri

ise sosyolojinin kendi üzerine düşünmesini sağlamaktır. Kuram ile pratik arasındaki ilişki konusunda Bourdieu, toplumsal uzamın ilişkiselliği üzerinden açıklamalar getirmektedir. Ona göre kuram, pratikte kurulan düşünsel eylemdir. Buna göre nesnesinden ve karşılıklı ilişkilerden kopuk bir kuram inşa etmek mümkün değildir. Sosyolojinin kendi üzerine düşünmesi konusunda Bourdieu; özellikle entelektüellerin bu düşünümselliği gerçekleştirmelerini beklemektedir. Çünkü bunu gerçekleştirecek araçlar, entelektüellerin elinde bulunmaktadır. Düşünümselliğin bireydeki toplumsalı, toplumsaldaki bireyi ortaya çıkarmak suretiyle doxa'nın bilgiye dönüşeceğini düşünmektedir. Bu düşünüş biçimi, metodolojizm anlamında meydana gelen tek taraflı bakış açılarının önüne geçip, ilişkisellik temelinde bir araştırmayı mümkün kılacaktır (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Bourdieu; toplumsal uzamı alanların varlığıyla açıklamaktadır. Alan; tarihsel ve toplumsal olarak kurulan güç sahalarıdır. Bu bağlamda alan, içerisinde oyuna dahil olan herkesin habitusları yoluyla kendisinin oluşumuna etki ettiği, alanın yapısından ve güç ilişkilerinden etkilenerek şekillendiği bir mekân/ortamdır. Alana dahil olan oyuncular/aktörler, birtakım güç ilişkileri meydana getirirler. Her oyuncu, kendi çıkarları ve alanın ortak çıkarları doğrultusunda oyunun kurallarını üretir ve bu doğrultuda hareket ederler. Bu noktada Bourdieu, *illusio* kavramını kullanır. Ona göre *illusio*; oyuna yoğunlaşmak, adeta oyun tarafından ele geçirilmek anlamlarına gelmektedir. Oyuncular oynamaya değecek oyunların varlık sahalarına giriş yaparlar ve oyuna kendilerini kaptırarak oyun içerisinde çıkarlarını en üst düzeye çıkarmak için çaba harcarlar. Alanın kuralları doğrultusunda hareket eden bireylerin temel motivasyonu çıkarlarıdır. Sonuç olarak Bourdieu için alan; kendi içinde belirli kuralları olan ve kurallar ekseninde oyuncuların çıkarları doğrultusunda ilişkiler ve stratejiler geliştirdikleri güç merkezleridir (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Bourdieu'nun düşüncesinde alanın yapısı, oyuncuların güç ilişkileri bağlamında şekillenmektedir. Bu bağlamda alanın kendi özgül mantığı ve güç ilişkileri vardır (Bourdieu, 2021). Her oyuncu, alan içerisindeki varlığını sermayesi nispetinde şekillendirmekte ve sürdürmektedir. Bourdieu'nun burada vurguladığı sermaye türleri; ekonomik sermaye, kültürel sermaye, sosyal sermaye ve sembolik sermayedir. Ekonomik sermaye; maddi ve somut metalara, para değeri olan varlıklara ve paraya karşılık gelmektedir. Kültürel sermaye; aile ve eğitim yoluyla öğrenilmiş kurumsallaşmış bilgilerdir. Toplumsal sermaye; bireyin içinde bulunduğu ortamdan kaynaklı olarak meydana gelen sermayedir. Bu bağlamda aile, okul, iş ortamı, bürokrasi, siyasi partiler gibi alanlar toplumsal sermayeyi meydana getirir.

Sembolik sermaye ise bu üç sermaye türüne veya bazılarına sahip olmanın karşılığında meydana gelen algılardır. Örneğin, bireyin okuldan elde ettiği diploma, bireye toplumda simgesel bir güç kazandırır. Oyuncunun alandaki varlığı ve varlığının devamı bu sermaye türlerinin gücüyle orantılıdır. Çünkü oyuncular, alanda sermayeleri nispetinde rekabet edebilmektedirler. Böylece alana dahil olan her oyuncu; sermayesini artırmak, karar verme mekanizmalarında var olmak, davranış biçimlerini karşısındakilere kabul ettirmek ve alanın yapısını belirlemek için stratejiler ve hamleler geliştireceklerdir (Bourdieu, 1989).

Oyuncular bir bakıma alan içerisinde meşruiyet kazanmak istemektedirler. Alanın ve oyuncuların sermayelerinin kesiştikleri noktada meşruiyet kazanmak, oyuncular açısından oldukça kolay olmaktadır. Alanları güç ilişkilerinin vuku bulduğu ortam olan tanımladıktan sonra toplumsal uzamda var olan alanları belirleyebiliriz. Bu noktada Bourdieu (2016; 2020a; 2020b) başlıca alanlar olarak; devlet, eğitim, din, siyaset, bürokrasi, sivil toplumu saymaktadır. Kendi başlarına varlıkları olan bu alanlar; kendi içerilerinde belirli kuralları, oyuncuları ve ilişkileri barındırırlar. Alanlar, kendi içlerinde rekabete sahne olmalarının yanında birbirlerine karşı da rekabet geliştirirler. Her alan, toplumsal uzamda tahakküm edebilmek için kendini dayatır. Fakat devlet tüm alanlara hükmeden bir nevi üst-alandır. Çünkü her türden alanın kurallarını belirleyen üst bir güç, devletin tahakküm edebilme gücüdür.

Alanda var olan oyuncular alanın belirlenimci yönüne karşın, birtakım stratejiler geliştirmektedirler. Oyuncuların geliştirmiş oldukları bu stratejiler, onların habituslarına işaret etmektedir. Bourdieu habitusu, insanların yatkınlıklarının bedenselleşmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda habitus, tarihsel ve toplumsal olarak inşa edilmektedir. Habitus, alana giren oyuncuların algılarını, beğenilerini ve eylemlerini belirlemektedir (Bourdieu, 2016). Gördüğümüz gibi habitus hem bireyin tarihselliği ölçüsünde öznelliğine hem de bireyin toplumsallığı ölçüsünde nesnelliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda bireyin strateji geliştirmesi öznel yönüne, yatkınlıkları ise nesnelliği işaret etmektedir. Bu anlamda oyun içerisindeki oyuncu, oyunun kurallarına riayet ederken aynı zamanda da öznelliği çerçevesinde stratejiler geliştirmek isteyecektir (Bourdieu & Wacquant, 2021). Örneğin futbol oynayan bir futbolcu, futbol kurallarına uyarken aynı zamanda da saha içerisinde yetenekleri ve eylemleri vasıtasıyla birtakım stratejiler geliştirebilmektedir. Sonuç olarak habitusu; Bourdieu'nun öznellik – nesnellik dikotomisini ilişkisellik yönünde aştığı temel kavramlarından birisi olarak değerlendirebiliriz.

Bourdieu (1977) kuram – pratik dengesini kurarken sağlam bir pratik sosyoloji inşa etmektedir. Toplumsal uzamda bireylerin eylemlerini ve stratejilerini pratik kuramı çerçevesinde anlamlandırmaktadır. Alanlar; pratik mekânlar, habituslar ise pratik alanlarda gerçekleşen pratik eylemlerdir. Toplumsallık, pratikler temelinde varlık bulmaktadır. Sosyologların görevi anlamlı veya anlamsız pratikleri tarihsel ve mekânsal düzlemde ilişkiselliği bağlamında ele almaktır. Alanların kuralları sabit ve zımnî iken, oyuncuların stratejileri ise değişkenlik göstermektedir. Bu anlamda her sosyolojik araştırma, tarihsel kökenleri dikkate almalıyken aynı zamanda da güncel koşulları hesaba katmalıdır.

Alana girmek, alanda var olmak ve meşruiyet kazanabilmenin koşullarından birisi de "akademik yayın yapmak"tır. Akademisyenlerin yazma pratiğiyle gerçekleştirmiş olduğu akademik yayınlar bireysel, mesleki ve kurumsal düzeylerde anlam kazanmaktadır. Akademik yazma pratiğinin bireysel olarak kendini tatmin etmek, araştırmaktan zevk almak; mesleki olarak ilerlemek, işi gereği araştırma yapmak; kurumsal olarak idari pozisyonlar elde etmek, teşvik sisteminden yararlanmak, kurullarda yer alabilmek gibi motivasyon kaynakları vardır. Bourdieu'nün ifadesiyle bunların hepsi "çıkar" temelli davranış biçimleridir. Bunlar hem ekonomik hem de sembolik çıkarlara hizmet ederler. Oyundaki herkes çıkarları doğrultusunda hareket eden oyunculardır. Oyuncular, çeşitli sermaye biçimlerini geliştirmek ve yeni sermaye biçimleri elde edebilmek için oyun içerisinde çeşitli stratejileri kendi habitusları ve sermayeleri ile kurumsal yapıların düzenlilikleri ve kuralları ile ilişki içerisinde geliştirmektedirler. Bu kapsamda;

Birinci bölümde akademik bilgi kümesinin genişletilmesinin temel unsuru olan akademik yazma pratiği; araştırma, akademik yazma ve akademik yayın ekseninde ele alınmaktadır. Bu bölümde araştırmanın tanımı, araştırma yapmanın nedenleri, akademik yazma, akademik yayın türleri ve nedenlerine dair genel bir çerçeve sunulmaktadır.

İkinci bölümde "Bourdieu Sosyolojisinde Alan ve Akademi" bağlamında araştırmanın kuramsal ve kavram çerçevesi inşa edilmektedir. Akademik yazma pratiğinin konu edildiği alt bölümde araştırma yapma, yazma ve yayın yapma konularında detaylı bilgi verilmektedir. "Bourdieu Sosyolojisinde Alan" adını taşıyan alt bölüm ise Bourdieu'nün kuramı çerçevesinde inşa edilmektedir. Burada "habitus, alan, sermaye, oyun, meşruiyet, itibar, çıkar" gibi kurucu kavramlar ekseninde "alan"ın ne anlama geldiği ve alandaki güç mücadelelerin alandaki ilişkileri kurucu rolü açıklanmaktadır. Bunun; araştırmayı yaparken

araştırmacıya, araştırma raporlaştırıldıktan sonra da okuyucuya bulguları ve tartışmayı anlamada temel oluşturacağı düşünülmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmaktadır. Burada araştırmanın konusu, amacı, problemi, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları, katılımcıların seçimi, verilerin analizi ve saha araştırması esnasında karşılaşılan güçlükler açıklanmaktadır. Bu bölümde saha verileri yorumlanmadan ve tartışmaya açılmadan salt biçimde sunulmaktadır. Bu tercihin temel sebepleri; araştırmacının yapacağı yorumların, eleştirilerin ve analizlerin bölüm içerisinde karmaşa meydana getirmemesi ve bunların bölümün içerisinde kaybolmalarının önlenmesidir. Bulgular sunulurken her başlığın başlangıcında "MAXQDA Kod-Teori Tabloları" yer almaktadır. Bununla, başlıklar incelenirken ön-bilgilendirme sunulması ve verilerin daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Dördüncü bölüm ise, araştırma verilerinin tartışılmasını içermektedir. Burada araştırma verilerinin literatür ekseninde analizi ve araştırmacının araştırmaya dair yorumları yer almaktadır. Araştırmanın sonuç bölümünde ise araştırmanın neden yapıldığı, araştırmacının rolü, araştırmanın literatüre katkısı, araştırmanın temel tezleri ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

1. AKADEMİK YAZMA PRATİĞİ

1.1. Araştırma Nedir ve Neden Yapılır?

Araştırma; araştırmacının gündeme aldığı soru(n)lara yönelik, sistematik, bilimsel ve bütünlüklü bir yaklaşımla çözüm aramaya ve bulmaya yönelik çalışma sürecidir (Wadesango, 2014). Araştırmanın kilit noktasını, araştırmacının gündeme aldığı soruna dair çözüm arayışı oluşturmaktadır. Ortada bir soru yoksa, araştırma da yoktur (Ramazan, 2021). Araştırmanın sorunu/problemi ise araştırmacıya kendiliğinden ilham olan bir şey değil, araştırmacının merakları dahilinde ortaya çıkar (Dikmen, 2001). Araştırmacıların en büyük sorunlarından biri olan 'araştırma sorusu bulma' aşaması, araştırmanın temellerinin atıldığı aşamadır. Bu aşamada araştırmacı, salt biçimde düşünerek herhangi bir araştırma sorusu elde edemez. Bu noktada araştırmacının deneyimleri, düşünce ve gözlem yeteneği, alana/disipline hakimiyeti, araştırma yapmaya olan merakı/ilgisi gibi birçok faktör etkili olmaktadır.

Araştırma aynı zamanda bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenlere ulaşma sürecidir (Ramazan, 2021). Her araştırma, kişinin şahsi bilgisi, bilinci ve daha önce yapılmış araştırmalara atıfla ya onları desteklemeye ya da onları eleştirmeye ve düzeltmeye yönelik anlayışla yapılmaktadır (Ayata, 2014). Araştırma yapmak, bireylerarası bir diyaloğun zeminini kurmak anlamına da gelmektedir. Kişisel merak/ilgi ile yola çıkılan süreçte, disiplin içerisindeki birçok metinle kurulan ilişki, araştırmayı zaman üstü bir konuma getirmektedir.

Araştırmanın, araştırmacının kişisel bilgisini arttırma ve merakını gidermenin yanında mesleki ve kurumsal boyutları da vardır. Araştırma; kişiye ve disipline yeni bilgiler kazandırmakta, araştırmacıya kariyerinde katkı sağlamakta, çalıştığı kurumun itibarını arttırmakta ve aynı zamanda kurumun finansal gücüne katkı sağlamaktadır (Becker, 2021). Böylece araştırmacı uluslararası ölçekte tanınırlık kazanmakta, finansal ödüller elde etmekte ve akademik kariyerine uluslararası bir boyut kazandırabilmektedir. Özellikle son yirmi yılda gerçekleşen teknolojik ilerlemeler, akademisyenlerin uluslararası görünürlüğünü arttırmıştır. Bu bağlamda akademisyenler yaptıkları araştırmalarla kişisel, mesleki ve kurumsal kazançlar elde edebilmek adına uluslararası ağlara girmeyi hedeflemektedirler (Hyland ve Jiang, 2019). Sonuç olarak araştırma yapmak; kişisel merak, problem çözme, disiplinin bilgisine yenilikler katma, uluslararası ağlarda var olma, itibar ve para kazanma

gibi nedenlerle hareket eden araştırmacının kuramsal araştırma veya saha araştırması düzeylerinde gerçekleştirdiği sistematik bir bilimsel faaliyettir.

1.2. Akademik Yazma

Akademik yazmayı tanımlarken, birtakım süreçlerden geçildiğinin bilinmesi gerekmektedir. Bunlar; literatür taraması yapma, not alma, yazma ve tekrar tekrar yazma süreçleridir (Ramazan, 2021). Bunların yanında akademik yazma eleştirel düşünme yeteneği, konuyu kavrama kabiliyeti, iyi bir dilbilgisi ve geniş bir kelime dağarcığı da gerektirmektedir (Davis ve Liss, 2016). Akademik yazma hem yaratıcı bir zihne sahip olmayı hem de yazmanın belirli kalıplarını bilmeyi kapsamaktadır. Bu anlamda akademik yazma; araştırma yapılan alanda sorular sorma ve bunlara mantıklı cevaplar verme biçimidir (Vallis, 2010). Bu türden akademik yazıların araştırmayı okuyan ve inceleyen kişilere gözlemleri değerlendirme, araştırmayı farklı örneklem düzeylerinde tekrar edebilme ve araştırmanın geçerliliğini sorgulayabilme imkânı vermesi beklenmektedir (Day, 2000).

Akademik yazma araştırma yapmak gibi merak edilen soru veya sorulara cevap bulmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Vallis, 2010). Merak temelinde şekillenen akademik yazma süreci, akademik yayın yapmaya yönelik baskının karşı kutbunda konumlanmaktadır. Akademik duruş; baskı ile yayın yapmak yerine, bilgi kümesinin genişletilmesine yönelik olarak yazmayı gerektirmektedir (Lee, 2014). Güçlü bir akademik duruş akademik yazmanın hem sebebi hem de sonucudur. Akademik duruş sahibi olmak yayın baskısına karşı gelmenin akademik yazmanın sorun çözen karakterini vurgulama sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Akademik yazma; bireysel yazma biçiminden temel olarak üç noktada ayrılmaktadır. İlki; akademik yazılarda genel olarak giriş, gelişme ve sonuç bölümleri yer almaktadır. İkincisi; akademik yazılar, atıflar yapmak suretiyle diyalogu mümkün kılmaktadır. Üçüncüsü ise akademik yazılar hem soyut hem de somut konularda yazılabilmektedir (Bowker, 2007). Bu bağlamda akademik yazılar; araştırmacıların kendi içlerine kapanıp kaleme aldıkları yazılar değildirler. Bireysel yazılar, eseri kaleme alan kişinin öznel deneyimine odaklanırken; akademik yazılar hem derin anlamayı mümkün kılmak hem de bunu kamuya aktarmak için literatür hakimiyetini, kanıtlar sunmayı ve mantıklı bir kurguyu gerektirmektedir (Behrens ve Rosen, 2017). Geleneksel anlamda düşünüldüğünde akademik

yazma, araştırmaların biçimsel ve içerik kurallarına uygun olarak kesin, gayri şahsi ve nesnel anlayışla raporlaştırılması olarak ifade edilebilir (Hartley, 2008; Bahar, 2014).

Akademik metinlerin şablonu genel olarak, 'IMRAD' *(introduction, materials and methods, results and discussion)* olarak kısaltılan *'giriş, yöntem, sonuç ve tartışma'* biçiminde oluşturulmaktadır (Hartley, 2008). Özellikle sosyal bilimlerdeki akademik yazılar, temel birkaç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; güçlü bir iddiayı barındıran giriş, geniş bir literatür taraması, verilerin/bulguların sunumu ve yazarın analizleri doğrultusunda şekillenen tartışma ve sonuç bölümleridir. Giriş; önceki araştırmaları hesaba katarak metinde neyin araştırılacağını, tartışılacağını açıklayan ve makalenin iddiasını ortaya koyan bölümdür. Literatür taraması; araştırma yapılan alanda daha önce nelerin tartışıldığını ortaya koyan, literatürün eksikliklerini ve güçlü yanlarını belirten ve yapılan araştırmanın literatürde hangi tartışmalara açıklık kazandıracağını ifade eden bölümdür. Verilerin/bulguların sunumu; dokümanlarda veya sahada elde edilen verilerin/bulguların yazıya döküldüğü bölümdür. Tartışma ve sonuçta ise literatürde elde edilen verilerden yola çıkarak elde edilen bulguların tartışıldığı ve araştırma sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırma, daha önceki bilgilere yeni bir şeyler kattı mı yoksa onları tekrar mı etti? Araştırma gelecekte araştırma yapacaklar için önemli bilgiler içermekte midir? (Ackermann, 2014) sorularına cevap aramaktadır. Araştırmalar genel olarak bu şablona göre raporlaştırılsalar da zaman zaman araştırmacılar tarafından bu şablona birtakım eklemeler de yapılabilmektedir.

Akademik yazmanın temel birtakım şekilsel ve biçimsel özellikleri söz konusu olsa da yazma sürecinin sosyal bağlamda gerçekleştiği unutulmamalıdır (Yakhantova, 2003). Bu anlamda yazma; kişisel, tarihsel ve toplumsal koşullar ekseninde şekillenen, bilişsel faaliyet olarak tanımlanabilir. Zihin/bilinç, toplumsal bağlamda şekillenen bir meleke olarak yazmayı da derinden etkilemektedir. Bu bağlam söz konusu olduğunda yazmanın nötr/tarafsız/eşitlikçi bir eylem olmadığını aklımızdan çıkarmamamız gerekmektedir. Yazma; cinsiyet, ırk, sınıfsal konum, akademik unvan gibi birçok faktörün hesaba katılması gerektiği toplumsal bir eyleme karşılık gelmektedir. Aynı zamanda bu faktörlerin sonucunda ortaya koyulan akademik eserler, kişinin akademideki rolünü ve statüsünü belirlemektedir. Çünkü akademik yazmanın sınıfsallığı, akademisyenlerin yeni araştırmalar yapıp yapmamasını derinden etkilemektedir (Murray, 2005). Bu sınıfsallık akademisyenlerin uluslararası akademik ağlardaki varlığını da belirlemektedir. Örneğin; İngilizce bilmeyen

üçüncü dünya ülkesi bir akademisyenin uluslararası yayın yapıp, uluslararası akademik ağlara girme imkânı yoktur.

Akademik yazıların birtakım karakteristik özellikleri ve kurallarının yanında aynı zamanda araştırmacı yazıda bir söylem geliştirmektedir. Bu akademik söylem, araştırmacının kendi bağlamında inşa ettiği sosyal ve dinamik bir olgudur. Araştırmacının inşa ettiği akademik söylem, kültürü inşa eden bir "anlam deposu" olarak anlam kazanmaktadır (Hyland, 2009). Akademik metinlerin sosyal yönü hem bir kültürü inşa eden söylem düzeyinde hem de alanın bilgi kümesinin geliştirilmesi konusunda bizi anlamlı sonuçlara götürmektedir. Akademik yazıların bu sosyalliği, onların sadece birtakım kurallar ve biçimsel özellikler çerçevesinde değerlendirilmesinin ötesine geçmemizi gerektirmektedir. Bu sosyal yönün bilinmesi, akademik alandaki yazmanın 'ayrımcı' ve 'bilgi inşa edici' taraflarının bütünlüklü biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Casanave (2002) akademik yazmayı, "oyun" metaforu ile açıklamaktadır. Yazma pratiğinin birtakım kurallara, gelenekselleşmiş uygulamalara ve stratejilere bağlanmış olduğu anlatılmak istemektedir. Bu yazma biçimi yazmayı dinamik sosyal süreç olarak görmekten ziyade yazmanın sabit kurallarla mümkün olduğunun ve akademisyeni adeta bir 'yazma makinesi' olarak görmenin tezahürüdür. Bu anlamıyla yazma, hakikati/gerçeği bulma ve bunu aktarma değil; seçimler yapma ve kimlik inşa etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Böylesi bir yazma pratiği; hakikati/gerçeği bulmanın asli unsuru değil, neyin yazmaya konu edileceğini seçmenin ve akademik alanda kimlik elde etmenin bir aracıdır.

Sonuç olarak yazma pratiği, araştırmacının yaratıcı faaliyetinin yanı sıra sosyal, kişilerarası ve mesleki bağlamda karşılıklılık ve etkileşimlilik perspektifinde değerlendirilebilir. Aynı zamanda yazma pratiği sayesinde araştırmacı kimliğini inşa etmekte ve meslekte yer elde etmektedir. Bu anlamda yazma hem kişisel hem de sosyo-kültürel bir pratiğe gönderme yapmaktadır (Candlin ve Hyland, 2004). Akademik yazma pratiğinin metne dönüşmesi, akademik yazıyı meydana getirmektedir. Akademik yazının ise birçok farklı türü ve bu türlerin kendilerine has özellikleri vardır. Bir sonraki bölümün konusunu bunlar oluşturmaktadır.

1.3. Akademik Yazı Türleri ve Akademik Yazının Özellikleri

Akademik yazı türlerinin birden fazla çeşidi vardır. Bunları genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz (Singh ve Lukkarila, 2017):

Ders Kitapları: Yazıldığı disipline özgü kavramlarla, nesnel ve tarafsız bir dil kullanarak disipline dair temel fikirleri genelde ikincil kaynakları kullanarak ifade eden metinlerdir.

Olgu Örneği Yazıları: Belirli bir alandaki olguların veya problemlerin birkaç cümleden birkaç sayfaya kadar değişen düzeylerde hikâye benzeri bir anlatımla yazılmasıdır. Bunlar, gerçek yaşamdan kesitler veya kurgusal metinler şeklinde yazılırlar.

Araştırma Makaleleri: Araştırmacıların yapmış oldukları araştırmayı raporlaştırmasıdır. Yazıya dökülen bu metinler, akademik dergilerde birtakım süreçlerin sonucunda kabul alarak yayınlanmaktadırlar. Akademik makaleler dört grupta ele alınabilirler: Ampirik çalışmalar, kavramsal makaleler, önerme makaleleri ve cevap niteliğindeki makaleler.

Monografi: Araştırma makalelerinin uzun hali olarak tanımlanabilir. Bu anlamda araştırma makalelerinden daha fazla bilgi ve ayrıntı içermektedirler.

Kitap Bölümleri: Edisyon şeklinde yazılan bölümlerdir. Edisyon kitap yazmak için editör/ler belirli bir konu ve bakış açısı belirlerler ve buna uygun olan araştırmacılara kitaba katkı sunmaları için davet gönderirler. Kitap bölümleri, araştırmacının konu hakkındaki genel bakış açısını yansıtmaları bakımından araştırma makalelerinden ayrılırlar. Çünkü araştırma makaleleri daha dar bir çerçevede yazılırken, kitap bölümleri daha genel bir perspektif sunarlar.

Tezler: Hem öğrenci hem de akademisyenler tarafından yazılan akademik atıf sistemine uygun, resmi ve üstü kapalı dile sahip, içerik ve şekil yönünden katı kurallara uyan akademik metinlerdir.

Akademik yazı türlerinin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Day, 2013):

- Mevcut bilgi birikimini geliştirmek, bilgi birikimini ilerletmek veya bir problemi çözmek üzere belirli kurallar dahilinde yazılırlar.
- Belirli yapı, şema ve anlatım tarzına sahiplerdir.
- Genellikle ikincil kaynaklardan yararlanırlar.

- Argümanları; kanıtlama ve akıl yürütme yoluyla desteklerler.
- Resmi bir dil kullanırlar.
- Disiplin içerisindeki terimleri ve kavramları kullanırlar.

Akademik yazı türlerinin karakteristik özellikleri şunlardır (Morley, 2017):

- Kanıt temellidirler.
- Akademik bir dile sahiplerdir.
- Argümanlarını ifade ederken dikkatlidirler.
- Dili, gayri şahsidir.
- Tartışmaya açık sorular içerirler.
- Kesin ve detaylı bilgiler sunarlar.

Akademik yazının 'iyi' şeklinde değerlendirilmesini sağlayacak başlıca özellikler şunlardır (Singh ve Lukkarila, 2017):

Okuyucuyu Hesaba Katmak: Yazı kaleme alınırken metni okuyacak kitlenin hesaba katılması.

Problematize Eden Yaklaşım: Konu hakkında yeni fikirler üretmek ve bunları tartışmaya açmak.

Rasyonel Ton: Argümanın okuyucuya açık ve net bir şekilde ifade edilmesi ve bu noktada okuyucunun ikna edilmesi.

Konuyla İlgili İçerik: Yazı, konu hakkında geçmiş bilgileri de içeren bir kapsama sahiptir.

Tutarlı Yapı: Yazı, argümanı destekleyecek biçimde genelden özele doğru giden ve sistematik bir yapıdadır.

Anlamlı ve Açıklayıcı Tarz/Üslup: Metin, fikirleri anlatırken ve savunurken dilsel birtakım özelliklere sahiptir.

Karmaşık ama Süslü Olmayan Gramer ve Kelime Bilgisi: Metin, aktif ve pasif çekimli fiiller arasında ve kesin ifadeler ve metaforlar arasında geçişler yapar.

Akademik yazmanın birtakım kuralları ve prosedürleri olduğu bir gerçek olsa da yaratıcı araştırmacılar, bu yerleşik kurallara meydan okumuşlardır (Murray, 2013). Bu meydan okuma, akademik yazma pratiğinin sabiteleri olduğu anlayışına bir karşı çıkıştır. Akademik yazma dinamik bir pratik olup araştırmacının kişisel özellikleri yazmanın

karakterini etkilemektedir. Casanave'in (2002) de ifade ettiği gibi yazma eğer bir oyunsa, bu meydan okumaların ne ölçüde başarıya ulaşacağı tartışmalı bir konudur. Çünkü oyunun içerisinde kalabilmek için oyunu kurallarına göre oynamak gerekmektedir. Paradigma farklılığı olarak ifade edebileceğimiz bu anlayış, oyunun kurallarına meydan okumak bir bakıma oyunun kuralları esnetmektedir. Ancak bunun ne ölçüde başarılı olacağını zaman göstermektedir. Oyunun kuralları ile araştırmacının tarihselliğinin karşı karşıya geldiği bu mücadelede sahadan elde edilecek bulgular konuyu anlamak için oldukça etkili olacaktır.

1.4. Akademik Yayın ve Akademik Yayın Yapma Nedenleri

Akademik yayın yapmak; araştırmacının belirli bir soru etrafında gerçekleştirdiği araştırmanın raporunu, bir dergi veya yayınevi aracılığıyla yayınlatmasıdır. Bunun yanında kongre, sempozyum veya kolokyum gibi bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler de yayına dönüştürülebilmektedir. Akademik yayın yazmadaki sebepler; bilgi birikimine katkıda bulunmak, toplumsal veya akademik bir sorunu çözmek, akademide itibar kazanmak, atama ve yükselme kriterlerini sağlamak gibi birbirinden farklı türdedirler. Murray (2005: 14) akademik yayın yapma nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Kariyerde ilerleyebilmek.
- Akademide itibar kazanmak.
- Diğer akademisyenlerin alanda ilerlemesini engellemek.
- Kişisel tatmin sağlamak.
- Kendine yeni bir meydan okuma alanı açmak.
- Öğrencilerinin yayın yapmasına yardımcı olmak.
- Yazma kalitesini geliştirmek.
- Bilgi kümesine katkıda bulunmak.
- Kurumun statüsünü geliştirmek.
- Profilini/CV'sini geliştirmek.

Akademik yayın yapmanın nedenleri olduğu gibi akademik yayın yapmamanın da kendi içinde bazı nedenleri vardır. Bunları da şu şekilde ifade edebiliriz (Murray, 2013):

- Yazmak için zamanının olmaması.
- Ofiste yazmanın zor olması.
- Hırslı olmamak.

- Öğretimin öncelenmesi.
- Dergileri gözden geçirip, dergilerde yazmamak.
- Yayıncılık oyununa dahil olmamak.
- Eve geldiğinde yorgun olmak.
- Kişisel zamanın çoğunun yazmaya ayrılmasından rahatsız olmak.
- Yayınlamak için yazmamak.
- Kimsenin okumayacağını düşünmek.
- Makalenin reddedilmesinden korkmak.
- İyi yazamadığını düşünmek.

Yayınlanmaya layık görülmüş bir metin; bilgiyi doğrulayan, kurumsal hiyerarşiyi tahkim eden, ödül ve terfi sisteminin kurallarını tayin eden ve akademik kültürü inşa eden bir güçtür (Hyland, 2004). Yayınlanmış bir metin; akademik alanda meşruiyeti ve itibarı sağlayan temel bir unsurlardan biridir. Bu bağlamda akademik metinler, belirli bir kültürün içerisinde yazılan ama aynı zamanda da bu kültürü inşa eden pratiklerdir. Bu kültürellik içerisinde hareket etmek zorunluluğu akademisyenlerin üretkenliğine ket vurmaktadır (Bazerman ve Prior, 2004). Çünkü bu kültür, akademisyeni belirli konuda, üslupta, tarzda, ilişkiler ağında, dergilerde, söylem geliştirerek yazma konusunda baskılamaktadır. Yayın piyasası, oyunun kurallarına uyulmasını istemektedir.

"Yayınla ya da yok ol" anlayışı, akademisyenler tarafından tartışılmaz bir unsur gibi görülmekte ve kabul edilmektedir. Bu anlayışın akademisyeni getirdiği nokta, akademisyenin en temel motivasyon kaynağının maddi kazanç olması gerektiği yanılsamasıdır. Yayıncılar tarafından ödenen telifleri elde etmek, konuşmalara davet edilmek, medyada/televizyonda yer almak veya para karşılığında makale yazmak gibi motivasyon kaynakları akademisyeni temelde yayın yapmaya teşvik etmektedir. İkinci motivasyon kaynağı ise özgeciliktir. Buna göre akademisyen, herhangi bir karşılık beklemeksizin yayın yapmaktadır. Üçüncüsü, öğrenme arzusudur. Akademisyen, araştırma yapabilmek için birçok kaynağı okumakta ve/veya saha araştırması yaparken kendini geliştirmektedir. Bu bilgi edinme süreci, akademisyenin amatör ruhunun karşılığı olarak gerçekleşmektedir. Dördüncüsü, akademisyenin itibarını arttırma hedefidir. Bu motivasyon kaynağı ile maddi kazanç elde etme motivasyonu birbiriyle yakından ilişkilidir. Çünkü akademisyenin itibarı ne kadar artarsa maddi kazancı da o oranda artmaktadır. Beşincisi;

maddi kazanç ve itibar ile ilişkili olarak CV'sini güçlendirmek arzusudur. Akademisyen açısından CV'nin güçlendirilmesi, kariyer olanaklarına kapı aralamaktır (Haynes, 2010).

De Rond ve Miller (2005) de akademisyenlerin akademik yayın yapmalarının temel gerekçelerinin akademik saygınlık ve görev süresi kazanmak olduğunu ifade etmektedirler. Görüldüğü üzere akademik yayın yapmanın birden çok motivasyon kaynağı vardır. Son dönemlerde iyiden iyiye etkisini arttıran bir anlayış olan "yayınla ya da yok ol", motivasyon kaynaklarının temel belirleyicisi haline gelmiştir. Temelde kişisel bir pratik olarak değerlendirilebilecek olan yazma pratiği, zamanla sosyal, mesleki ve kurumsal düzeylerde değerlendirilmesi gereken kompleks/karmaşık bir pratiğe dönüşmüş vaziyettedir.

Hyland (2011), akademideki "yayınla ya da yok ol" anlayışının hiç bu kadar etkili olmadığını ve bu şekilde acımasız bir biçimde uygulanmadığını belirtmektedir. Akademideki atanma, terfi, sözleşme yenileme gibi akademik alanda var olmayı sağlayan temel unsurların "yayınla ya da yok ol" anlayışına tabi kılınmasının sonucu olarak akademik alan, yayın yapma ile kendini inşa etmektedir. Bu anlayışın yaygınlaşmasının sonuçlarından bir diğeri de üniversitelerin yayın şartlarını daha katılaştırmalarıdır. Akademisyenin başarısının tek ölçütünün yayın yapması olduğu sistemde yayınların niteliği değil niceliği temel ölçüt olmaktadır (Lee, 2014). Akademisyenlerin üzerindeki yayın baskısı, akademisyenlerin gelecekleri konusunda kaygılı olmasına neden olmakta ve bu durum onların üretkenliğine ket vurmaktadır (Gülay, 2019). Akademisyenin yayın yapmaya teşvik edilmesi nitelik yerine niceliği öncelemesine ve üretkenliklerinin azalmasına neden olmaktadır.

Akademik yayıncılık, profesyonelliğin ve neoliberal politikaların da etkisiyle ciddi bir dönüşüme sahne olmaktadır. Bunun temel nedenleri yayın baskısı, elektronik dergiciliğin gelişimi ve ticari modellerdir. Bu dönüşüm; araştırma konusunun seçimi, akademisyenler arasındaki iş birliğinin biçimi, literatür taraması yaparken hangi kaynaklara dikkat edilmesi gerektiği, metinlerin dilinin nasıl olması gerektiği, verilerin analizinin nasıl yapıldığı, tartışmadaki unsurların neler olduğu gibi araştırmanın temel unsurları üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle son yirmi yıldaki teknolojik gelişmeler, basılı dergiciliğin azalmasına ve çevrimiçi dergilerin ise yaygınlaşmasına neden olmuştur. Dergiciliğin bu dönüşen tarafı, akademisyenlerin literatüre daha kolay ulaşmasını ve araştırma yapan akademisyen sayısının da artmasını sağlamıştır. Bunun yanında akademisyenlerin uluslararası yayın yapma ve atıf

alma gerekliliği yönündeki baskılar, akademik yayıncılığın küreselleşmesine ve piyasalaşmasına neden olmaktadır (Hyland ve Jiang, 2019).

Canagarajah (2008), akademik yayın yapmanın 'ambalajlama' işi olduğunu düşünmektedir. Bu görüş; dergiler için yayınların içeriğinden ziyade biçiminin, kim tarafından yazıldığının, akademisyenin ırkının vs. daha önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Çünkü periferi ülkelerde üretilen akademik yayınlar; teknolojik yöntemleri kullanmadıkları, veri odaklı olmaları ve uzun yazılmaları gibi nedenlerle Batı'daki dergiler tarafından kolayca reddedilmektedir. Ayrıca, İngilizce'yi ikinci dil olarak kullanan yazarların kaleme aldıkları metinler dilbilgisi kurallarına tam hâkim olamadıklarından kolayca reddedilebilmektedir. Bu bağlamda akademik yayıncılık; akademik bilginin değersizleştirildiği, piyasa mantığının hakim olduğu, yazının biçimsel özelliklerinin ve makale yazarının sınıfsal konumunun etkili duruma getirildiği bir olgu haline gelmiştir.

Akademik alanın "yayınla ya da yok ol" anlayışı ekseninde inşası; akademik araştırma yapmanın temel motivasyon kaynağı olan meraktan kaynaklı araştırmaların sayısının ciddi biçimde azalmasına neden olmaktadır. Böylelikle merak etmeyen akademisyenlerin varlığı ile yayıncılık dünyası yol almaya çalışmaktadır. Bu dönüşümle, araştırma yapmanın 'amatör' ruhunun karşısında araştırma üretmenin 'profesyonel' ruhu hakimiyet kazanmaktadır.

Akademik alandaki "yayınla ya da yok ol" anlayışı, yayınlarda birtakım etik dışı davranışların görülmesine de neden olmaktadır. Bunlardan ilki; zoraki/çarpıtılmış araştırmalardaki artıştır. Bu, akademisyenlerin ilgilerini çeken konuları araştırmak yerine, sığ veya modaya uygun konuları araştırma konusu yapmalarıdır. Bu anlamda akademisyenler, kendilerine kâr getirecek konuları ve araştırma alanlarını öncelemektedirler. İkinci olarak; yayınlardaki şüpheli uygulamaların artışıdır. Yayın yapmayı hedefleyen bazı akademisyenler; intihal, hayalet yazarlık gibi yöntemlere başvurmaktadırlar. Üçüncü olarak; çoklu yazarlı yayınlarda görülen artıştır. Araştırmacıların birden fazla oluşu; fikirlerin, uzmanlığın ve verilerin zenginliğini sağlasa da yayın baskısından dolayı gerçekleştirilen çoklu yazarlığın asıl sebebi daha fazla yayın yapmaktır. Son olarak; etki gösteren yayın yapma gerekliliğidir. Etki, araştırmanın topluma ve ekonomiye yapmış olduğu katkının ölçülmesiyle belirlenmektedir. Bu ölçümlerin artışı, akademisyenleri etki gösteren yayın yapmaları konusunda baskılamaktadır. Etki gösteren

araştırma ve yayın yapan akademisyenler alanda daha fazla itibar, güç ve finansman elde edebilmektedirler (Hyland & Jiang, 2019).

Day'in (2013) de ifade ettiği gibi araştırmacılar, gelecekteki araştırmalarına finansman sağlamak için prestijli dergilerde yayın yapma ihtiyacı duymaktadırlar. Ayrıca akademik yayınlar yapmak; öğretim üyelerine uluslararası akademik alanda hareketlilik ve itibar kazanma imkânı sağlamaktadır. Böylelikle öğretim üyeleri bu süreçte maddi durumlarını geliştirme fırsatına da erişebilmektedirler (Bedeian, 1996).

Neoliberalizmin ve serbest rekabetin etkisinde şekillenen akademik yayıncılık, başarılı olanları başarılı olmayanlardan indeksler yoluyla ayıran ve kalitenin ölçüsünün "daha fazla yayın yapmak" olduğunu dikte eden bir konumda bulunmaktadır. Bu anlayışın sonucunda, makalenin başarılı sayılabilmesi için İngilizce yazılması, prestijli dergilerde yayınlanması ve prestijli dergilerde yayınlanan makalelerden atıf alması gibi ölçütler belirlenmiştir. Neoliberalizmin akademik yayıncılığa etkisiyle birlikte akademisyenlerin sürekli biçimde ölçüldüğü bir 'değerlendirme kültürü' oluşmaktadır. Bu kültürün yaygınlaşmasının sonucunda yayın yapmak stresli ve zor bir pratik haline gelmektedir (Hyland & Jiang, 2019: 230).

Sykes (1988) akademik yayıncılığı; yalnızca kariyerleri ilerletmeye yarayan ve kütüphaneleri okunmamış, okunmayan ve okunmayacak olan değersiz makalelerle doldurmaya hizmet etmekle itham etmektedir. Özellikle genç öğretim elemanları, görev sürelerinin uzatılması veya kariyerlerinin ilerletilmesi adına makale sayılarını arttırabilmek için bir tür "sayı oyunu" oynamak durumunda kalmaktadırlar. Çoğu zaman disiplinlerarası, etnografik, boylamsal veya felsefi araştırmalar yapmak yerine "gün ışığını hızlı bir şekilde görebilecekleri", kısa zamanda yayınlatabilecekleri araştırmalar yapmayı tercih etmektedirler (De Rond & Miller, 2005). Rocco'da (2011) benzer şekilde, akademik yazı üretilmesinin temel amaçlarını üniversitede pozisyon elde etmek, görev süresini uzatmak ve terfi almak şeklinde sıralamaktadır. Bunun yanında akademisyenlerin yayın yapmaları sayesinde öz-saygılarını geliştirdiklerini ifade etmektedir. Bu saf duygu ve huşu durumu ise kısa bir süre sonra yerini para, güç ve görevin tamamlanması gibi profesyonel duygu ve düşüncelere bırakmaktadır.

Akademik yayın yapmak hem sermaye birikimiyle hem de tecrübeyle ilgili bir süreci ve çıktıyı kapsar. Bu ikisi esasında alanın kültürel sermayesini oluşturan geleneksel yazma

biçimlerini, söylem tarzını vs. bilmek ile ilgilidir. Araştırmacı ne kadar kültürel sermaye biriktirirse yayıncılık piyasasına kendisini o kadar çabuk kabul ettirmektedir (Hyland, 2011).

Akademik yayıncılık iki yüzlü bir "oyun" gibidir. Bunun ilk yüzünde "merak"ın merkeze alındığı amatörlük, diğer yüzünde ise "sermaye (ekonomik ve simgesel) birikimi"nin merkeze alındığı profesyonellik vardır. Günümüzde akademik yayın yapmak, alanda var olmanın temel şartı haline gelmiştir. Bu minvalde oyunun kurallarını iyi anlamak ve güncel ve sıcak konulara yönelmek gerekmektedir. Günümüzde akademik yayıncılığın geldiği nokta, 'yapabildiğin kadar fazla yayın yap'tır. Gelinen noktada akademik yayıncılık, profesyonel bir iş haline gelmiştir. Akademisyenlerin üzerindeki "yayınla ya da yok ol" baskısı, akademisyenlerin araştırmalarını manipüle etmektedir (Lee, 2014). Eğer akademik yayın alanındaki kontrol, bu anlayışla devam ederse akademik yayın yapmak, oyunu daha fazla oynadığı için bu noktada mükemmelleşen fakat içi boş yayınlar üreten akademisyenlerin tekelinde olacak gibi görünmektedir.

2. BOURDIEU SOSYOLOJİSİNDE ALAN VE AKADEMİ

Toplumsal dünyanın ve akademik alanın hakikati hakkında sürekli bir rekabet yeri olan alana özgü vasıflarla, formasyonla, unvanlarla ve bunlardan kaynaklı olarak faillerin her türlü dayanışma ve bağlılığıyla belirlenen şeyi bilmekte ne türden bir bilimsel fayda vardır? Bir alanda olmak; belli bir açıdan bakmayı ve belirli yerleri net belirli yerleri bulanık görmeyi mümkün kılan, konumdan kaynaklanan hata olasılıklarını göz ardı etmek demektir. Ancak sosyolog olmak; oyunun hakikati üzerine düşünmek ve oyundan çekilme özgürlüğüne sahip olmak ve toplumun bilimsel saydığı dünyayı, kuş bakışı olarak görme ihtirasına kapılan "teorisizm" veya "entelektüalizm" eğilimlerinin toplumsal temellerini keşfetmek demektir (Bourdieu, 2021).

Toplumsal yaşam içerisinde, "toplantıya ara verilmiştir" diyen başkanın veya "seni vaftiz ediyorum" diyen rahibin dilinin iktidarı vardır. Bu iktidarın kaynağı, bireylerin şahsi yeteneklerinden değil, kurumun işleyiş mantığından, unvandan, cübbeden, kürsüden, törensel işlemlerden vs. kaynaklanmaktadır. Sosyoloji, buradaki ayrımın farkına varır ve faillerin maruz kaldıkları iktidar biçimlerini ifşa eder. Ancak değerlendirme, bundan ibaret değildir. Kurumun gücünü tahkim eden failin, eylemin etkinliğinin kendisinden kaynaklandığına inanması gerekmektedir. Çünkü belli bir ölçüde de olsa inanca dayanmayan tek bir sistem yoktur (Bourdieu, 2019a). Bundan dolayı sosyolojik analizde hem kurumsal hem de bireysel analizin birlikte yürütülmesine ihtiyaç vardır. Çünkü fail, bir balık gibi belirli bir toplumsallığın içerisinde hareket eden bir öznedir.

İktidar alanı, tahakkümü meşrulaştıracak, rasyonalize edecek ve tahakküm mekanizmalarını pekiştirecek bir bilime ihtiyaç duyarlar. Bu noktada yardımlarına "ekonomistler" ve "sosyologlar" koşmaktadırlar. Özel şirketlerde veya kamuda sosyolog veya ekonomist olarak görev yapan kişilerin büyük kısmı, çeşitli "çözümler" sunan toplum mühendisleridir. Bunların yaptığı şey, toplumsal dünyaya hâkim olan sınıfların pratiklerini veya yarı-kurumsal kavrayışlarını rasyonalize etmektir (Bourdieu, 2019).

Sosyoloji, somut düzeyde araştırma nesnesine yaklaştığı ölçüde işe yaramaktadır. Sosyoloji, hayatın gerçek ayrıntılarına eğildiği zaman insanların klinik amaçlarla yararlanabileceği bir araca dönüşmektedir. Sosyoloji, içinde bulunduğumuz alanın koşullarını anlamak, oyunun kurallarını kavramak ve bedenselleşen toplumsallığın yol açtığı manipülasyon yollarını zayıflatmak için fırsatlar sunmaktadır. Sosyoloji tam anlamıyla

dünyanın tüm sorunlarını çözemeyecek olsa da özgürlüğün farkına varmamızı sağlar. Bu da bizim enerjimizi daha doğru kullanmamıza yardımcı olur (Bourdieu ve Wacquant, 2021).

Bourdieu'nün sosyolojisi, failleri toplumsal dünyanın işleyiş biçimini değiştirmeye yönelik olan "mücadele araçları"na sahip kılmaya yöneliktir. Bu sosyolojik anlayış, iktidar koşullarını ifşa etmeyi öncelikli hedef olarak görmektedir. Sosyolog ve sosyolojik araştırma siyasi karakterdedirler. Sosyoloji, simgesel sermayeye karşı bir mücadele biçimidir. Bunu gerçekleştirmeye en yakın kişi entelektüeldir ve Bourdieu çalışmalarını belli bir noktadan sonra buraya kaydırmıştır (Swartz, 2015). Bourdieu'ya göre sosyoloğun görevi; toplumsal dünyanın bir kader ve bir doğa olmadığını açıklamak ve iktidarın tahakkümünü örten ve bu tahakkümün sürdürülmesini sağlayan mitleri yıkmaktır (Bourdieu & Wacquant, 2021). Sosyolojinin amacı; simgesel şiddeti ifşa etmek ve toplumsal ilişkileri meşrulaştıran ve iktidar ilişkilerinin görülmesini engelleyen hakim temsilleri yıkmaktır (Swartz, 2015). Bu anlamda Bourdieu'nün sosyolojisi, toplumsal faillerin yarı-bilinçli veya bilinçsiz biçimde maruz kaldıkları güç ilişkilerini ortaya çıkaran bir ifşa sosyolojisidir (Jourdain & Naulin, 2020).

Bourdieu'ye göre araştırma programı üç aşamadan oluşmaktadır "(Gorski, 2015): *"1) incelenecek olan alanı tespit etmek, 2) alandaki konumlar arasındaki ilişkileri belirlemek ve tanımlamak 3) faillerin habituslarını soruşturmak"*. Kültürel yapıtların/akademik yazıların biliminin yapılması, üç işlem gerektirmektedir. Bunlardan ilki; yazınsal alanın, iktidar alanı içerisindeki konumunun incelenmesidir. İkincisi; yazınsal alanın içyapısının, dönüşüm yasalarının, alan içerisindeki konumlarını benimsetmek amacıyla girilen rekabetlerin, birey veya kurumların nesnel ilişkilerinin yapısının incelenmesidir. Üçüncüsü ise faillerin habituslarının oluşmasının koşullarının incelenmesi gerekmektedir (Bourdieu, 2020).

Bourdieu'nün sosyolojisini araştırma alanlarına uygularken araştırmacıyı yönlendirecek altı vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: *"1) İktidar ve tahakküm biçimlerine odaklanmak, 2) toplumsal uzamdaki hâkim görüşlere meydan okumak, 3) ilişkisel tavrı her unsura yönelik olarak geliştirmek, 4) mikro ve makro analizi birlikte yürütmek, 5) eleştirel düşünmek ve düşünümsel davranmak ve 6) aktivist bir entelektüel gibi davranmak"* (Swartz, 2015). Bu perspektif dikkate alınarak yürütülen araştırmanın daha iyi anlaşılabilmesi için Bourdieu'nün temel kavramlarının anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Bourdieu sosyolojisinin kurucu kavramlarından olan "alan" aynı zamanda bu çalışmanın da temel çerçevesini

oluşturmaktadır. Bundan dolayı "alan" kavramıyla başlamak, alan kavramını anlamak, bu araştırmayı anlamak adına kritik bir öneme sahiptir.

2.1. Alan

Alan, kendine özgü normları olan bir mikrokozmosdur. Bu mikrokozmos, makrokozmosun baskısına maruz kalırken görece özerk olmayı başarır (Bourdieu, 2018). Alanın varlığı ve devamlılığı alana özgü mücadele nesnelerinin varlığı ve alanın, diğer bir deyişle oyunun kurallarını bilen ve oyuna katılmaya istekli aktörler sayesinde gerçekleşir (Bourdieu, 2018a). Alanın en önemli özelliklerinden birisi üzerine düşünülemez ve tartışılamaz olanları kilit altına almasıdır. Alanın bu doğallaştırıcı mekanizması, oyunu yeniden üreten temel mantıktır. Ayrıca alan, bir güç/mücadele sahasıdır (Bourdieu, 2018b). Araştırmamız açısından özelleştirecek olursak akademik alan da benzer güç mücadelelerinin yaşandığı bir sosyal uzamdır. Alanda var olmak, hiyerarşide üstlere çıkmak, ekonomik güç elde etmek, tartışılmaz bir akademisyen olmak gibi güç unsurlarını barındırır (Bourdieu, 2021).

Alan ile oyun arasında bir benzerlikten söz edilebilir. Alanı bir oyun alanı olarak kuran, "illusio"dur. İllusio, düşüncelerin ve eylemlerin fiziksel temas olmadan hatta sembolik etkileşim de olmaksızın değiştirilmesini sağlayan temel mantıktır. Oyunda kazanılacak ve kaybedileceklere dair yatırım yapmak anlamında illusio, oyuncuların ortak oyun bilincini meydana getirir (Bourdieu & Wacquant, 2021). Bu bilinç, oyunu kazandıracak bahisleri ciddiye almak demektir (Bourdieu, 2019). Bu ciddiye alış, oyuncuların üzerinde herhangi bir tartışma yürütmeyi akıllarından bile geçirmedikleri bir mantıktır (Bourdieu, 2019).

Bourdieu'nün alanı tanımlarken kullanmış olduğu kavram setini bütünlüklü biçimde ifade etmek gerekirse (Camic, 2015):

> *"Bourdieu'ye göre, bu alanların her biri: 1- "Ayrı bir dünyadır". 2- "Kapalı bir gemi", "kapalı, ayrı bir mikro-kozmos", "ayrı bir toplumsal evren", "kendi kendini kuşatmış" bir alan, "bir kapanma uzamı"dır. 3- "Özgün ve diğer alanları düzenleyenlere indirgenemeyecek bir mantık ve zorunluluk sahası", "kendi mantığını ifa eden" ve "kendi zorunluluğunu, kendi mantığını, kendi usulünü geliştiren" bir uzamdır. 4- "Siyaset ve ekonomininkilerden bağımsız, kendi işleyiş kuralları" olan bir*

mikro-kozmostur. 5- "İçkin güçler"den, "alanın mantığına içkin mekanizmalar"dan oluşum bir uzamdır. 6- "Bireylerin ve grupların kendi adımlarıyla dans ettikleri, iyi organize edilmiş bir tür balo"dur. 7- "Ayrı bir oyun", "özel bir toplumsal oyun", "bir içkin zorunluluk oyunu", "oyunun kendi mantığı"na göre işleyen bir uzamdır. 8- Savaşan taraflar arasında "bir rekabet alanının içsel mantığına göre yürütülen" bir muharebedir. 9- "Üreticilerin sahip olduğu tek tüketicilerinin kendi rakipleri olduğu bir pazardır"."

Alan bağlamında yapılacak bir analiz toplumsal uzamdaki birbirini etkileyen birçok olgu ve unsurun ilişkiler bütünlüğü içerisinde ele alınmasını sağlar (Eyal, 2015). Bu analiz aynı zamanda farklı sermayelere sahip olan oyuncuların güç ve meşruiyet için yürüttükleri mücadeleyi de ifşa eder (Swartz, 1997). Bu meşruiyet kültürel açıdan geçerli kılınmak istendiğinde mücadele; kültürel alanın özgün ekonomisi ekseninde verilecektir. Ve alana hâkim olan ve böylece söylediklerinde ve yazdıklarında şüphe olmadığına inanılan entelektüeller piyasaya hâkim olacaklardır (Bourdieu, 2023). Alan aynı zamanda bir sansür mekânıdır. Alan, alanın içerisindekilerin kuralları bildiği fakat dışarıdakilerin bundan haberinin olmadığı bir sansür mekânıdır (Bourdieu, 2020a). Akademik alan söz konusu olduğunda akademik metinler de alanın iç işleyişini gizleyen ve onların bilinmesini engelleyen birer araçlara dönüşmektedirler.

Sosyolojiyi alan mantığı içerisinde düşündüğümüzde, bilimsel incelemenin konusunun salt olarak fail olamayacağı açıktır. Bu bağlamda akademik yazının üreticisi, üretim alanı içinde bir konumda bulunduğundan üretim alanının tümüne gönderme yapmaktadır. Üretim alanı ise yazarların ürettikleri ürünler uzamından oluşmaktadır (Bourdieu, 2020a). Dolayısıyla akademik metinler alan mantığından hareketle anlaşılabilir. Her alanda olduğu gibi akademik yayıncılık alanında da birtakım kurallar, güçlü failler, yayıncılar gibi alanın mantığının temel unsurları söz konusudur. Bu bağlamda akademik yayıncılık alanı, salt bireysel pratiklerin sonucu olarak görülemeyecek kadar karmaşık kurumsallıklar ve ilişkiler ağının uzamı olarak anlaşılmalıdır. Bourdieu (2023b) son noktada düşüncelerimizin öznesinin alan olduğunu ve habituslarımızı büyük oranda alanın belirlediğini kabul eder. Fakat yine de pasif birer özne olmaktansa en azından reddederek müdahil olabilmeyi mümkün görmektedir.

Bourdieu, alanın anlam sistemini inşa ederken pratik bir sosyolojinin imkanını aramaktadır. Bu bağlamda alanda var olan ilişkilerin çift taraflılığının ve özenin nesne,

nesnenin de özne olduğunun bilincinde olan bir sosyolojik bakış anlamlı sonuçlar üretmektedir. Bu perspektif, araştırmanın daha iyi anlaşılmasını sağlayan akıl yürütmeyi mümkün kılmaktadır.

2.2. Alan'ın Ele Alınış Biçimi: Pratik Sosyoloji, İlişkisellik ve Düşünümsellik

Bourdieu, pratik bir sosyolojinin imkanını ararken temelde eylemlerimizin nedenlerine cevap bulmak amacındadır. Çünkü insanın eylemlerinin rasyonel olarak belirlendiği yanılgısı toplumsal eylemleri açıklamada sorun teşkil etmektedir. Ona göre toplumsallaşmış insan, habitusundan dolayı ne idealistlerin düşündüğü gibi salt rasyonel bir varlık ne de mekanikçilerin ifade ettiği salt olarak nesnel olarak hareket eden bir varlıktır. İnsan, pratik zekâsıyla hareket eden bir varlıktır. Bu hareket, dünyada yaşarken dünya tarafından kuşatılan bilincin pratiğidir (Bourdieu, 2019a).

Pratiğin teorisi; ampirizmin, bilgi nesnelerinin kaydedilmiş olduğu anlayışının karşısına bilgi nesnelerinin inşa edilmiş olduğu anlayışını yerleştirir. Bunun yanında pratiğin teorisi, entelektüalist idealizmin inşa ilkesinin aşkın bir özneye atfedilmesinin karşısına habitusun oluşturduğu tarihsel aşkınlık ilkesini yerleştirir. Buna göre pratik; tarihsel ve toplumsal olarak inşa edilmiş, eylemle edinilmiş ve pratik işlevlere hasredilmiş yatkınlıklar sistemidir. Habitus; Marx'ın yolundan giderek, her türden bilginin inşa gerektirdiği düşüncesini idealizme bırakmaksızın materyalist bilgi kuramını mümkün kılmayı hedefler (Bourdieu & Wacquant, 2021). Pratik; kişinin yatkınlıkları (habitus) ile bir alandaki sermaye türleri arasındaki ilişkilerden ortaya çıkar (Maton, 2008).

Fenomenoloji, pratiği anlamanın önündeki engelleri kaldırmak açısından önemli bir bilgi bütünü oluştursa da pratiği tarih dışı ele aldığı için gerçeğin tam anlamıyla ele alınmasını temin edemez. Gerçeği tam anlamıyla ele almak için failin dünyayı inşa ederken kurduğu yapıların ve mekanizmaların toplumsal inşasını açıklamak gerekmektedir (Bourdieu, 2019b). Bourdieu, fenomenolojinin tarihselliği göz ardı eden tavrını eleştirmekte ve kendisinin savunduğu pratik teorisinin, gerçekliği güncel ve tarihsel boyutlarıyla ele alabildiğini düşünmektedir.

Pratik ilkesi, ne öznenin saf bir biçimde nesne ile karşılaşması ne de özne üzerinde baskıcı bir nedensellik geliştirecek bir ortamdır. Bu ilke, bedenleşmiş tarih ile "şeyleşmiş" tarih arasında bir suç ortaklığıdır. Diğer bir ifadeyle nesnelerde cisimleşmiş yapılar ve mekanizmalar biçiminde nesnelleşmiş tarih ile bedende habitus biçiminde bedenleşmiş tarih

arasındadır. Tarihsel gelişmenin bir tür kazanımı olan habitus, tarihsel edimin kazanılmasını mümkün kılar. Pratik anlamanın ilkesi bilen bir bilinç değil, var olduğu dünya tarafından kuşatılan ve var olduğu dünyada etkin bir pratik geliştiren habitustur (Bourdieu, 2019b). Bu habitus, simgesel toplumsal pratikler bağlamında inşa edilmektedir (Kögler, 2019). Örneğin spor sosyolojisi, sporun kendine özgü pratiklerinden bağımsız olarak mümkün değildir. Bu pratikler, her öğesi kendine has olan bir mekanizma üretir. Sosyoloğun görevi; sporu tarihsel ve toplumsal pratikler bağlamında düşünerek ilgi alanları, zevkleri ve tercihleri etrafında ele almasıdır. Güreş ile aikido arasındaki farklılığı oluşturan şey, sadece bu sporların tarzlarının farklı oluşuyla açıklanamaz. Bu iki sporu birbirinden ayırt eden tarihsel, toplumsal ve kültürel farklılıklardır (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Bourdieu; pratik eylem ve bilgiye odaklanmaktadır. Bunu yaparken failin davranışlarının tarihsel yatkınlıklar temelinde örgütlendiğini düşünmektedir. Habitusun gerçek zamandaki eylemleri, habitusun toplumsal dünya ile etkileşime girmesinden önce nesneleşmiştir. Bu bağlamda failin habitusundan kaynaklı tepkiler, nesnelerden uzak durarak gerçekleştirdiği eylemler değil, öznelerin nesnelerle birlikte inşa ettiği tepkilerdir (Emirbayer & Scneiderhan, 2015). Toplumsal eylemler ve ilişkiler; pratikte var oldukları düzlemde sosyolojinin konusu olmaktadırlar. Tarihsel bir özne olarak toplumsal aktör, sosyolojik mekanizmanın kurucu unsuru olduğu kadar bu mekanizmadan etkilenen bir unsur olarak da konumlanmaktadır. Bourdieu pratik sosyolojisiyle bu dikotomiyi aşmanın imkanını ve yollarını aramaktadır.

2.2.1. Nesnelcilik – Öznelcilik Dikotomisini Aşmak

Bourdieu, sosyal bilimlerde mevcut olan temel karşıtlıkları/ayrışmaları aşmak adına ciddi bir çaba harcamıştır. Bu karşıtlıklar; bilme tarzları bakımından öznelci ve nesnelci bakış açıları, simgesel ile maddi olanın ayrışması ve teorik ile pratik arasındaki ayrışmalardır (Bourdieu & Wacquant, 2021). O, özellikle sosyolojideki sahte zıtlıklara dikkat çeker. Bu noktada temel üç ayrım noktası üzerinde odaklanmaktadır: Bunlar; uygulamacılar – kuramcılar, öznelciler – nesnelciler ve yapısalcılık – fenomenoloji karşıtlıklarıdır. Bu karşıtlıklar; düşünceyi ve bilgiyi geliştirmekten ziyade bunları sakatlayıcı özelliklere sahiplerdir (Bourdieu, 2016).

Nesnelcilik; eylemi failsiz, mekanik bir tepki olarak görürken, öznelcilik ise eylemi öznelerin bilinçli bir niyetinin hayata geçirilmesi, amaçlarını belirleyen bir bilincin özgür

tasarımı ve akılcı hesapla faydayı maksimize etmeyi hedefleyen bireyin hesabı olarak görmektedir. Bourdieu, bu iki görüşün de tuzak olduğunu ve sosyal bilimcinin bu tuzağa düşmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin; bir kabilenin sosyal yaşantısındaki ritüelleri, eş tercihleri, gündelik iktisadi davranışlar gibi davranışlar söz konusuyken özellikle bu tuzağa düşülmemelidir. Çünkü bu davranışları nesnelcilik veya öznelcilik perspektifinden ele almak, kısıtlı bir kavrayışı mümkün kılacaktır (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Bourdieu alan kavramıyla, tıpkı Elias'ın "figürasyon" kavramında yaptığı gibi toplumsal yaşamda var olan faillerin birbirlerine olan karşılıklı bağımlılığını hesaba katan bir anlayış geliştirmektedir. Bunu yaparken failleri statüler ve kurumlar arasında gidip gelen özneleri ve toplumsal ilişki biçimlerini ampirik ve kuramsal boyutlarıyla ele almaktadır. Makrokozmoslar içerisindeki mikrokozmoslar (eğitim, kültürel üretim alanı, spor gibi), Bourdieu'nün toplumsal ilişkilerin bütünlüklü bir şekilde araştırılmasının sahalarını oluşturmaktadır (Paulle vd. 2019).

Birçok sosyoloji çalışmasında araştırmacı, toplumsal dünyayı nesneleştirirken bunu kendisi söz konusu olduğunda çoğunlukla es geçmektedir. Aynı zamanda bu yazarlar, bilimsel söylemlerinin kaynağını nesne olarak görseler de asıl bilimsel olan nesneyle girdikleri ilişkilerde ortaya çıkmaktadır (Bourdieu & Wacquant, 2021). Metin, araştırmacı ile nesne arasında kurulan ilişki problemi olarak karşımızda durmaktadır. Nesne, kendisi olduğu gibi ve olduğu şekliyle aktarılamaz, araştırmacının nesne ile olan ilişkisi nesneyi kurmaktadır. Fakat birçok araştırmacı bunun farkında olmaksızın kendisinin araştırmadaki rolünü yalıttığını düşünmektedir.

Nesnelcilik ve öznelcilik karşıtlığını aşmaya yönelik Pascal'ın ifade ettiği, *"... uzam vasıtasıyla, evren beni bir nokta gibi kapsar/anlar ve yutar; ben de düşünce vasıtasıyla onu kapsar/anlarım"* şeklindeki düşünce bu konuda ciddi bir yol açmaktadır. Bu bağlamda dünya, faili bir şey gibi kapsar fakat fail de dünyayı, dünya onu kuşattığı ve kapsadığı için ve o koşullar içerisinde kapsar. Böylelikle failin, toplumsal yapıları eğilim yapıları şeklinde bünyeye dahil etmesi mümkün olmaktadır. Bununla birlikte nesnel olasılıklar; umutlar ve beklentiler biçiminde bünyeye dahil edilir. Fail bunlar üzerinde bilgi sahibi olur ve bu yönde hakimiyet elde eder. Sonuç olarak fail, bu kapsamayı/anlamayı hem kendisini tanımlayan şeyi hem de bu ikili kapsama/anlama biçiminin koşullarını anlayarak kapsayabilir/anlayabilir (Bourdieu, 2019b).

Jourdain & Naulin (2020) Bourdieu'nün yöntemini 'genetik yapısalcılık' olarak adlandırmaktadırlar. Onlara göre bu yöntemin doğası ikili bir şekilde işlemektedir. İlk olarak; faillerin özne inşalarının uzak tutulduğu, nesnel yapıların öznel tasarımların temeli olduğu ve bunların etkileşimler üzerinde yapısal baskılar oluşturduğunu kabul ederler. İkinci olarak da yapıların dönüştürülmesi veya olduğu şekliyle korunması isteniyorsa, öznel tasarımların dikkate alınması gerektiğini kabul ederler. Bu yöntem sayesinde toplumsal etkileşim biçimlerinin iki yönünü de hesaba katan, ilişkisel sosyolojik düşünce biçimini geliştirebilmek mümkün hale gelebilmektedir.

2.2.2. İlişkisellik ve Düşünümsellik

Sosyoloji; bilimsel nesnesini, mücadele alanları içerisinde konumlandırmakta ve bu mücadeleleri sadece sınıfsal alanda değil, bilimsel alanda da kendisine araştırma nesnesi olarak ele almayı başarmaktadır. Bunun da ötesinde sosyolog, kendisinin işgal ettiği konum itibariyle mücadelenin bir tarafı olarak alanların içerisinde yer almaktadır. Sosyolog, sermaye türlerine sahip olması açısından hem sınıfsal alandaki hem de kültürel üretim alanındaki mücadelelerin içerisindedir. Sosyolog, kendi bilimsel pratiğinin, gözlemlediklerinin veya es geçtiklerinin, ele aldıklarının veya ele almadıklarının kendi toplumsal konumuyla ilişkili olabileceğini hiçbir zaman unutmamalıdır. Sosyolog, bu türden etkilenmeleri doğal karşılamalı ve bunların etkisinin önüne geçmek adına özel bir çaba harcamalıdır (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Bu tavrıyla sosyolog, 'sosyolojinin sosyolojisi'ni yapmakta ve bu tavır bir 'uzmanlık' alanı değil, bilimsel sosyolojinin olmazsa olmazlarındandır. Çünkü sosyolojide yapılan hataların büyük kısmı, nesneyle kurulan karşılıklı ilişkinin sorgulanmamasından veya nesneye dair bakışın belirli bir düzeyde olmasından yani toplumsal ve bilimsel alanda belirli bir konumla ilişkili olduğunun farkından olunmamasından kaynaklanmaktadır (Bourdieu, 2019). Bu yanıyla sosyolog, birbirleriyle sistematik olarak ilişkili bir sürecin teorik modelini ve geniş olgular bütününü kapsayacak önermeler bütünü inşa etmeye çalışaktadır (Bourdieu, 2020b). Bunu yaparken fail ve yapı arasındaki ilişkinin ikili yapısını gözden kaçırmamalıdır. Kendi üzerine düşünmek anlamına da gelen bu anlayış, sosyolojinin ilişkiselliğini vurgularken düşünümselliğe de kapı aralar.

Bourdieu, konumların uzamı ile tutumların/eğilimlerin uzamının birbirlerini karşılıklı olarak etkilediklerini düşünür. Aynı şekilde sermaye sahibi faillerin zıt konumları,

onların zıt tutumlar benimsemesine yol açmaktadır. Failler konumlarının gücünü tahkim ederken habitus konumların ve tutumların arasındaki uyumu sağlar. Habitus; failleri, konumlara taşıyan ve konumlarını sürdürmeyi sağlayan bir unsur olarak işler. Bu bağlamda habitus, alan ile ilişkisel biçimde kendi varlığını muhafaza eder (Swartz, 2015). Habitus kavramı araştırmacıları, ampirik uygulamaların ötesine geçiren ve bunların arkasında işleyen yapısal ilkeleri ortaya çıkaran ilişkisel bir düşünme tarzını teşvik eder. Habitus, failin görme biçimlerini etkilerken yapısal unsurların da bu etkide rolü olduğunu kabul etmemizi sağlar (Maton, 2008). Bu bağlamda habitus, Bourdieu'nün ilişkisel düşünüş biçiminin hem bir sonucu ve de aynı zamanda bir sebebidir.

Modern kapitalizmde, toplumsal hayat bölünmüş ve her alan (siyasal, dini, akademik vs.) kendi özgül değerlerini dayatmakta ve kendi düzenleyici ilkelerini oluşturmaktadır. Bu ilkeler, faillerin içerisinde var olduğu, meşruiyet kazandığı ve saygınlığını arttırdıkları alanları parçalara ayırmaktadır. Bu anlamda alan, içerisinde yer alan tüm fail ve kurumlara kendini dayatan, belirli bir özgül ağırlıkla donanmış nesnel bir güç uzamıdır (Bourdieu & Wacquant, 2021). Alanlar, bu bölünmüşlükleri temelinde kendi iç düzenliliklerine sahip olmalarının yanında aynı zamanda birbirlerini etkileyen birer güç unsurudurlar. Bu bağlamda tüm alanlar ve alanlarda var olan failler ve kurumlar birbirleriyle ilişki içerisindedirler. Bu ilişkisellik, araştırmacının bedende toplumsalı, toplumsalda bedeni görmesini sağlayan bir bakış açısı kazanmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak Bourdieu ilişkiselliği; fail, sermaye, kurumsallık, pratikler gibi unsurların birbirlerini etkileme biçimleri olarak anlamaktadır. Bu etkileme biçimlerini anlamak, toplumu geniş bir ağ gibi görmeyi gerektirmektedir. Toplumsallığı bu şekilde ele alan bakış araştırmacıyı; bireyler ve yapılar arasındaki mübadele ilişkilerini anlarken tek bir perspektife bağlılıktan kurtarmaktadır (Swartz, 2015). Böylece sosyolojinin tek biçimli karakterinin karşısında çok perspektifli bir karakter inşa eder. Sosyoloğun kendi konumunun farkında olmasının getirdiği şey ise nesnesine yaklaşırken düşünümselliği hesaba katmak suretiyle bilimsel analizi çok boyutlu ve daha doğru biçimde yapmasını sağlamasıdır.

Bourdieu düşünümselliği; bireyselin kalbindeki toplumsalı, mahremin altındaki anonimi, tikelin derinlerinde gömülü olan evrenseli keşfederek yanılsamalardan kurtulmamızı sağlayan bir silah olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilim; ürettiği bilgi ve tanımladığı gerçekliğe "yeniden şırınga edildiği" ölçüde düşünümseldir. Toplum; kendi

evrimini kontrol etme ve planlama kapasitesini geliştirdiği andan itibaren düşünümseldir (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Düşünümsellik; nesnelleştirmeden dışlanmış olarak bilen bir "özne"nin ayrıcalığını sorgulamaktır. Ayrıca bilimsel "özne"ye dair, onu ampirik "özne"ye, onun çıkarlarına, dürtülerine ve varsayımlarına bağlayan kısıtlara dair bilince erişmektir. Geleneğin varsaydığı "özgür" ve "çıkar gütmeyen" öznenin tercihlerinin alanın mekaniğinden ve tarihten bağımsız olduğunu söylemek mümkün müdür (Bourdieu, 2019b)? Bourdieu; öznelerin tercihlerinin tamamen özgür ve çıkar gütmeyen bir biçimde oluşmadığını düşünmektedir. Bu tercihler, nesnel yapılarda varlık bulan ve zihinsel yapılara, görme biçimlerine yansımakta ve onlardan etkilenmektedir. Bununla birlikte tercihler; kavramlara, kuramlara ve yöntemlere sirayet etmiş çıkardan da bağımsız değillerdir.

Bourdieu, düşünümselliği kavramsal boyutta işe koşar. Bu anlamda düşünümsellik sadece araştırılan sosyolojik nesneye veya ön kabullerine değil araştırmacının duruşunu ve konumunu da eleştirel olarak değerlendirmeye de uygulanır. Düşünümsellik; araştırmacının araştırmasını yaparken nesnesiyle olan ilişkisinin farkında olma ve bu ilişkiyi kontrol etme ihtiyacından doğduğundan araştırmacı, kendi konumunu nesnesine dayatmaz (Swartz, 2015). Bu anlamda düşünümsellik, bir tür "geri dönüş" gerektirmektedir. Bu "geri dönüş", araştıran öznenin ötesine geçerek, araştırılan nesneyi kuşatmaktadır. Böylece düşünümsellik, araştırmacının öznelliğini aşarak, kolektif bilimsel bilinçdışını yansıtmış olur. Bu, nesneleştiren öznenin nesneleştirilmesi süreci, kamusal tartışma ve karşılıklı eleştiri yoluyla, bilimsel alanı işgal eden tüm özneler tarafından gerçekleştirilmektedir. Sonuç olarak sosyal bilimler hem nesnel hem de zihinsel mekanizmaların düşünümselliği bağlamında dönüştürücü pratiği hedeflemektedirler (Bourdieu & Wacquant, 2021). Bu bağlamda düşünümsel sosyoloji; epistem-merkezci anlayışa, araştırmacının nesnenin dışında, uzaktan ve yukarıdan gözlemlediği bilimciliğe karşı uyanık olmak zorundadır. Düşünümsellik ise tüm bilgi üreticilerinin nesnel konumlarının farkında olması gerekliğidir (Deer, 2008). Bu anlamıyla düşünümsellik, bir tür entelektüel içe bakış değil, sosyal bilimin sosyoloğun çalışmasını şekillendiren örgütsel ve zihinsel yapıların farkında olunmasıdır (Swartz, 2018).

Sosyolojinin merkezinde yer alan düşünümsellik, araştırma esnasında ve sonucunda varılan sonuçları sürekli olarak kontrol etmeyi gerektirmektedir. Düşünümsellik "ön varsayımların olmadığını ön varsayma" yanılgısından kurtulmayı sağlamaktadır. Böylece

sosyolog kendisini analiz etmekte, kendisini sosyolojik nesne olarak görmekte, kendisinin ve sosyolojinin sosyolojisini yapmaktadır (Jourdain & Naulin, 2020). Kendi araçlarını, yöntemini ve düşünme biçimlerini radikal sorgulamaya tabi tutmayan ve düşünümsel yönelimi felsefenin bir artığı ve bilim öncesinin bir kalıntısı olarak gören bir sosyoloji, nesnesini tanıyamaz. Bu sosyoloji, nesnesinin bir parçası olmaktan kurtulamadığı için nesneleştirmiş değildir. Çünkü nesneyi anlama ilkelerinin ötesine geçilmemiştir (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Eleştirel düşünümsellik iki görüşe dayanmaktadır. Birincisi; failin, toplumsal koşullarda ve "insan" hakkındaki söylemin üretildiği alanların yapısında ve işleyişinde yattığı fikridir. İkincisi ise düşüncenin toplumsal koşullara karşın, gerçek bir özgürlük kazanabileceğini savunan düşüncedir (Bourdieu, 2019b). Bourdieu, yatkınlıklarımıza karşı bilimsel ve eleştirel bir mesafe kazanılması gerektiğini vurgular. Sosyal düşünürlerin, kendi araştırmalarına eleştirel ve düşünümsel tavırla yaklaşmaları ve kendilerini inşa eden tarihsel koşulları tarihselleştirmeleri gerekliliğini vurgulamaktadır (Emirbayer & Scneiderhan, 2015).

Özneler olarak dünyanın içerisinde oluşumuzdan dolayı düşündüklerimizde ve söylemlerimizde örtük olarak varlık kazanan bir şeyler vardır. Düşünceyi bunlardan kurtarabilmek için düşünümsellik gerekliyse de bununla yetinilemez. Çünkü mensubiyetlerimize, aidiyetlerimize, ilişkilerimize bağlı varsayımları devre dışı bırakabileceğimize olan inancımızın sebebi düşüncemizin kadiri mutlak olduğu yanılsamasıdır. Bunun karşısında düşüncelerimizin tarihsel olarak inşa olduğunu biliyoruz. Düşüncelerimiz daima, bize rağmen yönlendirilen öznel ve nesnel yapılar vasıtasıyla oluşmaktadır (Bourdieu, 2019a). Dolayısıyla düşünümsellikle birlikte tarihsel analizin birlikte yürütülmesi, sosyoloğun temel düsturu olmalıdır. Düşünümselliği gerçekleştirecek zihnin de tarihsel bir üretim olduğu gerçeği tartışılmazdır.

Sosyolojik bilgi, Bourdieu'nün çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Sosyoloji, kendi ürettiği pratiklere dair düşünümselliği işletmeyi başarmaktadır. Bourdieu sosyolojinin sosyolojisinin bir uzmanlık alanı olmadığını daha ziyade sosyoloji pratiğinin ön koşulu olduğunu vurgulamaktadır (Camic, 2015). Bourdieu, *Homo Academicus*'ta ikili nesne inşa etmektedir. İlk olarak görünür nesne olarak Fransız Üniversitesidir. Bu, üniversitenin yapısı, üniversitenin işleyişi, iktidar türlerinin etkililiği, faillerin eylemleri, "profesörlere özgü" dünya görüşü çeşitleri vs.nin çözümlemesini içermektedir. İkincisi derin nesne olarak radikal

sorgulamadır. Bu; düşünümsel geri dönüş ve nesneleştirilenin nesnelliği ve evrenselliğinin toplumsal olarak kabul edilmiş bir kurumun sorgulanmasıdır (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Sonuç olarak düşünümsellik sadece entelektüel alanın analiziyle sınırlı biçimde düşünülmemelidir. Düşünümsellik, sosyolojinin varlığının imkanıdır. Bilimci ve entelektüalist önyargıyı sorgulayan nesneleştirmedir. Toplumsal ve tarihsel koşulların etkinliğinin sorgulanmaya açılmasıdır (Swartz, 2018). Düşünümsellik, sosyolojik bilgi pratiğinin gerçekleşmesinin asli unsurudur. Düşünümsellik, toplumsal alandaki üretilen her türden ilişkinin, yapının ve üretimin anlaşılmasının gerekli koşuludur. Toplumsal hakikatin açığa çıkarılmasının çabası olarak sosyolojik bilgi, kendi üzerine düşünmesinin sonucunda bunu başarmanın kapısı aralayacaktır. Bu bağlamda her türden alandaki ilişkilerin ve varoluşun anlam dünyasına erişmek düşünümselliği işe koşmakla değerlendirilebilir.

2.3. Alan'a Giriş ve Alan'da Varoluş

Alanda var olan tüm failler ortak olarak alana girişin ve alanda var olmanın beraberinde getirdiği kuralları ve çıkarları paylaşırlar (Bourdieu, 2019a). Toplumsal alana yeni girenler, alandaki açık veya örtük kurallara, alandaki baskılara ve taleplere maruz kalmaktadır. Bunların yanında alana yeni giren fail, gruba girmeden önceki yaşamında kazanmış olduğu eğilimleri de düzenin içerisinde dolaşıma sokmaktadır. Bunlar; toplumsal olarak kabul edilen, desteklenen, yarı bilinçli tavizler, psikolojik durumlar olmak üzere toplumsalın kurucu nitelikteki küçük veya ani karşı çıkışlarına eşlik eden "layık olmak" ya da aksine "hedef küçültmek" için uyumlaştırılan çabaların sonucunda, failin özgül eğilimlerine dönüşürler. Bu süreçte mantıkları itibariyle modern-öncesi toplumların geçiş törenlerine benzer biçimde eğitim alanında gerçekleştirilen "seçme sınavları", oyuna ilk yatırımı teşvik etmektedirler (Bourdieu, 2019b).

Felsefi alan, dini alan, edebi alan, akademik alan gibi uzmanlık alanlarının kendilerine has birtakım kuralları vardır. Alandaki yasalara uymayan söylemlere yönelik sansür eğilimi gelişir (Bourdieu, 2019a). Bir alanda neyin söylenebilir olduğu veya söylenemez olduğu, alandaki faillere biçim vermektedir. Alanın sansür mekanizması oluşu, belirli sermaye türlerinin baskınlığına işaret etmektedir. Baskın sermayelerin neler olduğu, alanların yapısına göre farklılık gösterir. Örneğin; akademik alanda akademik otorite, entelektüel itibar, siyasi güç gibi simgesel sermayeler için alanda güç ilişkilerine girilmektedir. Failler sosyal uzamda ilk olarak sahip oldukları farklı sermaye türlerinin genel

ağırlığına göre, ikinci olarak ise sermaye yapılarına ve ekonomik ve kültürel sermayelerinin genel sermayelerinin içerisindeki göreceli ağırlığına göre konumlanmaktadırlar (Bourdieu, 2016).

Toplumsal failler, dış kuvvetlerin etkisine maruz kalan edilgen özneler değillerdir. Failler, elde etmiş oldukları sermayelerin gücü doğrultusunda alanda konum işgal etmektedirler. Faillerin bu konumları ya sermaye dağılımının korunmasına ya da bu dağılımın altüst edilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda sermayesi yetersiz olanın devrimci olması veya sermayesi güçlü olanın tutucu olması gerektiği fikri yetersiz kalmaktadır. Toplumsal mikrokozmosların farklılığının açıklanması açısından "faillerin sermayelerinin geçişkenliği" fikri önemlidir (Bourdieu & Wacquant, 2021). Bir entelektüelin, sanatçının veya ekolün; kendisini alan içerisinde bir konum sahibi olarak görmesinin yegâne kıstası, alanın kurallarına uygunluğudur. Bu, konumlar arasındaki ilişkileri kuran belirleyici ve en temel etkendir.

Akademisyenin, sanatçının, ekolün veya partinin alanın bir parçası olarak bir konuma gelmesi ve konumda varlık kazanması alanda konum sahibi diğerlerine "sorun çıkartması", onlarla mücadele etmesi, mücadeleyi örgütlemesi ve mücadeleyi düşünsel açıdan sürekli kılacak kavramlar geliştirmesi yoluyla belirlenmektedir. Sanatçının alan içerisindeki özerkliğinin temeli; yaratıcı dehasından değil alanın toplumsal tarihinin ürününü, yöntemlerini, tekniklerini, kavramlarını vs. kullanmasından kaynaklanmaktadır (Bourdieu, 2019a). Benzer biçimde akademisyenin de akademik alan içerisindeki konumunu; alan içerisindeki ilişkiler, alan-dışındaki iktidar, kullandığı yöntemler, kuramlar, kavramlar belirlemektedir.

2.3.1. Sermaye ve Sermaye Türleri

Bourdieu (2016) alandaki kozlar biçiminde iş gören sermayeyi üçlü bir sınıflandırmayla açıklamaktadır. Bunlar; ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve sembolik sermayedir. Alandaki failler sermayelerinin varlığına ve düzeyine göre alanda konumlanırlar. Bourdieu, toplumsal ilişkileri yalnızca ekonomik sermaye ile açıklamayı sosyoloğun risk almamasıyla açıklamaktadır. Birey kültürel sermayesinin etkisi ve katkısıyla kâr elde etmekte ve ekonomik sermayesini arttırmaktadır. Özellikle entelektüeller, kültürel sermayelerini kullanarak alanda güç sahibi olmakta ve alanın ürettiği çıkarlardan faydalanmaktadırlar (Bourdieu, 2019a). Bu sermaye biçimi kültürel sermayeden türeyen

bilimsel/akademik sermayeye karşılık gelmektedir. Bunun en belirgin örneği SSCI'de indekslenen dergi makalelerinden gelen atıflardır (Bourdieu, 2018).

Sembolik sermaye; ekonomik, kültürel ve toplumsal sermaye türlerinin algı kategorileriyle kavranmasıdır. Kültürel sermaye; bedenselleşmiş sermaye biçimi olarak bilgi sermayesini paraya çevrilebilir kılmayı amaçlar. Toplumsal sermaye; bireyin veya grubun ilişkiler ağına ve karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması aracılığıyla elde ettiği kaynakların tümüdür. Siyasal sermaye; ekonomik sermaye gibi güçleri kendinde toplayarak ayrıcalık ve kar üretme mantığına göre hareket eder. Bu sermaye türlerinin ötesinde "simgesel sermaye bankası" ve sınıflandırma mücadelelerin hakemi konumunda olan devlet vardır (Bourdieu & Wacquant, 2021). Böylece tüm sermaye biçimlerinin hedefi, toplumsal düzeyde işe yarayan, simgesel sermayeyi elde etmektir. Bu bağlamda devlet, tüm sermaye türlerini kendinde toplayan ve sermayelerin dağılımının koşullarını belirleyen temel güç olarak konumlanmaktadır. Ayrıca devlet, bu sermayelerin toplumsal düzlemde birikmesinin de bir ürünüdür. Bourdieu devleti toplumsal düzeydeki belirleyici mekanizma konumlandırmaktadır. Toplumsal düzeyde neyin geçerli, muteber ve sermaye kazandırıcı olduğuna devlet karar vermektedir. Bu bağlamda devlet, simgesel sermayenin düzenleyicisidir (Bourdieu, 2020).

Simgesel sermayenin en belirgin biçimi ve evrensel olarak kabul gören, güvence altına alınan ve bütün piyasalarda geçerli olan türü diplomadır. Diploma elde eden herkesin evrensel düzeyde birbirine karşı unvan kazandığı, üstünlük kurduğu bir perspektifi mümkün kılmaktadır (Bourdieu, 2016). Diplomanın ötesinde doktora tezi, akademik alanın sürdürülmesinin ve yatkınlıklarının oluşturulmasının temelidir. Bu temel; akademik yayınlar üzerinde kontrol aracı görevi görmektedir. Bununla birlikte disiplin içerisinde otosansür, hocalara ve akademik üretimlerine karşı zorunlu saygı yoluyla genç akademisyenleri bağımlılık içerisine sokmaktadır (Bourdieu, 2021).

Bourdieu; sermayeyi hem alanda üstünlük kazanmanın temeli hem de mücadele sonucu elde edilecek kazanımlar olarak görmektedir. Alan; faillerin sahip olduğu sermayelerini kullanması ve arttırması yoluyla gerçekleşen sürekli bir hakimiyet mücadelesidir. Bu mücadelede meşru şiddeti elde ederken iktidar ilişkileri ve ağları önemli bir rol oynamaktadır (Emirbayer & Scneiderhan, 2015). Sermaye kazanımı için mücadeleler iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki; alandaki faillerin kaynakları sermayeye dönüştürme çabalarıdır. Alandaki kaynakları temelde tanımlamalar ve sınıflandırmalar oluşturmaktadır.

İkincisi; sermayenin dağılımı konusundaki mücadelelerdir. Bu mücadeleler faillerin toplumsal hiyerarşideki konumlarını devam ettirmek, ilerletmek, sermayelerini aktarmak, takas etmek ve başka bir sermaye türüne dönüştürmek adına gerçekleştirdikleri stratejilerdir (Swartz, 2015).

Bourdieu, sermaye konusundaki anlamlı göstergeleri *Homo Academicus* (2020: 48-49) adlı eserinde şu şekilde sıralamaktadır:

1. "İşgal edilmiş konumlara ulaşmayı sağlayan temel toplumsal belirleyiciler, yani habitusun oluşumunun ve eğitim başarısının belirleyicileri, miras kalmış ekonomik sermaye ve bilhassa kültürel ve sosyal sermaye; toplumsal köken, coğrafi köken, ailenin asıl dini;
2. Bir önceki belirleyicilerin eğitim alanındaki karşılığı olan eğitime dayalı belirleyiciler (eğitim sermayesi); sık tercih edilen kuruluş ve ortaöğretim boyunca eğitim başarısı (genel sınav); yükseköğretim boyunca sık tercih edilen kurum ve kazanılmış unvanlar;
3. Akademik iktidar sermayesinden; Institut'ye, Üniversitelerarası Danışma Kurulu'na üyelik; UER dekanı ya da yöneticisi, enstitü yöneticisi gibi konumlarda bulunma;
4. Bilimsel iktidar sermayesinden; bir bilimsel derginin ya da araştırma grubunun yönetimi; bir araştırma kurumunda öğretim; CNRS'in yönetim kuruluna, komisyonlarına, Bilimsel Araştırma Yüksek Konseyi'ne katılım;
5. Bilimsel prestij sermayesinden; Institut'ye üyelik, bilimsel ödüller, yabancı dillere çeviriler, uluslararası konferanslara katılım;
6. Entelektüel şöhret sermayesinden; Fransız Akademisi'ne üyelik ve Larousse içinde bahsedilme; televizyonda görünme; günlük ya da haftalık yayınlarda ya da entelektüel dergilerle işbirliği; cep koleksiyonlarında yayımlanma; entelektüel dergilerin yayın kurulunda bulunma;
7. Ekonomik ya da politik iktidarın sermayesinden; bakanlık kabinesinde, Plan komisyonlarında bulunma, iktidarın okullarında ders verme, çeşitli madalyalar;
8. Geniş anlamda "politik" yatkınlıklar; Caen ve Amiens konferanslarına katılım, çeşitli dilekçelere imza."

Toplumsal düzlemde meydana gelen güç ilişkileri; mekanik ve simgesel boyutların uzlaştırılması sonucunda açıklanabilir. Bu yüzden bu iki boyut arasında bir seçim yapmak gerekmektedir. Bunlar arasında var olduğu varsayılan ayrım, gerçeği sakatlayan bir anlayıştır. Güç ilişkileri içerisinde ezilen; bilir ve kabul eder. Bir alan veya disiplin içerisinde itaat eden kişi, kuralları bilmekte ve tanımaktadır. Bu bilme ve tanıma edimi, bilişsel bir edime karşılık gelir (Bourdieu, 2020). Ekonomik sermayenin yanı sıra kültürel, bilimsel, akademik, sosyal sermaye elde etmek; simgesel sermaye elde etmenin temel unsurlarıdır. Simgesel sermaye elde etme yolunun taşlarını döşeyen bu sermaye biçimleri, böylelikle alandaki meşruiyetin ve itibarın kazanılmasını sağlamaktadırlar. Bourdieu sosyolojisinin bir diğer temel kavramı ise "habitus"tur. Bu kavram; toplumsal öznenin, toplumsal

mekanizmaların hem kurucu hem de onların dönüştürücüsü olduğunu ifade etmek adına araştırma açısından kritik önemdedir.

2.3.2. Habitus

Bourdieu'nun pratik teorisindeki temel kavramlardan birisi olan habitus; "toplumsallaşmış öznellik", "somutlaşmış, bedenselleşmiş toplumsal varlık" (Bourdieu & Wacquant, 2021), "nesnel zorunluluğun vücutta tecessümü" (Bourdieu, 2016:), "idrak ve muhakeme kategorileri ve edinilmiş şemalar sistemi" (Bourdieu, 2016:), "pratiklerin sınıflama sistemi" (Bourdieu, 2015a), "yatkınlıklar sistemi" (Bourdieu & Chartier, 2014) vb. anlamlara gelmektedir.

Habitus; şahsi ve öznel olanın toplumsal ve kolektif olduğunu öne sürmektir. Bu anlamda habitus, toplumsallaşmış öznelliktir (Bourdieu & Wacquant, 2021:). Habitus, geçmişin şimdide mevcudiyetini mümkün kılarken, gelecekte olacak olanın şimdide görülmesini de mümkün kılmaktadır (Bourdieu, 2019b:). Habitus, faillerin toplumsallaştıkları süreçte içselleştirdikleri ve benimsedikleri idrak, değerlendirme ve eylem şablonlarıdır (Jourdain & Naulin, 2020). Ayrıca failin tecrübelerine dayalı geliştirdiği stratejileri üreten ilke ve failin mizaç ve eğilimleridir (Palabıyık, 2011).

Habitus, toplumsal uzamdaki kurallara ve işleyişe verilen cevaplardır. Habitus failin kişisel öyküsünün ve toplumsallaştığı ilk dönemden itibaren edindiği deneyimlerin, ailenin ve sınıfın tarihsel bir ürünüdür (Bourdieu, 2016). Habitus, edinilen bir şey, bedende daimî, kalıcı yatkınlıklardır. Bu bağlamda habitus, tarihselliği vurgular. Bu tarihsellik, bireysel tarihle ilişkili bir tarihselliğe gönderme yapmaktadır. Failin dünyada var olurken koşullandığı ve maruz kaldığı maddi ve kültürel koşullarla şekillenen beden, toplumsallaşma sürecine tabidir. Böylelikle failin habitusu, toplumsallaşmanın bedenleşmesi yoluyla üretilmektedir. Bu doğrultuda üretilen habitus, faillerin ve diğerlerinin doğru, düzgün ve uygun olarak algıladığı ve takdir ettikleri pratikleri üreten bir güçtür (Bourdieu, 2019b). Habitus böylelikle nesnelci veya öznelci paradigma anlayışları arasında bir ilişki geliştirmektedir. Böylece sosyolojik bilgi; nesnelci ve öznelci tuzaklara düşmeden toplumsal analiz biçimi geliştirebilmektedir.

Bourdieu (1991) habitus kavramını açıklarken, "derin gramer" metaforundan yararlanmaktadır. Gramer gibi habitus da pratiklerin altında yatan, örtük biçimde var olan kurallar kümesini ve failin zihnine kazınmış mantığı yansıtmaktadır. Gramer kuralları,

bireyleri belirli kurallar içerisinde davranmaya itse de aynı zamanda yaratıcılığı da mümkün kılmaktadırlar. Aynı şekilde habitus da toplumsal alanda belirli kurallarla hareket etmekteyse de toplumsal dünyayı anlaşılabilir biçimde yorumlayıp tepki vermeyi mümkün kılmaktadır. Sonuç olarak, lehçe farklılıkları insanları coğrafi olarak konumlandırırken, habitus farklılıkları da failleri, toplumsal uzamda sınıflandırmaktadır (Gorski, 2015).

Habitus teorisinin tekrar eden ve mekanik alışkanlık olarak değil, dünyayla etkin ve yaratıcı ilişki olarak *habit* mefhumuna merkezi bir yer veren ve Kartezyen düşünce sonrası felsefelerin neredeyse hepsinin üzerine kurulu oldukları özne ile nesne, içerisi ile dışarısı, maddi ile ruhsal, bireysel ile toplumsal gibi kavramsal ikilikleri reddeden Dewey'inki gibi teorilerle birçok benzerlik taşıdığı söyleyebilir (Bourdieu & Wacquant, 2021). Habitus, failin özelliğini tarihsel olarak üretilmiş yatkınlıklar sistemi bağlamında düşünmeyi mümkün kılsa da içselleştirilmiş ve bedenselleşmiş normlar, kesin kurallar değillerdir. Bunlar failin davranışlarını mümkün kılan bilinçsizce veya yarı bilinçli bir biçimde özümsenmiş eğilimlerdir (Frére, 2019). Habitus basit bir form, şema ya da yapı değildir. Bunların aksine nesnel bir durum karşısında bir tutum geliştirme, oyun sahnelemeye dönük fail-merkezli bir yatkınlıklar sistemidir. Habitusun oyun/u sahneleme kabiliyeti, toplumsal yapılardan yararlanması toplumsal uzama bağlı olması yoluyla gerçekleştirilebilir (Kögler, 2019). Habitus, içerisinde bulunduğu duruma yönelik düşünümsel çözümleme yoluyla durumu algılamayı, tepki vermeyi mümkün kılarken aynı zamanda konum ile yatkınlıklar arasındaki ilişkiye hâkim olmamızı da sağlar (Bourdieu & Wacquant, 2021).

Habitusu, idrak ve muhakeme kategorileri, sınıflandırma ilkeleri ve pratiği yönlendiren şemalar sistemi olarak tanımlamak, faili toplumsal düzlemde inşa eden özne olarak konumlandırmak anlamına gelmektedir (Bourdieu, 2016). Fail; biyolojik olarak birey olmasına karşın bireyselliği aşan yatkınlıklarla donanmıştır. Bu bağlamda fail, tercihlerini zorunluluklar dahilinde gerçekleştiren akılcı özneler olarak kabul edilemez. Failleri toplumsal alana saçılmış, birbirinden kopuk öznellikler olarak algılayan mekanist görüşten uzak durmak gerekmektedir. Bu bağlamda fail, ne tam anlamıyla bireysel yatkınlıklarına ne de alanın yapısal güçlerine göre hareket eden toplumsallıktır (Bourdieu, 2021).

Sonuç olarak habitus bir kader değildir. Habitus, tarihin ürünü olmasının yanı sıra sürekli olan geliştirdiği stratejilerle etki eden ve etki edilen bir yatkınlıklar sistemidir. Habitus, dünya ile etkin ve yaratıcı bir ilişki içerisindedir. Habitus, Kartezyen düşünce sonrasında gelişen felsefi akımların tümünün üzerinde kurulduğu ikilikler olan özne ile

nesne, içerisi ile dışarısı, fizik ile metafizik, bireysel ile toplumsal türünden karşıtlıkları reddeden bir anlayış geliştirir (Bourdieu & Wacquant, 2021). Habitus'un, alan içerisinde konumlanışı ve güç ilişkilerini inşa edici rolü; birtakım stratejik hamleler geliştirmesiyle anlaşılmaktadır. Habitusun verili bir gerçekliğin yansıması olmayıp tarih yapan ve sosyal ilişkiler üreten yönü de bundan ileri gelmektedir.

2.3.3. Strateji

Habitus ile bağlantılı olarak strateji, bireyin toplumsal yapılara karşı pratik geliştirmesini ifade etmektedir. Strateji, bir hedefe yönlendirilen eylem sekanslarıdır. Bunlar, nesnel olarak ulaşılan hedef tarafından belirlenmezler (Bourdieu, 2020). Stratejiler akılcı bir hesaplamanın sonucu değil, failin habitusunun ürünleridirler. Dolayısıyla stratejiler, failin tamamıyla bilincinde olmadığı eylemlerdir (Jourdain & Naulin, 2020). Ancak bu bilincinde ve mekanik bir belirlenmiş içerisinde olmama halleri, stratejinin nesnel durumla uyumluluk halinde olduğu gerçeğini değiştirmez (Bourdieu, 2016).

Strateji, çocukluktan itibaren katılınan oyunlarda elde edilen sermayenin yatkınlığıdır. Bu yatkınlık ne bilinçdışı bir programın ne de rasyonel hesapçı zihniyetin bir ürünüdür. Failler elde ettikleri sermayeleri ölçüsünde güç kazanırlar ve bu güç sayesinde stratejiler geliştirirler (Bourdieu, 2016). Faillerin sermayeleri, içerisinde bulundukları yapıları belirler. Failler bu yapılardaki konumlarına bağlı olarak stratejik yatkınlıklara sahip olurlar. Entelektüelin stratejisi hem siyasal hem de bilimsel bir boyut içermektedir. Dolayısıyla entelektüel üzerine yapılacak araştırmalar, bu iki boyutu bir arada ele almak durumundadır (Bourdieu, 2018).

Bourdieu, stratejinin iki temel türünü tanımlar. Bunlar; muhafaza stratejileri ve yıkım stratejileridir. İlk strateji biçimi, alandaki sermaye güçleri sayesinde oyunu tekeline almış ve kendi lehlerine olacak biçimde oyunu yeniden üreten ve kendi konumlarını iyileştirmeyi amaçlayan faillerin stratejileridir. Bunlar, oyunun olduğu gibi kalmasını istemektedirler. Ayrıca bu failler oyunun kurallarını kendi çıkarlarına uyacak biçimde düzenleme imkânına sahiptirler. Yıkım stratejilerine sahip failler ise alanın hâkim sermayelerine en az sahip olanlardır. Bunlar genellikle alana yeni dahil olmuş "acemi failler"dir. Bunlar; konumlarının iyileştirilmesi ve kuralların değiştirilmesi amacıyla alandaki konumları sorgulayan heretikler olarak tanımlanmaktadırlar. Alanda dışlanan veya düşük konumlarda olan failler, alanda yer edinmek ve konumlarını yükseltebilmek amacıyla alanın kurumsal ve simgesel gücünü

arttırmaya çalışmaktadırlar (Jourdain & Naulin, 2020:). Bourdieu bu karşıtlığı entelektüeller üzerinden örneklendirir. Bu bağlamda yerleşik entelektüeller muhafaza ederken, yıkım stratejileri izleyenler ise bozguncu stratejiler geliştirirler (Swartz, 2018).

Her toplumsal alan, faillerin konumlarını en üst düzeye çıkarmayı hedefledikleri, stratejiler geliştirdikleri bir oyun ve mücadele alanıdır (Maton, 2008). Alandaki aktörler, sermayelerinin gücü ölçüsünde alan içerisinde stratejiler geliştirirler (Bourdieu, 2016; Bourdieu 2018). Bilgiden ortaya çıkan çıkarların stratejik veya toplumsal çıkarlardan kaynaklandığı, argümanların gücünün iktidar argümanları karşısında güçsüz kaldığı ve toplumsal ilişkilerden egemenliğin asla eksik olmadığını görmemek mümkün değildir (Bourdieu, 2019b). Toplumsal öznelerin stratejiler ürettikleri alan, Bourdieu açısından bir oyun alanı biçiminde anlaşılmaktadır. Bununla birlikte akademik alan da dahil olmak üzere her türden alan, aynı zamanda habitusların toplumsal ilişkiler kurdukları, stratejiler geliştirdikleri, sermaye elde ettikleri oyun alanı biçiminde anlam kazanır.

2.4. Akademik Alan ve Akademik Alanın Unsurları

Bilimsel/akademik alan, diğer alanlar gibi bir güç alanıdır. Alandaki failler, güç dengesini değiştirmek veya muhafaza etmek adına mücadele etmektedirler. Bilimsel veya dinsel alan, güç ilişkilerini içeren fiziki alan olarak tasvir edilebilir. Bilimsel alanda geçerli olan bilimsel sermaye; ikrardan veya itibardan elde edilen bir sermaye ve simgesel bir karakterdedir. Citiation Index'teki atıf sayısı bunun en iyi göstergesidir (Bourdieu, 2018). Bilimsel alanda verilen mücadeleyi faillerin bilimsel sermayeleri belirlemektedir. Alandaki sermayesi fazla olan ve bir nevi hakem olan failler gerçeğin belirleyicisidir (Bourdieu, 2019b).

Bilimsel/akademik alan da tıpkı ekonomik alan gibi güç ilişkileri, iktidar ve sermaye temerküzü, tekelleşmeler ve tahakküm ilişkileri gibi unsurları içermektedir. Diğer alanlardaki gibi bu alanda da failler; üretim ve yeniden üretim araçlarını ele geçirmeye yönelik mücadelelere girişmektedirler (Bourdieu, 2018). Akademik alan; meşru aidiyet ve hiyerarşik konumları, hangi kabiliyetlerin etkili ve sermaye işlevi görerek alanda kâr üretebileceğine yönelik mücadelelere sahne olmaktadır. Alandaki faillerin çıkarları vardır ve sermayelerinin gücü boyutunda akademik piyasadaki ödülleri elde etme ve kârları arttırmaya yönelik çaba gösterirler (Bourdieu, 2021). Akademik alandaki mücadele, kariyer çıkarlarına

yöneliktir. Kitap sözleşmeleri, onursal ödüller, mesleki ilerlemeler, akademik görevler vb. failin, entelektüel alandaki konumuna bağlıdır (Swartz, 1997).

Bilimsel/akademik alandaki simgesel güç ilişkileri, nicelleştirilebilir özelliğe sahip değillerdir. Bilimsel iktidar; akademik unvanlar, onama, sözlükler vb. üzerinden simgesel gücünü tahkim etmektedir. Bilimsel iktidara sahip olanlar, kendilerine itaatkâr bir müşteri grubu edinmiş, akademik hürmete haiz görülmüş ve kendilerine atıflar hediye edilmiştir (Bourdieu, 2018). Entelektüel alanda akıl, bir tahakküm aracına dönüşmektedir. Bu alandaki failler, konuma sahip olmanın sağladığı çıkarları epistemolojik tercihlere dönüştürmektediler (Grenfell, 2008). Akademik alanda birbirinden çok farklı ve karmaşık silahlarla donanmış failler vardır. Bunlar, karmaşık güç ilişkilerine girerler ve hepsi birbirlerinin rakipleridirler. Bir kısmı yönetmeliklere ve eski uygulamalara hakimken, diğerleri bilimsel iktidara sahiptir ve onların prestijleri vardır (Bourdieu & Passeron, 2020).

Akademik alanda var olmak ve oyuna katılmak için failin, temel ekonomik sorunları aşmış olması gerekmektedir. Failin, fikirlerle uğraşabilmesi için gündelik sorunları bir kaygı konusu olarak görmeyecek entelektüel yatkınlığa ihtiyacı vardır. Ayrıca entelektüel alana dahil olmayı sağlayacak kabiliyet için kültürel sermaye gereklidir (Swartz, 2018). Alanda var olan ve alana aidiyet hisseden failler üzerinde, alanın sansür etkisi vardır. Buna göre failler, bazı soruları sorabilir veya soramazlar. Çünkü her karşı çıkış, bilimin ve bilimsel alanın işleyişindeki inanç setlerine karşı gelmek anlamına gelmektedir (Bourdieu, 2016). Kuhn da disiplin matrisinden bahsederken bilimi bir topluluk tarafından paylaşılan inançların, değerlerin ve tekniklerin bütünü olarak tanımlamaktadır (Bourdieu, 2019b). Entelektüel alan meşru kültürün korunması, kutsanması, aktarılması ve yeniden üretilmesi işlevleri için eğitim sistemine bağlıdır (Swartz, 1997).

Alandaki mücadelelerin hedefi, hakikattir. Akademik alandaki zaferin koşulu, alana içkin yasalara uymaktır. Bu yasalar, rasyoneliteyi tanımlayan metodolojik ilke ve kaidelere uymayı gerektirir. Bu bağlamda bilimsel alan, faillerin akılla silahlandığı bir oyundur. Akademik alan, sıradan insanların motivasyonlarından farklı olarak rekabetçi tartışma, eleştirel diyalog gibi bilginin birikimini ve kontrolünü sağlamayı hedefleyen iletişim biçimlerini üretir ve teşvik eder. Hakikat meselesi, toplumsal koşul ve siyaset meselesidir. Bu siyaset, statükoyu korumaya yöneliktir. Çünkü hakikatin ortaya çıktığı ve şekillendiği sosyal ortam aynı zamanda hakikati elde etmeye yönelik mücadelenin alanıdır (Bourdieu, 2016).

Alandaki kültürel üretim alanlarının özerkliğine yönelik mücadeleler; toplumun yapısına, ele alınan döneme veya zaman dilimine göre değişkenlik gösterir. Alanda temelde iki karşıt grup vardır: Bir tarafta, iktidar sahiplerine simgesel hizmet sunan uzman veya teknisyenler diğer tarafta ise, alanın özerkliği sayesinde kazanmış olduğu sermayesini iktidar sahiplerine karşı kullanan, özgür ve eleştirel düşünürler vardır (Bourdieu, 2016). Faillerin alandaki konumlanışı, içerisinde bulunduğu alandaki gücünü muhafaza etmeye ve gücünü arttırmaya yönelik bir anlayış tarafından düzenlenir. Bu bağlamda akademik alandaki failler, kendi konumlarını hiyerarşide ilerletmek ve diğerlerine kabul ettirmek adına simgesel güçleri ölçüsünde etkide bulunurlar. Faillerin simgesel güçlerini en iyi sergiledikleri alanlardan bazıları önsözler, girizgâhlar, sunumlar ya da takdim yazılarıdır (Bourdieu, 2021).

Bilimsel alanda faillerin edindikleri eğilimler; faillerin birbirlerine karşı çıkmaları, tartışmaları veya düzenli diyalog geliştirme biçimleri şeklinde işleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Böylelikle kurumsal alanın nesnelliği faillerin zihinlerine kazınmaktadır (Bourdieu, 2015b). Alana yeni dahil olan gençler; coşku, inanç, saflık gibi duygulara sahip olsalar da onları tanımlayan şey, alana sermayesiz katılmış olmalarıdır. Alana giren gençler, alanda etkili olan yaşlılara karşı kullanılan kurbanlık koyunlardır. Bunlar, hiçbir sermayesi olmayan, körü körüne bağlı kimselerdir. Bunların yanı sıra gençler, alanda olan bitene daha az direnç göstermekte daha az itiraz etmektedirler (Bourdieu, 2016).

Bourdieu, akademisyenin entelektüel yatkınlıklarından ve habitusundan şüphe eder. Ona göre sosyal düşünürler, yaptıkları araştırmalarda düşünümsel olmayan ve araştırma bulgularını verili kabul eden bir anlayışla hareket etmektedirler. Bu bağlamda akademisyenler, toplumsal yaşamdaki alışkanlıklara ve akademideki tözcü düşünme biçimleri çerçevesinde düşünmektedirler. Akademisyenin tözcü düşünme biçimi, onları ilişkisellikten koparmakta, standart kavramlar kullanmalarına sebep olmakta, ikilikler ekseninde düşünme biçimi geliştirmekte ve toplumsal gerçekliği tarihsizleştirmektedir (Emirbayer & Scneiderhan, 2015). Bilimsel/akademik alandaki faillerin, birbirleriyle mücadele ederken bilimsel olmayan her türlü silahı bırakmaları gerekmektedir. Bilimsel olmayan silahların en başında geleniyse “akademik otorite”dir. Akademik otorite sorunsallaştırıldığında bilimsel alandaki tartışmalara özgürce girilebilmeli ve söylenenlere karşı çıkan kim olursa olsun bilimin araçları kullanılarak kendisine itiraz edilebilmelidir.

2.4.1. Akademik Alanda İktidar İlişkileri

Akademik alanda ki failler; şahsen veya kurumsal kimlikleri dolayısıyla ellerinde bulundurdukları iktidarları kullanarak güç ilişkisine girerler. Stratejilerinin temelini elde ettikleri konumun gücü ve ellerindeki sermayenin türü oluşturmaktadır. Bu bağlamda girişilen mücadelenin temel amacı faillerin mevcut konumlarını sürdürmek veya değiştirmektir. Akademik alan kendi içerisindeki iktidar alanını yeniden üretirken siyasi iktidarın seçme ve telkin gücü de alanın yapısının yeniden üretilmesine neden olur. Bu müdahale akademik alanın bireysel veya toplu iradelerin ve bilinçlerin dışında olan konumlar uzamının etkisinde gerçekleşmektedir. Özellikle sosyal bilimler alanındaki iktidar kümesini belirleyen etmenler şunlardır: Bilimsel otorite, bilimsel alandaki prestij, yüksek rütbeli üniversitelerde çalışmak, kurumsallaşmış entelektüel itibar, klasik derlemelerde yayımlanma, entelektüel dergilerin kurullarında bulunma ve son olarak televizyonlara çıkma veya yüksek tirajlı gazetelerde yazı yazmadır (Bourdieu, 2021).

Akademik alandaki iki kutbun birbirinden ayrıldıkları noktaları zaman kullanımlarından anlayabiliriz. Bir tarafta sermaye birikimine ve yönetimine yatırım yapanlar vardır. Bunlar kendilerini akademik iktidar araçları olan dersler, kitaplar, sözlükler, ansiklopediler gibi araçların üretimine darlar. Diğer tarafta ise üretime ve dış şöhretin simgesel sermayesinin birikimine yatırım yapanlar vardır. Bunlar; üretime veya üretimlerinin duyurulmasına yarayacak kolokyumlara, kongrelere, sempozyumlara, davetlere vs. katılırlar. Ayrıca bunlar; reklam mantığıyla hareket ederek gazetecilere röportaj vermek, gazetelere makale yazmak, eylemlere katılmak gibi siyasi kamusal faaliyetlere zaman ayırmaktadırlar. Böylece akademik iktidarın bilimsel sermayeden ve onun getirdiği itibardan bağımsız olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kendini yönetime adayanların, kendilerini araştırmaya adayanlara karşın müphemliği anlaşılmaktadır (Bourdieu, 2021).

Bourdieu entelektüeller arasındaki mücadeleyi bir deneyle şöyle açıklamaktadır:

> *Entelektüeller arasındaki mücadeleleri tanımlayan, sıkça başvurduğum bir paradigma var. Anlatacağım, çünkü bayağı eğlenceli: Maymunların zekâsı üzerine çokça çalışmış bir psikolog olan [Köhler'in] bir deneyi... [Köhler]bir gün, maymunların ulaşamayacağı bir yüksekliğe bir muz asmanın aklına geldiğini anlatır. Bir an, [en kurnazlarından biri, bir başkasını] muzun altına iter, üstüne tırmanır ve muzu yakalar;*

ardından, tüm maymunlar oraya gelir, bir ayaklarını havaya kaldırıp ötekilerin üstüne çıkmaya çalışır ama artık hiçbiri altta kalmak istemiyordur. Çünkü üstte olmak gerektiğini anlamışlardır... Bu bana, entelektüel mücadelelere dair bir metaformuş gibi geliyor... Entelektüel tartışmalara katıldığınızda bu metaforun aklınızda olması hem çok hoşnutluk verici hem de çok özgürleştirici olur; çünkü ayağınızı kaldırmaya kalkışmaz, çok daha kontrollü olursunuz. Entelektüel alan bu türdendir: Herkes, ötekilerin, kendisinin birinci olduğu gerçeğini hesaba kattıklarını düşünmek istediğini söyler. Sonu olmayan döngüler olan bu süreçler, bir ölçüde durma noktasına ulaşmayı başarır. İlkel birikim olguları vardır; biriktiren, biriktiren ve ondan sonra, artık ayağını kaldırmak zorunda olmayan insanlar vardır: Biriktirdikleri anlaşılmıştır (Bourdieu, 2020b: 305)…

Akademik alanda iktidarın olduğu her yerde, özellikle akademik yayın adayı hakkındaki kararı geciktiren editör ile yazar arasında, savunma tarihini geciktiren tez danışmanı ile doktora öğrencisi arasında, müdür ile terfi almak isteyen çalışan arasında oynanan oyun, ancak kurbanın oyuna yaptığı yatırımla oynanabilir. Diğer bir ifadeyle oyun, oyunu oynayan herkesin oyuna angaje olması ve suç ortaklığına güvenmesi oranında oynanabilir (Bourdieu, 2019b). Değişen iktidar alanları birbirlerini hem tamamlar hem de birbirleriyle mücadele ederler. Örneğin; dünyevi iktidar alanı, çocuklara okul zorunluluğu aracılığıyla müfredatı dayatmakta ve zihinleri iktidara göre şekillendirmektedir. Çünkü entelektüel itibar, dünyevi iktidarın bir parçası olmadan geçerli olmaz (Bourdieu, 2021). Akademik alandaki iktidar mücadeleleri, bilimsel disiplin kapsamında da kendisini göstermektedir. İktidar ilişkilerinin gerçekliği, soyut disiplinin sınırları içerisinde de kendisini göstermektedir.

2.4.2. Disiplinin İktidarı

Bilimsel alan özerkleştikçe kendi yasalarını koyabilmektedir. Bu yasalar aklın ilerlemesini ve alanın özerkleşmesini sağlamaktadır. Hakikat, hakikatin mücadele konusu olduğudur. Bilimsel alanda gerçekleşen mücadeleler; nesnelleştirme ve mutabakat ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bilimsel alandaki mutabakat; bilgiyi bütünselleştirme, analiz araçlarıyla donatma ve bilimi öznenin dışına çıkarma çalışmasıdır. Her türden Platoncu

idealizme karşın sosyal bilim, nesnel yapıların inşasıyla birlikte bilişsel yapıların soykütüğünü kurmaya çalışmaktadır (Bourdieu, 2019b)

Söylem, görünürde bilimselleştirme yoluyla iktidar tarafından kullanılmaktadır. Bilimsel söyleme, zekânın ırkçılığını aklamak için başvurulmaktadır. Bunun sebebi, bilimin meşru söylemin egemen biçimini temsil etmesinin yanında bilimin iktidarı temellendirmesinin istenmesi ve aklın bilimsel iktidara hükmetmesidir. Bilim, iktidarı meşrulaştırması bağlamında ona göbekten bağlıdır (Bourdieu, 2019a). Tanımlamak; alanın sınırlarını ve sermaye türleri arasındaki hiyerarşiyi belirlemeye yaramaktadır. Alandaki sınırları tanımlamak, girişleri denetlemek alandaki düzenin korunmasını sağlamaktadır. Alan içerisindeki faillerin sayısının artması alan dışındaki değişimlerin, alan içini etkileme kabiliyetini arttırmaktadır. Alana yeni dahil olanlar, alanda birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olurlar. Bunlar alanın piyasadaki üretim alanına dair yeni değerlendirme ölçütleri geliştirmeye ve bunları benimsetmeye çalışmaktadırlar (Bourdieu & Passeron, 2020). Düzeltilmeye açık, kesin ve bütün konumları ele alan problemler yerine tartışmaya açık sorulara yönelik inşa edilmiş bilimsel protokol, sağduyulu sözün berraklığından uzaktır (Bourdieu, 2021).

Sanat eserinin değerini belirleyen, sanatçının yaratıcı gücü değil, sanat eserini üreten inanç evrenini oluşturan üretim alanıdır. Sanat eseri ancak tanınıp, benimsenmesi durumunda bir simgesel değere erişebilmektedir. Böylelikle üretilen eserin üretim değerini belirleyen sanat alanının içindeki faillerdir. Benzer şekilde yayınlar da bilimin konusu olduğu müddetçe bilimsel bir özelliğe haiz olurlar (Bourdieu, 2020b). Bourdieu buna benzer bir durumu kültür alanından örnekle şöyle açıklamaktadır:

> *Devletin ortaya çıkışı, pek çok farklı kaynak türünün tek noktada toplanmasıyla gerçekleşen bir süreçtir: Bilgi kaynaklarının birikimi (kamuoyu yoklamaları veya raporlar aracılığıyla yapılan istatistikler), dil sermayesinin birikimi (lehçelerden birinin hâkim dil olarak resmileşmesi ve tüm diğer dillerin onun bozuk, yoz veya aşağı türleri hâline gelmesi). Bu birikim süreci bir mülksüzleştirme süreciyle birlikte gider: Bir kenti başkent hâline getirip tüm bu sermaye türlerinin biriktiği yer olarak inşa etmek, taşrayı sermayeden koparılmış biçimde inşa etmek iken, meşru dili inşa etmek de tüm diğer dilleri "taşra ağzı" olarak inşa etmektir. Meşru kültür de devletin, yani kültür unvanlarının teminatını veren, garantili bir kültüre sahip olunduğunun garantisi niteliğindeki diplomaları dağıtan bu*

> *kurumun teminat altına aldığı kültürdür. Ders programları bir devlet meselesidir; bir programı değiştirmek demek, sermayenin dağıtıldığı yapıyı değiştirmek, bazı sermaye türlerinin sonunu getirmek demektir. Mesela Latinceyi ve [Antik] Yunancayı okullardan kaldırmak, küçük bir dil sermayesinin sahiplerinden oluşan bir grubu Pujadizmin kollarına atmaktır. Önceden okul üzerine yaptığım tüm çalışmalarda, meşru kültürün devlet kültürü olduğunu ben de bütünüyle unutmuştum (Bourdieu, 2020b: 127-128)…*

Bilimsel alan; her zamanın konularını belirleyen, üzerinde araştırmaya yapılmaya değer bulunan şeyleri belirlemeye yetkili güçtür. Belirli bir konuya önem veriliyorsa bunun sebebi, gazetelerde yaygın olarak manşet olması veya reform yapılmakta olmasıdır. Örneğin, 68 olaylarından hemen sonra kitaplar yazılmıştır. Oysa, Bourdieu'nun 68 Mayıs'ı hakkında çalışma yapması on yılını almıştır. Bu bağlamda "profesyonel sosyolog" imgesi ortaya çıkmaktadır. Bu kişi, bilimin kendisini önemli kişi addettiği ve herkesin çalışmaya değer bulduğu konularda çalışmalar yapmaktadır (Bourdieu, 2020b). Disiplinin kanonik ustaları hem ekonomik sermayelerini arttıracak hem de alandaki meşruiyetlerini sağlayacak kitapları yazmaktadırlar. Bu kitaplar, toplumun geneline hitap eden, çok fazla satma potansiyeli sağlayan konular hakkındadırlar. Bu üretimler, alanı yeniden üreten mekanizmaların uzantıları olmaktadırlar (Bourdieu, 2021).

Bilim dünyasındaki güç ilişkileri, egemenlerin baskıları, müşterilerin talepleri içerisinde bilgiyi ilerletmek; medya gibi dışsal kısıtları ve şöhret peşindeki rekabetin getirdiği içsel kısıtları kuramla ve pratikle aşmayı gerektirmektedir (Bourdieu, 2019b). Sosyoloğun karşı karşıya kaldığı çifte açmaz vardır. İlk olarak, akademik alanın sağladığı düşünce araçlarını kullanmadan bir amatör veya kendiliğinden/alelade bir sosyologdur. Ancak sosyoloğun kullandığı araçlar onu hataya sürükleyebilmektedir. Burada sosyolog, "ortak duyunun naif doxa"sı yerine, "akademik ortak duyunun doxa"sını geçirme, bilim adı altında ortak duyunun basit bir transkripsiyonunu sunmak durumunda kalmaktadır. Böylece sosyolog bir yandan akademinin geleneksel araçlarını kullanmadığında alaylı cehaleti; öte yandan toplumsal dünyadan dolaysız biçimde alınmış kavramları, eleştirel süzgeçten geçirmeden kabul eden yarı alimin yarı bilimini temsil etmektedir. Bu durum sosyoloğun içine düşmüş olduğu çözülmesi çok zor bir ikilemi yansıtmaktadır (Bourdieu & Wacquant, 2021). Böylesi karmaşık ilişkilere sahne olan akademik disiplinin sosyolog akademisyen üzerindeki etkisi yadsınamaz. Akademik bilgi üretiminin birincil aktörü olan akademisyen,

akademik disiplin içerisinde kalabilmeyi yayınlar yoluyla başarır. Fakat yayın yapmak söz konusu olduğunda da yayın alanının benzer ilişkilere gebe olduğu unutulmamalıdır.

2.4.3. Yayınların Nesnel İktidarı

Akademik alan da diğer toplumsal alanlar gibi failler arasındaki güç ilişkilerine sahne olduğundan failler; konumlarını korumaya ve dönüştürmeye yönelik çaba içerisine girmektedirler. Bu mücadelenin nesnel koşullarını sağlamak için failler, sıralamada üstte olmak isterler. Faillerin sıralamadaki yerlerini belirleyen bilimsel çalışma, konumları işgal eden faillerin sınıflandırılmasının aracıdır. Böylece bilimsel çalışma, konumlar uzamını sınıflandıran temel stratejik araç olarak kabul edilir. Ancak bilimsel çalışma, sadece bireysel bir çabanın değil, grup halinde geliştirilen stratejilerin ürünüdür (Bourdieu, 2021). Araştırmanın sonucunda doğru yayınevini, dergiyi veya gazeteyi bulmak oldukça önemlidir. Her araştırmanın kabul göreceği ve sermaye kazandıracağı doğru merciiler farklıdır (Bourdieu, 2023).

Yazınsal alanda siyasal, ekonomik, dini alan gibi alanların işleyişine dair tüm özellikler bulunmaktadır. Bunlar; güç ilişkileri, sermaye türleri, stratejiler ve çıkarlar gibi temel unsurlardır. Failler, bu unsurları kullanarak alan içerisindeki simgesel sermayelerini en üst düzeye çıkarmaya gayret etmektedirler (Bourdieu, 2020). Bilimsel alandaki simgesel sermayenin en önemli göstergelerinden biri atıf sayısıdır. Önemli konularda yazmanın önemli olup olmamasını; hangi dergilerin değerli olup olmamasının veya hangi dergilerde yayın yapmanın daha değerli olduğunu belirleyen kurallar simgesel sermaye ile belirlenmektedir (Bourdieu, 2018).

Akademisyenlerden oluşan bir grup, herhangi bir konuyu önemli görüp bunu araştırmaya değer olarak görmektedirler. Bunun üzerine kongreler düzenlenmekte, dergiler çıkarılmakta, makaleler, kitaplar ve değerlendirmeler kaleme alınmaktadır. Bu şekilde hareket edilmesinin sebebi, "getirisi olan" bir yazma eylemi olmasıdır. Bunlar telif hakkı gibi getiriler değil, itibar biçimini alan getiriler ve simgesel sermayeyi arttıran getirilerdir (Bourdieu, 2019a). Bundan dolayı getirisi olan dergilerde yayın yapmanın anlamı daha net anlaşılmaktadır (Bourdieu, 2018).

Akademik alandaki araştırmacıların sayıları arttıkça araştırmayı pedagojik stratejileri bir kenara bırakan (fakat finanse etmekle ve yeni araştırmacılar istihdam etmekle ve bilimsel yayınları her pratiğin öznel normu olarak belirleyen) yeni bir öğretim elemanı tipi

gelişmektedir. Doğruluğundan şüphe duyulmayan disiplinlerin ustaları, akademik çalışmalarını hem ekonomik kârlar getiren hem de bilginin meşruluğunun sorgulanmamasını sağlayan girişimler olarak kültürel iktidar araçlarına yönelik yaparlar. Bunun en net ifadesi ders kitapları, "Ne Biliyorum?" kitap serisi ve özellikle de tarih alanında sayısında artış görülen "sentez" kitap serisi, sözlükler, ansiklopediler gibi eserlerdir. Bunlar geniş müşteri kitlelerine ulaşmayı hedeflemelerinin yanı sıra öğretim kadrosu ve öğrenciler üzerinde bir tür kutsama etkisi bırakmayı hedeflemektedirler. Bu eserler, yeniden üretim eğitiminin doğal birer uzantısıdırlar (Bourdieu, 2021).

Toplumsal olaylar üzerine yazılan metinlerdeki siyasi kazanç konunun güncelliğine bağlıdır. Çünkü metinden elde edilecek maddi ve simgesel çıkarlar söz konusudur. Kültürel üretim alanındaki farkların kaynağı ise piyasadır. Piyasa, kültürel ürünlere maddi veya simgesel kazançların teminatını verir. Bunlar; satış başarısı, okur kitlesi, itibar, şöhret vs.dir (Bourdieu, 2021). Ciddi kartelleşmenin görüldüğü yayıncılık alanında özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yayıncılık sektörü sekiz büyük medya birliğinin elindedir. Piyasanın gereği olarak bunlar, ticaret mantığıyla parayı sansür aracı olarak kullanarak hareket etmektedirler (Bourdieu 2018b). Sembolik sermaye biriktirmenin temel aracı olan yayın, aynı zamanda akademisyenlerin temel var olma stratejisidir. Fakat yayın sektörünün ciddi biçimde piyasalaşması, akademik unvanların ve akademik-dışının müdahil olduğu bir alanı da söz konusu kılmaktadır.

2.4.4. Akademik Unvanlar, İdari Görevler ve Akademi-dışının Etkisi

Akademik alandaki failler, elde ettikleri unvanların karşılığı olan değerle donatılmak isterler. Aynı zamanda kendisinin yaşı, kendisiyle aynı unvanı paylaşan hocaların yaş ortalamasından düşükse veya yüksekse bir işe talip olma konusunda istekli olmazlar. Entelektüel alana yeni giren ve konumlara erişimi kısıtlı olan failler simgesel manipülasyona maruz kalmaktadırlar. Onlar, yaptıkları işleri tamamıyla entelektüel bir iş olarak görürken davranışlarını tabi kılmaları gereken bürokratik zorunluluklar arasında bir karşıtlık meydana gelmektedir. Kendilerini tam anlamıyla kabullenmeyen üniversite ile mizaçları çarpışmaktadır (Bourdieu, 2021).

Akademik alanda; kültürün ve kuşakların yeniden üretimi için görevlendirilmiş *lectores* (okutmanlar) konumunu işgal edenler, araştırmayı ikinci plana iterek önceliklerini öğretim faaliyetlerine vermektedirler. Ancak bu kişiler çoğunlukla araştırma ekibinin

başında yer alırlarken, akademik iktidar konumlarında çok fazla yer almazlar ve çok az tez yönetirler. Araştırmayı ikinci plana itmelerine rağmen bu kişiler, alanın sınırlarının dışına çıkan bir şöhrete sahiplerdir. Entelektüel kutsanma göstergelerini ve entelektüel alanları iktidar konumlarını bir araya toplayan, yabancı dilde yazdıkları için yurtdışında tanınan ve kabul gören bu ustaların müşteriden çok öğrencisi ve çırağı vardır. Bundan dolayı kendilerini araştırmaya adayan hocalarla öğretime adayan hocalar arasında bir karşıtlık bulunur. Akademik alandaki bu karşıtlık üzerinden akademik alandaki işleyiş ve kurallar yeniden üretilmektedir (Bourdieu, 2021:).

Akademik alanın ve alandaki mücadelelerin "siyasallaşması", siyasi modellerin akademik alana müdahil olması, akademik alan açısından son derece olumsuz bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Akademik alandaki siyasallaşma alandaki faillerden en zayıf olanların işine gelmektedir. Bunlar, dış iktidarları alan içerisine dahil ederek rasyonel iletişimin önüne set çekmektedirler (Bourdieu, 2018). Entelektüelin gücü, toplumsal düzeni meşrulaştıran veya meşruluğunu eleştiren kabiliyetinden gelmektedir. Ancak entelektüelin siyasi ve ekonomik bağımlılığı kendilerinin bu alanlardan kaynaklı olarak tahakküm altına alınmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda kültürel sermayenin, ekonomik sermayeden özerkliği, mutlak olmayan göreceli bir durumdur (Swartz, 1997).

Entelektüel alanın özerkliği, uzun yıllar verilen mücadelenin sonucu olarak kazanılmış olmasıdır. Bu özerklik, birbirleriyle çatışan iki tür eylemin tehdidi altındadır. İlki, siyaset alanından kaynaklanan eylemlerdir. İkincisi ise dışarıdan belirlenmeye/müdahaleye hizmet eden "medyatik entelektüellerin" var olduğu gazetecilik ve medya sektörüdür. Haftalık dergiler, kimin entelektüel olarak kabul edileceğine karar vermektedir. Fakat bu durum gücün kötüye kullanımıdır. Nasıl ki kişinin matematikçi olduğuna karar vermek matematikçilerin işiyse, kimin entelektüel olarak kabul edileceğine karar vermek de entelektüellerin işidir (Bourdieu, 2020b).

Bourdieu (2019a) birtakım düşünürlerin iddia ettiği gibi köksüz, hiçbir bağı olmayan, "serbestçe süzülen entelektüel" iddialarına karşın entelektüellerin kültürel sermaye sahibi olmalarından kaynaklı olarak, hâkim sınıfın bir kolu/aparatçiki gibi hareket ettiklerini ifade etmektedir. Ayrıca entelektüeller, birtakım alanlara mensubiyetlerinden dolayı kendilerine çıkar alanları oluşturmaktadırlar. Bourdieu (2019b) aparatçik kavramıyla, "*kendine her şeyi veren bir aygıta, her şeyini vermeye hazır olan insanlaşmış aygıtı*" ifade etmektedir. Aparatçik'e aygıtın beklentilerini ve çıkarlarını boşa çıkarmayacak ve kendi beklenti ve

çıkarlarına onları önceleyecek olduğundan her türlü sorumluluk kendisine verilebilir. Bunlar sermayelerini kurum dışında elde ettiklerinden kurumun içinden türeyen tehditlere karşı mutlak olarak kurumu savunacaklardır.

2.4.5. Meşruiyet, İtibar ve Çıkar

Bourdieu meşruiyeti tanımlarken, meşruiyetin tanınmasının bilme edimi gerçekleşmeden kendiliğinden bilince gelen bir *doxa* olduğunu ifade eder (Bourdieu, 2020). Failin diğerlerinin kendisini nasıl gördüğünü ve tanımladığını önceden anlamak ve değerlendirmesi için sürekli olarak diğerlerinin bakış açısını düşünerek hareket etmesi gerekir. Bu bağlamda fail, başkaları için var olmaya ve varlığını başkalarının algısıyla tanımlamaya mahkûmdur. Bu durum övgü, onur, itibar, şöhret gibi antropolojik kökeni olan simgesel sermaye elde etmenin, "öz sevgi"yi egoistçe tatmin etmenin ilkesi olabilir. Simgesel sermaye; tahakküm kurduğu kişilere bağımlılığı mümkün kılan tahakküm biçimlerini mümkün kılar. Ancak bu simgesel sermaye biçimleri, diğerlerinin güveni dahilinde ve bunlar sayesinde var olur. Pascal'ın da ifade ettiği gibi "itibar" ve "övgü" bahşeden eğilimler "imgelem" kavramının altına giren her şeydir. Bunlar, yargıçların "kırmızı cübbeleri", "kürkleri", "sarayları"; hekimlerin "zambakları", "cübbeleri" ve "katırları"; üniversite elemanlarının "kepleri", "bol cübbeleri" gibi üzerimizde otorite kuran simgesel güçlerdir (Bourdieu, 2019b).

Failler konumlarını korumak ve ilerletmek; alanda üretilen alana özgü sermayeyi korumak veya ilerletmek adına birbirleriyle mücadeleye girişirler. Böylelikle alana özgü baskıların başkalarına uygulanmasına katkıda bulunmaktadırlar. Faillerin konumlarını koruyup geliştirmeleri ancak oyuna dahil olmalarıyla mümkündür. Oyuna dahil olmak ise oyuna ilgiyi ve bağlılığı gerektirmektedir (Bourdieu, 2019b). Oyun alanı içerisinde var olan akademisyenler kuramlar, yöntemler, kavramlar kullanmak yoluyla alanda var olan kurallara göre hareket etmektedirler. Bunu yapan akademisyenin temel hedefi alandaki kârını en yükseğe çıkarmaktır (Swartz, 1997). Bourdieu bilimsel alanla ilgili makalesinde Bachelard'dan şöyle bir alıntı yapar: *"Bilimsel aklın eğitimi sadece sıradan bilginin ıslahı değil, menfaatlerin dönüşümüdür"* (Eyal, 2015: 245).

Bourdieu çıkarı şu şekilde tanımlar*: "Çıkar, antropolojik bir sabit olmak şöyle dursun, tarihsel bir keyfiliktir; kurgusal ve elbette etnik-merkezci "insan" kavrayışından a priori çıkarılmış olmayan, ancak tarihsel analizle ex post (sonradan), ampirik gözlemle*

tanınabilen bir tarihsel inşadır (Bourdieu & Wacquant, 2021: 166).” Aynı zamanda çıkar; *“eş zamanlı olarak hem bir alanın işleyişinin şartıdır hem de bu alanın işleyişinin bir ürünüdür”* (Bourdieu, 2016: 162). Bourdieu’nün düşüncesinde çıkar; akademisyenin kârını en yükseğe çıkarmak için içgüdüsel ve yarı-bilinçli biçimde hareket etmesini sağlayan mantıktır. Çıkarın söz konusu edilmediği tek alan, aile ilişkilerinin mümkün kılındığı aile alanıdır (Grenfell, 2008).

Bourdieu (2019a: 264); failin ilgi duyduğu meselelerin onun en fazla çıkarına olan meseleler olduğunu ifade etmektedir. Böylece kişinin en iyi bildiği veya üzerine konuşabildiği şeyler onun çıkarına olan konulardır. İktisatçılar çıkarı; tarih dışı ve maddi unsur olarak görürken, Bourdieu (2016) için çıkar, bir oyun alanına kendini verme, adama ve alana yatırımdır. Yani çıkar alanın giriş koşulu, alanın varlık sebebi ve alanın gücünün ölçütüdür. Her alanın kendine özgü çıkarı olduğu için her alanın ampirik olarak sosyal şartlarını ve içeriğini tanımlamak gerekmektedir.

Sosyolog bir konu hakkında hakikati, ondan kişisel çıkarı olduğunu için üretmektedir. Bu bağlamda sosyolog; budalaca bir tarafsızlık tavrıyla hareket etmemekte, hakikatin üretilmesinin çıkarlarına uygun olmasından kaynaklı olarak araştırma yapmaktadır. Sosyoloğun çıkarı; konu hakkındaki ilk bilgileri ortaya çıkarma arzusuna, ahlaki tutum olarak öfkeye, tahakküm gücüne sahip olmaya ve bilimsel alandaki rakiplerine karşı bir başkaldırıya dayanabilir. Diğer bir ifadeyle sosyoloğun yaptığı iş, günahlardan arınmış bir iş değildir. Ancak bu durum bizi, araştırma bulgularını veya keşiflerini reddetmek durumuna düşürmemelidir. Eğer bu şekilde davranılsaydı birçok bilimsel hakikat reddedilmek durumunda kalırdı (Bourdieu, 2019a).

Alandaki failler alanın koşullarından doğan, ortak olarak paylaştıkları bir dizi çıkara sahiptirler. Bunlar, faillerin birbiriyle giriştikleri rekabetin arka planında birbirleriyle işbirliği yapmalarını sağlamaktadır. Herhangi bir mücadeleye girişen faillerin, neyin mücadele etmeye değer olduğu konusunda mutabık olmaları gerektiği gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Bu durum, “söylemeye gerek olmayan”, doxanın bir parçası olarak var olan, mücadele nesnelerini belirleyen ve oyun oynandığını unutturan oyunun doğal bir parçasıdır. Böylelikle oyuna katılanlar, oyun oynanmasına değecek bir mücadeleyi kabul ederek oyunun yeniden üretimine katkıda bulunmaktadırlar (Bourdieu, 2019a).

Akademik alan da diğer alanlar gibi meşru aidiyet ve hiyerarşi koşullarını belirlemenin yeridir. Bunlar, hangi kabiliyetlerin etkili ve sermaye işlevi görüp alanda özgül

kârları üretmeye yönelik olduğunu belirleyerek mücadelenin biçimini tanımlarlar. Akademisyen veya akademisyen grupları bu ölçütlerden çıkarlarına en uygun olanlarını yerine getirmek adına çaba gösterirler. Akademik alanda çalışan failler piyasadaki ödül yasalarına uygun hareket ederek veya onları değiştirmeye çalışarak kârlarını arttırmaya çalışmaktadırlar (Bourdieu, 2021). Akademisyenin bilgi birikiminin amacı; tanınma/takdir kazanma arayışı ve isim yazma arzusudur. Bu bağlamda teknik yeterlilik ile bilimsel bilgi simgesel sermaye birikiminin araçları olarak işlerler. Entelektüel çatışmalar, güç çatışmaları, aklın rekabeti de bilimsel rekabet savaşlarıdır (Bourdieu, 2019b). Toplumsal bir aktör olarak akademisyen, akademik alanda meşruiyet elde etmeye ve itibar kazanmaya yönelik stratejiler ve ilişkiler geliştirmektedir. Akademik alan söz konusu olduğunda bunun yolu akademik yazma pratiğinden geçmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma; akademik yazma pratiğini, akademik alanın bütünselliği içerisinde bağlamsallaştırıp akademisyen öznenin, kurumsal nesnellik ile olan ilişkisi ekseninde anlamakta ve açıklamaktadır. Bu bağlamda akademik yazma pratiği; bireysel, mesleki ve kurumsal unsurların kesişim noktasında yer alması ve tüm bu unsurların etkisinde kalıp aynı zamanda da bu unsurları etkilemesinden dolayı araştırma konusu/nesnesi olmaya değer görülmüştür. Ayrıca mevcut "akademik yazma" literatürünün, "dil ve edebiyat" ekseninde geliştirilip sosyolojik yönünün göz ardı edilmesi ve bu araştırmada akademik yazma pratiğinin "bilgi ve bilim sosyolojisi, meslek sosyolojisi ve akademik alan sosyolojisi" gibi alt disiplinlerin kesişiminde konumlandırılması geniş bir perspektifi mümkün kılmakta ve araştırmayı çok daha anlamlı ve değerli hale getirmektedir.

Bu araştırma da akademik yazma pratiğinin sosyolojisini yaparak, akademisyenin yazma pratiğinin anlamını keşfetmek ve gizli olanları açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bunu yaparken sosyolog akademisyenler ile nomotetik yapıların akademik yazma pratiği temelinde, karşılıklı ilişkisinin çok boyutlu yapısı hakkında açıklama yapmayı, bilgi sunmayı ve bu ilişkiyi tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın yukarıdaki amaçlara ulaşması, birtakım yararları beraberinde getirecektir. Kısaca ifade edecek olursak bunlar;

- Akademik yazma pratiğinin; sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, küresel birçok unsurun kesişim noktasında yer aldığı gösterilecektir.
- Sosyolog akademisyenlerin, sosyoloji alanı içerisinde meşruiyet kazanmaları akademik yazma pratiği temelinde açıklanacaktır.
- Sosyolog akademisyenlerin, akademik yayın üretmelerinde kurumsal yapıların baskıları/tazyikleri açığa çıkarılacaktır.
- Akademik yazma pratiği ulusal ve küresel akademik kültür bağlamında açıklanacaktır.
- Sosyolog akademisyenler bağlamında yapılacak bu araştırma, farklı disiplinlerin de —akademik yazma pratiği bağlamında— kendileri üzerine düşünmelerini sağlayacaktır.

Araştırmanın problemi; sosyolojik bilgi üretiminin, sosyolog akademisyenlerin akademik yazma pratiği eksene alınarak bireysel, bilimsel, küresel, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik bütünsellikte anlaşılması ve açıklamasının sunulmasıdır. Araştırmanın cevap aradığı sorular şunlardır:

- Akademik yazma pratiği, hangi yönleriyle sosyolojinin araştırma nesnesi olabilir?
- Akademik yazma pratiği, bir yazma pratiğinden hangi yönleriyle ayrılmaktadır?
- Akademik yazma pratiğinin bireysel, mesleki ve kurumsal düzeylerdeki motivasyon kaynakları nelerdir? Bunların birbirleriyle olan ilişkisi, akademisyen sosyoloğun akademik yazma pratiğini hangi yönlerden etkilemektedir?
- Akademisyen sosyoloğun akademik yazma pratiği yoluyla sosyoloji alanı içerisinde var olma ve meşruiyet kazanma stratejileri nelerdir?
- Sosyoloji bilim paradigması içerisinde akademik yazma pratiğinin konumu nedir?
- Akademinin dönüşümü, akademik yazma pratiğini ne yönde etkilemektedir?

Akademik yazma pratiğinin sosyolojisinin yapıldığı bu araştırmada yukarıdaki sorulara cevap bulunması, bu pratiğin bireysel olduğu kadar bağlamsal olduğunun da anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden "uyarlayıcı kuram" (adaptive theory) kullanılmaktadır. Uyarlayıcı kuram, Derek Layder'in 1998'de yazmış olduğu "*Sociological Practice*" adlı eserinde açıkladığı sosyolojik araştırma yöntemidir. Layder'in temelde iki amacı vardır: İlki, kuram-araştırma/pratik ilişkisini bir arada gerçekleştirmeye çalışan araştırmalara temel sağlamaktır. İkincisi ise ampirik araştırma bağlamında kuram geliştirilmesine ve üretilmesine odaklanan alternatif bir yöntem/yaklaşım geliştirmektir. Bu iki amacın temel hedefi ise ampirik araştırmanın geliştirilmesi ve yürütülmesi sürecinde kuramlar ile ampirik araştırmayı bir araya getirmek ve aralarındaki mesafeyi kapatabilmektir (Layder, 2013).

Kitabın birçok noktasında temellendirilmiş kuramı (grounded theory) eleştiren Layder, bu kuramın mevcut/önceki genel kuramları dışlamasından dolayı sınırlı olduğunu düşünmektedir (Layder, 2013). Ayrıca kendi kuramını, temellendirilmiş kuramdan ayıran en temel özelliğin de genel kuramları araştırma pratiğinin içerisine dahil etmek olduğunu ifade etmektedir (Layder, 2013). Böylelikle hem önceki kuramlardan yararlanma ve onları geliştirme imkânı doğacak hem de önceki kuramların sahada sınanması imkanına kavuşulacaktır. Fakat temellendirilmiş kuramın önceki kuramlardan faydalanmaması ve onların reddedilmesi bu kuramların ziyan edilmesini yol açmaktadır (Layder, 2013). Uyarlayıcı kuram, toplumsal yaşamın hem davranışsal (mikro) hem de yapısal (makro) yönlerine odaklanarak, temellendirilmiş kuramın yalnızca mikroya odaklanan yönü karşısında bağıntılara odaklanmaktadır. Böylece uyarlayıcı kuram, sosyal hayatta var olan ilişkiler ve pratikler ile sosyal konumları birlikte ele almaya imkân sağlamaktadır (Layder, 2013).

Bunların yanı sıra uyarlayıcı kuram; farklı yaklaşım, paradigma veya epistemolojik anlayışlardan yararlansa da salt olarak bunlara indirgenmemelidir. Uyarlayıcı kuramın bu tür açılımları; mevcut genel kuramları aşmak, yeniden üretmek ve sınamak adına bir çabanın karşılığıdır. Aynı zamanda uyarlayıcı kuramın birbiriyle uzlaşmaz görünen anlayışları tek bir araştırma pratiği altında birleştirmesi, bu kuramlar arasında geliştirilecek diyaloga imkân sağlamaktadır (Layder, 2013).

Uyarlayıcı kuram; elde edilen verilerin kodlamasına “geçici kodlama/ön-kodlama” ile başlar. Burada temel amaç; karmaşık hale gelen verileri belirli kodlar ekseninde birleştirerek kodlamanın sonraki aşamalarını kolaylaştırmaktır. Bununla birlikte geçici kodlama, kodlamanın ilerleyen safhalarında da gerçekleştirilmeye devam edilir. Böylece araştırma yeni kodlara sürekli açık hale getirilir. Böylece araştırmanın teorik yöndeki gelişiminden kodlama yaparken faydalanılmış olunmaktadır. Elde edilen geçici kodların sınıflandırılması/tasnifi, “ana/uydu kodlama” ile mümkün olmaktadır. Buna göre hem teorik kaynaklardan elde edilen bilgiler hem de saha verileri, bu kodlamaya kaynak sağlamaktadır. Temellendirilmiş kuram’ın aksine kodlamaya “tabula rasa” başlanmadığı gibi ana kodlar oluşturulurken de tamamen sahadan elde edilen verilerden hareket edilmemektedir. Saha verilerinin yanında teorik kaynaklardan elde edilen kodlar da analize dahil edilmektedir (Layder, 2013).

Uyarlayıcı kuramın; genel kuramlar, paradigmalar ve yaklaşımlardan faydalanmaya imkân veren yapısı, fail-yapı bağıntılarına odaklanması ve ampirik araştırmada kuram geliştiren yönünün bulunması dolayısıyla bu araştırmada uyarlayıcı kuram kullanılmaktadır. Teorilerin ampirik araştırmaya açılım sağlamamasından ve temellendirilmiş kuramın toplumsal yapıyı ve teorileri ıskalamasından dolayı, araştırmanın uygun yöntemi, uyarlayıcı kuram olarak belirlenmiştir.

3.3. Katılımcıların Seçimi

Araştırmanın hedef kitlesi, Türk sosyoloji alanı içerisinde yer alan sosyolog akademisyenlerdir. Araştırılan konuyla ilgili olarak derinlemesine bilgiye ulaşmak için katılımcıların seçiminde "tabakalı amaçlı örneklem" tekniği kullanılmıştır. Bu teknik; belirli alt grupların belirlenmesini ve böylece analizin ve karşılaştırmanın gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır (Suri, 2011; Baltacı, 2018). Bu bağlamda katılımcıları oluşturan sosyolog akademisyenlerle gerçekleştirilen yüz yüze ve çevrim içi derinlemesine mülakat teknikleriyle[1] veriler toplanmıştır. Tabakalı amaçlı örneklem tekniğine uygun olarak farklı unsurlar arasında "maksimum çeşitlilik/farklılık" sağlanmıştır (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021). Bu kapsamda katılımcıların seçiminde, veriye ulaşmamızı kolaylaştıracak tecrübe ve bilginin var olması gerekliliği düşüncesiyle görev süresi en az 5 yıl olan sosyolog akademisyenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. "Araştırma görevlisi ve doktor öğretim üyeleri" ile "doçent ve profesörlerin" sayılarının birbirine yakın olması hedeflenmiştir. Bunun sebebi, farklı unvana sahip ve farklı kuşakları temsil eden akademisyenlerin, akademik yazmaya yönelik görüşlerinin farklılığını ve zaman içerisindeki değişimini tespit edebilmektir. Ayrıca akademisyenlerin cinsiyetleri açısından meydana gelebilecek farklılıkları tespit edebilmek adına, eşitlik sağlanmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak katılımcıların seçiminde; "üniversite çeşitliliği, cinsiyet dengesi, unvan farklılıkları, yapmış oldukları çalışmalar, üniversite kadrosunda olup olmama, dergi editörlüğü yapmak" gibi faktörler belirleyici olmuştur.

[1] Çevrimiçi derinlemesine mülakat tekniği uzun yıllardır kullanılan bir teknik olsa da özellikle Covid-19'un etkisiyle yaygınlaşmıştır. Bu tekniğin, geleneksel yüz yüze tekniğe karşın hem avantajları hem de dezavantajları vardır. Geleneksel teknikte fiziksel olarak bulunmanın meydana getirdiği samimiyet ve vücut dilini gözlemleme mümkünken, çevrimiçi teknikte ise yol ve konaklama giderlerini ortadan kaldırma, katılımcı çeşitliliğinin sağlanmasından dolayı veri çeşitliliği ve zenginliğini sağlama gibi farklılıklar söz konusudur (Salmons, 2015; Villiers, Farooq & Molinari, 2021).

Derinlemesine görüşmelere başlamadan önce farklı alanlardan üç akademisyenle çevrimiçi öngörüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin temel amaçları, literatürde yer alan temaları çeşitlendirmek, farklı disiplinlerin akademik yazma pratiğine yaklaşımlarından faydalanmak ve araştırma sorularına son halini verebilmektir. Bu görüşmeler, Covid-19 pandemisinden dolayı çevrimiçi platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda öngörüşme yapılan katılımcıların bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1. Öngörüşme Yapılan Akademisyenler

Öngörüşme Yapılan Akademisyenler				
Kod	**Unvan**	**Cinsiyet**	**Alan**	**Üniversite**
Turgay	Prof. Dr.	Erkek	Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	Çevre
Ahmet	Doç. Dr.	Erkek	Açık ve Uzaktan Öğrenme	Çevre
Zümra	Doç. Dr.	Kadın	Bilgi ve Belge Yönetimi	Merkez

Araştırmanın nitel tasarımı bağlamında toplam 26 akademisyen ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Bunların dağılımı 24'ü yüz yüze mülakat, 2'si çevrimiçi mülakat şeklindedir. Görüşmelerin en kısası 44 dakika 28 saniye, en uzunu ise 2 saat 9 dakika 21 saniye sürmüştür. Araştırmamıza katılan akademisyenlerin kimlik ve kurum bilgileri; veriye ulaşmayı kolaylaştırması bakımından gizli tutulmuştur. Görüşülen akademisyenlerin listesi aşağıdaki tabloda belirtilmektedir:

Tablo 2. Görüşme Yapılan Akademisyenler

Görüşme Yapılan Akademisyenler				
Sıra	**Kod**	**Unvan**	**Cinsiyet**	**Üniversite**

1	Ögeday	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
2	Zafer	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
3	Ahmet	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
4	Burak	Doç. Dr.	Erkek	Çevre
5	Muzaffer	Dr. Öğr. Üy.	Erkek	Çevre
6	Pervin	Dr. Öğr. Üy.	Kadın	Çevre
7	Funda	Arş. Gör.	Kadın	Çevre
8	Ülgener	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
9	Mücahit	Doç. Dr.	Erkek	Çevre
10	Yasin	Doç. Dr.	Erkek	Çevre
11	Abdurrahman	Arş. Gör.	Erkek	Çevre
12	Hakan	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
13	Vahit	Prof. Dr.	Erkek	Çevre
14	Zümrüt	Dr. Öğr. Üy.	Kadın	Çevre
15	Serpil	Dr. Öğr. Üy.	Kadın	Merkez
16	Zerrin	Dr. Öğr. Üy.	Kadın	Merkez
17	Aysun	Prof. Dr.	Kadın	Merkez
18	Alina	Prof. Dr. (Emekli)	Kadın	Merkez
19	Bilal	Dr. Öğr. Üy.	Erkek	Merkez

20	Latif	Doç. Dr. (Akademi-dışı)	Erkek	-
21	Arzu	Doç. Dr.	Kadın	Merkez
22	Nazan	Öğr. Gör.	Kadın	Merkez
23	Adil	Prof. Dr.	Erkek	Merkez
24	Mesut	Dr. Öğr. Üy.	Erkek	Merkez
25	Miraç	Prof. Dr.	Erkek	Merkez
26	Zeliha	Dr. Öğr. Üy.	Kadın	Merkez

3.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı

Her araştırma belirli bir kapsam dahilinde tasarlanır ve bununla birlikte araştırmacı hem araştırmaya başlamadan önce hem de araştırma esnasında birtakım sınırlılıklarla karşı karşıya olduğunun bilincindedir. Bu araştırma da öncelikli olarak konu bazında birtakım sınırlılıklara sahiptir. Bu kapsamda araştırmada; akademik yazma pratiği, sosyoloji alanıyla sınırlı olarak biçimde sorunsallaştırılmaktadır. Böylece araştırma; genel akademik alan içerisinde akademik yazma pratiği ve genel akademik disiplinler içerisinden de sosyoloji ile sınırlanan bir çerçeve sunmaktadır.

Araştırma kuramsal ve metodolojik olarak da birtakım sınırlılıklar içermektedir. Araştırmanın kuramsal çerçevesi Bourdieu'nün kuramı ekseninde, metodolojik tasarımı ise Layder'in "uyarlayıcı kuramı" ekseninde oluşturulmuştur. Araştırma kurgulanırken araştırmanın temelde akademik alanla ilgili olmasından dolayı en uygun kuramsal yaklaşımın Bourdieu sosyolojisinde bulunduğu ve araştırmanın yöntemsel güzergâhı tasavvur edildiğinde ise en uygun metodolojik yaklaşımın Layder'in "uyarlayıcı kuramı"nın olduğu tespit edilmiştir. Bu sınırlılıkların aynı zamanda araştırmanın imkanları olduğunu ifade etmek gerekir. Zira araştırmanın odak noktalarının belirlenmesi, katılımcıların tespiti, mülakat sorularının oluşturulması, saha araştırmasının gerçekleştirilmesi, bulguların

kodlanması, tartışmanın yürütülmesi kuramsal ve metodolojik yaklaşımlar ekseninde gerçekleştirilmektedir.

Katılımcılar seçilirken birtakım kriterler ekseninde hareket edilmiştir. Buna göre katılımcılar en az 5 yıl görev yapma, emekli olma, akademi-dışında olma, idari pozisyonda olma, dergi editörlüğü yapma, cinsiyet, üniversitenin türü ve konumu gibi unsurlar dahilinde belirlenmiştir. Araştırmanın ön görüşmelerinin Covid 19 pandemisinden dolayı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmesi bir sınırlılık olarak görülebilir. Bir diğer sınırlılık olarak saha araştırması yürütülürken 6 Şubat Depremleri'nin yaşanmasının dolayı saha verilerinin toplanmasının biraz geciktiğini ifade edebiliriz.

Sonuç olarak araştırmanın konusu, kuramsal ve metodolojik yaklaşımı ve katılımcıların belirlenmesi nitel araştırma tasarımının sınırları dahilinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre araştırmanın tasarımı, saha verilerinin toplanması ve verilerin analizi araştırmacının ve katılımcıların anlam dünyalarıyla sınırlıdır. Bundan dolayı da araştırma sonuçlarının akademik alanın tüm katmanlarını açıklama gibi bir iddiası yoktur. Her ne kadar araştırma nesnesinin (akademik yazma pratiği) inşası, sosyolojik alanın yapısal unsurlarının ve disiplinin nesnel koşullarının da analize dahil edilmesini içerse de bu araştırmanın daha iyi anlaşılabilmesi hem sosyoloji alanı özelinde hem de farklı disiplinlerde pek çok araştırmanın yapılmasına ihtiyaç vardır.

3.5. Verilerin Analizi

Literatürden, teorik müktesebattan ve saha verilerinden hareketle kodlamalara gidilmiştir. Bununla birlikte mülakatlar esnasında dikkat çeken ve araştırmayı güçlendireceği düşünülen noktalar not alınmış, bunlar geçici kodlama aşamasında değerlendirilmiştir. İlk kodlama aşamasında geçici kodlar belirlenmiş, ardından ana kodlamalara ulaşabilmek adına geçici kodlar arasında mekik dokumak suretiyle kodları tasnif edilmiştir. Böylece bulgular hem teorik hem de ampirik verilerden hareketle "kategoriler" biçiminde sınıflandırılmıştır.

Veri analizi; veri toplama ve kodlama işleminden ibaret değildir. Bir teoriye veya kavramsal şemaya ulaşmak için araştırmacı kodlanan veriler, kavramlar ve kategoriler arasında bağlantılar kurmaktadır. Bunu sağlamak için araştırmacı, "not tutma işlemi"ni kullanmaktadır. Bununla sahadan elde edilen veriler ve teorik bilgiler arasında bir ilişki kurulmakta ve araştırmacı adeta kendiyle tartışmaya girmektedir. Böylece kategoriler ve

kavramlar arasındaki bağlantılar açığa çıkarılmaktadır. Bu işlem hem veri toplama (saha, belge) esnasında hem de veri toplama sona erdikten sonra yapılmaktadır (Layder, 2013).

Saha araştırmasının temel problemlerinden birisi aşırı sayıda ve karmaşık veri arasından bütünlüklü ve anlamlı sonuçlara ulaşabilmektir. Bunu başarabilmek adına saha araştırmasına başlamadan önce akademik alan, akademik yazma, yükseköğretim sistemi, uyarlayıcı kuram ekseninde teorik arka planı güçlendirmek için okumalar yapılıp notlar alınmıştır. Hem bu arka plan hem de akademik deneyimim ekseninde mülakat sorularını hazırlayıp saha araştırmasına başlanılmıştır. Saha araştırması esnasında farklı birtakım noktaların vurgulandığı görülünce bazı mülakat soruları revize edilmiştir. Bu noktada bir örnek vermek gerekirse araştırmaya başlarken akademik ortamın, akademisyeni dönüştüren ve değiştiren yapısına dair bir soruşturma söz konusu değildi. Fakat görüşmeler esnasında buna dair farklı görüşler ifade edildiğinden bu konunun da akademik yazma pratiği ekseninde anlamlı sonuçları olduğuna kanaat getirip ilerleyen görüşmelerde bu yönde sorular ve alt sorular geliştirilmiştir.

Görüşmeler esnasında hem katılımcının görüşlerini derinleştirebilmek hem de analizi sistematik halde yürütebilmek adına notlar alınmıştır. Böylece verileri toplayıp analiz esnasında bu notlar ekseninde tekrar literatür taraması yapılarak kuramsal çerçevenin eksiklikleri giderilerek daha derinlikli ve bütüncül perspektiften analiz yapabilmesine çalışılmıştır. Araştırmaya başlarken belirli birtakım kuramsal çerçeve ve yöntemsel fikirlerle yola çıkmış olsa da -temellendirilmiş kuramın aksine- araştırma esnasında farklı görüşler araştırmanın çerçevesinin genişletilmesini ve çeşitlendirilmesini gerekli kılmıştır.

Kodlama yaparken araç/yazılım, nitel veri analiz programı olan MAXQDA'dan yararlanılmıştır. MAXQDA, nitel veri analizini kolaylaştıran ve daha sistematik biçimde tasarlanmasına yardımcı olan bir yazılımdır. Bu yazılım sayesinde transkript edilen veriler kodlanmakta, sınıflandırılmakta ve görselleştirilmektedir (MAXQDA, 2024). Kodlamaya başlarken öncelikli olarak geçici kodlar oluşturulmuş (örn. akademisyenin bürokratikleşmesi) ve ardından bunları kategorilere ayırmak suretiyle ana/uydu kodlamalar (örn. akademik kapitalizm) gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan ana kodlar ekseninde kavramsal soruşturma ve akıl yürütme gerçekleştirilerek araştırmanın ana tezlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan tabloda akademik yazma pratiğinden yola çıkılarak sosyolojik bilgi üretiminin farklı perspektiflerini düşünce sistemine katıp sosyolojinin sosyolojisi yapılmaya çalışılmıştır.

3.6. Araştırma Esnasında Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmanın katılımcı profiline uygun katılımcılar tespit edildikten sonra mail yoluyla irtibat kurulmuştur. 93 adaya araştırmaya davet maili gönderilmiş ancak bunlardan 26'sı dönüş yapmıştır. Bunların bir kısmı görüşme talebini "konu hakkında konuşmak istememek, belirtilen tarihlerde il dışında olmak, yoğunluk ve hastalık" gibi nedenlerle nazikçe reddederken müsait olanlar görüşme talebine olumlu geri dönüş yapmışlardır. Saha araştırmasına başlarken 18 kişiyle görüşmek için randevu alınmış fakat bununla birlikte mülakat günü bölümde olan akademisyenlerden müsait olanlarla da yapılan mülakatlar sonucunda 24 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ulaşırken hem mail hem de sömestr tatili dolayısıyla zorlukla karşılaşılmıştır.

Mülakat esnasında karşılaşılan zorlukların başında ilk ciddi mülakat deneyimini gerçekleştiriyor olmamdan dolayı kendimden kaynaklanmıştır. Bununla birlikte katılımcıların akademisyen olması ve çoğunluğunun unvan olarak benden üstte olmaları ve de araştırma konusunun "mahrem"[2] olarak tabir edilebilecek niteliğinin olmasından dolayı zaman zaman kontrolü kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kaldım. Ayrıca araştırmanın bu niteliğinden dolayı verileri elde ederken katılımcıların konuyu farklı yerlere çekip araştırma eksenini kaydırmaları muhtemeldi. Bu tür güçlüklerin bilincinde olarak saha araştırmasına başladığımda örneğin ilk görüşmeyi bir Profesörle gerçekleştirdim. Unvan farklılığının baskısını hissettiğim bir görüşme oldu. Sorularımı eksiksiz biçimde sormam konusunda herhangi bir sorun olmasa da derinleştirmek istediğim bazı noktaları açmak konusundaki çekingenliğimi fark ettim. Aynı zamanda heyecandan dolayı mülakat esnasında almış olduğum "in vivo" notlarını vurgulamak konusunda zaman zaman çok zorlandım. Bazı katılımcıların konuyu kendi deneyimleri ekseninden çekip akademinin genel durumuna veya çalışma arkadaşlarına kaydırmaları, birkaç kez kendi deneyimlerini anlatmasını istememe rağmen ekseni kaydırması bazı görüşmeleri ekstra zorlaştırdı.

Mülakatların genelini göz önünde bulundurulduğunda araştırma konusunun akademisyenlerin çokça deneyimledikleri, birçok noktada serzenişlerinin de olduğu ve bundan dolayı da konuşmayı arzuladıkları bir mesele olduğunu tespit ettim. Fakat bununla birlikte yer yer mülakat sorularının kendi deneyimlerinin anlaşılmasına yönelik olduğunu vurgulamak zorunda kaldım. Ayrıca katılımcılar ve verdikleri cevaplar çeşitlendikçe

[2] Bu tabir, Prof. Dr. Vehbi Başer ile tez hakkındaki sohbetimizde hoca tarafından dile getirilmiştir.

araştırmanın odak noktaları da değişti. Bundan dolayı soruları revize etmek durumunda kaldım. Araştırmanın bütünlüğünü korumak ve anlamı derinleştirmek adına buna ihtiyacım vardı ve nitel araştırmanın doğası gereği bu bir zorunluluktu. Bu durum bir güçlük gibi görünse de bunun sosyolojik akıl yürütmemi derinleştirmeme katkı sağladığını söyleyebilirim.

Araştırma, kendi üzerime düşünmemi gerektiren bir nesneye odaklandığından akademik yazma pratiğimin her safhasında hem akademik kimliğim hem de tez süreci üzerine düşünmemi gerekli kıldı. Çünkü tez kapsamında açığa çıkanların bir kısmı aynı zamanda benim de maruz kaldığım veya deneyimlediğim olgular ve süreçlerdi. Bunların en barizi ve temelde olanı ben de "doktora unvanını elde etmek için" bu tezi hazırlamaktaydım. Bundan dolayı akademik yazma pratiğimin her safhasında bir teyakkuz halindeydim. Bu teyakkuzda olma hali bana sosyolojinin sosyolojisini yapmayı ve dolayısıyla araştırmanın öznesiyken aynı zamanda da nesnesi olmayı deneyimleyerek öğretti.

4. BULGULAR

4.1. Araştırma Yapmak

Akademik yazma pratiğinin ilk aşaması olan "araştırma yapmak", katılımcıların araştırmayı nasıl anladıkları ve onları araştırma yapmaya motive eden unsurlar ekseninde açıklanmaktadır. Burada; "Sorun-Çözüm", "Şahsi Unsurlar", "Konu Belirleme", "Çalışma Ortamı", Merkez-Taşra", "Unvan Elde Etme Amaçlı Araştırma" ve "Maddi Kazanç Amaçlı Araştırma" alt başlıklarıyla veriler anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde tasarlanmaktadır. Ayrıca bu alt başlıklar da kendi içlerinde birtakım alt başlıklara bölünerek daha açıklayıcı ve anlaşılır bir bütünlük oluşturulması amaçlanmaktadır.

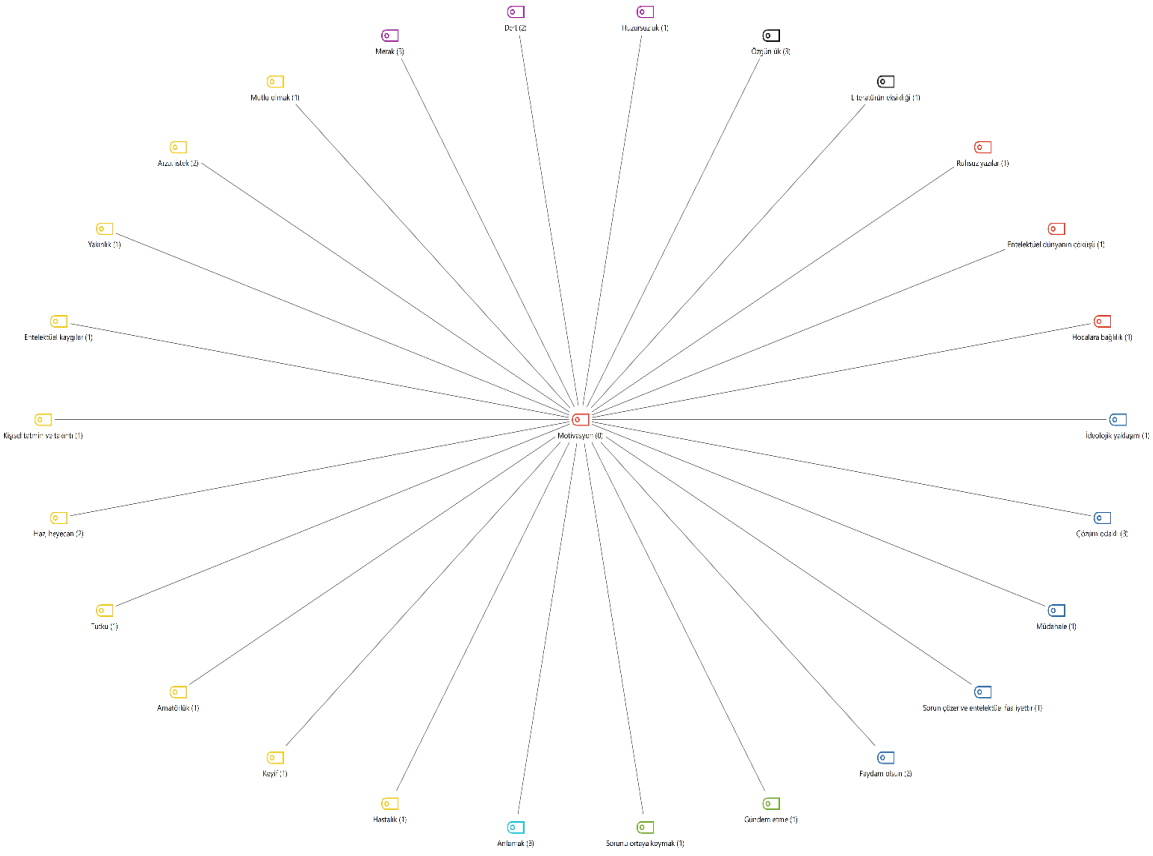

Şekil 1. Araştırma Yapmak Kod-Teori Modeli

(Kodlar: Merak, Dert, Huzursuzluk, Özgünlük, Literatürün eksikliği, Ruhsuz yazılar, Entelektüel dünyanın çöküşü, Hocalara bağlılık, İdeolojik yaklaşım, Çözüm odaklı, Müdahale, Sorun çözer ve entelektüel

faaliyet, Faydam olsun, Gündem etme, Sorunu ortaya koymak, Anlamak, Hastalık, Keyif, Amatörlük, Tutku, Haz, heyecan, Kişisel tatmin ve takıntı, Entelektüel kaygılar, Yakınlık, Arzu, istek, Mutlu olmak.)

4.1.1. Sorun-Çözüm

Araştırma yapmanın motivasyon kaynaklarını açığa çıkarmayı amaçlayarak yöneltilen soru ve sorulara verilen cevaplar doğrultusunda "sorun-çözüm" kategorisi altında "sorunu ortaya koymak, ideolojik yaklaşım, çözüm odaklı, müdahale, sorun çözer ve entelektüel faaliyettir, faydam olsun, gündem etme" şeklinde 7 adet farklı kod oluşturulmuştur.

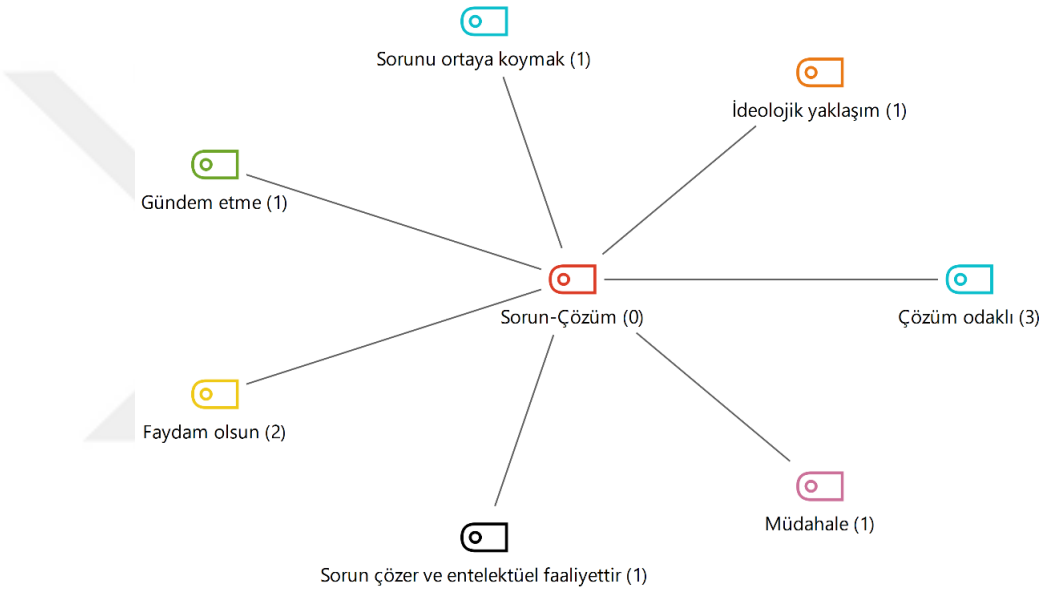

Şekil 2. Sorun-Çözüm Kod-Teori Modeli

Pervin, sosyolojik araştırma pratiğine başlama motivasyonu olarak "büyük problemleri çözmek" gibi iddialı bir yerden hareket etmektedir. Bunun arkasındaki temel etken devlete, hükümete, politika yapıcılara katkı sağlamaktır. Bu bağlantı Pervin'in temelde yerli ve milli bir sosyolojinin imkanını aradığına işaret etmektedir. Ülgener, sosyolojik araştırmanın sonuca ulaşsa da ulaşmasa da bir sorundan hareket etmesinin gerekliliğini sosyolojiye karşı sorumluluk bilinciyle açıklamaktadır. Bu bağlamda sosyolog adeta bir ödev bilinciyle hareket eden özne olarak konumlandırılmaktadır. Funda, araştırmaya başlarken sorun çözme mantığıyla hareket ettiğini ifade etmektedir. Fakat sorun tespitinin

ötesine geçemediği için kendisini eleştirmektedir. Sorunun tespiti ilk adımsa ikinci adım olan çözüm aşamasına geçebilmek temel amaç olarak ortaya çıkmaktadır.

> *Bende şey vardı böyle yani sanki böyle bir yerde toplumun bir yerinde büyük sorunlar olur sanki bizler böyle o sorunları ele almamız gerekiyor. Ele alıp sanki bizim ona böyle bir çözüm bir katkıda bulunmamız gerekiyor ki biz o anlamda işte toplumu yönlendirelim ya da politika yapıcılara bir kapı açmış olalım ya da stratejik olarak bir yol sağlayacaksak işte hani devlete hükümete neyse katkıda bulunuruz. Böyle büyük şeylerle hayallerle böyle düşünüp o şekil çıkmışımdır. Sorun çözme odaklı. Kendimi tatmin etme niyetim olmadı. (Pervin)*

> *Çalışma alanlarınız bir sorunu gündeme getirmeli. İsterse tespit etsin isterse çözüm politikası üretsin. Ama sonuçta soruna odaklandığınız zaman bilime karşı bir sorumluluğumuzu da yerine getirdiğimizi düşünüyorum. İlgi alanınızı belirlerken bir sorunla örtüşmesi akademiye de kendinize de alanınıza da aslında bir borcumuzu ödemiş gibi oluyorsunuz. (Ülgener)*

> *Sorun çözmek niyetiyle başlıyoruz ama sorun tespitinin ötesine gittiğim bir çalışmam yok mesela. Bir sorun tespit ediliyorsa çözümünü de beraberinde getirmek için tespit ediliyordur. Ama bu konuda kendim belki yolun başında olduğum için kendimi de eleştiriyorum ya da nasıl yapılacağını bilmediğim için çözüm konusunda ilerleyemiyorum. Yani çözüm niyetim var ama yüksek lisansta falan o şeyi tespit ettikten sonra üzerine bir şey katabilmek ya da şu an merak ettiğim konuları oluştururken onunla ilgili yazılacak şeyleri belirlerken sorunları tespit edebiliyorum ama çözüm adına bir şey yapamadığımı fark ettim mesela. (Funda)*

Aysun, uzun yıllardır üzerinde çalışmış olduğu ‘yaşlılık’ olgusunu sorun çözme temelli yürüttüğünü ifade etmektedir. Devletin farklı kademelerinde bu konuyla ilgili çalışmalar içerisinde bulunan Aysun, devletin yaşlılık olgusuna bakışını, bilincini değiştirmeye yönelik hareket etmektedir. İfadeleri arasında “olması gereken” vurgusu önemlidir. Çünkü bu ifade sosyolog olarak Aysun’un olmasını gerekene nüfuz ettiğini ve bu yönde toplumda dönüşümün gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

> *Özellikle yaşlılarla ilgili, yaşlılıkla ilgili temel derdim aslında ben de yaşlanana kadar özellikle devletin bakım problemini çözmesi ile ilgili, yaşlılığı bir problem olarak ele almasıyla ilgili, bu konuyla ilgili de en az*

20 senedir yaşlılarla ilgili bu işte aile Genel Müdürlüğü idi bakanlık oldu, şimdi aile ve Sosyal Hizmetler bakanlığı oldu. İşte cumhurbaşkanlığı himayesinde yapılan birçok çalışma var. Oralarda da bulunuyoruz. Ve de bu sorunun özellikle çözülmesine ilişkin bir çalışma yapıyorum. O çalışmalarda işte bildiklerimi, olması gerekenleri aktarıyorum. Benim üstünde durduğum en büyük konu da hep şey, böyle yapılan desteklerin hep bir yardım alanından yapılması. Yardımlar şeyinden fonundan yardımlar yapılıyor ama hak temelli olması gerekiyor. Yaşlılıkta bakım sigortasının oluşturulmasının gerekliliği. Bunlar üzerinde duruyorum. (Aysun)

Serpil, yurtdışında lisansüstü eğitim alırken döndükten sonra ülkesine faydalı olabilmek gibi temel bir saikle hareket etmektedir. Araştırma konusunu belirlerken de temel motivasyonu budur. Amerika'daki göçmen deneyiminden hareket ederek Türkiye'deki göçmen dalgasının meydana getireceği sonuçlara dair birtakım önerilerde bulunmayı hedeflemektedir.

Göçmen mevzusunda çalışmak, tabii ki Türkiye'de o sırada hali hazırda büyük bir göç dalgasının olması. Hep şunu düşünüyordum. Ben bunu çalışayım daha sonra da zaten Türkiye'ye döneceğim kesin faydam olur. Amerika zaten göçmenlerden oluşmuş bir ülke olduğu için bu konuyu çok uzun zamandır çalışıyorlar ve politika olarak bunu nasıl kontrol edebilecekleri konusunda bizden daha tecrübeli olduklarını düşünüyordum. O yüzden bu örneklemi ben burada çalışırsam Türkiye'ye de eminim bir faydam olur diye yani iyi bir örneklemeye çalıştığım için sorunlar neydi, nasıl politikalar oluşturuldu. (Serpil)

Zeliha, sosyolojik araştırmanın sorun çözmesini gerekli görmemektedir. Bunu yapan sosyoloğun da sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalışmacının alanına girdiğini ifade etmektedir. Aslına bakılırsa bunu yapan sosyoloğun daha alt seviyede bir iş yaptığını ima etmektedir. Ayrıca sosyoloğun sorunu gündeme getirip bir bilinç oluşturmasını, perspektifi genişletmesini yeterli görmektedir. Ögeday, sosyoloğun sorun çözmeye dönük araştırma yapmasının ideolojik ve maksatlı bilgi üreteceğini düşünmektedir. Sosyolog çalışmaya başlarken bir sorun çözmeye dönük değil sorunu tespit etmeye dönük hareket etmelidir.

İlla sorun çözecek diye bir şey yok bana kalırsa. O zaman bir sosyal hizmet uzmanından veya sosyal çalışmacıdan farklı bir şey olmuyorsunuz. Her çalışma bir sorunu çözmek üzere planlanması mümkün değil bence. Yani bir taraftan sorunu ortaya koymak da önemli bir şey.

Daha önce öyle bakılmadı ve siz bir sosyolog olarak ona öyle bakmayı teklif ediyorsunuz, perspektifi genişletiyorsunuz. Bu da önemli bir şey bence. (Zeliha)

Sosyoloğun bizzat bir çözüm üretici aktör olarak işe başlamasının bazı sakıncaları var. Çünkü bu sosyoloğun yanlı ve maksatlı bir çözüm üretebilmesine yol açacaktır. Ama net bir tarafsız nesnel bir fotoğraf ortaya koyduğu zaman bu fotoğraftan herkesin bir şekilde bir kendine pay çıkartarak çözüm çıkartma şansı olacaktır. Ama sosyoloğun ilk başta daha çalışmaya başlamadan önce sorunu çözmeye dönük bir çaba içerisine girmesi onun aynı zamanda ideolojik ve maksatlı çalışmaya başlaması anlamına geliyor. (Ögeday)

Burak, araştırmaya başlarken temel çıkış noktasının devlet, toplum veya insanlık olmadığını ifade etmektedir. Onun araştırma motivasyonu sorun çözmek değildir. Muzaffer, araştırmada temel olanın durum tespiti olduğunu ifade eder. Ona göre sosyoloğun amacı sorun çözmek değildir. Sosyolog, toplumdaki bireylerin anlam dünyalarını kavrayabilmelidir. Sosyolojik araştırma bu bağlamda müdahaleci olmaktan ziyade yorumlayıcı düzlemde kalmalıdır. Kültür alanında çalıştığını ifade eden Zerrin, bu alanın sorun çözücü niteliğinin olmadığını ifade etmektedir. Araştırma alanının etkisiyle daha soyut düzlemde kaldığını ifade etmektedir. Dikkat çekici olan husus ise "proje yapmak" ile "özüyle birlikte anlamak" arasında kurmuş olduğu dikotomidir. Anlaşılan o ki kendisi, projede üretilen bilginin bir şeyi özüyle anlamaktan ziyade pratik çıktılara odaklandığını düşünmektedir.

Yani mesela devletin ihtiyacı, toplumun ihtiyacı işte insanlığın ihtiyacı gibi kaygılar asla taşımıyorum. İşte kadına yönelik şiddet çok fazlalaştı hele buna bir çözüm bulayım gibi bir şeyle hiç hareket etmedim. Hiçbir çalışmamda veya hiçbir araştırmamda. (Burak)

Sosyolojide yapmış olduğum araştırmalarda sosyolojik bir bakış açısını ön plana çıkarmak ve biraz önce ifade ettiğim şekliyle yani katılımcıların adına ne dersek diyelim belirli grupların aslında anlam dünyalarını anlayabilmek, bilebilmek. Benim için önemli olan o. Yani var olan durum ne bunu tespit edebilmek yani bunlara çözüm üretmek bir sosyoloğun görevi değildir. Daha çok var olan durumu, durum tespiti şeklinde daha çok onu böyle detaylı bir şekilde analiz edebilmek, var olan durum nedir bunu ortaya koyabilmek için mücadele ediyorum. (Muzaffer)

Benim çalışmalarım sorun çözmeye yönelik değil. Çünkü kültür çalışıyorsunuz. Kültür dediğiniz şey çok soyut ve şey böyle diyorum ya bu felsefi tarafa çok rahat kalabilen bir tarafı var. Şu anda proje yapmak mı mantıklı yoksa bir şeyi özüyle birlikte anlamak mı mantıklı? Benimkiler birazcık daha anlamaya yönelik şeyler. (Zerrin)

Miraç sosyolojik çalışmanın/araştırmanın çift mantıklı yapısına işaret etmektedir. Böylelikle meseleyi hem pratik hem de teorik bağlamında ele alma imkânına kapı aralamaktadır. Adil, sosyoloğun araştırma sonucunda hem somut veri sağlamasını hem de analiz sunmasını gerekli görmektedir. Bu bağlamda araştırma betimlemenin ötesine geçmelidir. Ayrıca araştırma sosyal felsefecilerin yaptığı gibi soyut düzlemde kalmamalıdır. Derinlikli bir anlamanın ürünü olarak araştırma, olguları anlamaya yönelik derinlikli bir kavrayışla gerçekleştirilmelidir. Ayrıca Adil, sosyoloğun müdahalede bulunanlara yönelik öneriler geliştirmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Sorunların tespiti, nasıl müdahalede bulunulabileceği, makro düzeyde nelerin etkili olduğu gibi temel konularda sosyoloğun söyleyeceği sözler olduğuna işaret etmektedir.

Sosyolojik çalışma hem sorun çözer hem de entelektüel bir faaliyettir. (Miraç)

Problem çözme değil ama çözecek olanlara ayağı yere basan, afaki olmayan, somut veriler sağlamalı, analiz sunmak bizim işimiz budur. Ne betimleme yapmayız. -biz gazeteci değiliz-. Buna mukabil biz sosyal felsefe de yapmıyoruz. O 150 yıl öncede kaldı. O da çok soyut bir şey. İkisinin arasında, toplumsal gerçekliği anlamaya çalışıyoruz. Bu anlama çok boyutlu ve derinlikli bir anlama. Bir, yaptığımız araştırmaların bir derinliği olmalı, kavramsal bir derinliği, düşünsel bir derinliği olmalı. Bu dilin aşırı karmaşık olması demek değildir. Dolayısıyla bizim yaptığımız şey bu kavramsal derinleşmedir… Ne tür müdahaleler yapılması gerektiğine ilişkin notu olmalı mı, önerileri olmalı mı sosyoloğun? Evet, bence olmalıdır. Sorunların ne olduğu, nasıl tıkandığı, çatışmalara nelerin neden olduğunu bir sağlık sektörünün neoliberalleşmesinin, yani yapısal meselelerin, hükümet politikalarının bunun arkasında nasıl rol oynadığını, yalnızca genel cerrahla göğüs hastalıkları uzmanının filanca hastanedeki çatışması değil. (Adil)

Sosyolojik bir araştırmanın sorun odaklı olup olmayacağı veya sorun çözmeyi hedefleyip hedeflememesi gibi ikilemler sosyologların sıklıkla karşılaştığı bir sorunsaldır.

Araştırma verilerinin de gösterdiği gibi bu sorunsal katılımcıların da gündem ettiği bir sorunsaldır. Buradan araştırmanın entelektüel bir faaliyet mi yoksa amaçsal bir faaliyet mi olduğu yönünde bir tartışmaya kapı aralanabilir. Bazı katılımcılar sorun çözmeyi gerekli görmekte, bazı katılımcılar sorun çözme odaklı yaklaşımı ideolojik olarak tanımlamakta, bazıları da araştırma yapmayı salt olarak entelektüel bir faaliyet olarak anlamlandırmaktadırlar.

4.1.2. Şahsi Unsurlar

Araştırma yapmanın şahsi unsurlarına yönelik elde edilen verilerden anlamlı bir bütün oluşturmak amacıyla yapılan kodlamalar sonucunda "şahsi unsurlar" kategorisi altında "arzu, istek, mutlu olmak, merak, dert, huzursuzluk, anlamak, hastalık, keyif, amatörlük, tutku, haz, heyecan, kişisel tatmin, entelektüel kaygılar, yakınlık" şeklinde 13 adet kodlama yapılmıştır. Aşağıda bu kodlamaların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak veri seti sunulmaktadır.

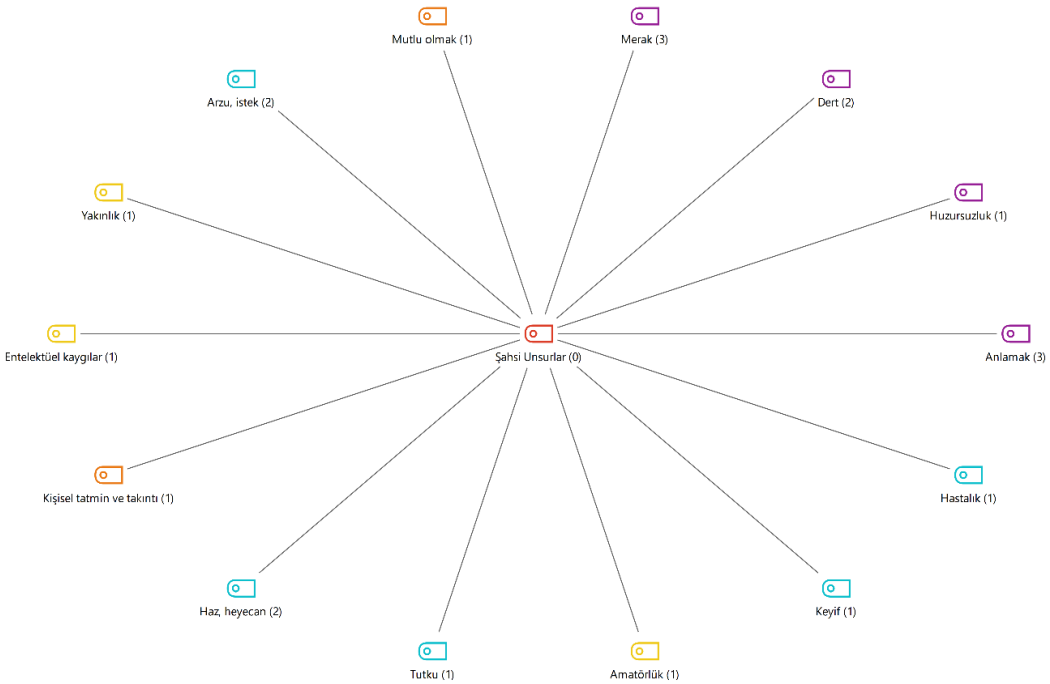

Şekil 3. Şahsi Unsurlar Kod-Teori Modeli

Zafer, araştırma yapmanın bir hastalık halini aldığını ifade etmektedir. Yaz aylarında dahi çalışmak zorunda hissettiğini söylemektedir. Bu duruma evdekilerin de alıştığını, boş oturmanın kendisini rahatsız ettiğini ifade etmektedir. Bu durum sanki kendisinde bir takıntı halini almıştır. Adil, araştırma yaparken sosyoloğu harekete geçirenin ve sürekli zinde tutanın "tutku" olduğunu ifade etmektedir. Ona göre mekanize edilmiş bir araştırma pratiği akademik ruha aykırıdır.

> *Söylemesi ayıp ama sürekli çalışıyoruz. Böyle hastalık hali hariç yani yazın da nasıl çalışıyoruz yani tatile gittiğim zamanlar bile oturur çalışırım. Gittiğim yerde evde de gittiğimde sürekli çalışırım. Yani artık evdekiler de alıştı. Yani şöyle bir şey yok yani sanki hayatımızda uyanık olduğumuzu süreç içerisinde sanki hep bir şeyler okuyup çizmek yazmak bir şeylerle ilgilenmek zorunda gibi bir şey oldu yani. Mesela diyelim bugün mesela normalde cumartesi günü hafta sonu biraz böyle bir hafif bir kırgınlık hissettim. Ama bir boş oturmak sıkıyor yani hani şöyle bir şey en çok da işte işler aksayacak işleri nasıl yetiştireceğim, bir an önce ayağa kalkmamız lazım yani hep öyle bir şeylerin yazılması çizilmesi şey var. (Zafer)*

> *Bir de tabii sizin evriminize, düşünsel, entelektüel evriminize bağlı olarak bir ustalık ve hız kazanıyorsunuz. Bunun da koşulu yazmak. Tabii bir de gizli koşulu var. O da tutkuyla yazmaktır, yani bunu sevmektir. Yaptığınız işi sevmelisiniz, tutkuyla sevmelisiniz. Ben ne kadar başarılıyım bu konuyu bilmiyorum ama ben öyle kendimi öyle hissediyorum, tutkuyla bu işi yaptığımı düşünüyorum. Maalesef Türkiye'deki akademik ortamda, bu tutkunun önemli ölçüde eksik olduğunu düşünüyorum. Bazı işleri belki daha mekanik olarak yapabilirsiniz. Ama bazı meslekler var, bazı işler var ki buralarda tutuksuz olmaz. Akademik düşünme, üretme, yazma erotik bir macera gibidir. Eros'un geniş anlamıyla, çok Freud yen anlamıyla size yaşam enerjisi veren bir taşmadır. Bunu hissetmiyorsanız yazmanızda, düşünmenizde, sahada araştırma yaparken veya fen bilimci laboratuvarda araştırma yaparken, bir astronom gözlem yaparken neyse ben kendi disiplinim için söyleyeyim -sahada anket, görüşme, gözlem ne yapıyorsanız bunları yaparken- o tutkuyu hissetmiyorsanız… (Adil)*

Alina, kendisini heyecanlandıran şeyler üzerine çalıştığını ifade etmektedir. Zaten daha önceden bildiği toplumsal sorunların kendisini heyecanlandıran unsurları üzerine çalışan Alina, o konuda derinleşip, tespitlerini de yapıp birtakım öneriler geliştirmenin yollarını aramaktadır. Sonuç olarak heyecanla çıkılan yolda öneriler geliştirme amacına uygun bir araştırma pratiği geliştirmektedir. Zümrüt, haz duyduğu konularda kendisini de araştırmanın bir parçası olarak görmektedir. Para kazanma amaçlı olarak yazdığı raporları yazarken gerekli motivasyonu sağlayamamaktadır.

> *Beni heyecanlandıracak dedim ama ya ben heyecanlandırmasını olumsuz anlamda kullanmadım. Yani toplumda bir sorun var ben zaten isteyerek seçmişim bu bölümü demek ki toplumdaki problemlerin ne olduğuna dair bir yatkınlığım, bilgim söz konusu. Orada derinleşip bir şeyi ortaya koymak. Tespit etmek ve buna ilişkin ne tür öneriler geliştirebilirim hesabını yaparak, planını yaparak araştırmaya giriyorum. (Alina)*

> *Öncelikle haz aslında. Bana heyecan vermiyorsa… var mesela yaptığım güzel işler ama beni çok içine çekmeyince orada zorlanıyorum. Piyasaya rapor yazdığım zamanlarda çok haz almıyorum fakat para alıyorum. Bu tarz işlerde çok zorlandığımı görüyorum. (Zümrüt)*

Latif kişisel tatmin ve bireysel takıntının ile araştırmaya başladığını ifade etmektedir. Katılımcıların temel motivasyonunun şahsi unsurlar olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Norveç ile Türkiye arasında bir dikotomi kurmaktadır. Bu bağlamda Norveç sosyoloğun şahsi meseleleriyle ilgili araştırmalar yapmasına imkân sağlayan bir ülke olarak görülmekteyken Türkiye ise gündemin yoğunluğundan dolayı şahsi meselelerin gündemin ardına itildiği bir ülke olarak konumlandırılmaktadır. Bu yüzden Türkiye'de bilim için bilim yapmak çok da mümkün değildir. Nazan, entelektüel motivasyonlarla harekete geçtiğini ifade etmektedir. Akademik yaşantısını unvan kazanmak üzerine değil akademik çevrelerle iletişimini sürdürmek ve tartışma ortamı oluşturmak üzerine inşa etmektedir.

> *Kişisel tatmin daha çok oluyor. İki bireysel bir takıntı, obsesyon tezahür ediyor. O da dönem dönem tabii. Şimdi ben Norveç'te yaşamıyorum. Orada yaşasam takıntı ile iş yapmak yani bunun adı bilim için bilimdir aslında. Ben aslında bakarsan daha çok bilim için bilim taraftarı bir adamımdır. Çünkü bende hep böyle kendimce bir takıntı oluşur. Bir meseleye takarım ve bu bireysel bir şeydir. Türkiye'de görece rahat olduğum dönemlerde yaptığım buydu. (Latif)*

Beni harekete geçiren şey ise şu: ben daha entelektüel motivasyonları olan bir akademisyenim. Beni ilgilendiren şey akademik dünyanın içindeki rütbeleri atlamak değil. Beni ilgilendiren şey öğrencilerimle, meslektaşlarımla ortak bir çerçeve içinde, belirli sorunlar üzerine düşünebilmek. (Nazan)

Pervin, çalışmak istediği konuya dair bir yakınlık ilişkisi içerisinde karar vermektedir. Ona göre yakınlık kurmanın ana faktörü ise konuyu sevmekten geçmektedir. Böylece araştırma yapmak, kişisel tatminin konusu olmaktadır. Burak bir araştırma yapmanın hatta akademisyen olmanın ana etmeninin "arzulamak" olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı, belirli amaçları merkeze alarak araştırma yapma faaliyetini araçsallaştırmanın anlamsızlığını vurgulamaktadır. Ayrıca akademik çevresinden gelen kitap bölümü tekliflerini de mutlu olamayacağı bir şey üzerine yazamayacağı için reddettiğini ifade etmektedir.

Herhangi bir çalışmaya araştırmaya başlarken hep böyle şey gibi bakıyordum ben bir konuyu çalışacaksam o konuya kendim önce bir yakın hissetmem lazım. Çünkü sevmediğim bir alana ben kafayı yoramıyorum. (Pervin)

Bence akademisyen olmak ya da bir araştırma yapmak bir arzulama işidir, bir hedef işi değil, bir arzu işidir, istek işidir. Araçsallaştırmamak lazım. Birine hizmet edeyim birine faydam olsun toplumu önemsiyorum, hayır… Mesela, Bourdieu tutup da herhalde Fransız hükümetine faydası olsun diye sosyal sermaye kavramını bulduğunu düşünmüyorum. O sosyal sermayeyi merak ederek bulduğu için onun üzerinden belki yoksulluk veya akademisyenler üzerine çalıştı. Veya işte Baudrillard herhalde simülasyon kuramını koyayım da işte günün birinde matrix filmini yapsınlar demedi. Yani Marx da o kadar zengin bir adam veya o kadar işte sonrasında çökmüş bir adamın hayatını işte Almanya'dan İngiltere'ye taşıması bilmem yaşadığı şeyler ondan sonra hastalıkları bilmem neyi yani o şey tamamen arzu etmeyle ilgili bir şey olduğunu düşünüyorum… İşte arıyorlar diyorlar ki "bir kitap bölümü yapacağız. O kitap bölümünde mesela kent kültürüyle ilgili yazar mısın?" yazamam diyorum. Veya işte beni arıyorlar işte diyorlar ki "siyaset felsefesine ilişkin bir şey yazacağız yazar mısın?"... Ya akademik olarak, bilimsel olarak kitabı olan her şeyden referans dipnot yapabileceğin her şeyden yazabilirsin ama mutlu

olmadığım bir şeyi asla yazmam… Mesela; Covid 19 salgını oldu ya mesela Covid 19'la ilgili çalışma yapmak hiç aklımın ucundan geçmedi. Tam tersine kendi bildiğim, kendi istediğim, kendi arzuladığım ve kendi merak ettiğim şeyler üzerine yoğunlaştım. Hatta ve hatta yapmış olduğum çalışma araştırmalarım daha çok Covid 19 salgınıyla ilgili olabilecek veya onunla ilişkilendirilebilecek olmasına rağmen dahi öyle bir çalışmam ya da öyle bir araştırma isteğim hiç olmadı. (Burak)

Bilal araştırmanın temel hareket ettiricisinin merak olduğunu ifade etmektedir. Ona göre merak, kişisel istek bağlamının ötesinde okunanlar, yapılanlar, deneyimlenenler gibi sosyal ve kültürel eksende şekillenmektedir. Bunların sonucunda birtakım sorular gündeme gelmekte ve araştırmacı bunlara cevap verebilme niyetiyle araştırmasını yapmaktadır. Funda da yine merakı temele alan ve ilgisi yönünde şekillenen bir araştırma girişimini vurgulamaktadır. Arzu, çalışma alanı kapsamında onu harekete geçiren temel şeyin "huzursuzluk" olduğunu ifade etmektedir. Anlayamamanın getirmiş olduğu bu huzursuzluk, araştırmanın sonucunda ortaya konacak gerçeklikle giderilebilir.

Sonuçta araştırmayı niye yapıyoruz? Bir şeyi merak ediyoruz ve meraklarımız da o zamana kadarki tecrübelerle oluşur. Yani okuduklarımız, ettiklerimiz, kitaplardan, diğer insanlardan. Ondan sonra o soruya ben hangi materyalle respond/cevap edebilirim. (Bilal)

Kesinlikle merak bence çünkü insan merak ettiği ilgilendiği konu hakkında çalışabilir. (Funda)

Zaten bu alanı seçmişiz bir şey var yani o esas motivasyon esas harekete geçirici olan şey bir huzursuzluk var, bir merak var, bir anlamaya çalıştığınız bir şey var bir yerde duran. (Arzu)

Araştırma yapmanın motivasyon kaynaklarını anlamayı arayan soruşturmalar sonucunda "şahsi unsurlar" kategorisi altında toplanılan veriler, araştırmanın bireysel boyutunu yansıtması açısından oldukça değerlidir. Araştırmanın temel sorunsalı bağlamında düşünüldüğünde araştırmanın hem bireysel hem de bağlamsal boyutu olduğu ifade edilmişti. Bireysel boyutun sorunsallaştırıldığı bu bölümde, araştırmaya yapmaya karar vermenin kişinin yatkınlıklarından kaynaklandığı yönünde bir veri seti ortaya çıkmıştır. Fakat bireysel anlam dünyasının, toplumsal ve tarihsel yatkınlıklar sisteminin bedenleşmesi şeklinde kurulduğu ve bundan dolayı da bireysel olan her şeyin aynı zamanda toplumsal olduğu hesaba katıldığında araştırma yapmanın bireyselliğindeki toplumsallığı kaçırmamak gerekir.

Bu da aynı zamanda araştırmanın temel mantığını anlamanın, temel tezleri anlamaya karşılık geleceğini göstermektedir.

4.1.3. Literatürde Boşluk / Özgünlük

Araştırma yapmak aynı zamanda alandaki bilgi boşluğunu doldurmak anlamına gelmektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak değerlendirilen veriler, "literatürde boşluk" kategorisi altında "özgünlük ve literatürün eksikliği" şeklinde kodlanmıştır.

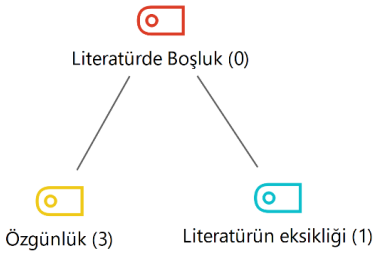

Şekil 4. Literatürde Boşluk Kod-Teori Modeli

Funda araştırmanın olmazsa olmazının özgünlük olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmaya başlamadan önce yapılan ön hazırlığın ana amacının da yine özgünlüğü olan bir araştırmaya başlamak olduğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde Muzaffer'de yine araştırma konusu belirlerken özgünlük merkezli bir soruşturma yaptığını ifade etmektedir.

> *Kesinlikle ya zaten konuyu belirlemeden önce öncesi bir sürü araştırma yaparız ki ben ne katacağım özgün, bunu belirlemeden herhangi bir makale bile yazamayız. Kesinlikle özgünlük yani ben tamam muhafazakarlığı ya da gündelik hayatı çalışacağım ama bunun özgünlüğü nerede? (Funda)*

> *Ben araştıracağım konulara bakarken yani özellikle yani özgün bir şeyler olmasını isterim ve merak uyandıran. (Muzaffer)*

Zafer, çalışma alanı olan suç sosyolojisini seçmesindeki ana etmenin literatürdeki boşluk olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca daha çok çalışılmamış konuları çalışmaya ilgi duyduğunu belirtmektedir.

Suça ilgi duymamın bir etkeni de sosyolojik araştırmaların akademik alanda ürün ortaya koyma konusundaki hassasiyetimiz Türkiye'de bu alanın biraz daha gelişkin bir hal almasını sağlamak ve onun için her çalışma bizim için heyecan vericiydi. Akademik bir makale birilerine bu anlamda çalışmasına kaynaklık teşkil edebilecek bir nitelikte olarak değerlendiriliyordu. Ve bu bizim yazma işlemimizi daha da arzu edilir, istenir bir niteliğe kavuşmasını sağlıyordu. Yani hassasiyetin burada suç ve şiddetin de ülkemiz gerçekliğinde giderek artabileceğini denenmiş bir dinamiklerle birlikte. Ve bu alanda bir alınyazının oluşması gerekliliği vardı kafamızda. Tabii şu an hala bu bakir alan niteliğini kaybettiğini söyleyemem… Genelde yani kendimce Türkiye'nin ihtiyacını önemsediğim, yani Türkiye'de çalışılmamış alanı daha çok çalışmaya çalışırım. (Zafer)

Latif uzun yıllardır aynı konuları çalışmış olmasından duyduğu hoşnutsuzluğu dile getirmektedir. Ona göre benzer çalışmalar yapıp kendini tekrar etmek kabul edilir bir şey değildir. Bu bağlamda kendi araştırma serüveni birçok farklı temayı kapsayan bir içeriğe sahiptir.

Hep aynı şeyi söyleyince sıkılmaya başlıyorum. Ben mesela yıllarca ordu siyaset çalışan, askeri sosyoloji çalışan bir insan olmak istemezdim. Eğer yeni, ezber bozucu araştırmalar yapıp da böyle yeni bir şey eklemiyorsun o tematiğin kendisine, doktoradan beri yazdığını çizdiğini tekrarlayıp duruyorsan ben yapamıyorum. Böyle farklı teorilerle ilgilenmeyi, farklı alanlara ilgi duymayı falan severim. Dolayısıyla bende hiçbir tematik süreklilik yoktur. (Latif)

Özgünlük, bir araştırmanın olmazsa olmazlarındandır. Zira yapılan bir araştırmayı benzer şekilde yeniden yapmanın disipline katacağı herhangi bir şey yoktur. Fakat bu, araştırılan her konunun farklı yaklaşım ve tekniklerle araştırılamayacağı anlamına da gelmemektedir. Çünkü bunun tersini kabul etmek, neredeyse hiçbir araştırmanın yapılamamasıyla sonuçlanır. Bundan dolayı hem konu özgünlüğü hem de kavramsal ve metodolojik özgünlük araştırma yapmayı mümkün kılmaktadır.

4.1.4. Konu Belirleme

Araştırma konusu, araştırmaya başlamadan önce ve araştırmaya başlanılan ilk aşamada belirlenmektedir. Buna göre araştırmacı belirli konu üst başlıklarını kafasında tasarlarken gerçekleştirdiği literatür taraması sonucunda konuyu spesifik hale getirmektedir. "Konu belirleme" kategorisi altında "muhabbet, yaşantı, ders etkisi, sempozyum etkisi, danışman etkisi, zihne kayıt, sorgulamak, güncellik, çalışılmayacak konu" şeklinde 9 adet kod üretilmiştir.

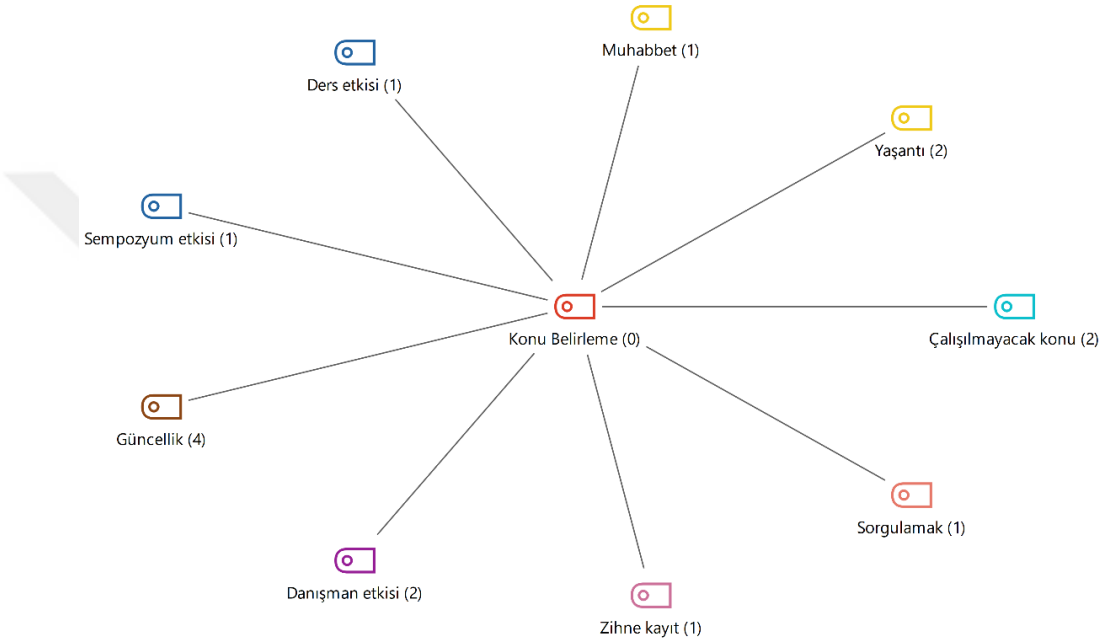

Şekil 5. Konu Belirleme Kod-Teori Modeli

Miraç, her konuda çalışmayı doğru bulmadığını vurgularken bir "öncelik-sonralık" ilişkisi kurmaktadır. Toplumda daha hayati olduğunu düşündüğü problemler söz konusuyken daha az önemli konularda çalışmayı doğru bulmamaktadır. Zerrin, gerçekliği olan her konuyu çalışılır bulmaktadır. Bu bağlamda "gerçeklik" ifadesi oldukça manidardır. Temel vurgu, hayali veya felsefi konular yerine gerçekliğe temas eden ve deneyimlenen olgularadır. Zeliha, disiplin içerisinde belirli konuların dışındaki konuları çalışmanın zorluğunu vurgulamaktadır. Kendisi sayısal bölüm çıkışlı olmasına rağmen oradaki çıkarcı mantığa karşı eleştirel duruşunu ifade etmektedir. Doktora sonrasındaki çalışmalarında teknoloji-toplum ilişkisine odaklandığını görmekteyiz.

Her konuda çalışmayı doğru bulmuyorum. İnsanlar Esenyurt'ta kötü koşullarda çalışırlarken LGBT üzerine çalışmayı anlamsız bulurum. (Miraç)

Gerçekliği olan her konunun çalışılabileceğini düşünüyorum. (Zerrin)

Bu bilim sosyolojisindeki çalışmalar biraz daha doğa bilimlerine ilişkin, oradaki keskin ayrımlar, ihtilafları falan çalışıyorlar. Ben bunu çalışacağım demeniz ve onu kabul ettirmeniz biraz zor. Bir de son zamanlarda şeyden doktoradan sonra yani teknoloji alanının toplumla ilişkisi bağlamında o meselelere ilgi duyuyorum. Aslında en başından beri fen bilimlerine eleştirel duruşum vardı benim. "Hakikaten biz bu işi neden yapıyoruz?" çünkü alanımız her şeyi en iyileme üzerine kurulu. Tezlere falan bakıyorsunuz işte elinizde bir hammadde var bunu en verimli şekilde nasıl kullanabiliriz falan diye bunun üzerine kuruluyor. Yani peki bunun amacı ne? diye böyle bir hep kafamda soru işaretleri oluyordu benim. Hatta bir ödevimizi hatırlıyorum. İşçiler, işleri ne kadar zamanda yapıyorlar? elimizde kronometre ile zaman tutuyorduk. Tam olarak şimdi ne yapıyoruz? Hep eleştirel bir tavrım vardı belki o yüzden de bu tavrı benimsedim. (Zeliha)

Adil, araştırma konusunu belirlerken bunu bilinçli bir şekilde yapmadığını ifade etmektedir. Birtakım küçük çaplı bilgi kıvılcımlarının zaman içerisinde olgunlaşıp araştırmanın konusu olduğunu anlatmaktadır. Aynı zamanda hızlı bir şekilde üretmiş olduğu makalelerinin de olduğunu ifade etmektedir. Zümrüt, birçok farklı konuda araştırma yapmış olmasının arkadaşı tarafından eleştirildiğini belirmektedir. Bu eleştiriye katılan Zümrüt, doçentlik sonrasında belirli bir hareket noktası belirleyip o minvalde çalışmalar yapacağını ifade etmektedir.

Aslında çok önceden zihnimin bir kenarına not edilmiş oluyor. Hepsinin farklı bir serüveni var. Bazıları zihnimde yıllar içinde biriken, apriori gözlemlerle biriken, bazen tek bir olayın, tek bir küçük gözlemin çaktığı bir kıvılcım olabilir. O bir akademik ürüne dönüşmek için henüz hazır değildir. Bunun için yıllarca beklediğim makaleler oldu. Çok hızlı şekilde gelişip, yani o fikrini geliştirip ürüne dönüştürdüğüm makaleler de oldu. (Adil)

Bununla ilgili böyle epeydir düşünüyorum, kendimi eleştiriyorum. Nasıl olması gerekiyor diye de tartışıyorum kendi içimde. Bir arkadaşım "Zümrüt sen de hiçbir şeyde uzmanlaşmamışsın" dedi. En azından şöyle savundum kendimi: "Hepsi nitel". Ben gerçekten çok iyi nitel biliyorum. Onu cebime koyuyorum ama yetmiyor. Doçentlik sonrasında kendime bir referans noktası belirleyerek hareket etmem gerektiğini söyledim. Hem yorumlayıcı hem de eleştirel perspektifi birleştiren çalışmalar yapmayı planlıyorum. Ama bir şeyin uzmanı olmak da zor. (Zümrüt)

Araştırma konusu belirlenirken araştırmacılar kendilerine anlamlı gelen veya toplumda sorun olarak gördükleri olgular hakkında bir düşünsel süreç yürütürler. Bununla birlikte aynı zamanda okunulan kitap, verilen ders, katılınan sempozyum, insanlarla edilen sohbet vs. de araştırma konusuna kaynak teşkil edebilmektedir.

Araştırma konusu belirlenirken konularda bir bütünlük gerekip gerekmediği tartışmalı bir konudur. Bu noktada bazı akademisyenler lisansüstü aşamasından itibaren belirli birkaç konu etrafında araştırma yaparlarken birtakım akademisyenler de farklı birçok konu hakkında araştırma yapmaktadırlar. Birkaç konu etrafında araştırma pratiği geliştirmek söz konusu alanlarda uzmanlaşmayı sağlarken farklı perspektifleri kaçırmak anlamına gelirken farklı birçok alanda araştırma yapmak da katılımcıların ifadesiyle *"daldan dala konmak"* bağlamında uzmanlaşamamaya ve yüzeyselleşmeye neden olmaktadır.

4.1.4.1. Danışman Etkisi

Arzu, doktora konusunu seçerken danışmanın yönlendirmelerinin etkili olduğunu ifade etmektedir. Teorik bir tez olarak yazdığı doktora çalışmasının ana tartışmalarına kapı aralayanın danışmanı olduğunu söylemektedir. Adil, doktora çalışması esnasında ilgileri doğrultusunda hocasıyla birlikte çalıştığını, ona yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Daha sonra iletişim sosyolojisi alanındaki çalışmaların varlığından haberdar olup aile ile iletişim sosyolojisi ekseninde bir tez hazırladığını ifade etmektedir.

Doktora çalışmamda da iktisadi düşüncede işsizlik konusunu biraz danışman hocamın yardımlarıyla aslında onun yönlendirmesiyle nüfus meselesi, işte Malthus'un açıklamaları, fazla nüfusunun daha sonra işsiz hale gelmesinin aslında kapitalizmle bağlantılı olarak işte nasıl anlam değiştirdiği gibi konuların üzerinde durdum. Daha çok teorik, kavramsal bir çalışmaydı. (Arzu)

Benim seçimimdi. Danışman hocam o dönem aile araştırmaları yapıyor, bu konuda makaleler hazırlıyordu. Ona yardımcı olduk, birlikte çalıştık, araştırma yaptık, çeşitli tezler yapıldı. Yani bir dönem böyle aile araştırmaları yapıldı. Ben de ondan etkilenerek onun parçası olmak istedim. Yani bana bir konu dayatılmadı ama ben de onun içine bu sefer iletişim sosyolojisi tarafından eklemlenmek ihtiyacını duydum. (Adil)

Akademisyenler, danışmanlarının yönlendirmesi veya danışmanlarının iyi bildikleri konularda çalışmanın onlar açısından daha faydalı olacağını düşündüklerinden dolayı benzer istikamette araştırmalar yapmaktadırlar. Bu durum özellikle geçmişte daha yaygın olsa da günümüzün sosyoloji anlayışında da danışmanın etkisinin düşük olduğu söylemez.

4.1.4.2. Güncellik

Alina, akademik hayatının başlarında bilgisayarın hayatımıza girdiğini ve bundan dolayı da kendisinin bu konu üzerinde çalışmalar yaptığını ifade etmektedir. Kuşkusuz yeni teknolojiler insan ve toplum hayatına derinden etki etmektedir. Alina, bu etki vasıtasıyla çalışmalarına yön vermektedir. Mücahit, pandemi ve 24 Ocak Elâzığ Sivrice depremine ilişkin gözlemlerinden hareketle ekonomi temelli ilişkilerde birtakım bozulmalar gördüğünü ifade etmektedir. Bunların etkisiyle özellikle tüketim konusunda artan sıkıntılar toplumsal düzlemde daha da yaygınlaşmıştır. Günümüz tüketim alışkanlıklarını ve toplumsal gerçeklikteki kırılmaları sosyolojik gözle ele alan katılımcı, tezini bu perspektif içerisinde yazdığını belirtmektedir. Ülgener, çalıştığı konuların dönemin popülerliğine göre şekillendiğini ifade etmektedir. Zamanla belirli konuların üzerinde ehil olduğunu ve donanım kazandığını ifade eden katılımcı bu bağlamda da araştırma konularında bir bütünlük sağladığını anlatmaktadır.

Bilgisayarların yeni yeni gelişmeye başlaması, hani toplumsal yapı ya da sosyal ilişkiler üzerinde ne tür etkiler yaratmaktadır? şeklinde başlamıştım. O yüzden o beni iletişim alanına yöneltti. (Alina)

Ben 24 Ocak Elâzığ Sivrice depremi sonra da pandemi döneminin başlangıç 2020 yılının Mart ve Nisan aylarında hatırlanırsa hem dünyada hem de Türkiye'de özellikle maske, kolonya ve dezenfektan bulunmamaktaydı ve stok yoktu çünkü bu artan talep vardı bir anda. Ve bunun için de hakikaten artan stokçuluk da egemen olmaya başlamıştı. Elâzığ Sivrice depremini de biliyorum. Bu depremden sonra özellikle ev

taşıma ücretleri, ev kira ücretleri, ev fiyatları yani sadece Elâzığ'da değil Malatya'da da ciddi anlamda artmıştı. Bunları genel anlamıyla bir fırsatçılık problemi dahilinde ele almıştım… Pandemi öncesi dünyada özellikle tüketim, bireylerin sürekli olarak kitle iletişim araçları tarafından özellikle subliminal mesajlar yoluyla ayartırıldığını, onlarda tüketim talebi oluşturduğunu çok net bir şekilde görüyordum. Dolayısıyla tezi seçtiğim dönemlerde, özellikle insanlar sürekli olarak tüketim vasıtasıyla kendi kimliklerini, kendi farklarını ortaya koymaya çalıştıklarını görüyordum. Kullan-at kültürünün egemen olduğunu görüyordum. Bundan dolayı da tüketimin hakikaten önemli bir problem olduğunu gördüm. Burada da özellikle tezi işte bu bağlamda arzu, kapitalizm ve iktidar ilişkisi ekseninde yazdım. (Mücahit)

Çalışma konularımda dönemler var. Daha doğrusu popüler olmuş öne çıkmış konular. Şimdi ben 97'de göreve başladığımda o zaman Türkiye'de müthiş bir göç çalışması vardı. Hatta onun üzerine bir şey yapılmıştı Sosyoloji Derneği ulusal kongre yapmıştı. Çalışmalarda da bir kolektif bilinç oluşuyor. Çünkü hangi konularda ehil olduğuna, ilgini çektiğine karar verecek bir şeyin donanıma sahip olmadığımdan yüksek lisansta onun etkisinde kalmıştım. (Ülgener)

Araştırma konusu seçiminde sosyolog akademisyenin yaşam serüveninin ve toplumsal şartların etkileri büyüktür. Akademisyenin yaşam serüveni, araştırmaya değer ve anlamlı bulduğu konuları oluşturur. Bununla birlikte mevcut toplumsal şartların hem bireysel hem de kitlesel düzeydeki etkileri araştırma konusunu şekillendirir. Küresel ve ulusal düzeyde meydana gelen toplumsal olay ve olgular (savaş, göç, salgın gibi) ve kavramsal ve metodolojik gelişmeler belirli bir kolektif araştırma bilincinin oluşmasını sağlar. Bu kolektif bilincin etkisine giren akademisyen de bu doğrultuda konu seçimini gerçekleştirir.

4.1.4.3. Sempozyum, Ders ve Çevre Etkisi

Serpil, araştırma ilgisini şekillendiren temel unsurların sempozyumların ve ilişki içerisinde olduğu hocaların olduğunu ifade etmektedir. Özellikle sempozyumlarda sunulan güncel konuların okumalarını yönlendirdiğini vurgulamaktadır. Ancak bunun herkesin ilgi duyduğu ve tartıştığı konuların etrafında şekillenmesine yol açacağını söylemektedir.

Ülgener, zorunluluktan dolayı vermiş olduğu ders kapsamında yaptığı okumaların kendisinin akademik araştırmalarını yönlendirdiğini ifade etmektedir. Burada başlangıçta üzerine yüklenen ve rahatsız olunan dersin daha sonra akademisyenin perspektifini genişlettiğini görmekteyiz.

> *Şey çok etkili, katıldığınız sempozyumlar, ilişkide olduğunuz insanlar, kimlerle sohbet ediyorsun. Ne konuşuluyor ne duyuyorsunuz, yeni neyi takip ediyorsunuz alanda? Mesela iklim değişikliği konusu şu anda ilgi duyduğum bir mevzu benim. Geçen sene göreve başlar başlamaz mesela bununla ilgili büyük bir sempozyum düzenlendi. Orada dikkatimi çekti. O sempozyuma katılmasaydım bu kadar dikkatimi çekmezdi. Hem yaptığınız okumalar da bir şey tetikleyici olması gerekiyor. Sürekli güncel olaylardan desteklendiğiniz zaman bu sefer de çok herkesin zaten çalıştığı bir yerde, herkesin aynı anda merak ettiği bir yerde kalıyorsunuz. Daha çok işte akademik toplantılarda yer aldığınız zaman ya da başka hocalarla konuştuğunuz zaman biraz daha farklı oluyorsun. (Serpil)*

> *Yaşlılık sosyolojisi nereden çıktı dersen ben sosyal hizmet dersi veriyorum. Onu ben seçmemiştim sonuçta bölümde böyle bir ders vardı. Açıkta kalınca Ülgener versin dediler. Ders kapsamında bir makale okudum ve dikkatimi çekti ve 4-5 senedir de bu konuyu çalışıyorum. (Ülgener)*

Mücahit, yaşamış olduğu ekonomik ve geçim zorluklarının etkisiyle ekonomi-politik kapsamında çalışmalar yaptığını ifade etmektedir. Muzaffer, farklı konular üzerine düşünmesine rağmen akrabasının yaşamış olduğu kazanın etkisiyle araştırma konusuna karar verdiğini ifade etmektedir. Algısının bu yöne kaymasının etkisiyle haberlerde de benzer konuların işlendiğini görmesi üzerine konusunu netleştirdiğini ifade etmektedir. Ülgener, işten eve geldikten sonra eşiyle yapmış olduğu ev içi sohbetlerin konu seçiminde etkili olduğunu anlatmaktadır. Doktorada konu belirlerken ki arayışını eşiyle yapmış olduğu yurt çocukları üzerine sohbet üzerine sonuçlandırdığı anlatmaktadır. Katılımcıların anlatmış olduklarından hareketle gündelik yaşamın konu belirlemedeki etkisini net biçimde görmekteyiz.

> *Sosyolojide başka konulardan ziyade niye ekonomi-politik. Çok işçilik yaptım, kaysı işçiliği yaptım. Mesela liseye kadar çok sağlam bir işçiydim. Hayatı hep acı yönleriyle gördüm. Uzun yıllar beton işçiliği yaptım. İnşaatlarda beton döktüm. Babamın hiçbir sosyal güvencesi yoktu.*

Hasta olduğumuzda düşünün doktora bile çok ancak mecbur kalırsak. (Mücahit)

Öyle bir ne var nerede boşluk var kesinlikle boşluk varmış öyle bir arama yani dediğim gibi tesadüfen çıkarcı bir arama yok. Bütün yaşantım sürecinde nasibe inanırım. Yani nasibin tezimde de bunu yaşadım mesela ben doktora tezimin konusunu araştırırken 3-4 konu değiştirtirdim. Hayırseverlik konusuna girdim kitaplar aldım okudum. İşte tez önerisi hazırlayacak seviyeye getirdim. Ondan sonra benim teyzem vefat etti tersanelerde personellerde çalışan teyze oğlumun annesi vefat etti. O da taziye dolayısıyla memlekete geldi. O dönemlerde ben arayış içerisindeyim. Tersanelerde çalışıyordu ve sakatlanmıştı. O dönemde haberlerde güncel sürekli işte iş kazası personellerde, böyle sürekli veriliyor ve ben bu konuyu çalışabilirim. (Muzaffer)

Doktora çalışmam çok ilginç, benim eşimle olan diyaloğum şöyledir. Günlük yaşadıklarımızı, karşılaştıklarımızı böyle eve girer girmez konuşmaya başlarız. Doğal olarak o da sorunlarını, kazanımlarını anlatıyor günlük olarak. Ben de anlatırım işte şöyle yaşadık, böyle kavga ettik vesaire. Doktora tezimin konusunu araştırdığım, neler çalışabilirim, neler çıkartabilirim diye konuştuğum günlerde eşim sanki böyle bilinçli olarak demeyeyim de şans eseri diyeyim, yurt çocuklarının problemlerini anlatıyordu. Yurt çocukları biliyorsunuz anne babası olmayan ya da anne babası tarafından terk edilmiş olan çocuklardır. Boşanmış aile çocukları mı çalışsam diye düşündüm. Sonra onun içerisine aslında daha dar bir alan olduğunu düşünerek, parçalanmış aileyi koydum. (Ülgener)

Akademisyenler; kongre, konferans ve sempozyum gibi bilimsel faaliyetlere katılarak perspektiflerini genişletme ve farklı akademisyenlerle akademik sohbetler gerçekleştirmeleri onların farklı araştırma konularına ilgi duymasını sağlamaktadır. Bunların yanı sıra akademisyenler vermiş oldukları derslerle de kendilerini geliştirmektedirler. Bazen zorunluluktan verilen bir ders, farklı alanlara dair ilgiyi canlandırmakta ve bu bağlamda araştırmalar üretilebilmektedir. Araştırma yapmanın araçsallaştırılmadığı durumlarda gündelik sohbetler de araştırma konusuna kaynaklık edebilmektedir.

4.1.5. Çalışma Ortamı

Akademisyenler araştırma yaparlarken özellikle belirli çalışma ortamlarına ya maruz kalırlar ya da yeni ortamlar oluştururlar. Bu alt başlık kapsamında elde edilen veriler daha çok araştırmanın teorik kısmı ve yazma aşamasını ilgilendirmektedir. Buna göre "çalışma ortamı" kategorisi altında "değişiklik, kütüphane, kütüphane hissiyatı, her ortam, evde çalışmak" şeklinde 6 adet kod üretilmiştir.

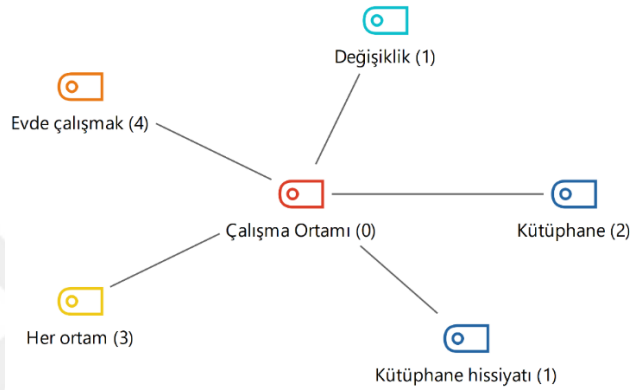

Şekil 6. Çalışma Ortamı Kod-Teori Modeli

Zümrüt, çalışma ortamını değiştirmenin üretkenliğini arttırdığını ifade etmektedir. Ev ortamında çalışmanın rahatlığından ve ofis ortamı ile kuramadığı aidiyetten dolayı ev ortamında çalışmayı tercih etmektedir. Bunların yanı sıra ekonomik şartların kötüleşmesi hem kafe masrafları açısından hem de yeni bilgisayar alamadığı için şarj problemi yaşaması dolayısıyla kendisini evde çalışmaya zorlamaktadır. Nazan, çalışma ortamı konusunda evden ziyade kütüphaneleri daha kullanışlı bulmaktadır. Evde hem çocuğun etkisi hem de sürekli yapılması gereken şeyleri görmesi kendisini sekteye uğratmaktadır. Teknolojinin gelişmesi okuma pratiklerini de değişime uğratmaktadır. Okumalarını eskiden ağırlıklı olarak kâğıttan yaparken şimdi daha çok bilgisayarından yapmaktadır. Zeliha hem ofisin hem de evin çalışmaya olan olumsuz etkileri olduğunu ifade etmektedir. Kendisini kütüphanede daha rahat hisseden katılımcı, yazmak için ciddi bir disiplin gerektiren doktora tezini kütüphanede yazdığını ifade etmektedir. Kütüphane ortamının sessizliği ve çalışmaktan başka yapacak bir şeyin olmamasının etkisi bu noktada önemlidir.

Evimi seviyorum. Bekâr ve çocuksuz olduğum için de evde gürültü edecek ya da dikkatimi dağıtacak bir unsur yok. Ama sürekli aynı mekânda çalışmak üretkenliğimi sekteye uğratıyor. Mekân değiştirmek gerekiyor gibi geliyor bana. Burada da ofis ortamını sevmiyorum. Biraz aidiyetim düşük açıkçası. Ofisimi de sevmiyorum, üniversitede bulunmayı da sevmiyorum. Bir gün evde çalışıyorsam bir gün kafede çalışıyorum. Fakat ekonomik olarak her gün her gün dışarıda çalışırsak bütçenin büyük bir kısmını dışarıda kahveye vermiş oluyoruz. Bilgisayarım fişe takılı çalıştığı için kafede çalışamıyorum. (Zümrüt)

Evet, kütüphaneleri çok severim, kütüphanede çok iyi çalışırım. Yani kendi evim olsa bu kadar rahat etmem. Çünkü çocuklar, evin içinde bir sirkülasyon oluyor. Etrafta yapılması gereken şeyleri görüyoruz. Okuma pratikleri yıllar içinde değişti. Eskiden daha çok kâğıt okuyordum şimdi makaleleri aşağı yukarı hep bilgisayardan okuyorum. Her yerde bilgisayarımla bir küçük ev yaparım yani. (Nazan)

Ofiste zor tabii. Herkes çalışmaya çalışıyor bir taraftan ama mutlaka birisi giriyor, çıkıyor. O yüzden biraz zor. Tezimi de ben kütüphanede yazdım. Evde de başka şeyler oluyor, orada ciddi bir disiplin istiyor yani evde çalışmak. O da zor yani o yüzden kütüphane biraz daha uygun. Mesela bakıyorsun herkes çalışıyor ya "ha tamam çalışacağız artık yapacak bir şey yok, geldik buraya madem çalışacağız" diye öyle bir motive edici tarafı oluyor. (Zeliha)

Bilal, daha çok ofis ve kafede çalışabildiğini ifade etmektedir. Katılımcı gürültünün kendisini rahatsız etmediğini hatta konsantre olmasını sağladığını söylemektedir. Metin ilerlemediğinde yapmış olduğu yer değişikliği kendisinin çalışmasına iyi gelmektedir. Burak, gürültünün kendisini rahatsız etmediğini ifade ederken maç izlerken bile okuma ve fişleme yapabildiğini anlatmaktadır. Yazmak mümkün olmasa da bu iki şeyi yapabilmesi çalışma ortamı konusunda özel isteklerinin olmadığını göstermektedir. Ülgener, üniversitedeki odasına olan bağlılığını adeta kutsallık içerisinde sunmaktadır. Evdeki şartların çalışmasına engel olması üniversitedeki odasına olan bağlılığı güçlenmektedir.

Genelde ofis ve kafe. Ofiste hatta daha az bile olabilir. Gürültüde daha iyi konsantre oluyorum. Metnin bazı yerlerine göre değişiyor. Dağılırım tıkanırım dışarı çıkıp orda devam ederim. (Bilal)

Tabii yani mesela ben televizyonun açık olması ondan sonra bir anda maç izlerken aynı anda fişleme yapabilirim ya da işte hani yazı yazamam belki ama okuma yapabilirim. O aradaki fişlemeleri tasnif edebilirim. (Burak)

Doktora sürecinde mecburen çalışmıştım evde. Ama kendi odamı (üniversitedeki) bir terapi odası gibi, bir mabet gibi. Evde çok zorunlu olmadığı müddetçe çalışmıyorum, çalışamıyorum. (Ülgener)

Mesut, üniversitedeki ofisinde çalışabilmesinin çok da mümkün olmadığını ifade etmektedir. Çünkü ofis gün içerisinde oldukça fazla ziyaret edilmektedir. Bu yüzden de ciddi çalışma gerektiren işlerini uygun olan herhangi bir yerde yapabildiğini ifade eder. Bununla birlikte evde çocuğun oluşu da yazma pratiğini olumsuz etkilemektedir. Çünkü çocuğun varlığı, yazma pratiğinin önünde bir engeldir. Muzaffer de yine çocukların evde kendisine çalışma fırsatı vermediklerini ifade eder. O yüzden üniversite odası onun için en uygun ortamdır. Abdurrahman, bölümdeki angarya olarak tabir ettiği işlerin okuma ve yazmaya uygun olmadığını düşündüğü evde yapmaktadır. Çünkü ona üniversitedeki odası okuma ve yazma için çok uygun bir ortam sunmaktadır. Özellikle pandemi döneminde öğrencilerin olmayışı kendisi için bir avantaj haline dönüşmüştür.

Burası benim çalışma ofisimle, ortamla ilgili bir şey söyleyeyim yazmak için çok müsait bir yer değil. Çünkü çok aktif bir bölüm, çok fazla öğrencisi var, gelen-giden sirkülasyonu çok fazla oluyor. 6 kişiyiz odada, burada yazma şansımız çok olmuyor. Burada ancak bir tashih yapabiliyoruz. Yazdığımız bir şeyin üzerinden geçme ya da 1-2 parça bir şey okuma şansı bulabiliyoruz. Daha çok evde, dışarıda, uygun şartların sağlandığı her yerde yazabiliyoruz. Ben çok gürültü falan filan da beni etkilemez. Biraz açık havada daha rahat edebilirim, kafede de yazıyorum ama çok tercih ettiğim bir şey değil. Çocuğu yolladığımız zaman, gece geç saatlerde. Ne kadar sabah erken çalışırsan çalış, çocuk senden erken kalkıyor. (Mesut)

Sadece üniversite ortamında çalışırım. Kesinlikle çocuklar rahat bırakmaz. (Muzaffer)

Ben eve gittiğim zaman evde başka bir hayat başlıyor ister istemez ve çok nadir zamanlarda aslında okuma ve yazmaya ayırabiliyorum. Hatta şöyle bir şey söyleyeyim; bölümün idari işlerini daha çok evde yapmaya çalışıyorum. Ben çünkü odamda rahat ediyorum. Bazen kapıyı falan

kilitliyorum. Yani angarya diye tabir edebileceğim işleri evde yapıyorum. Ders programı hazırlamak vesaire. Şöyle bir şey diyeceğim pandemide geldim ben buraya. Dersten uzaktandı, sınavlar uzaktandı. En rahat olduğum zaman, o zamandı. (Abdurrahman)

Zerrin, evde rahat bir çalışma ortamı inşa edebildiğini ifade etmektedir. Sessizlik onun için önemli olsa da sesin olması bile kendisini çok fazla etkilememektedir. Buradaki temel konu onun için çalışmaya olan niyetidir. Eğer ki çalışmak isterse birtakım negatif unsurların üstesinden gelebildiğini anlıyoruz.

Evde mükemmel çalışıyorum. Evde yani kapatıyorum kimse bana dokunamıyor ve hani sessizlik ortamı, kapıyı kapatıyorum ve kalkmadan 8 saat rahat çalışabilecek potansiyelim var. Ses olsa bile sesten de etkilenmiyorum. Yani benim kafamı oraya odaklama ve onu yapmam yapmaya niyet etmem ile alakalı birazcık mesele… (Zerrin)

Akademisyenler genel olarak çalışma ortamına özel önem atfederler. Onlar, "sessizlik, sakinlik, havadarlık, düzenlilik" gibi unsurların varlığını talep ederler. Araştırmada, akademisyenlerin ofislerini veya kütüphaneyi araştırma yapmak için en uygun ortam olarak ifade ettiklerini görmekteyiz. Araştırma yapmanın mekânsal boyutla olan ilişkisi söz konusu olduğunda kutsallık atfedilen bir ilişkinin de varlığı gözlerden kaçmamalıdır. Bunların yanında her türlü ortamda çalışabilen akademisyenlerin, hayat alışkanlıklarını buna göre düzenlemek zorunda kaldıklarını ifade etmeliyiz.

4.1.6. Merkez-Taşra

Merkez-taşra dikotomisi, akademik alanın tüm katmanlarında kendini hissettiren ve anlam kazanan bir ayrıma işaret etmektedir. Akademisyenin toplumsal ve akademik yaşamdaki etkinlikleri mekânda gerçekleşmektedir. Bu mekânsal farklılık toplumsal aktör olan akademisyenin anlam dünyasını belirlemektedir. Bu bağlamda soruşturulan bu ayrıma yönelik "merkezde olmak, taşrada olmak ve dengelendi" olarak 3 adet kod üretilmiştir.

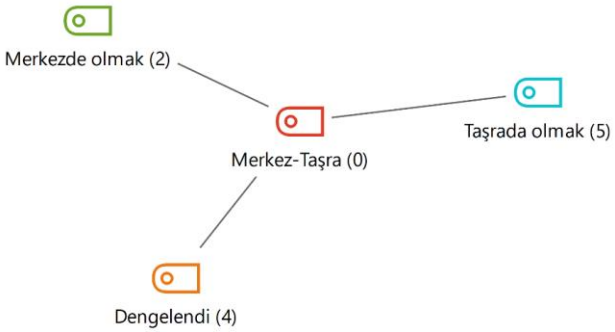

Şekil 7. Merkez-Taşra Kod-Teori Modeli

Ögeday, merkezi bir yerde sosyal bilimci olmanın avantajlarını şehrin farklılıkları temelinde açıklamaktadır. Farklı kültürel unsurların bir arada yaşandığı ortamda sosyal bilimci, farklı düşüncelere zihnini açabilmektedir. Katılımcı bunun, kitaplarda bulunamayacak avantajlar içerdiğinden bahsetmektedir. Bilal, merkez üniversitede olmasının yayın süreçlerinde kolaylaştırıcı etkisinin olduğunu ifade etmektedir.

> *Ama tabii ki merkezde, büyük bir şehirde olmanın sosyal bilimcilere kattığı avantajlar var. Şehrin yapısı, dinamikleri, oradaki renklilik, kültürel çeşitlilik belki de kitaplardan alamayacağın bazı şeyleri o ortamdan alabilme, daha geniş düşünebilme daha farklı düşünebilme şansı veriyor. Onu ise taşrada küçük bir şehirde gözlemleyebilme şansımız yok. (Ögeday)*

> *Merkez'de öğretim üyesi olduğum için daha kolay yayın yapabiliyorum. (Bilal)*

Pervin, çevre üniversitede olmasının dezavantajlarını anlatırken merkez üniversitelerdeki hem mekânsal hem de zihinsel farklılıklara dikkat çekmektedir. Katılımcı mekânsal olarak farklı etkinliklere gidebilme imkânı ve akademisyenlerin bir arada olduklarındaki ortamlarının akademik içeriklerinin kalitesini vurgulamaktadır. Merkez üniversitesi – çevre üniversitesi bağlamında sunmuş olduğu karşıtlık, akademik kültür üzerinden akademik üretimin kalitesini de belirlemektedir. Çünkü kendini geliştiremeyen akademisyen nihayetinde akademik üretimde de kalitesiz çıktılar imal edecektir.

> *İşte mesela Ankara'da olduğumuz varsayalım işte yani farklı üniversitelerde birbirlerine temas halinde olan arkadaşlar var. Haliyle*

alışveriş, bir ortamda bulunma, işte gerçi buluştukları mekânlar kütüphaneler mesela tamamıyla bir akademik ortam. Akademik kültür dediğimiz olayı hani ben ondan çok böyle onlarda görüyorum. Mesela İstanbul'da olan arkadaşlar vardı görüşürdük mesela. Ne yapıyorsun, işte bugün bir proje vardı o proje kapsamında görüştük. Bir seminer var ona katılacağız. Akşama da şöyle bir etkinlik var öğrencilerle onların yemeği var sen ne yapıyorsun? Yani ben ne yapıyorum? Yani hiçbir şey yapmıyorum. Yani yapamıyorum çünkü öyle bir fırsatım yok. Ben buradan kalkayım kütüphaneye gitsem ne olacak, gitmesem ne olacak. Çoğunlukla zaten istediğim kitabı kaynakları bulamıyorum. Yani akademik kültürden bahsettiniz ya hani… Bizler bir araya gelip böyle akademik kültürle alakalı tartışıyoruz mu diyeceğim hocam? Açık ve şey böyle bir şekilde eleştireceğim bu durumu. Bizler bir araya geldiğimizde burada bence en büyük sıkıntı bu. Akademik anlamda bir şeyler tartışmıyoruz, konuşmuyoruz. Yani bizler bir araya geldiğimizde o şey gibi ya böyle ya kahvehane ortamı gibi ya da böyle kadınların gün ortamı gibi. Yani ne yaptın ne ettin? Şöyle oldu, böyle oldu ya da akademik dedikodular. Ya bunlar hiçbir şey katmıyor zaten. Katmadığı için sen bir yol alamıyorsun. Alamadığın için de ilerleyemiyorsun, aynı yerde sayıp duruyorsun. En büyük zararı zaten kendine olmuş oluyor. (Pervin)

Zümrüt, çevre üniversitesinden bir akademisyen olarak katılmış olduğu projede kendisine akademisyen gibi davranılmadığını ifade etmektedir. Uzmanlık alanı dahilinde projede yer almayı beklerken, diğer akademisyenlere yardımcı olan personel gibi davranılması sonucunda duruma itiraz etmiştir. Ayrıca 'taşra'ya dair düşünceleri hem gündelik yaşam hem de üniversite ortamı bakımından oldukça olumsuz nitelikler taşımaktadır. Fakat bu düşünceleri yine de ''taşra'da yüksek lisans ve doktoraya ne gerek var' noktasına gelmemektedir.

Piyasaya yaptığım bir projede ben taşradan gelen bir akademisyen olarak kabul edildim. Merkezden gelen hocaya hoca gibi davranıyorlar. Bana ofis boy gibi davranıyorlar. Bana onları asiste edecek işler vermek istediler ama karşı çıktım… Taşra köreltiyor insanı. Burada sosyalleşme yok. Burada kültür yok. Burada tartışma alanı yok. Burada otosansür daha fazla. Bana necilik daha fazla. Burada hiç tez yazmayan insanlar tezler veriyorlar. "Bu ne böyle" denilen tezler onaylanıyor. Tiklerden jürilerden "aslanım denip sırtı sıvazlanarak" geçiriliyor. Ama ben gene de bilimin

tekelleşmesinin daha büyük sorunlar yaratacağını düşündüğüm için taşradaki yüksek lisans, doktoralar için hepsi de kapansın diyemiyorum. (Zümrüt)

Ögeday, taşra üniversitelerindeki durumu olumsuz bağlam içerisinde anlatmaktadır. Ona göre taşra üniversitelerindeki ana motivasyon kaynağı unvan alabilmektir. Çünkü taşrada unvan, sosyal ilişkileri belirleyen en önemli unsurdur. Unvan alan fakat bu unvanın gerektirdiği kültüre sahip olmayan taşra akademisyeni akademisyenlikle bağdaşmayacak eylemlerde bulunmaktadır. Ayrıca bu tür akademisyenlerde 'memur zihniyeti' hakimdir. Bu zihniyet temelde bürokrasiyi tam anlamıyla işletmek istemektedir. Bundan dolayı da akademisyen üzerindeki baskıyı meşrulaştırmak çok daha kolay olmaktadır.

Evet, Türkiye'de taşra üniversitelerinde bir de şöyle bir şey var. Paranın dışında bir an evvel unvan alabilme saiki de çok belirleyici. Mesela büyükşehirlerde bu kadar aşırı bir unvan alma tazyiki, basıncı bu kadar yüksek olmadığını gözlemledim. Taşra üniversitelerinde kişinin kendini ifade etmesi, toplumdaki konumunu öne çıkarmasında unvan almak çok belirleyici. Çünkü unvana çok değer veriliyor. İnsanın doktor olması veya doçent olması halinde sosyal pozisyonu bir anda değişebiliyor. Dolayısıyla bu yükselme baskısı, basıncı taşra üniversitesinde çok daha yaygın. Biraz ben kişisel olarak ne düşünüyorum? Biraz köylülüğün de etkisiyle o sosyal sınıftan, yapıdan bir an evvel yükselme, bir an önce onun etkilerini azaltıp daha yukarı çıkma tazyiki, kişilerin tek çıkar yol olarak görmesi, unvan almaya yöneltiyor. Bir de sosyal çevredeki insanlar da bu unvan almaya çok değer veriyor. Tazyik oralarda da çok fazla. Dolayısıyla kişi bir an evvel unvan alayım, doçent olayım, profesör olayım çabası içerisine giriyor. Ama şu var, her unvan belirli bir kültüre hitap ediyor. Bir an evvel doçent olmak, profesör olmak, o onun getirdiği kültürü etkilemeden doçent olmaya profesör olmaya yöneltiyor. Bu da doçent olup da profesör olup da o statünün hakkını veremeden hareket eden bir sürü insana yol açıyor. Mesela ücret için kavga eden, bir saat için kavga edenleri biliyoruz. Birbirini kıran insanları, kavga edenleri biliyoruz. O kültürel, akademik kültürü edinmeden, birdenbire yükselmenin getirdiği şeyler, sıkıntılar… Özellikle taşra üniversitelerinde de böyle memur zihniyetiyle hareket eden, mesai algısı içerisinde hareket eden belli kuralları fetişleştiren, belli kuralları mesela bazı YÖK'ün aldığı kararlar var. Bizim buradaki rektör ve

dekanlar öyle bir canla başla uygulamaya çalışıyorlar ki bu uygulamalar mesela benim tanıdıklarım var Ankara'da büyük üniversitelerde onlar kaale bile almamış, gündemlerine bile gelmemiş. Bir sürü kuralı hiç onlar takmıyorlar bile. Ondan sonra o gelen şeylere cevap vermiyorlar. Ama küçük üniversitede bürokrasi, memur zihniyeti, memur aklı. Bir de bürokratik davrandığınız zaman çalışanların üzerinde baskı kurmanız meşruiyet kazanıyor. Birçoğu gücü oradan alıyor. Normalde o akademisyene onu yaptırmanız imkânsız ama bürokratik yasaları, yönetmelikleri, baskıyı koyduğunuz zaman adam mecburen yapıyor. (Ögeday)

Hakan, merkez-taşra ayrımının ortadan kalktığını ifade etmektedir. Teknolojinin, ulaşımın gelişmesi bu ayrımı ortadan kaldıran temel etmenlerdir. Ögeday ve Zafer; benzer düşüncededir. Ona göre de kitaba, bilgiye ulaşmak eskiden zorken günümüz şartlarında oldukça kolaydır. Bu bağlamda akademisyenin bu tür sorunları söz konusu etmesi beklenmemektedir. Ülgener de yine büyük hocalara ulaşma imkanının gelişmesi bağlamında benzer şeyleri ifade etmektedir. Fakat öğrenci popülasyonu açısından benzer profilde öğrencilerin tercih etmesini dezavantaj olarak ifade etmektedir.

Merkez-taşra ilişkisi ortadan kalktı. Her yerde kaliteli yayın üretilebilir. (Hakan)

Evet, şimdi taşra üniversitelerinde yakın zamanlara kadar taşrada olmanın dezavantajları fazlaydı çünkü bilgiye ulaşma, kitaba ulaşma, bilgi üreten merkezlere ulaşmada sıkıntılar vardı. Sonradan bu internetin çıkmasıyla taşra-merkez farkı giderek azalmaya başladı. Çünkü anında bu kütüphanelere ulaşabiliyorsun, kitap evlerine, yayınevlerine ulaşabiliyorsun. 1-2 günde hemen istediğiniz kitaba ulaşabiliyorsunuz. Hatta PDF'lerini anında indirebiliyorsunuz. Dolayısıyla akademisyen isterse bu tür kısıtlamalardan uzak hale gelebiliyor. (Ögeday)

Yok, geçmişte böyle bir dezavantaj vardı. Merkezden uzaksınız, yeni çıkan kitaplara ulaşma ve tezlere ulaşmada yıllarca biz Ankara'da YÖK'ün kütüphanesine gidip fotokopi çektik hatırlıyorum. Kitap alımlarını gidip oradan yapardık. Bilkent'in kütüphanesine gittiğimi hatırlıyorum. Milli kütüphaneye gittik. Ama şu an ben kendimi bir merkezdeki üniversitede çalışan bir öğretim üyesine göre avantajlı görüyorum. Çünkü ben burada internet üzerinden batıda çıkan tüm kitapları takip

edebiliyorum. Dünyanın herhangi bir tarafından kitabı rahatlıkla getirtebiliyorum. (Zafer)

Büyük hocalara ulaşmak, soru sormak imkanına sahip değildik. Şimdi öyle değil. Küreselleşmenin bu anlamda artılarını artık yaşıyoruz. Sonuçta birilerine bir mail atabiliyorsun, kendinden haberdar edebiliyorsun. Ama taşra üniversitelerinin şöyle bir dezavantajı var. Sonuçta o yörenin öğrencisini alıyorsun. Bir milyonuncu 900 bininci öğrenci kendi bulunduğu küçük şehirler ya da küçük şehirlerin komşu ilindeki şehirlerdeki üniversiteyi tercih ediyor. (Ülgener)

Araştırma bağlamında taşra, katılımcılar tarafından olumsuz özellikleriyle tanımlanmaktadır. Buna göre taşrada olmak hem akademik yazma pratiğini hem de sosyal ilişkileri istenmeyen şekilde etkilemekte ve belirlemektedir. Bununla birlikte teknoloji ve teknik gelişmelerle birlikte merkez-taşra ayrımının ortadan kalktığı veya en azından eskisi kadar belirgin bir ayrımın yapılamayacağı ifade edilmektedir. Bu bakış açısı, taşrayı mekândan ibaret görmektedir. Fakat taşralılık mekânsal olduğu kadar toplumsal ilişkilerin üretildiği anlam dünyasına karşılık gelmektedir. Bu bakış, derinlikten yoksun anlamayı ve eylemeyi içerdiğinden akademik kültürün sıradanlaşmasına yol açabilir.

4.1.7. Unvan Elde Etme Amaçlı Araştırma

Araştırma yapmanın temel motivasyon kaynaklarından birisi de "unvan elde etme amaçlı araştırma"dır. Akademisyenlik unvan elde etmek için araştırma yapmayı gerekli kılmaktadır. Fakat burada temel sorunsal araştırma yapmanın amaç mı yoksa araç mı olduğudur. Bu kategori altında "unvan kaygısı, doçentlik baskısı, hızlı doçentlik, doçentlik odaklı, profesörlerden faydalanılmalı, kalifiye, rahatlık, akademik pozisyon için yazamıyorum" olmak üzere toplam 8 adet kod üretilmiştir.

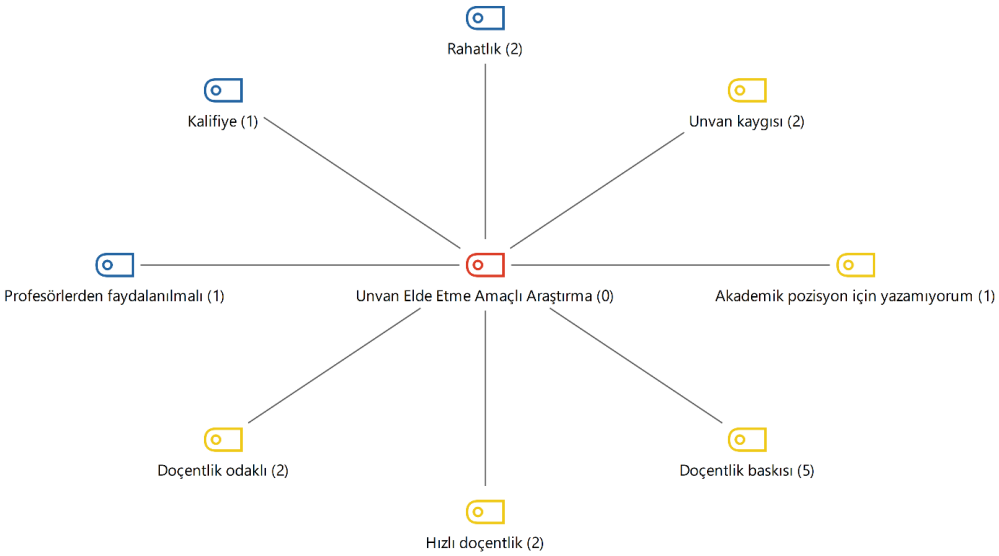

Şekil 8. Unvan Elde Etme Amaçlı Araştırma Kod-Teori Modeli

Yasin, unvan peşinde koşarken yapılan yayınlardan şikâyet etmesine rağmen akademisyenlerin temelde bu motivasyonla hareket ettiğini ifade etmektedir. Vahit de yine aynı şekilde unvan odaklı yayın mantığını vurgulamaktadır.

> *Daha çok akademik kariyer, unvan peşinde koşarken yayın yapıyoruz ve ne olursa yapıyoruz. Bunu çok doğru bulmuyorum açıkçası. (Yasin)*

> *Unvan için okunup yazılıyor. (Vahit)*

Bilal, bölüme yardımcı doçent gerektiği için yayın yaptığını ifade etmektedir. Artan tez öğrencilerini hocaların üzerinden almak ve böylece bölüme yardımcı olmak için makale yazıp şartları sağlar duruma geçtiğini anlatmaktadır.

> *Uzun süre başka şeyler düşündüm. Yazayım mı yazmayayım mı tezden. Kitap mı yazayım yoksa makale mi falan en son makale olarak işte bir yerde yayınladım. Ondan sonra da Yrd. Doç. Dr.'luğa geçtim. Yani daha sonra itelememin sebebi de 2015'ten itibaren öğretim görevlilerinin tez öğrencisi alabilmesi engellendi. Bölümde kadro daraldı ve benim de yardımcı doçent olmam istendi. Bundan dolayı yardımcı doçent oldum. Yoksa öğretim görevliliğimden memnundum. Hatta tez öğrencin olmaması*

daha iyi. Ama sonuçta bir iş var. Yazacaktım da öyle bir şey hissi hissetmiyorum. Ben yani öyle pozisyon için yazamıyorum. (Bilal)

"Unvan peşinde koşulması" ve "unvan için yazılması" akademisyenin temel motivasyonu olduğunun vurgulanması araştırmanın bilgi üretme mantığını değiştirmektedir. Bilgi üretiminin temel mantığını bilgi kümesini genişletmek olarak tanımladığımızda mevcut bilgi üretiminin akademisyenin unvanını yükselten bir aparata dönüştüğünü göstermektedir. Bununla birlikte bir katılımcının da vurguladığı gibi unvan odaklı hareket edilmediği de bir diğer anlayışın tezahürüdür. Akademisyenlerin özellikle doçentlik baskısıyla araştırma yaptıklarının ifade edilmesi son dönemdeki artan doçent sayısını açıklamaktadır.

4.1.7.1. Doçentlik Baskısı

Yasin, doçentlik baskısı hissettiğini söylemekle birlikte kendisinden beklenen birçok farklı alanda çalışma noktasında sağlam durabildiğini ifade etmektedir. Doçentlik için istenen kriterler arasında olmasa da 'farklı alanlarda çalışma yapma' beklentisi dikkate değerdir. Ögeday, üzerinde doçentlik baskısı varken daha fazla yayın yapmış olmasına rağmen doçentlikten sonra yaptığı yayınların daha nitelikli olduğu ifade etmektedir. Aysun, değişen ve zorlaşan kriterlerden dolayı adayların para ödeyerek veya araya hocalarını sokarak yayın yaptıklarını ifade etmektedir.

İster istemez ben de bu baskıyı hissettim. Çünkü doçent olacaksınız profesör olacaksınız pozisyonunuza bakıldığında aynı konuda çalışmış olmak Türkiye'de tuhaf bir biçimde dezavantaj oluşturuyor. Çok mu dağıldım? Hayır, yine de mümkün olduğu kadar değişme, kültür, toplumsal yapı çerçevesinde kalmaya gayret ettim. (Yasin)

Doçentlik öncesinde ister istemez puan kazanmak için, şartları tutabilmek için yoğun bir yayın yapma isteği, arzusu ve çabası vardı. Ve bu sayede de bir şeyler çıktı. Doçentlikten sonra bu biraz azaldı tabii. Motivasyonunuz azalıyor. Ama bu baskı üzerimizden kalktıktan sonra daha iyi şeyler çıktını düşünüyorum ben. Yani çünkü orada aceleyle kotarılmış çalışmalar var. Ama bu baskı üzerimizden kalktıktan sonra yavaş da olsa az bir üretim de olsa ama daha iyi şeyler çıkabildiğini düşünüyorum. (Ögeday)

Son yıllarda da o işte "şöyle özellikli/indeksli dergiden şu puan, böyle özellikli dergiden bu puan" değişti. Doçentlik dosyaları geliyor, insanlar da ona göre çalışma yapıyorlar. İşte puan alabilecekleri dergilere yöneliyorlar. O dergilere işte zaman zaman para vererek yazılarını gönderiyorlar. İşte zaman zaman araya hocalarını filan ya da o dergideki editörle filan konuşarak yazı gönderebiliyorlar. (Aysun)

Muzaffer, doçentlik baskısını ifade ederken kendisiyle birlikte veya kendisinden sonra doktor olan öğrencilerin kısa sürede doçent olması kapsamında değerlendirmektedir. Bunun taşra üniversitelerinde yaygın olduğunu ifade etmektedir. Zafer de doçentlik baskısını hissettiğini ifade etmektedir. Akademisyenlerin motivasyon kaynaklarının da unvan almak ve yükselmek olduğunu değerlendirmektedir.

Doçentlik baskısı da hissediyoruz. Bizden doktorasını bitirenlerin hepsi 2 sene 3 sene sonra doçent oldu. Normalde yazma süreci böyle olması gerekir (ağır ilerler). Doğuda, taşra üniversitelerinde daha çok işte adamını bulup doçent olma süreci var. İşte adamını bulup yayınlatma süreci var. Bunun dışındaki insanlar geride kalan insanlar. (Muzaffer)

Tabii ister istemez akademik bir pozisyon içerisinde olduğumuz için akademik olarak yükselmeniz gerekiyor kariyer yapmanız gerekiyor. Ve siz de bu anlamda ciddi bir şekilde araştırma yapmanız gerekiyor, yayın yapmanız gerekiyor. Yayın yapmadığınızda sizin bu anlamda atama yükselme sürecin sıkıntı yaşarsınız. Ve bu da akademisyenleri bence önemli ölçüde de motive eden önemli bir unsur. (Zafer)

Latif, doçentlik baskısıyla yayın yapmadığını ifade etmektedir. Rahat yazabilmesine rağmen doçentlik ekseninde yayın yapmadığını, doçentlik jürisinin rahat geçtiğini, yayınlarının kalitesini ifade etmek için vurgulamaktadır.

Hiç baskı olmadı abi. Ben orada hep şey düşündüm. Yaptığım işi düzgün yaparsam zaten gerisi gelir diye düşündüm. Rahat konuşurum ben tamam mı? Ben Mimar Sinan Üniversitesi'nde sabah 8'de başladım akşam 12'ye kadar. Yani konuşmak benim için mesele değil. Yazmak da öyle. Kalemim benim rahattır. "Doçentlik geliyor yayın yapsak mı?" şeklinde bir şey de olmadı. 15 dakika sürdü doçentlik jürim. (Latif)

Ögeday, para ile yayın yapılmasının doçentlik sürelerini kısalttığını ifade etmektedir. Eskiden iki yıl süren bu süreçlerin günümüzde 15 güne kadar düşmesi akademisyenlerin kısa sürede doçent olmalarına neden olmaktadır. Ülgener de yine doktorasını bitiren akademisyenlerin kısa süre içerisinde doçent olmasını problemli görmektedir. Çünkü kısa sürede doçent olanlar akademik kültür elde edememektedirler. Bundan dolayı da doktora sonrasında 5 yıl bekleme şartı gibi bir şartın getirilmesinin olumlu olacağını düşünmektedir.

> *Parasını veriyorsun 15 günde yayının oluyor. Düşünebiliyor musun biz eskiden dergiye gönderiyorduk, 2-3 sene sürüyordu yayınlanması. Hakeme gidiyor, hakem düzeltme istiyor, gönderiyorsunuz sıraya koy vesaire. Şimdi burada var, 15 günde veriyor hemen çıkıyor. Biz 10 sene bekliyorduk doçent olabilmek için bunlar ikinci senede doçent oluyorlar. Bizim bölümde de var 2 sene sürmeden doçent oldular. Şimdi çığırından çıkmış bir noktada. (Ögeday)*

> *Çok hızlı çıkışlar oluyor belki şu an sana şey gelebilir ters gelebilir ama mesela ben doktoramı bitirdikten 6 yıl sonra hiç kendime müracaat etme şeyini görmüyordum. O hakkı kendimde görmüyordum. Çünkü gözümüzü açtığımızda doçent dediğimiz insanlar belli bir yaşta, belli bir birikimde, işte dershanenin, sıranın, gözetmenliğin, tez danışmanlığının tozunu yutmuş insanlar gelirdi. Hocalarıma sordum, getir yayınlarını dediler ki başvurabilirsin. Şimdi bakıyorsun ki asistanlığını bitiriyor, doktora biter bitmez bir sene sonra müracaat ediyor. Niye çünkü yayın şartlarını yerine getirmiş. Bunda hiçbir şey yok. Nicel olarak böyle. Bunu belki şöyle çözebiliriz diye düşünüyorum belki işte orada sen bana katılmaya bilirsin bir akademisyen doktorasını bitirdikten sonra doçent olabilmesi için 5 yıl öğretim üyesi olması gerekiyor. (Ülgener)*

Zeliha, üzerinde baskı hissettiğini söylese de bu baskıdan dolayı yayın yapmadığını ifade etmektedir. Bundan dolayı doktor öğretim üyesi olarak atanmasının uzun sürdüğünü söylemektedir.

> *Bence herkes hissediyordur. Atanmam da geç oldu. İşte kriterler meselesi. Bu işte dergi orada taranıyor mu, burada taranmıyor mu? Yok, benim yayınladığım sayı orada taranmıyormuş aslında falan gibi sonradan sürprizli birtakım şeylerle karşılaştık. O arada bir de kriterler değiştirildi. Tam karşılıyorum noktasına geldiğimiz vakit, kriterler değişti. Yayınlarımı yaparken "kriterleri yanıma alıyorum, burada eksiğim var falan, hemen*

onu yapıyorum" öyle bir hat takip etmediğim için aslında biraz da belki o yüzden epeyce uzun sürdü bu süreç. Dolayısıyla doçentlik gibi bir gündemim yok. (Zeliha)

Akademik kariyerin önemli basamaklarından birinin doçentlik olarak görülmesi, akademisyenleri hızlı bir şekilde doçent olmaya yönelik araştırmaya itmektedir. Son yıllarda doçent sayısının hızla arttığı bilinmekte ve katılımcılar doçentlik dosyalarının eskisinden daha niteliksiz olduğu ifade etmektedir. Yaygın akademik kültürde, doçent olamamak "geride kalmak" anlamına gelmektedir. Bundan dolayı henüz doçent olamamış doktorlar kendilerini baskı altında hissetmektedirler.

Akademik yazma pratiğinin bir tür ödül elde etme yarışına dönüştürülmesinin akademik kültürümüz açısından olumsuz etkileri vardır. Sosyolojik bilgi üretiminin, akademisyen ve öğrenci kalitesini belirlediği düşünüldüğünde akademik yayınların hızlıca unvan elde etmek amacıyla üretilmesi kalitesizliği de beraberinde getirecektir. Bunun yanında hala daha nitelikli araştırmalar yapmak arzusunda olan akademisyenler de vardır. Fakat bunların unvan alamamaları, kendilerinin yok sayılmalarına yol açmaktadır. Bundan dolayı akademik alan, oyunda puan toplayanların kazançlı çıktığı bir oyuna dönüşmektedir.

4.1.7.2. Profesörlük

Muzaffer, profesörlerin en verimli zamanlarında daha etkili olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Herkesin kendi becerisine göre akademik faaliyetlerde bulunmalarının hem literatüre hem de ülkeye faydalı olacağından bahsetmektedir. Miraç, profesörlüğü elde ettikten sonra merkez üniversiteye gelme nedenini daha kalıcı, ciddi çalışmalar yapmak olarak ifade etmektedir. Ona göre daha önceden yapmış olduğu çalışmalar amatör işlerdi fakat bundan sonra yapacağı çalışmalar çok daha nitelikli olacaktır.

Ben profesör olduktan sonra daha fazla yayın yaptım. Daha güçlü oluyorsunuz. Daha özgüvenli oluyorsunuz yaptığınız çalışmalarda. (Alina)

Belki bazı hocalar, akademisyenler unvanlarının son aşamasından sonra ya da emekli olduktan sonra yaptıkları çalışmalarda çok daha vurucu çalışmalar yapabiliyorlar. Çünkü bürokratik şablonun dışındasınız, emeklisiniz kimse sizi hesaba çekmeyecektir, kısıtlamayacaktır, işte işten atma korkusu ve endişesi yaşamayacaksınız. Bu özgürlük size daha yaratıcı, daha yenilikçi şeyler ortaya koyma

şansınızı arttıracaktır. Dolayısıyla akademik bürokrasinin her zaman şeyi kısıtlayan bir tarafı var sahici bilgi üretimini, sosyal gerçekliğin olağanca çıplaklığıyla ortaya çıkmasının önünde önemli bir engel. (Ögeday)

Alina, genel görüntünün aksine profesör olduktan sonra daha fazla yayın yaptığını ifade etmektedir. Bunun nedeninin de daha güçlü ve özgüvenli olmak olduğunu söylemektedir. Ögeday da akademik bürokrasinin kısıtlayıcı etkisinin akademisyenlerin unvanlarını aldıktan veya emekli olduktan sonra ortadan kalktığını ve bu sayede daha etkili çalışmalar çıktığını ifade etmektedir.

Benim düşünceme göre akademideki en verimli olması gereken seneler profesörlük zamanları. Öğrenciyi yetiştirmede de kitap yazmada da. Yani illa şunu yapacaksın diye bir şey yok iyi öğrenci yetiştiren profesörümüz iyi öğrenci yetiştirsin. İyi sempozyum yapabilen işte sempozyum organize etsin. Daha sonrası ya iyi yazan yazsın ya kitap yazsın ülkemize katkısı olsun, literatüre katkısı olsun. (Muzaffer)

Böyle altı dolu sosyolojik çalışmalar yapacak eşiğe şimdi geldim. Bundan öncekiler daha amatörlük işler. Karma bir çalışmayı ben şu an yapabilirim. O nedenle kırklı yaşlar çok önemli. Biraz da merkeze gelme nedenim bu. Kırklı yaşlarımda buradaki dinamik ortamda asıl kalıcı eserler üreteyim istedim. Böyle 4, 5 kitap çalışması hedefim var. (Miraç)

Latif, Türkiye'de profesör olduktan sonra herhangi maddi kaygın yoksa herhangi bir şey yapmadan da rahat bir yaşam sürülebileceği anlatmaktadır. Aynı zamanda tam tersine proje yapma hedefinde olan profesörlerin de varlığından da haberdardır.

Türkiye'de mesela şöyle bir yaşam kurabilirsin. Profesör oldun ve maddi durumların iyi. Şunlara da ihtiyacın yok: proje yapayım da ek ders yapayım da işte şu anda yapayım danışmanlığı fazla alayım. Bu tür bir pratik içerisine girebilirsin. Sürekli proje peşinde koşan bir model de var. (Latif)

Profesörlük akademik unvanların en tepesinde konumlanmaktadır. Bu bağlamda akademisyenin unvan olarak hedefi profesörlüktür. Doçentlikte olduğu gibi profesörlükte de unvan almanın temel faktörü yayın yapmaktır. Fakat akademisyenlerin çoğunluğunun bu hedefe ulaştıklarında üretkenlikleri düşmektedir. Öte yandan katılımcılar profesörlüğü elde ettikten sonra çok daha özgür araştırmalar yapılabileceğini ifade etmektedir. Çünkü profesör, araştırma yaparken siyasi ve akademik kaygılara göre yazmak zorunda değildir. Bu dönem,

ustalık eserlerinin üretildiği evredir. Katılımcının ifadesiyle profesörlükte "altı dolu çalışmalar" yapabilmek mümkündür.

4.1.8. Maddi Kazanç Amaçlı Araştırma

Araştırma yapmanın motivasyon kaynakları sorunsallaştırıldığında ilk akla gelenlerden bir de maddi kazanç sağlamaya yönelik araştırma tasarlamaktır. Bununla birlikte 2015'te yürürlüğe giren "Akademik Teşvik Yönetmeliği" ile bu konu, Türk akademisinin gündemini çok daha fazla meşgul etmeye başlamıştır. Elde edilen verilerin tasnif edilmesiyle birlikte "ticari mantık, parayla yayın, akademik teşvik odaklı yayın, akademik teşvik zararlı, fiş toplama, düzenli akademik teşvik, akademik teşvik ve kalite, akademik teşvik kaldırılmalı, akademik teşvik alınır, akademik teşvik için yazmaya değmez, başvurmadım, yayın çöplüğü, kaygı" olarak 13 adet kod üretilmiştir.

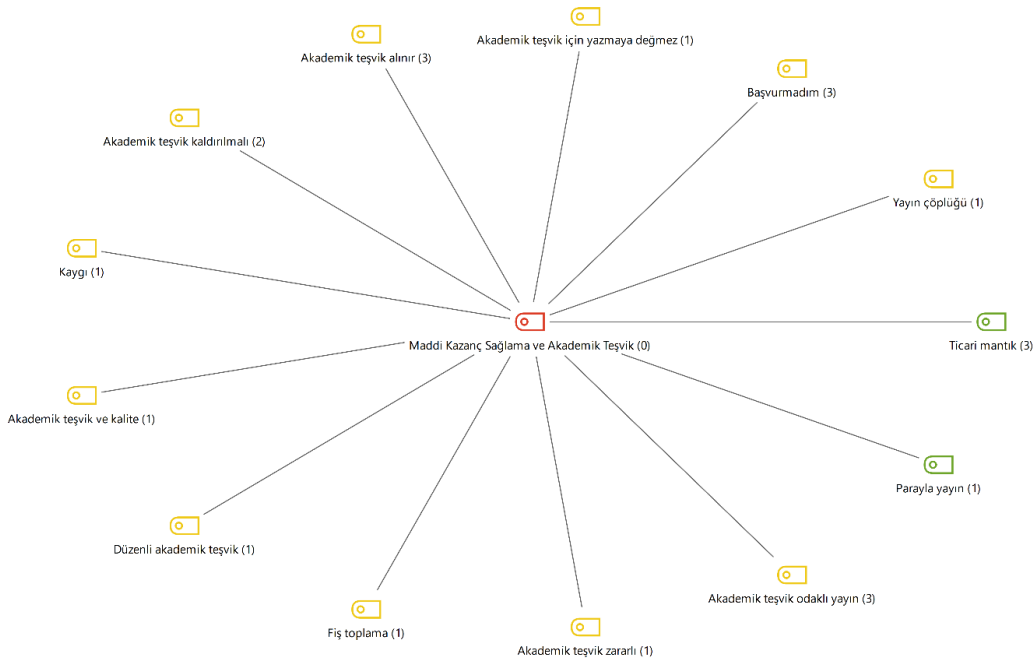

Şekil 9. Maddi Kazanç Sağlama ve Akademik Teşvik Kod-Teori Modeli

(**Kodlar**: Ticari mantık, Parayla yayın, Akademik teşvik odaklı yayın, Akademik teşvik zararlı, Fiş toplama, Düzenli akademik teşvik, Akademik teşvik ve kalite, Akademik teşvik kaldırılmalı, Akademik teşvik alınır, Akademik teşvik için yazmaya değmez, Başvurmadım, Yayın çöplüğü, Kaygı)

Ahmet, bilimin para için yapıldığında akademisyenin meseleleri içselleştiremediğini ve kalitenin düştüğünü ifade etmektedir. Aynı zamanda bu durumun YÖK'teki tüm birimler tarafından bilindiğini de vurgulamaktadır. Hakan'da yine bilimin para için yapılamayacağını ifade etmektedir.

> *Bilimi paraya tahvil etmiş olduğunuz zaman, bilim adamının gayretini paraya bağlandığınız zaman o zaman yok, o adamın sırf para kazanmak kastıyla yaptığı zaman içselleştirmez, bilimdeki kalite düşer. Üretilen yayınlardaki kalite düşer. Türkiye'deki yayın sayısı arttı. Kalite? YÖK dahil bütün birimlerde diyorlar ki yayın sayısı çok arttı da kalite çok düştü. (Ahmet)*

> *Bilim, para için yapılmaz. (Hakan)*

Ahmet, yayın yapabilmek için hem dergiye hem de yayınevine para vermeyeceğini söylemektedir. Ona göre yayın sahibi değil yayınevi sahibi para ödemelidir. Fakat şartlar bu şekilde kurulduğu için hem akademisyenler para vermeyi kabul ediyor hem de yayınevleri kendi piyasasını kurmuş oluyor.

> *Ben yapmış olduğum bilimsel çalışmaya yayınlatmak için para vermem. Vermedim de. Kitap bölümü de olsa vermem, vermedim. Yazdığıma kıymet atfediyorsanız ben niye para veriyorum size. Normalde yayınlayan yazana para verir. Ama siz bunu şart haline getirip "havuç yemeniz için şu dağın arkasına geçin derseniz" o zaman dağın arkasına geçmek için oradaki arazisi olanlar da ayakbastı parası alırlar sizden. Benim para verdiğim dergide bana yok diyebilecekler mi hakem heyetinden? Vermem, istemem. Bir numaranız varsa zaten onlar sizden para istemiyorlar. Benden para istemiyorlar kardeşim. (Ahmet)*

Bilimsel çalışmaların para için yapıldığı gerçeğinden hareket ederek verilen cevaplar, akademik üretimin mahiyetinin değiştiğini göstermektedir. Buna göre bilimsel üretim yapmak, maddi kaygılarla gerçekleştirilen bir pratik haline geldiğinde araştırmanın hakikatinin de sorgulanması gerekir. Böylece yapılan araştırmanın ontolojik zemini kaymış olmaktadır.

4.1.8.1. Akademik Teşvik

Ögeday, akademisyenlerin son senelerde yapmış olduğu çalışmalarda akademik derinliğin olmamasından ve bilime katkı sağlamamalarından şikâyet etmektedir. Bu türden üretimlerin temel nedeninin akademik teşvik merkezli çalışmak olduğunu vurgulamaktadır.

> *Normalde akademisyen belirli bir aşamadan sonra çok fazla yayın üretmez. Ama teşvik alabilmek için çalışma yapılıyor. Bu çalışmalara baktığımız zaman çok fazla böyle derinlik olmadığını, çaba sarf edilmediğini, o çalışmaların akademiye bilimsel hüküm türüne çok fazla katkı sağlamadığını görüyoruz. (Ögeday)*

Mesut, akademik teşvik kaygısıyla üretim yapmadığını vurgulamaktadır. Onun temel baskı aracı kişisel olarak yayın yapması gerekliliğini hissetmesidir. Onun için yayınlar bir basamak atlama aracı değildir. Bundan dolayı farklı ağlar içerisinde yer almayı istememektedir.

> *Yani sürekli düzenli akademik teşvik alayım diye bir kaygım yok. Çünkü onu yapmak sosyal bilimler için de o puantaja erişmek sürekli olarak başka networkler içinde yer almayı gerektiriyor. Kişisel hedefim açısından her yarıyılda muhakkak birkaç yayın yapmayı istiyorum. Yazmalıyım yani üretmeyelim hatta tırnak içinde "yaratmalıyım". Ben böyle bakıyorum. Hani bunu bir yük, akademide level atlamamı sağlayacak bir basamak ya da işte teşvik sayesinde maaşımı 1.000 TL daha fazla alabileceğim bir şey gibi düşünmediğim için hani "ha geliyorsa da güzel oluyor" diye bakıyorum. (Mesut)*

Zafer, akademik teşvik dönemlerinde o yıl içerisinde yayın yapıp yapmadığını kontrol ettiğini ifade etmektedir. Fakat temel motivasyon kaynağının bu olmadığını da eklemektedir. Ona göre akademisyenin maddi hesapla yayın yapması beklenmeyen bir davranıştır.

> *Ya tabii şey olarak düşünüyorsun yıl sonuna geldiğimde hani bir şey yaptım mı yapmadım mı işte kullanabileceğim bir şey var mı? Yani bunu bir parça düşünürsün ama bir akademisyenin akademik teşviği çok da kafasını takmasını akademisyenler için, hocalar için küçük düşürücü olarak görürüm. Bir akademisyenin 5 kuruş 10 kuruş veya 1.000 TL 2000 TL'nin hesabını yapmasını çok doğru bulmam. Zaman zaman benim de aklıma geldiğinde "benim bir şeyim yok" dediğimde hemen kendimi*

eleştiririm. Akademisyen dediğin bu işi parayla yapacak bir adam değil. Ama her ne kadar da bunu eleştirsem bile zaman zaman aklımıza gelir yani "şunu da yapsaydım belki akademik teşvikte şu puanım olurdu" gibisinden. En çok böyle aşırı bir şeyim yok. (Zafer)

Hiç akademik teşvik almadığını ifade eden Zeliha, kendisine gelen "akademik teşvik kapsamındadır" maillerini anlamsız bulmaktadır. Ona göre bu durum ciddi bir sorun. Çalışanların teşvik edilmesini olumlu fakat denetimin olmaması süreci baltalamaktadır. Vahit de akademik teşvik dosyası hazırlamayı fiş toplanan döneme benzetmektedir.

Akademik teşvik hiç almadım. Bir de dediğim gibi hani "işte orada teşviği sağlayacak şeyler neler, oralara odaklanayım" gibi bir şey olmadı. Öyle bir düşüncem olmadığı için. Sürekli mail geliyor "akademik teşvik kapsamında değerlendirilmektedir kongremiz" gibi. Bu bence bir sorun yani. Orada nasıl bir düzenleme yapılır bilmiyorum emin değilim. Çalışan insanların teşvik edilmesi iyi bir şeydir ama bu da işte hani temelde çalışmak değil de teşvik almak üzere yapılan bir kariyere dönüşünce sıkıntı oluyor. Çok fazla yayın yapmak falan hikâyesi. (Zeliha)

Akademik teşvik dosyası hazırlamak, fiş toplama gibi. (Vahit)

Her dönem teşvik aldığını ifade eden Miraç, niteliğin düşüp niceliğin arttığı gerçeğini ifade etmektedir. Fakat bu durumun niteliği arttırıcı etkisini de göz ardı etmediğini vurgulamaktadır. Funda, akademik teşvik için yayın yapmayacağını, fakat puanının yeterli olduğunu düşündüğünde dosya hazırlayacağını ifade etmektedir. Abdurrahman, yayınlarının akademik teşvik için yeterli olduğunu tespit ettiğinde başvuruda bulunacağını söylemektedir. Katılımcı hak ettiğini düşündüğü teşvik tutarını almanın herhangi bir sorun teşkil etmediğini vurgulamaktadır.

Her dönem akademik teşvik alıyorum. Niceliğin artıp niteliğin azalması noktasında akademiye zarar veriyor. Bununla birlikte niceliğin artmasıyla birlikte niteliğin de arttığı örnekler de var. (Miraç)

Yayın sayım artarsa ben de bir dosya oluştururum. Ama böyle aşırı böyle gelecek para kaygısı yüksek puandan dolayı değil var olan yayınlarımı yazarım bırakır giderim. Akademik teşvik için yayın yapacağımı düşünmüyorum. (Funda)

2023 içerisindeki yayınlarımın sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü asgari 4 yayın karşılıyor puanı. 3 yayınım hazır gözüyle bakıyorum.

Bir tane muallakta olan bir şey vardı kitap incelemesi yazdım, o da yayınlanabilir. Onun teşvik puanı var mı bilmiyorum. Şu an 2023 için bir makale eksiğim var onu hazırlayıp başvurmayı düşünüyorum. Yayının bir karşılığı varsa da hak ettiğim bir şeyi almak isterim. (Abdurrahman)

Aysun özel bir plan yapmadığını fakat her sene bir şekilde atıftan yeterli puana ulaştığını ifade ediyor. Ayrıca birkaç tane de yazı yazdığında bir şekilde akademik teşvikten yararlandığını söylemektedir. Zerrin, akademik teşvik veriliyorsa alınmasını normal karşılamaktadır. Fakat iyi yayınların teşvik alması konusundaki vurgusu önemlidir. Çünkü akademik teşvik konusundaki en tartışmalı konu yayınların kalitesizliğidir. Bunun yanında bazı hocaların araştırmanın, yazmanın zor olduğunu düşünüp ders vermeye kendilerini yönlendirdiğini dile getirmektedir.

Planlama değil de oluyor işte yani. Her sene şey oluyor 30 puanlık bir ne derler ona atıf oluyor. Ondan sonra birkaç tane de yazı yazıyoruz falan oluyor yani işte. (Aysun)

Böyle bir teşvik veriliyorken neden alınmasın ki diye bakıyorum açıkçası. Bu noktada hani olması gereken bakış açısı: İyi yayın yapıp ondan teşvik alınsa keşke. İşte gerçeklik her zaman ideal üzerinden yürümüyor ya… Sonuçta evet bizim işimiz araştırma yapmak ama kimi hoca da şöyle bakıyor olabilir yani: Araştırma yapmayayım hani çok yorucu, yazmak zor, ders vereyim hatta dışarıda işte özel üniversitelerde de şey yapayım ve hani ders vereyim ve para kazanayım gözüyle bakan insanlarla olabilir. Bu tarz insanlar da var. (Zerrin)

Burak, düzenli olarak akademik teşvik alamadığını ifade etmektedir. İstediği gibi bir yayın yapamadığı için yayınının yetişmediğini vurgulayan katılımcı üstünkörü bir yayın yaparak yayınını yetiştirebileceğine vurgu yapmaktadır.

Her sene düzenli olarak akademik teşvik alabilen bir akademisyen hiçbir zaman olamadım. Mesela bu sene de yine yayınım yetişmedi çünkü istediğimi yayınlatamayacağım için yetişmedi. (Burak)

Bilal ise verilen tutarların düşük olmasına vurgu yapmaktadır. Söz konusu tutarların kendisini teşvik etmediğini dile getirmektedir.

Ben o kadarcık para için şey yapmam yani. 100bin TL verse belki düşünürüm yani. Şimdi o yüzden kendimi kusursuz olarak görmeyeyim. 3 bine, 5 bine kendimi zorlayacağım bir şey değil. (Bilal)

Arzu, akademik teşviğe hiç başvurmadığını ifade etmektedir. Hem bürokratik konulardaki ağırdan alışı hem de bunun akademisyenlerin ücretlerini arttırmaları için üretilmiş bir mekanizma olduğunu düşünmektedir. Aynı şekilde Yasin de bu zamana kadar akademik teşviğe hiç başvurmadığını ifade etmektedir. 2020 yılında 12 tane yayın yapmış olmasına rağmen amacından sapmış bir sistemde olmak istememektedir. Ahmet de yine akademik teşviğe hiç başvurmamıştır. Akademik teşvik konusuna en başından beri karşı olduğunu ifade eden katılımcı akademisyene işini yaptığı için para ödemeyi doğru bulmamaktadır. Yayın yapmanın yanında doçentlik veya atama raporları yazmanın da işin bir parçası olduğunu ve bundan dolayı yapılan ödemeleri de doğru bulmamaktadır.

> *Hiç başvurmadım biliyor musunuz? Ben öyle şeylere bürokratik konularda çok tembelim o konularda. Böyle teşviklerle de bir şeyin teşvik edileceğini sanmıyorum açıkçası. Bir sektör var, bir istihdam alanı var oradaki insanlara bir gelir sağlamak için üretilmiş bir yeni bir imkân daha. (Arzu)*

> *Ben daha bugüne kadar hiç akademik teşviğe başvurmadım. 2020 yılında 12 yayın yapmışım. Uğraşmıyorum o işlerle. Çok şey geliyor, lüzumsuz geliyor. Çünkü her şeyi çok çabucak bozuyoruz. Amacından saptırıyoruz. (Yasin)*

> *Ben akademik teşvik konusunda bugüne kadar hiç müracaat etmedim. Çünkü yasa ilk baştan çıktığında da tavrım muhalefeti. Niye muhaliftim, kardeşim bir adam işini yapıyor diye zam yapıyorsanız yapın, işini yapıyor diye ekstra niye bir şey veriyorsunuz? Böyle bir soytarılık olur mu? Şimdi doçent diye müracaat ediyor herif, piyasanın bana yüklemiş olduğu bir sorumluluk beni jüri üyesi olarak görevlendirmişler. Rapor yaz, para verelim. Yardımcı doçentlik jürisinde görev yapıyorsunuz rapor yaz, gönder, banka hesaplarını da ekle de rapor yazdığın için sana para verelim. Bunlar eskiden yoktu bunlar sonradan ortaya çıktı. Ya kardeşim bu adam asli vazifesi. Öğrenci eğitecek, bilim üretecek, üretmiş olduğu bilimi yayacak, akademisyenin yetişmesine katkıda bulunacak. (Ahmet)*

Muzaffer, akademik teşviğe başvuruyor olmasına rağmen niteliği düşürücü etkisinden dolayı kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir. Hakan, akademik teşviğin kaldırılmasını düşünmektedir. Zümrüt de yine akademik teşviğe hiç başvurmadığını ve

niteliksiz yayınlara sebep olduğu için kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır. İstenirse basitçe yayın yapabileceğini düşünmesine rağmen buna müracaat etmediğini söyleyen katılımcı bu durumun yapısal bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

> *Akademik teşvike ulaşayım diye bir çaba ekstra sarf etmiyorum. Elimde olan çalışmalar varsa yayınlıyorum, işte atıflar yeterli olurda akademik teşvike başvuruyorum. Ama keşke olmasa. Çoğu insanda görebiliyoruz yayınlara da bakıyoruz niteliğin düştüğü niceliğin arttığı makaleler, kitap bölümleri bir bakıyorum ki bir yayın bir ayda, iki ayda hazırlanmaz. (Muzaffer)*
>
> *Akademik teşvik kaldırılmalı. (Hakan)*
>
> *Akademik teşvik ucubesi çıkardılar taşra çöplüğe döndü. Ben gördüğümde utanıyorum. Ben böyle şeyler yazamam. Ben hiç teşviğe başvurmadım. Teşvik almak için yayın yapmaktan utanıyorum. O yüzden de hiç çaba sarfetmedim. Yazsam 3-5 sayfa, göndersem bir kitap bölümünüz oluyor. Bu yapısal bir sorun. (Zümrüt)*

Akademik teşvik, akademinin neoliberal politikaların etkisine girdiğinin temel göstergelerindendir. Kamu hizmetlerinin performatif hale getirilmesi mantığına dayanan akademik teşvik ile yayın sayısı arttırılarak kalitenin tesis edilebileceği düşünülmektedir. Fakat akademik alanda yaşananlar bunun tam tersini göstermektedir. Akademik teşviğin amaç haline getirilmesi sonucunda araştırma buna ulaşmanın aracı haline getirilmektedir. Bundan dolayı da fazla yayın yapanın ödülü aldığı bir mekanizma işlerlik kazanmaktadır.

"Kitap bölümümüz akademik teşvik için geçerlidir" maillerinin ve günden güne arttığı akademik ortamda, akademik teşviği bir kenara koyarak yayın yapanların sayısı günden güne azalmaktadır. Bunu katılımcıların da ifade ettiği biçimde nitelikteki düşüşte net biçimde görmekteyiz.

4.2. Yazmak

Akademisyenler, araştırma yapmayla başladıkları sürece "yazma" ile devam etmektedirler. Akademisyenler yazmaya belirli anlamlar yüklemekte, birtakım benzer ve farklı yazma stilleri geliştirmekte ve akademik alandaki muteber yabancı dillerde yazmak konusunda birtakım görüşler dile getirmektedirler. Bu bağlam hesaba katılarak tasarlanan bu bölümde yazmanın sadece yazmaktan ibaret olmadığı vurgulanmaktadır.

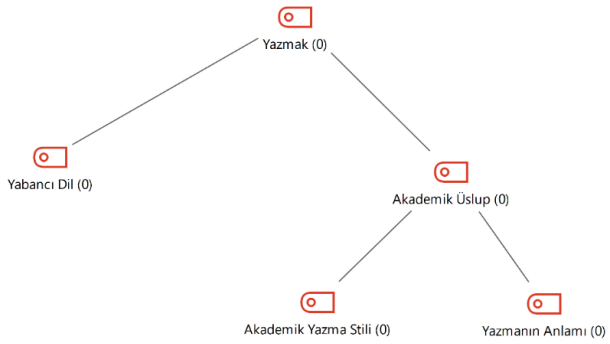

Şekil 10. Yazmak Kod-Teori Modeli

4.2.1. Yazmanın Anlamı

Araştırma yapma pratiğinin ikinci adımı olan yazmak, kendi içerisinde farklı anlamlara sahiptir. Araştırma soruları içerisinde net biçimde buna odaklanılmasa da katılımcılarla gerçekleştirilen sohbetler esnasında bu kategori altında toplanabilecek verilerin tasnifi sonucunda "organik ilişki, ızdırap, zanaat ve ülke gündemi" olarak 4 farklı kod meydana getirilmiştir.

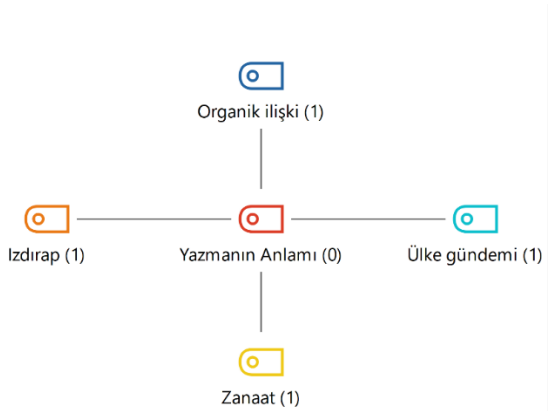

Şekil 11. Yazmanın Anlamı Kod-Teori Modeli

Adil, kalem ve defterle olan ilişkinin korunmasını önemsemektedir. Kendisi katıldığı akademik etkinliklerde kalemle not alırken aynı zamanda da öğrencilerine bu ilişkiyi sürdürmelerini tavsiye etmektedir. Ona göre bu durum aynı zamanda yazdıklarımızın ahlaki sorumluluğunu almamızı mümkün kılmaktadır. Mesut, yazıyı düşünürken araya mesafe koymak olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda yazıyı araçsallaştırmak ona yabancılaşmaya neden olmaktadır. Yazının zevkine varmak da mümkün olmamaktadır.

> *Öğrencilerime tavsiye ettiğim, aslında özgün bir şey değil. C. W. Mills'in tavsiye ettiği bir şeydir, "yazın" der, "küçük notlar alın". Ben de bir not defteriniz olsun ona, ama telefonunuzda değil veya elektronik ortama değil. Kalem ile o deftere yazın, o ilişkiyi koruyun diyorum. Bir konferansta, tez savunmasında kalemle not almaya çalışıyorum. Burada önemli bir ontolojik fark olduğunu düşünüyorum. O da organik ilişki. Bilgisayarla biz organik bir ilişki kurmuyoruz. Bedenimiz onunla temas ediyor ama kalem ve kağıtla kurduğumuz gibi aynı gerçeklik düzleminde organik bir ilişki kurmuyoruz. Bir de bu fotoğraf makinelerindeki dönüşüm gibi, eylemi planlamak, iyi tasarlamak dolayısıyla üzerinde düşünmek, dolayısıyla ahlaki sorumluluğunu alma konumunda olmuyoruz. (Adil)*

> *Yazı, bir anlamda kendinizi ifade ederken araya bir mesafe koyma ve onu bir daha düşünme fırsatı verdiği için ister istemez vesile oluyor. Bunu alelacele bitirip sonuca erişeceğimiz bir şey gibi, bir araç gibi düşündüğümüzde yazının kendi zevkini kaçırıyoruz. Araştırmanın, okumanın kendi zevkini kaçırıyoruz. Ben tadım kaçsın istemiyorum. (Mesut)*

Latif, yazdığı esnadaki politik ortamın kendisini etkilediğini ifade etmektedir. Politik ortam kaos içerisindeyken steril bir ortamda yazma faaliyetine odaklanmak kendisini rahatsız etmektedir.

> *Eğer çok böyle siyasi açıdan, toplumsal hareketler açısından çok böyle yakıcı bir bağlamdaysam eğer o zaman da ister istemez şeyden rahatsız oluyorum mesela "oturmuş burada bilmem ne meselesine takmışım, yazmaya çizmeye çalışıyorum memleket yanıyor". Hani derler ya işte "mahalle yanarken bilmem kim saçını tararmış". (Latif)*

Adil, yazmada ustalaşmayı anlatırken okumaya ve yazmaya vurgu yapmaktadır. Yazmak aynı zamanda düşünmeyi de içerdiğinden pratikte uyguladıkça gelişen bir süreçtir. Zerrin, araştırma yapmayı yazmaya göre öncelemektedir. Ona göre yazmak ızdıraplı bir

eylemdir çünkü yazarken kendinizi yeni bir şey, farklı bir analiz ortaya koymak zorunda hissediyorsunuz.

> *Yazmanın 2 koşulu vardır. Ne yazarsanız yazın, yani edebi metin de olur, deneme de olur, akademik metin de olur. Yazıda hızlanmanın ve ustalaşmanın 2 koşulu var. Biri okumak, yani okumayla beslenen bir şey. İkincisi yazmak, yani yazmanın kendisi sizi ustalaştırır. Hatta yazı eyleminin kendisi de düşünmenin bir parçasıdır. Yani sonuç değil, o sırada siz düşünmeye devam edersiniz. Zanaat, evet tamamen zanaatı öğrenme meselesidir bu. (Adil)*

> *Ben araştırma yapmayı daha çok seviyorum. Merak ettiğiniz bir konu var ve üretici bir şey yapıyorsunuz bir faaliyet içerisindesiniz araştırma yaparken. Beni en çok tatmin eden kısmı bu. Yazı yazmak bence çok şey bir şey ızdıraplı bir şey, zor bir şey yazı yazmak. Yani yeni bir şey koymak, yazı yazarken ortaya koymak zor bir şey. (Zerrin)*

Her ne kadar araştırma yapmak zorlu bir sürece karşılık gelse de bunu yazıya dökmek çok daha zordur. Fakat araştırmayı anlamlı kılmak da yine yazıyla mümkündür. Yazmak aynı zamanda düşünmek anlamına da gelmektedir. Yazıyla kurulan organik ilişkinin azaldığı teknoloji çağında bir katılımcı bunu sürdürmeye çabalamaktadır. Yazma araçları hem düşünmeyi hem de yazıyı belirleyen temel unsurlardır. Bununla birlikte zor zamanlarda yazmanın acı verici bir yanı varken diğer taraftan bu zamanlar yazmak zorunda olduğunu hissettiğin anlardır. Akademisyen hem kendisini ifade ederken hem de eleştiri yoluyla kendini var ederken üretici bir pratik geliştirdiğinin farkındadır.

4.2.2. Akademik Yazma Stili

Akademik yazılar genellikle belirli bir şablon ve üslup dahilinde kaleme alınırlar. Geçmişten günümüze kalıplaşmış olan bir akademik yazma stili geliştirilmiştir. Fakat son zamanlarda kaleme alınan sosyoloji metinleri bu kabulleri aşmaktadırlar. "Akademik yazma stili" kategorisi altında "Kalıplaşma, fetişleştirme, genelleştirmek, demokratik kaygı, retorik metinleri sevmem, nasıl?, denge, metne yabancılaşma, edilgenlik, şablon odaklı, üstünkörü, kesinlikten kaçınma, bilimsel, nesnel, akademik dil, ortak yazar" olmak üzere 16 adet kod üretilmiştir.

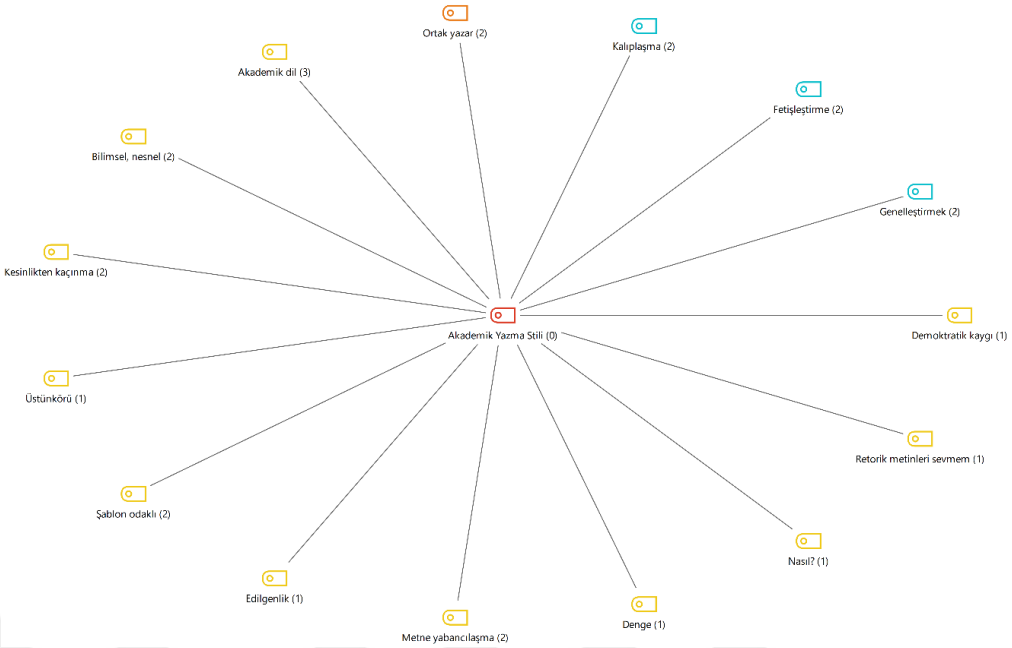

Şekil 12. Akademik Yazma Stili Kod-Teori Modeli

(**Kodlar**: Kalıplaşma, Fetişleştirme, Genelleştirmek, Demokratik kaygı, Retorik metinleri sevmem, Nasıl?, Denge, Metne yabancılaşma, Edilgenlik, Şablon odaklı, Üstünkörü, Kesinlikten kaçınma, Bilimsel, nesnel, Akademik dil, Ortak yazar)

Ögeday, akademik yazma stilinin gündelik yazı dilinden daha soyut olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre gündelik dil daha düz ve derinlikten yoksunken akademik dilin kavramsal düzeyde derinliğinin olması gerekmektedir. Zafer; bilimsel, nesnel ve esnek bir dil kullandığını ifade etmektedir. Bunun temel nedeni çarpıcı iddialarda bulunmanın kanıtlanmasının daha zor olduğudur.

> *Akademik yazım tarzının tabii ki gündelik yazı dilinden, gündelik dinlen biraz daha farklı olması, kavramların kullanılması soyutlamalar kullanılması genellemelere gidilmesi gerekiyor. (Ögeday)*

> *Bilimsel bir dil kullanmaya çalışıyorum. Yani keyfi, öznel bir yaklaşım ortaya koymaktan kaçınırım… Düşünülmektedir, ifade edilmektedir, tahmin edilmektedir şeklinde daha da böyle kesin bazı kesin kanıta dayalı olmayan şeylerde biraz daha esnek bir dil kullanmaya çalışırım. (Zafer)*

Adil, akademik yazma stili konusunda klasik normlardan yana olduğunu belirse de yazarın kendini silikleştirmesini anlamsız bulmaktadır. Ona göre araştırmanın türüne göre yazarın merkezde olduğu çalışmalar yapılabilmekteyse de bu durum laubali bir dilin kullanılmasını meşrulaştırmamaktadır. Zümrüt, 'nitelci' olmasına rağmen daha biçimsel bir dil tutturduğunu ifade etmektedir. Kesin yargılardan kaçınmasını, konuya dair bilgisizliğine bağlamaktadır.

> *Ben biraz daha klasik normlardan yanayım. Ama bunda yazarın kişiliksizleşmesi, silinmesi, özneliğinin görünmemesini kastetmiyorum. Ayrıca yerine göre, araştırmanın türüne göre örneğin etnografik bir çalışma yapmışsınızdır. Kendi başınıza, katılımcı gözlem veya katılımcı gözlem ve görüşmeler yapmışsınızdır. Bunları birinci tekil şahıs olarak anlatabilirsiniz. Birincisi tekil şahsa geçince mutlaka çok serbest ve laubali bir ifade kullanmanız da gerekmez. Sanırım tutturulmayan denge bu. Tekil şahıs şeklinde yazıldığında arkadaşına mektup yazar gibi oluyor. Diğer türlü de kanun hükmünde kararname metni gibi oluyor. (Adil)*

> *Akademik üslubum daha biçimsel. Nitelci olmama rağmen üçüncü tekil şahıs dilini kullanıyorum. Kesin yargılardan kaçınırım. Hiçbir yere, hiçbir şeye işaret etmem. Çünkü orada benim bilmediğim, zannetmediğim şeyler olabilir. Bundan dolayı hep benim zannımla sınırlı olduğunu belirtme ihtiyacı hissederim. (Zümrüt)*

Pervin, bilimsel bir dil tutturmaktan dolayı kendisinin şiir yazma yetisinin kaybolduğunu söylemektedir. Bilimsel şablonlara dönük yazma zihnini de şekillendirdiğinden artık şiir yazabilecek duygusallığı kaybettiğini ifade etmektedir. Ayrıca şablona uygun yayın yaparken zihninin tamamen boşaldığını söylemektedir.

> *Mesela bir şey bilimsel olacak diye yani o ilk zamanlar çok daha oluyordu bilimsel olacak diye yaza yaza yaza benim düşünce şeyim dağarcığım böyle yani işte o aklıma hayalime gelen o şeyler böyle gitti. Gitgide kapanmaya başladı. Sırf bilimsel olsun diye öldürüyor. Yani düşünme özgürlüğünü o anlamda bayağı bir sekteye uğratıyor. Olaya bilimsel baka baka… Biraz robotlaşma mı mekanikleşme mi ben kendimde öyle tabir ediyorum. Şiir yazardım, bir duygusal şeyimiz vardı. Bilimsel olsun diye her şey böyle her şey o kafa, o şekil işlemeye başladığı için bir süre sonra artık bitti ve hiçbir şekilde kalmadı… Şablon olduğu vakit mesela diyelim bir şeyi, belli bir kalıba koyduğunuzda aklınıza gelen her*

şey böyle bir anda gidiyor. Siz o şablonu öyle o kalıba baktığınızda yani iç tamamıyla boş bir zihin kalmış oluyor. (Pervin)

Burak, yazarken rahat olunmasını, belirli kural ve kaidelere de uyulması gerektiğini söylemektedir. Atıf yapılması gereken yerde atıf yapılmasını, akademisyenin başkalarının düşüncelerini kendisininkiymiş gibi aktarmasını doğru bulmadığını ifade etmektedir.

Biraz daha rahat yazmak lazım. Yani çok üstün körü olmamalı. Ondan sonra belli kuralları ve kaideleri olması gerektiğini düşünenlerdenim. Ondan sonra mesela yazarken kendi cümlem gibi iteleme yapmamalı. Ne demek istiyorum şöyle mesela çok atıf yaparım, çok referans kullanırım, çok dipnot kullanırım, tırnaklı veya tırnaksız. Yani kaynakçanın bol olması referansın az olmasından daha evladır. (Burak)

Ögeday, akademik bir dil tutturmayı yayıncılık bağlamında ele almaktadır. Belirli biçimsel özellikleri taşımayan eserlerin yayınlanmayacağını bilen akademisyenin bu kurallara mecbur olarak uyduklarını ifade etmektedir. Ona göre bu durum otoriter, hatta totaliter bir yazma üslubuna neden olmaktadır. Zeliha, akademik bir dilin tutturulmadığı durumlarda yayının döneceğini bilen akademisyenin buna uygun yazmak durumunda kaldığını vurgulamaktadır. Arzu, akademiye ilk girdiği dönemlerde daha rahat stille yazılabileceğini düşünürken can sıkıcı bir akademik dile ihtiyacının olduğunu akademiye girince öğrendiğini ifade etmektedir. Fakat yer yer bu dile ihtiyaç olduğu konusunda hak verdiği zamanların olduğunu da belirtmektedir.

Özellikle akademik yükselme sürecinde olan akademisyenler ister istemez bu katı akademik bürokrasiye teslim oluyorlar. Mesela diyelim bir yazı yazdınız hatta bir kitap yazdınız ama bunun yayından bu şekilde yaparsanız aksi şekilde yayınlanmayacağını biliyorsunuz, geri döneceğini biliyorsunuz. Yani dolayısıyla bu sizin elinizi kolunuzu bağlıyor. Otoriter hatta totaliter bir yazma üslubu. Çok daha rahat yazmanız lazımken çok daha mesela kendinizden mesela ne diyelim birinci tekil şahıs kullanmıyoruz değil mi. Ne kullanıyoruz biz olmuştur, yapmamıştır vesaire diyoruz. Halbuki çalışmayı siz yapmışsınız. Bizzat yazan, yapan sizin sahaya çıkan sizsiniz, o veriler sizin, bu yorum size aittir. Ama sanki yapılmıştır, başka birisi yapmıştır ya da bir ekip yapmıştır diyor. (Ögeday)

Edilgen olmamalı fakat işte hem bir de şeyin kabul görmesi meselesi var yine. Yazacaksınız, göndereceksiniz "bu ne kardeşim diyecekler", "akademik bir dil kullanılmamış" diyecek gönderdiğiniz kişi. Ona daha az maruz kalmak için belki yine bu bir strateji olabilir. Etnografi yaparsanız orada tabii ben dilini kullanmanız daha herhalde uygun olur. (Zeliha)

Şimdi ben sanmıştım ki daha serbest yazılabilir. Ama ilk öğrendiğim şey akademik dil o okurken can sıkıcı gelen akademik dili benimsemek gerekiyor. Ve bunu hani çabucak öğrendim, öğrenmek zorunda kaldım sonrasında da haklılık payı verdiğim zamanlar da oldu. (Arzu)

Abdurrahman yazmış olduğu teze daha sonradan baktığında kendisinden 'araştırmacı' olarak bahsetmenin meydana getirdiği soyutlamadan bahsetmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmalardan kendimizi soyutladığımız durumu sorgularken aynı zamanda 'ben' dilini kullanırken dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Latif, dergi editörünün yanlı tutumunun aşırı biçimcilikten kaynaklandığını anlatmaktadır. Ona göre editörler için 'nasıl' yazıldığı değil 'ne' yazıldığı daha önemlidir.

Tezde araştırmacı falan diye yazmıştım kendime, o kadar soyutluyoruz ki kendimizi. Yani ikiye bölünmüş gibi oluyor. O kadar edilgen, kendimizi dışlayacak bir tavrı da çok makul gelmiyor. Hakemlerin birisinden yani burası gündelik dil gibi olmuş gibi bir eleştiri geldi. Denemeye de dönebilir. (Abdurrahman)

Bir tane kadın vardı, iyi bir antropoloji dergisinin endeksli genel yayın kurulunda falan. Aynı zamanda hakemlerinden de bir tanesi. "Ya Doğu Bloku'ndan da iyi makaleler geliyor ama refüze ediyoruz ya da revize ediyoruz çünkü yazmayı bilmiyorlar." o derginin formatı var. Yani ne dediğinden çok, nasıl dediğin önemli olmaya başlıyor. (Latif)

Miraç, retorik metinleri reddederken yazarın şov yaptığını düşünmektedir. Ona göre bu anlatım biçimi yazarın bilgisizliğini gizlemektedir. Nazan, aşırı derecede stilize ve tuhaf olan akademik dilin ilerleyen yıllarda eleştirileceğini düşünmektedir.

Retoriği sevmem. Yani dediğim gibi yani editörken falan da retoriği kullananı reddederim. O bir şey bilmediğini gösterir ya da şov yaptığını gösterir. (Miraç)

Bundan bir 20 30 yıl sonra denecek ki "böyle bir tuhaf, stilize bir akademik dil varmış, herkes onun içinde yazmak zorundaymış." böyle skolastik stil olmaz. (Nazan)

Akademisyenden nesnel, objektif, bilimsel bir dil tutturması beklenmektedir. Bunun baskısını hisseden akademisyenler bu dili tutturabilmenin yollarını ararlar. Fakat bunun getirmiş olduğu dezavantajlardan en önemlisi, ne yazdığından ziyade nasıl yazdığının değerli bulunmasıdır. Bu da zaman zaman şekilsel olarak düzgün fakat içerik olarak zayıf akademik metinlerin üretilmesine yol açabilmektedir.

Sosyolojide nitel araştırmaların yaygınlaşmasıyla birlikte biçimsel olmayan üslupla yazılan metinlerin sayısı artmaktadır. Böylece araştırmayı gerçekleştiren akademisyen, metinlerde daha görünür olmaktadır. Bu durum hem disiplinin katı metodolojik yaklaşımını hem de dergilerin katı şabloncu tavrını dönüşüme uğratmaktadır. Bu, ilerleyen yıllarda çok daha net biçimde gözlemlenecek gibi görünmektedir.

4.2.3. Yabancı Dil

Akademik yazmada yabancı dil sorunsallaştırıldığında tartışmanın odak noktası, bilimin ve akademik dünyanın hegemonik dili İngilizce'dir. Akademik alanda var olmak ve itibar elde etmenin yolu uluslararası yayın ağlarına kanalize olmaktan geçmektedir. Bunun da kabul gören akademik dili İngilizce'dir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler de bu gerçekliği açığa çıkarmıştır. Bu kapsamda analiz edilen veriler, "yabancı dil problemi, İngilizce yazabiliyorum, yabancı dilde yazabilmeli, İngilizce yayın yapmam, yabancı dil fetişizmi" olarak 5 farklı kodla ifade edilmektedir.

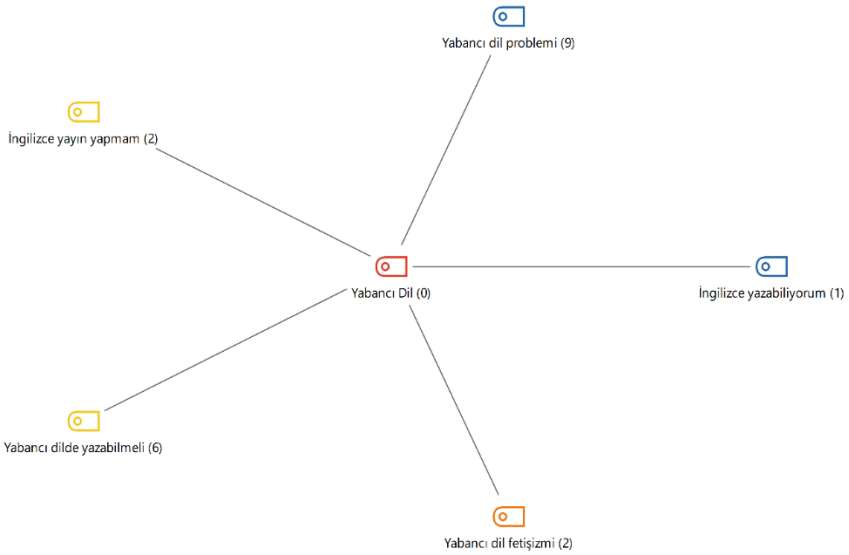

Şekil 13. Yabancı Dil Kod-Teori Modeli

Miraç, İngilizce okuma yapabildiğini fakat yazma konusunda eksikliği olduğunun farkında olduğunu fakat bundan rahatsız olmadığını ifade etmektedir. Ögeday ve Arzu da yabancı dilde eksikliklerinin olduğunu düşünmektedirler. Bu eksikliğin farkında oldukları fakat bu eksikliklerini gidermek için bir çabalarının olmadığını görmekteyiz.

> *İngilizce okuma yapmam fena değil fakat yazma konusunda eksiğim var. Fakat bu eksikliğin baskısını hissetmiyorum. (Miraç)*

> *Yabancı dilde yazma cesaretim yok. Bu bir kısıtlayıcı evet. Çünkü şey o dile vakıf olamama yani Türkçe'de bile hakkını verememe sorunu yaşıyoruz zaman zaman. Yabancı bir dilde meramımı çok net bir şekilde anlatabilme sıkıntım var. (Ögeday)*

> *Çok iyi durumda değil. Ne diyelim ortak çalışma şeklinde ancak. (Arzu)*

Pervin, yabancı dilin kendisi için bir korkuya dönüştüğünü söylemektedir. Yasin, yabancı dilinin iyi olmadığını hatta doçentlikte önünde büyük engel oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre yabancı dil bilmeden hakkıyla akademisyen olunamaz fakat bunun için yabancı dil yeterli şart da değildir. Ayrıca hem kendisinin hem de bölümdeki arkadaşlarının SSCI endeksli dergilerde yayın yapacak bilgileri yoktur. Ona göre bilim uluslararasıdır ve bu düzlemde var olmak zorunludur.

En çok en çok neden korkarsınız derseniz hocam, yabancı dilden gerçekten korkuyorum. Yani mesela işte yurt dışına çıkalım denildiğinde işte sempozyumlar vesaire olur. Ben şey herhangi bir konuyu çalışmak ya da hani onu ortaya getirmekten ziyade yabancı dilden korkuyorum. Çok büyük bir eksiklik. (Pervin)

İyi değil yani doçentlik dili vermek için anam ağladı. Dilim, akademik düzeyde olması gerektiği düzeyde değil. Bir eksiklik yani yabancı dil olmadan olmaz. Yabancı dili olmadan hakkıyla akademisyen olunamaz. Ama bir şey daha söyleyeyim yabancı dil bilmek adamı akademisyen yapmaz… Bütün akademisyenlerin çok rahat bir şekilde İngilizce yazıyor olabilmeleri gerekiyor. Ne yazık ki akademik açıdan İngilizce makale yayınlayabilecek, SSCI kapsamında bir makale yazabilecek kapasitemiz yok. Benim de arkadaşlarımın da. Bu huzursuz ediyor beni. Onun için mutlaka SSCI kapsamında yayın yapmak gerekiyor. Çünkü ben üniversitelerin uluslararası bir nitelik kazanmasını isterim. Bilim uluslararası bir şey, lokal bir şey değil. (Yasin)

Zümrüt ve Abdurrahman, İngilizce okuma konusunda yeterli olduğunu fakat yazma konusunu çeviri ile hallettiğini ifade etmektedir. Funda da kendisinin en eksik olduğu noktanın yabancı dil bilgisinin eksikliği olduğunu ifade etmektedir. Özellikle ülkemizde yapılan yabancı dil puanlarının gerçeklikte bir karşılığının olmadığını vurgulamaktadır.

Elimizdeki yöntem çalışmasını Türkçe yazdık. Türkçe yazdıktan sonra İngilizceye çevirdik. Literatürü takip ediyorum fakat İngilizce yazmak konusunda zorluk yaşıyorum. (Zümrüt)

Okuduğumu anlıyorum, akademik okuma yapıyorum. Speaking ve listening eksik. Yazmayı düşünüyorum. Türkçe bir makalemi o dergiye kabul ettirebileceğimi, unvanımdan dolayı, yaşımdan dolayı kabul ettirebileceğimi sanmıyorum. Türkçesini yazarım, İngilizceye çeviririm. (Abdurrahman)

En büyük kendimi eleştirdiğim noktaya geldik. Maalesef biz bence akademik dünyada yabancı dil sınavı geçme modunda kalıyoruz. Bence şu an İngilizce puanını almak kolaylaştığı için mesela benim şu an 83 puanım var ama 83 puanlık bir birikime sahip miyim? Ya da şu an önüme bir makale gelse inanın çeviremem tek başıma. Translate açmadan yapacağımı zannetmiyorum. Ve şunu düşünmeye başlıyorum: Şimdi

doktora kaynaklarımda çok fazla kullanmamız da gerekecek ben buna nasıl erişeceğim, nasıl yapacağım bir yandan bir kaygı oluşturuyor aslında. İngilizce üzerine gitmem gerektiğini düşünüyorum kendimi eleştirdiğim en büyük noktalardan biri de bu zaten. (Funda)

Ahmet, bilim üretimi adı altında yaptığımız çalışmaların dünyada bir karşılığı olmadığını vurgulamaktadır. Aysun, bilim dediğimiz şeyin herkesin ortak katkısıyla inşa edildiğini ifade ederken İngilizce yazılmasını gerekli görür.

Bilim üretiyoruz kendin çalıp kendin oynuyorsun senden dünyanın haberi yok. Senin hakikaten bir şey yapıyor musun? (Ahmet)

İngilizce yazmam diye bir derdim yok. Bilim, koskocaman bir bütün. Akademisyen bunun bir yerlerinden girip, bunun içinde hani bir şey düşünün işleme-örgü düşünün, herkes bir tarafını işliyor, oraya bir iz bırakıyor. (Aysun)

Zeliha, uluslararası akademide görünür olmak için yabancı dilde yazabilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Mesut, sosyal bilim literatürünün İngilizce ağırlıklı olmasından dolayı buna mecbur olduğumuzu vurgulamaktadır. O, çalışmak istediği konunun ustalarının yazdıklarını okumasının düşünmesine katkıda bulunduğunu düşünmektedir. Fakat bunu salt biçimde alıp Türkçe'ye aktarmak biçiminde değil de kurucu bir unsur olarak görerek gerçekleştirmektedir.

Yazmak zor tabii ama okuma noktasında iyi olduğumu söyleyebilirim. Uluslararası literatürü takip ediyorum dedim ya orada hani var olabilmeniz için elbette yazmanız da gerekiyor. Görünür olmak ve insanlarla diyaloga girebilmek için o yönde bir baskı… (Zeliha)

Türkiye'de sosyal bilim yapmak istiyorsak yabancı bir dile özellikle İngilizceye mecburuz. Bu ister ampirik bir şey yapın ister tarihsel bir şey yapın ister Türk düşüncesine özgü bir şey yapın, Türkoloji yapın hiç fark etmez ya mecbursunuz. Kendi disiplininin üzerine, kendi sorularınızı sorabilmek için şeye mecbursunuz ustalarınıza bakmaya. Onların yolundan gitmek, onların sorduğu soruyu sormak zorunda tabii ki değiliz. Onların nasıl yaptığını görmek zorundasınız. Ben bir şeyi yazmadan önce, bir şeyi düşünmeden önce o konuyla alakalı iyi metinleri okurum. Bu benim düşünmemi sağlar. Doğrudan onu alayım da kendime uyarlayayım ve onun Türkiye'deki şubesi olayım kafasıyla yapmam bunu.

Ama bir vasıtadır, benim yaptığım şeyin üzerine düşünmem için bir vasıtadır. Dil, kurmuş olduğunuz eviniz sizin. Bu yalnızca belli bir üniversiteye ait olma meselesi değil, belli bir sınıfa ait olma meselesi değil. Bilimi yaparken de bilgi üretirken de tercih ettiğimiz yöntemler, aynı zamanda bizim bir komüniteye dahil olmamızı sağlıyor. O zaman da o komünitenin sorduğu şekilde sormaya başlıyoruz. O soruların dışında kalan şeyler de bizim için anlamsız hale gelmeye başlıyor… Yazmak zorundayım ve yazabiliyorum. 2 kere yazıyorum önce Türkçe yazıyorum sonra İngilizce'ye çeviriyorum sonra proof reading yapıyorum. Okurken de mecburdum. Ben İngilizce'yi sosyolojik olarak geliştirmek mecburiyetindeydim. Çünkü benim tercih ettiğim problemler, Türkçe'deki kaynaklarla yapabileceğim şeyler değildi. (Mesut)

Muzaffer, bilim dilinin Batı dili olduğunu ve bu söylemin dışına çıkamadığımızdan yakınmaktadır. Bilal, akademik dünyada Anglo-Sakson hegemonyasından bahsederken farklı dillerdeki yayınların ancak İngilizce'ye çevrildiğinde görünür olduklarını ifade etmektedir.

Şu anda bilim konusunda söylem, güç, bilgi Batı'nın. Ve bunların dedikleri çerçevenin dışına biz çıkamıyoruz. Gücün devamlılığı için bu enstrümanlardan bir tanesi. (Muzaffer)

Anglo-Sakson hegemonyası var. Almanya'daki veya Fransa'daki yayınlar da ne zaman Anglosakson dünyaya girdilerse dünya çapında hegemonik oldular. Oranın içerisinde, merkezinde olduğun zaman çok daha kolay tabii birçok iş. (Bilal)

Hakan ve Yasin İngilizce yayın yapmayacaklarını, değer verenlerin eserlerini İngilizceye çevirebileceklerini ifade etmektedirler. Alina, İngilizce konuşma ve yazma konusunda eksiklik hissetse de yazarken destek alarak bunun üstesinden geldiğini ifade etmektedir. Küresel bilim dilinin İngilizce olduğunu kabul ederken Türkçe'den kopmamak gerektiğini de ifade etmektedir. Ayrıca puanlamada İngilizce yayınların yüksek puan getirmesinden dolayı bu yönde bir eğilim olduğunu vurgulamaktadır.

İngilizce yayın yapmam. İsterlerse yabancı dillere çevirebilirler. (Hakan)

Hayır, o konuda da ideolojik tavrım var, yazmam. Konuşmam da. Türkçe konuşurum kim anlamak istiyorsa o anlasın. (Yasin)

Konuşmada daha tutuk oluyorum. Yazıyorum ama destek de alıyorum. Fransız sosyologlar, İngilizce'ye çevrildiği için popüler oldular. İngilizce artık gerçekten küresel bir dil, bunu kabul edelim. Bunu derken yerel dilimizi de bir kenara atalım demek istemiyorum. Her şeyi İngilizce yazarsanız o zaman yani çok seçkinci bakarsınız, elit durursunuz. Temel sorunu yaşayan insanın derdini anlamakta zorlanırsınız. Son dönemlerde işte bu puantajlar nedeniyle hep yabancı dile ağırlık vermeye başlandı. İnsanları kendi dilinden uzaklaştırıp yayınlar yapmasını da hoş karşılamıyorum açıkçası. Birkaç tane yayınım var, inanın İngilizcesine hiç atıf yapılmıyor. E niye yazık değil mi o zaman ben niye yani onları yazdım? (Alina)

Muzaffer, dil konusunun kalitenin önüne geçtiğini vurgulamaktadır. Ona göre kötü bir makale İngilizce olarak yayınlansa değer görmekte fakat iyi bir makale Türkçe yayınlansa onun kadar değer görmemektedir.

Bana diyor ki "senin çalışman güzel ama bu İngilizce olsa hemen yayınlanır". Kalite değil, dil farklılığından dolayı. Çok iyi biliyorum sıradan bir şey yazsam, böyle bir haftada yazıp göndersem o benim bir sene emek verdiğim makaleyi bir tarafa atacaklar onu yayınlayacaklar. (Muzaffer)

Akademisyenlerin akademik yazma pratiği bağlamındaki temel kaygılarından biri, İngilizce yazmaktır. İngilizce'nin geçer akçe olduğu akademik alan, bunu bir güç unsuru olarak kullanmaktadır. Anadili İngilizce olmayan ülke vatandaşlarının akademik alanda söz söyleyebilmeleri için adeta bu dili öğrenme ve bu dilde yazabilme zorunlulukları vardır. Bu durum katılımcıların da kanıksadıkları bir gerçekliğe işaret etmektedir.

Akademik alanın yerelleşmesinin önüne geçilmesi ve uluslararası düzlemde söz söylenebilmesi düzleminde gerekli görülen İngilizce, katılımcıların çoğunluğu için bir korku ve endişe kaynağıdır. Bununla birlikte akademik atama ve yükseltme kriterlerinde İngilizce yayınların daha fazla puan getirmesi akademisyenleri İngilizce yayın yazma konusunda motive etmektedir. Fakat bu durumun, metnin içeriğinin sorgulanmadan dil odaklı yaklaşımla kalite değerlendirmesinde bulunulmasının yabancı dili fetişleştiren yönü de vurgulanmaktadır.

4.3. Yayın Yapmak

Yayın yapmak, akademisyenin akademik alandaki varlığına temel teşkil eden göstergelerdendir. Araştırma yapmanın ve yazmanın nihai noktası, ortaya çıkan metni yayınlatmaktır. Fakat yayın yapmayı etkileyen birtakım unsurlar vardır. Bu başlıkta bunlara dair veriler; "Disiplinin Hegemonyası", "Yayın Baskısı", "Dergi Sahası" ve "Neoliberal Kültür ve Akademik Kapitalizm" alt başlıkları ekseninde sunulmaktadır. Bu bölüm aynı zamanda "tartışma" bölümüne hazırlık ve geçiş olarak da düşünülebilir.

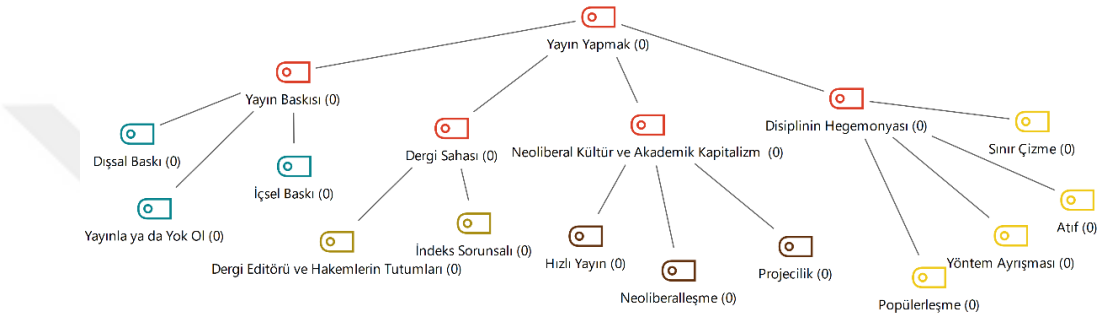

Şekil 14. Yayın Yapmak Kod-Teori Modeli

4.3.1. Disiplinin Hegemonyası

Sosyoloji disiplini; kuramsal, metodolojik, epistemolojik, kurumsal bütünlüğü içerisinde çok katmanlı bir yapı arz etmektedir. Akademik yazma pratiği de bu katmanlı yapı bağlamında gerçeklik kazanmaktadır. Araştırmada "disiplin hegemonyası" kategorisinde "popülerleşme, sınır çizme, atıf ve yöntem ayrışması" alt kategorileri ve bunlara bağlı "moda, trend konu, problemi olan konu, saha araştırması-teorik araştırma, ideolojik atıf, İngilizce kompleksi, belirli atıflar, tarafsız bilim, Batı'nın çerçevesi, belirli kavramlar, literatürün hegemonyası, metodolojik sınırlar" olarak 11 kod üretilmiştir.

Şekil 15. Disiplinin Hegemonyası Kod-Teori Modeli

Zerrin, uluslararası literatürde kabul gören kavramlarla eser üretmenin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Ona göre 'onlar gibi yazmazsan' kabul edilme olasılığın bulunmamaktadır. Türkiye'deki yükselme kriterlerinin de buna uygun olmasından kaynaklı olarak bu süreç kendini yeniden üretmektedir. Mesut, ister istemez mevcut literatürün etkisinde kalarak cümle yapısından kavramlara kadar belirli bir kalıp içerisinde hareket ettiğini ifade etmektedir. Ona göre bu bakış açısı dolaylı olarak ideolojikleşmeye kapı aralamaktadır.

> *Yayın sirkülasyonunun içerisine bir yayın sokmak istiyorsanız belirli kavramları kullanmak zorundasınız. Çünkü çalışmada, o literatürü göz önünde bulundurduğunuzu göstermeniz gerekiyor. Belirli isimlerin, belirli grupların uluslararası sirkülasyona kendi çalışmalarını soktuğunu görüyorsunuz. Ve ister istemez onların kurduğu bir söylem veya bir nasıl söyleyeyim literatür var. O literatürü görmezden gelmeniz mümkün değil. Ve ister istemez bu sefer de siz eğer onları yoksa ben tamamen yeni bir şey söyleyeceğim dediğiniz zaman size "sen ne söylüyorsun, nereden çıkartıyorsun bunları?" deniyor. Burada paradigmatik bir şey var aslında. Batı menşeili bakış açıları araştırmalar hani kurucu olarak çalışıyor biz onları takip ediyoruz gibi oluyor. Fakat işte bunu bükücü, kırıcı bir reaksiyonun gelişebilmesi için işte akademik yükseltmede onlara taltif*

edilmemesi gerekiyor. Yani SSCI bir dergide yayın yaptığı zaman daha yüksek puan alıyorsan insanlar bunu yapmak için uğraşırlar. (Zerrin)

Okursun, bakarsın, daha önce ne yaptıklarını öğrenmeye çalışırsın fakat bir yerde de benim çalıştırdığım tez öğrencilerimde de gördüğüm şey o literatürün diliyle yazmaya başlıyorsun. Şimdi literatür seni nereye çekiyorsa, nasıl bir sağduyu oluşturmuşsa senin elin de oraya doğru gitmeye başlıyor. O fikri kabul etmesen de cümle yapıların, ifadelerin, kurgun, fikrin oraya gitmeye başlıyor ve dolaylı olarak bir ideolojikleşme söz konusu olabiliyor. Neyi çalışacağını, nasıl çalışacağını, hangi araçları kullanacağını, sorununun ne olacağını netleştirmeyince o şey hakkındaki tevatür, ideolojik yönelimler, o fikri kabul etsen de seni yönlendiriyor, kabul etmesen de yönlendiriyor. Kabul ediyorsan da bütünüyle onun bir kuklasına çevirebiliyor seni. (Mesut)

Mücahit, eğitim kurumlarının özerk olabilmesi için sermayeden bağımsız olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Belirli dönemlerde herkesin benzer çalışmalar yapmasının ana kaynağının ekonomik ve politik çıkarlar olduğunu ifade etmektedir. Ona göre özgür bilim mümkündür fakat eleştirellik ve mesafe korunduğu müddetçe. Adil, mutlak ve özgür bir araştırmanın mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre, merak ve bu merakın peşinde gitme arzusu temel hareket nedenidir. Fakat bu da yine toplumsal bağlamın içerisinde düşünülmesi gereken bir şeydir.

Güçlü eğitim kurumları sermaye düzeninin kölesi edilerek yapılamaz. Bir akademisyen "ya niye biz tarihin belli bir döneminde şunu çalıştık, niye hepimiz takır takır takır aynısını çalıştık?" bunun hesabını görelim. Foucault buna "epistemik ızgaralar" der. Der ki "Her çağın bir epistemesi vardır. Bu epistemeyi oluşturan söylemler niye belli bir noktada hep aynı?" Temel nedenler özellikle ekonomik ve politik çıkarlardır. Bilim adamı ve sosyolog için açık bir şekilde söylemek gerekirse en tehlikeli şey sağduyudur. Bir sosyolog sağduyuyu sorgulamadığı müddetçe hiçbir şey ortaya koyamaz. Sağduyu da özellikle ve özellikle fastthinker'lar tarafından sürekli olarak dayatılır. Fakat tarafsız bir bilimden bahsetmemiz mümkün. Sosyolog mesafesini ve eleştirelliğini koruduğu müddetçe. Ben hakikat makamı değilim, küstahlıkta da bulunmak istemem. Bir şey tutturuluyor ve öyle gidiyor. (Mücahit)

Mutlak, özgür araştırma bir mit. Ama belli dayatmalar, kısıtlılıklar, zorunluluklar içinde hareket etmek istenilen bir şey değil. Coşkuyla çalışmak, merakının izini sürmek, merakının peşinden koşmak. Bu merak ama elbette toplumsal bir bağlamın içinde anlamlı. Toplum bilimci çok çeşitli konularla ilgilenebilir. Sizi saran bir sorumluluk vardır. Şöyle bir sorun var. Bir kere az önce konuştuğumuz nedenlerden ötürü bu rekabetçi, projeci anlayışın sonucu olarak, sürekli bir para getiren, iki niceliğe katkıda bulunan türde yayın yapmak zorundasınız. (Adil)

Miraç, pozitivist olmadığını ifade ederek aynı zamanda da metodolojik sınırlara riayet edilmesini gerektiğini vurgulamaktadır. Katılımcı, belirli metodolojik sınırların olmadığı durumlarda yapılan her şeyin sosyolojinin içerisinde konulmasını bir sorun olarak ifade etmektedir. Mesut, bilimlerin kendi dillerini üreterek belirli bir retorik içerisinde konuştuklarını ifade etmektedir. Ona göre bu dönüşüm, yazılan-çizilenin sadece belli bir zümrenin anladığı elitist bir çabaya karşılık gelmektedir. Bu kırılmadığı sürece de yazılan her şey belli bir amaca hizmet etmektedir.

Sosyolojiyle ilgili olarak disiplinin metodolojik sınırları olması gerektiğini düşünüyorum. Bauman gibi adamların ona ciddi zarar verdiğini düşünüyorum. Pozitivist değilimdir ama ortaya konan disiplinin sadece bir adamın gözlemleri ve kurduğu bağlantılar falan değildir. Bu disiplinli bir metodolojik sınırı var. Onu kaybedersek her şey sosyoloji olur. Postmodernizm berbat şeylerdir, yani söyleyeyim karşıyım böyle şeylere. Sınırlarını bütünüyle kaybettiğin bir adamın saçmalamaları da sosyoloji olmuş olur. Bauman okurum, hala severim ama bu başka bir hikâye. (Miraç)

Disiplinler şöyle bir şeye girdiler. İnsan bilimleri içinde felsefe de dahil buna, sanat da dahil buna 1920'li yıllardan sonra ampirik gerçekliği ya da işte insanların algıları sağ duyuya doğrudan temas etmek yerine, doğrudan bunun bilgisini üretmek ya da yarattığı şeyle orada bir karşılık yaratmak yerine kendi söylem alanlarına kapıldıkları, kendi formülleriyle konuştukları, daha biçimselci bir şeye girdi. Felsefenin, dil felsefesine dönüşmesi, Parsons'un aşırı sistemci kuramının bir anlamda Mills'in dalga geçtiği, kuşdilinin ortaya çıkması da böyle bir şey. Topluma dayanırken kendi yapma etme biçimleriyle bir retorik ortaya çıkardılar. Bu retorik bir şeyi ifade etmekten, anlaşılır kırmaktan ziyade aslında bir gizem yaratmaya, yalnızca belli bir bilim cemaatinin anlayabileceği bir

ortodoksi yaratmaya hizmete ediyor. Ve herkes bu retorik ile konuşuyor. Ve biz yazarken de araştırırken de aslında o retorik ile metinleri kaleme alıyoruz. Yani bu retoriği kırmadığınız zaman da zaten makalenin yazarının x ya da y olması bir şey ifade etmiyor zaten hep aynı şeyi anlatıyor. (Mesut)

Mesut, akademinin hiyerarşik yapısını vurgularken temel sınır çizici faktörün de yine akademi olduğunu ifade etmektedir. Ona göre akademinin içerisinde var olabilmek için belirli şekilde düşünmek ve yapıp etmek zorundasın. Eğer bu komünitenin istediğinin dışında hareket ederken dışlanmakla karşı karşıya kalacaksındır. Bu yüzden de neyin bilgi neyin bilgi olmadığıyla ilgilenmeden mekanize bir sosyoloji yapmak durumundasın.

Bazı hocalar belli bir düşünme biçiminizi sergilediğiniz zaman, sorduğunuz sorudan rahatsız olabiliyorlar. Akademisyen düşünmenizden korkabiliyor. Otorite sahibi olmanın bir illüzyonu var: Kendiniz gibi insanlar görmek istiyorsunuz, kendiniz gibi görsün, kendiniz gibi baksın, sizi teyit etsin istiyorsunuz. Akademide hiyerarşiye, bir tahakküme dönüşebiliyor. O zaman da hani öğrencinin sorusunu anlamadığın zaman "saçmalama" diyebiliyorsun... Bir disiplin içinde bu yapma, etme tarzları telkin ediliyor. Yani dolayısıyla da hakikat ya da işte araştırmacının kendi sezgileri, kendi arayışlarından ziyade ait olduğu disiplinin, ait olduğu ekolün, bir anlamda sorularını sormak, düşünme biçimini başka bir örnekleme uygulamak bekleniyor. Yöntemden ziyade, araştırmacının kendi sorularından ziyade, o soruların o otorite içinde, o disiplin içinde nasıl meşruiyet kazanacağı meselesi aslında bu tercihleri gündeme getiriyor. Dolayısıyla dışarıdan gelen yeni adayların da yapacağı şey, kendisini hangi ekole ait görüyorsa, orada tutunmaya çalışıyorsa, ister istemez ya onların sorularını devam ettirmek ya da kendi sorularını onların yöntemine yaklaştırmak olacaktır. Başka türlü o komünitenin içinde tutunmak çok mümkün olmuyor. Dışlanmak, kabul görmemek, yaptığınız tezin meşru kabul edilmemesi gibi durumlarla karşılaşabiliyorsunuz. Çünkü akademi hiyerarşik bir şey, belli bir iktidar ilişkisinin olduğu bir şey ve iktidar bir anlamda kendi sınırları içinde neyin bilgi ya da bilmeye değer olduğunu tayin ediyor. (Mesut)

Latif, özellikle yurtdışında lisansüstü eğitim görenlerin kendi geldikleri ülkeye dair çalışmasının beklendiğini vurgulamaktadır. Kendisinin de bundan dolayı belli konular üzerinde çalışmak zorunda kaldığını ifade eder.

Yurt dışında yüksek lisans veya doktora yapan insanların çok büyük bir özgürlüğü olmuyor. Yani mesela ben, Türkiye üzerine çalışmak istemedim. "Sen Türkiye'den geldiğin için Türkiye üzerine çalışmalısın" düşüncesi beni hep rahatsız etmiştir. O zamanlar benim aklımdan geçen, Alman propagandasında Sovyet figürü üzerine çalışıp arşiv çalışması yapmak istiyordum. Başka bir konu falan filan ben de işte ordu ve siyaset meselesine daldım. (Latif)

Sosyoloji disiplini içerisinde var olmak onun sınırlarını bilmek ve kabul etmekle mümkündür. Katılımcıların da ifade ettiği gibi bir süre sonra akademisyenler benzer konuları benzer şekilde çalışmaya başlamaktadırlar. Araştırmaların yayınlanması buna bağlıdır. Akademik alanın disiplin bağlamındaki hiyerarşisi kabul edilebilir akademik araştırma biçimlerini belirlemektedir.

Akademik araştırmaların özgürlüğünün ve tarafsızlığının sorunsallaştığı bu hegemonik ilişkiler ağı içerisinde akademisyenin eylem alanı oldukça dardır. Birçok kurumsal mekanizmaya maruz kalan akademisyen hem var olmak hem de itibar kazanmak için belirli tipte ve sınırlar içerisinde araştırma yapmak zorundadır. Böylece katılımcıların da ifade ettikleri gibi akademik yazma pratiğinin gerçekten arzulanan şekilde yapılmadığı bir akademik alan yeniden üretilmektedir.

4.3.1.1. Popülerleşme

Adil, akademi içerisinde belirli konu, bakış açısı ve kuramların trend haline geldiğini ve herkesten bu şekilde hareket etmesinin beklendiğini ifade etmektedir. Ona göre akademik özgürlük belirli kalıplar içerisinde düşünmedir. Bu bağlamda akademik özgürlük bir doksa biçimini almaktadır.

Bazı konular, yalnızca konular da değil, bakış açıları, kuramlar moda oluyor, trend oluyor. Daha ötesini söyleyeyim, "hâkim paradigma" oluyor. Paradigma da demeyelim, -ben paradigma sözcüğünü çok dikkatli kullanmak gerektiğini düşünüyorum- bir çeşit "doksa" oluyor. Farkında olunmadan kabul edilen, bir çeşit inanç gibi. Bu, sözüm ona çok özgür olduğunu, özgürlüğü en önemli değerlerden biri olarak savunduğunu iddia eden akademik ortamda da böyle. Hatta belki en çok orada öyle. Dolayısıyla siz gerek seçtiğiniz konular, bunları ele alış biçimi, yöntem ve kuramsal perspektifiniz diyelim, bunlar açısından eğer bu hâkim

"doksa"nın içinde değilseniz, ona biat etmiyorsanız, o cemaatin parçası değilseniz en hafif deyimle dışlanıp, yadırganabilirsiniz. Ele aldığınız konunun ve nasıl ifade ettiğinizin dozuna, derecesine bağlı olarak da göreceğiniz tepki değişebilir. Dolayısıyla özgürlük, o iddia edilen akademik özgürlük, entelektüel özgürlük ancak belli konuları, belli çerçevelerde ele alıyorsanız, hatta kalıp cümlelerine verdiğiniz referanslarına kadar, kalıplaşmış bir argümantasyon biçimidir. Onların içindeyseniz, çok konforlu bir yerdesiniz ama onun dışına çıkıyorsanız - herkes diyelim kadın konusu, toplumsal cinsiyetten bahsederken siz başka bir konudan bahsediyorsanız- orada yadırganabilirsiniz. (Adil)

Zerrin, akademik üretim yaparken belirli konuları belirli şekilde çalışmanın akademisyene avantaj sağladığını düşünmektedir. Bununla birlikte ABD'de popüler olan konuların Türkiye'de alımlanmasının gecikmeli olması ve aynı zamanda bu tür konuları çalışmanın gerekip gerekmediği de önümüzde duran bir problemdir.

Yani sonuçta siz akademik üretim yaparken bir okuyucu kitlesini hedefliyorsunuz. Mesela kendi annelikle ilgili çalışmamda, işte atıyorum sosyal medya kullanımıyla ilgili bir annelik çalışması yapsam veya işte gender perspektifini, feminist perspektifi merkeze alan bir çalışma yapsam onun sirkülasyonuna girme olasılığı belki daha fazla. Çünkü böyle bir şey var yani, trend var yani veya hani popüler konular var akademinin içerisinde de… Bir dergi için Amerika'dan editör olması için arkadaşım üzerinden bir hocaya ulaşmak istedim. O bana "şu anda aile sosyolojisi çalışan herkes, cinsel tercih meselesini yani homoseksüel aileler işte o onların arasındaki ilişkiler vesaire çalışıyor, siz bunları almaya hazır mısınız" dedi. Şimdi bu ne demek siz aile çalışıyorsanız bu konulara girmeniz gerekiyor. Yurt dışında bununla ilgili çalışmalar var ve biz işte biraz daha nasıl söyleyeyim bu tür konulara girmeli miyiz? Bizim de toplumumuzda gittikçe gündeme geliyor. Ve bu konulara girmeli miyiz, yoksa onları yok saymalı mıyız? (Zerrin)

Ögeday, sosyoloğun güncele duyarlı olmasını önemserken popüler konuların peşinden koşmasını doğru bulmamaktadır. Alina, özellikle son dönemde yapılan çalışmaların daha basit olduklarını ifade etmektedir. Herhangi bir problem merkezinde ele alınmayan çalışmaların dokunaklı olmadığını ifade etmektedir. Son olarak da 'göç' konusunun uzun süredir çalışılmasını sorunlu görmektedir.

Yani moda, popüler konuların büyüsüne kapılmayı ben çok doğru bulmuyorum. Bunlar tabii sosyolog anı yaşadığımız çağın sorunlarına duyarlı olması lazım ama bu sabun köpüğü türünden konuların, meselelerin peşinden gitmesi sürüklemesini ben çok doğru bulmuyorum. (Ögeday)

Yani böyle problemli konuların ele alınması, nasıl diyelim içten dokunan bir problem olarak akademinin içinden dokunan bir problem olarak bunun ele alınması gerçekten cesaret istiyor. Çünkü son dönem çalışmalara bakıldığında yani böyle dişe dokunur bir şey göremiyorsunuz. Yani problem göremiyorsunuz. Göç ya ne bitmez konuymuş ya bu. (Alina)

Şekil 16. Popülerleşme Kod-Teori Modeli

Araştırma konularının güncel konular ekseninde belirlenmesi ve popülerleşen konuların sürekli olarak çalışılmaları ekseninde ilerleyen bu bölüm, akademik metinlerin birbirine benzeyen yönünü vurgulamaktadır. Özellikle belirli konuların (göç, pandemi gibi) sürekli olarak benzer biçimde çalışılmaları akademik üretimin niteliğini sorgulatır hale getirmektedir.

4.3.1.2. Yöntem Ayrışması

Sosyoloji disiplini içerisinde yönteme özel önem atfedilir. Zira araştırma konusu araştırmacıya hem bir yöntem dayatır hem de araştırmanın niteliği yöntemin doğru seçilip uygulanmasına bağlıdır. "Saha Araştırması-Teorik Araştırma" kategorisi altında "dengeli, fetişleştirme, turistik gezi, özgürlük, sosyoloji ampirik olmalı, çözüm için saha, insanlara dokunmalı, masa başı, derinlik, prestij, teorik çalışmak istiyorum, ilk yıllar saha, pozitivizm" olarak 13 farklı kod üretilmiştir.

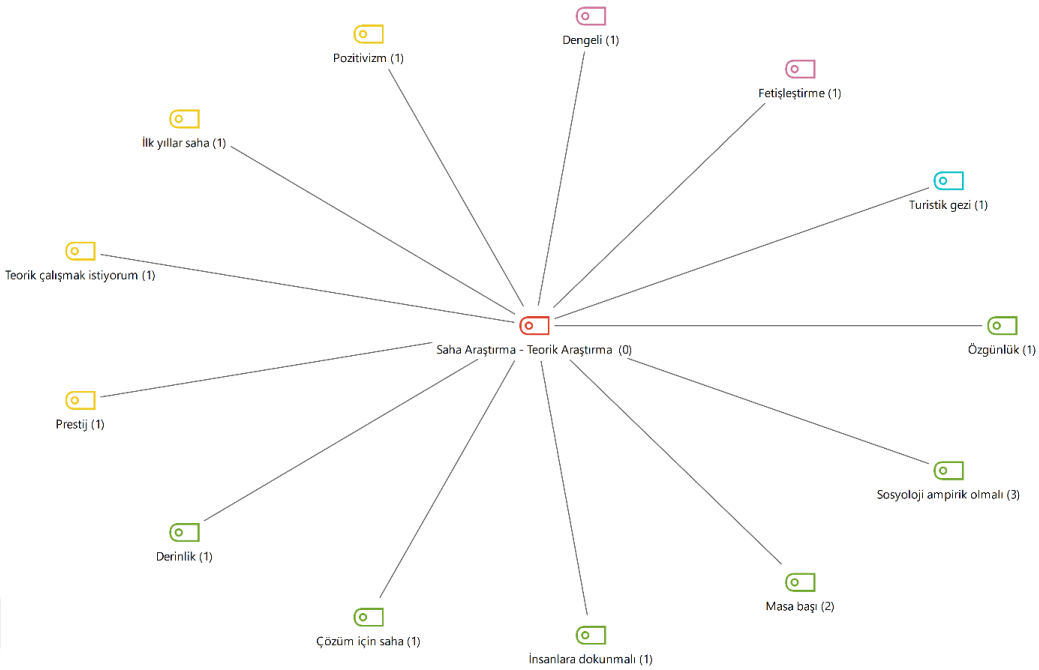

Şekil 17. Saha Araştırması-Teorik Araştırma Kod-Teori Modeli

Zafer, alan araştırmalarının özgün sonuçları olduğunu fakat teorik çalışmaların birbirini tekrar eden çalışmalar olduğunu ifade etmektedir. Bilal, sosyolojinin felsefeden farklı bir düşünüş biçimine sahip olduğunu ifade etmektedir. Ona göre felsefe evrenselleştirici bir dile sahipken sosyoloji ampirik gerçeklikten hareket etmektedir.

> *Alan araştırması olunca biraz özgün bir şey çıkar ama teorik çalışmalarda özgün bir şey çıkarmak çok zor. Kuramsal çalışmalar yapılıyor: Küreselleşme nedir, ağ toplumu nedir? Yazıyoruz ama yani zaten piyasada zaten buna ilişkin epey yayın var. Yeni bir şey çıkmıyor, yeni bir şey söyleyeceksen söyle. (Zafer)*

> *Biz ampirik düşünen tipleriz zaten. Ampirik düşünmek, varyasyonu düşünmek. Felsefenin o evrensel diliyle düşünen tipler değiliz… Sosyolojinin her zaman ampirik olması gerektiğini düşünüyorum. (Bilal)*

Latif, sahasız sosyolojinin olmayacağını ifade etmektedir. Felsefenin etkisiyle yazılan teorik metinler kendisinin okumaktan en hoşlanmadığı metinlerdir. Fakat ampirik bir şeyler yapmayı düşünse de bunun kendisine herhangi bir katkısının olmayacağını düşünmektedir. Zümrüt, masa başında sosyolojinin olmadığını, sahaya ihtiyaç duyulduğunu

ifade etmektedir. O, bir derdinin olmadığı edebiyat sosyolojisi kapsamında çalışamadığını vurgulamaktadır. Bu noktada karşılıklı faydayı merkeze almaktadır. Muzaffer'de araştırmanın insanlara dokunabilmesini gerekli görmektedir.

> *Sahasız o iş zaten olmaz. Metinleri alıp "şöyle mi okusak, bu böyle demiş, şununla şunu karşılıklı okuyalım" tavrı felsefe ve buna bayılan tipler var ne yazık ki. Bunu çok matah bir şeymiş zannediyorlar. Ve benim için bunların hepsi manasız. Dolayısıyla kavramsal metinler, en sıkıldığım metinlerdir. "Şunu şununla okuyalım, bunu bununla okuyalım" en nefret ettiğim şey… Ampirik bir şeyler yapmaya çalıştım hayatım boyunca ve yine ampirik yapmak istiyorum. Ama şimdi yapacağım mesela bunu, kaç kişi okuyacak? Bu çalışma bana itibar, ikrar, prestij, tanınma sağlamaz Türkiye'de. (Latif)*

> *Masanın başında sosyoloji olmuyor, sahaya inmek lazım. Ben edebiyat sosyolojisi çalışamıyorum. Benim çalışmam için bir derdimin olması gerekiyor. Eğer sahaya hizmet etmeyen yani o araştırma yaptığım sosyal dünyaya fayda sağlamayacaksa o çalışmayı yapmayı tercih etmiyorum. İş birlikli saha araştırmasını çok önemsiyorum. Kendi çıkarım kadar sahanın çıkarını da gözetiyorum. (Zümrüt)*

> *Kesinlikle sosyoloji sahada olmalı. İnsanlara dokunabilmeli. (Muzaffer)*

Burak, akademik serüveninin başlangıcında saha çalışmasına dayanmayan çalışmaları kıymetsiz gördüğünü ifade etmektedir. Fakat zamanla teorik ve analitik çalışmaları da değerli olduğunu kabul ettiğini vurgulamaktadır. Fakat bu durum kendisinde saha-teori karşıtlığı üretmemektedir. Zerrin, sosyolojik araştırma pratiğini saha ve kuramı birleştiren, harmanlayan bir pratik olarak tanımlamaktadır.

> *İlk başladığım zamanlar hemen hemen bütün çalışmalarım saha çalışmasına dayanıyordu ve sanki ben şöyle algılıyordum yani bir anket, bir görüşme yapmazsan ya da işte bir alana çıkmazsan ya da işte belli bir veriye dayanmazsan yazdıklarının bir kıymeti olmayabilir. Fakat sonradan insan böyle geliştikçe akademik anlamda şimdi mesela teorik olarak yazmak, derleme bile olsa yani o analitik bir araya getirme halini ortaya koymak da bence önemli ve değerli. Yani öğrencilerimin yüksek lisans tezleri dışında uzun bir zamandır alana çıkmadım. Hep teorik yazıyorum ama teori iyidir, alan kötüdür ya da alan iyidir, teori kötüdür anlamında*

düşündüğüm için değil. Yani denk gelmedi. Hani mesela araştırma konusu olarak arzuladığım bir şey gidip de mesela 20 kişiyle görüşmemi gerektirecek bir şey olursa muhtemelen yaparım. Ama düşündüğüm şeyler, okuduğum, algıladığım, yazmaya çalıştığım şeyler daha çok teorik, düşünsel düzeyde kaldığı için öyle oldu yani. (Burak)

Ben sosyolojik araştırma pratiğinin şu olduğunu düşünüyorum: Sahadan kopmadan kuramla sahayı birleşerek, meczetmeyi başaran bir çalışmanın sağlıklı, ideal sosyolojik bir çalışma olduğunu düşünüyorum. (Zerrin)

Hakan, saha araştırmalarını pejoratif bağlamda 'gezme' faaliyeti olarak ifade etmektedir. Ona göre yazma, tarihsel ve kuramsal bir derinlik ile gerçekleşmektedir. Abdurrahman, teorik metinler üretmek istediğini ifade etmektedir. Önce nicel, sonra nitel çalışan katılımcı artık teorik perspektiften metinler üretmek istemektedir.

Yazma pratiğinde en önemlisi tarihsel ve kuramsal bir derinlik… Saha araştırmasını gezmek için yapıyorlar. (Hakan)

Teorik gidiyorum teorik gitmek istiyorum. Lisansta bir nicel araştırma yapmıştık, o çok içime sinmedi ve ben sosyolojiyi öyle yapmayacağıma karar verdim. Yüksek lisansta nitel araştırma yaptım, o içime sindi. Şimdi de teorik denemek istiyorum doktorada. (Abdurrahman)

Alina, pozitivist görüşün hakimiyetinden dolayı ilk çalışmalarının saha (nicel) olduğunu ifade etmektedir. O dönemde nitel çalışmaların, bilimselliğinin sorgulanıp reddedildiğini anlatmaktadır. Mesut, yöntem ayrışmasının fetişleştirildiğini ifade etmektedir. Ona göre bu yöntemsel bir tercihten daha fazlası değildir.

İlk çalışmalarımız hep saha (nicel) ağırlıklı oldu. Yani o pozitivist paradigma çok hakimdi seksenli doksanlı yıllarda. Neredeyse nitel çalışma, bilimsel değil diye reddediliyordu. (Alina)

Fakat ben teori ve pratik arasındaki ayrımın da çok fazla fetişleştirildiğini düşünüyorum. Yani bir araştırma nesnenizin bir görüşmeci ile yaptığınız mülakatlardan oluşması, ampirik birtakım istatistiklerden oluşması, benim doktora tezimde yaptığım gibi tarihsel bir materyalden oluşması bu sadece sizin yönteminizi, tercih ettiğiniz yöntemi değiştirir. (Mesut)

Araştırmanın hangi yöntemle yapıldığı ve seçilen yöntemin nasıl uygulandığı sosyolojik araştırma söz konusu olduğunda oldukça kritiktir. Sosyoloji kurumsallaşmasını gerçekleştirirken ilk olarak yöntemsel olarak diğer sosyal bilimlerden farklı olduğuna yönelik argümanlar geliştirmiştir. Bunu gerçekleştirdikten sonra disiplin, kendi içerisinde farklı yöntemsel yaklaşımlar üretmiştir.

Sosyolog akademisyen, temelde saha araştırması veya teorik araştırma ikilisinden birini seçerek işe koyulur. Ardından seçmiş olduğu araştırma tipine uygun olan yöntem ve yaklaşım ekseninde araştırmasını yürütür. Bu ayrımlar farklı mikro ağlar ve zamanlar ekseninde geçer akçe olarak kabul edilir. Katılımcının da ifade ettiği gibi bunlar bir grup veya dönemin "fetişleri" haline gelir. Buna göre belirli şekilde sosyoloji yapılmadığında bunun "bilimsel" olmadığı iddia edilir.

Yöntemsel ayrışmanın silikleştiği günümüz sosyolojik araştırma pratiği, karma araştırmalara imkân sağlayan bir yapıya kavuşmuştur. Katılımcıların da vurguladığı gibi "*saha ve teoriyi mezcetmek*" veya nitel ve nicel verileri birlikte değerlendirmek şeklinde gerçekleştirilen karma araştırmalar, yöntem ve yaklaşımlar arasındaki karşıtlığı kısmen ortadan kaldırmaktadır. Bu, katı pozitivist paradigmanın kırılmasının bir sonucudur.

4.3.1.3. Atıf

Ögeday, belirli konularda çalışırken alanın hâkim isimlerine atıf yapmayı bir ihtiyaç olarak değerlendirmektedir. Pervin, yazdığı her şeyin bir dayanağı olması gerektiğini düşünmektedir. Bundan dolayı en çok atıf alan akademisyenlere atıf yapmaktadır. Ülgener de akademik kariyerinin başlarında akademik metin yazarken belirli isimlere atıf yapmasını gerektiğini konusunda bir baskı hissettiğini ifade etmektedir. Fakat akademik kariyeri ilerledikçe bu baskının ortadan kalktığını ve daha özgür metinler üretebildiğini belirtmektedir.

> *Belirli mesela duayen şahıslar. Mesela diyelim gözetim üzerine bir çalışma yapıyorsunuz gözetimde önemli isimler var işte David Lyon var ondan sonra işte Foucault'un çalışmaları filan var vesaire. Dolayısıyla bunlara atıf yapmak gerekiyor bir şekilde. Bunlara ihtiyaç hissediyorsunuz. (Ögeday)*

> *Mesela yazıyorsunuz yazdığınız şeyleri muhakkak hani haliyle bir dayanağı olması gerekiyor. İşte onlar atıfta bulunarak işte alanın mesela*

en çok atıf alan hocaları ya da bilinen tanınan isimleri hani onlardan ya da kaynaklarını kullanarak. Hani buna dikkat ederek işte yazmaya çalışıyorum. (Pervin)

1997 ile 2003 arasına baktığımda, bir dönem mesela illaki lafı döndürüp dolaştırıp Baumann'a bağlardım. "Şundan atıf yapmalıyım, bunsuz bu yazılmamalıdır" diyerek kendime ket vurduğum dönemleri geride bıraktığımı düşünüyorum. Akademik basamaklarda yükseldikçe daha özgür, daha rahat ve özgün yazdığımı düşünüyorum. Yani kimseye beğendirme lüksün olmadan ya da bir baskı olmadan. Gerçekten bununla ilgili bir şey yazmalıyım, artık bu ortaya çıkmalıdır, bu tartışılmalıdır dediğin şeyleri belli bir süreçten sonra yazıyorsun. (Ülgener)

Adil, bir konuşma bağlamında belirli isimlere atıf yapmadığı için birçok kez eleştiriye maruz kaldığını ifade etmektedir. Ona göre belirli birtakım isimlere referans vermeden de konular ele alınabilir.

Çok başıma geldi linç değil ama şöyle eleştiriler başıma geldi geçenlerde yakın zamanda bir konuşmamdan sonra. Konuşmamda gerek referans vermem istenen düşünür, kuramcı, kuram açısından, gerek bahsetmem gerektiği düşünülen temalar açısından, bazı şeylerden neden bahsetmediğim bana soruldu. Ya bunun hesabının sizden sorulabildiği bir akademik ya da entelektüel ortam söz konusu. O kişiden bahsetmeniz gerekmiyor ve şart değil. Başka bir açıdan da ele alabilirsiniz ama bu size bir baskı olarak gelebiliyor. Bu yurt dışında da böyle mesela sadece Türkiye'de değil. (Adil)

Ögeday, Orhan Türkdoğan ile olan anısını anlatırken Türkdoğan'ın kendisinin fikirlerinin başkaları tarafından ideolojik saiklerle kullanılırken atıf verilmediğinden bahsetmektedir. Ona göre farklı camiadan hocalar kendilerine ileride sorun çıkarmaması için kendisine atıf vermemektedirler. Ögeday, yabancı kaynaklara atıf vermenin kompleks haline geldiğini ifade etmektedir. Çok daha düşük kaliteli olmasına rağmen yabancı kaynak vermenin dergi hakemleri tarafından muteber görülmesinin akademisyenleri yabancı kaynak kullanmaya ittiğini belirtmektedir.

Bir defa sempozyuma katılmıştım ve orada Orhan Türkdoğan vardı. Orhan Türkdoğan biraz milliyetçi camiaya yakın birisi ama pek çok alanda ilk çalışma yapanlardan bir tanesi. Yani bilimsel metot konusunda, yoksulluk konusunda, etnisite konusunda… Ama kendisi bana bizzat

söyledi. Benim çalışmalarımı alıp kullanıyorlar ama dipnot vermiyorlar. Akademisyenler korkuyorlar işte bu önlerine şey çıkacak jüridekiler çıkacak. Bu adam da onun gibi düşünüyordur diyerek engelleyecek. İstifade ediyorlar ama dipnot vermiyor. Bu böyle bir siyasi, ideolojik bir şey de var. Şimdi ben çok yapmamaya çalıştım ama böyle bir baskı hissediyoruz. Yani çünkü böyle bir şey olunca mesela yayınlanması mesela hakeme gidiyor hakem diyor ki "yabancı kaynağı çok vakıf değil bu adam" yayınlanmıyor mesela çok iyi de olsa değerli de olsa şey yapmıyor. Dolayısıyla siz de ister istemez üçüncü beşinci sınıf bir kaynak buluyorsunuz hatta bazıları kendi yazdığı şeye bile böyle kıyıdan köşeden işte başka yabancı bir kaynağı iliştiriyor, sayıyı artırıyor. Bu bizim için çok büyük bir problem. Yani kompleks söz konusu. Akademisyenlerin ne kadar ezik pozisyonda oldukları, öz güvenlerinin olmadığını gösteriyor. Yabancı kaynaktan çok daha değerli bir Türkçe kaynak var adam onu vermiyor, vermekten çekiniyor. (Ögeday)

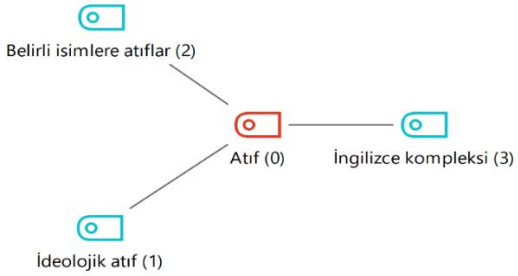

Şekil 18. Atıf Kod-Teori Modeli

Sosyoloji disiplini içerisinde birtakım kavram ve kuramcılara atıf yapılmasının gerekli olduğu düşünülür. Özellikle akademisyenliğin başlangıcında olanlar bu çok daha büyük bir baskı aracına dönüşür. Bununla birlikte akademisyenin yaptığı atıfların sayısı da onun çalışmasını değerlendiren danışmanlar veya dergi hakemleri tarafından önem arz eder. Çünkü belirli atıfa ulaşmamış metinler, onların gözünde yetersizdir. Bundan dolayı da akademik metinler hem gereksiz hem de anlamsız birçok atıfın yapıldığı kaotik metinlere dönüşmektedirler.

4.3.2. Yayın Baskısı

Akademisyenler üzerinde son yıllarda ciddi bir yayın baskısı vardır. Bu yayın baskısı "içsel baskı", "dışsal baskı" ve "yayınla ya da yok ol" şeklinde üçlü tasnife tabi tutulmaktadır.

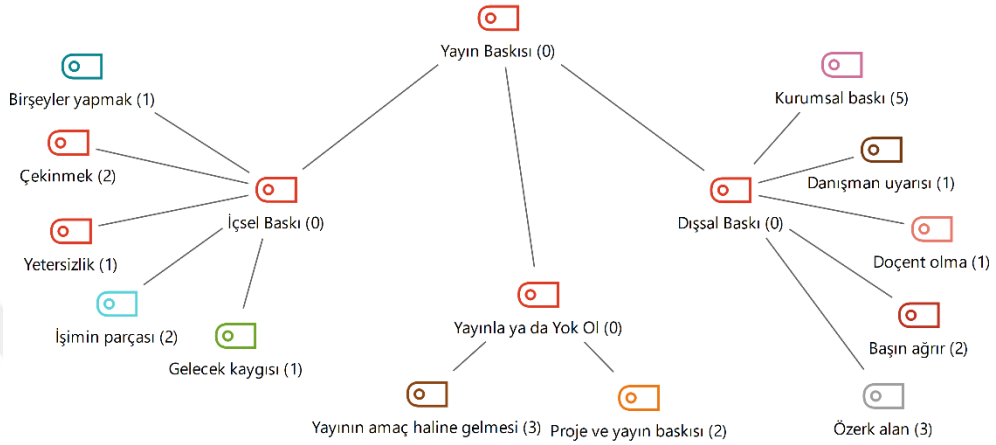

Şekil 19. Yayın Baskısı Kod-Teori Modeli

4.3.2.1. İçsel Baskı

Akademisyen, akademik yayın yapmaya öncelikli olarak içsel bir baskıyla karar vermektedir. Bu bağlamda akademisyen yayın yapmadığı akademik dönem sonunda kendi üzerine bir baskı hissetmektedir. Aynı zamanda yayın yapmayı, işinin bir gereği olarak görmesi de kendisi üzerinde bir baskı unsuru olmaktadır. Bu kategori altında "bir şeyler yapmak, uzmanlaşma, doçent olma, tatminsizlik, otosansür, çekinmek, yetersizlik, işimin parçası," olmak üzere 8 adet kod üretilmiştir.

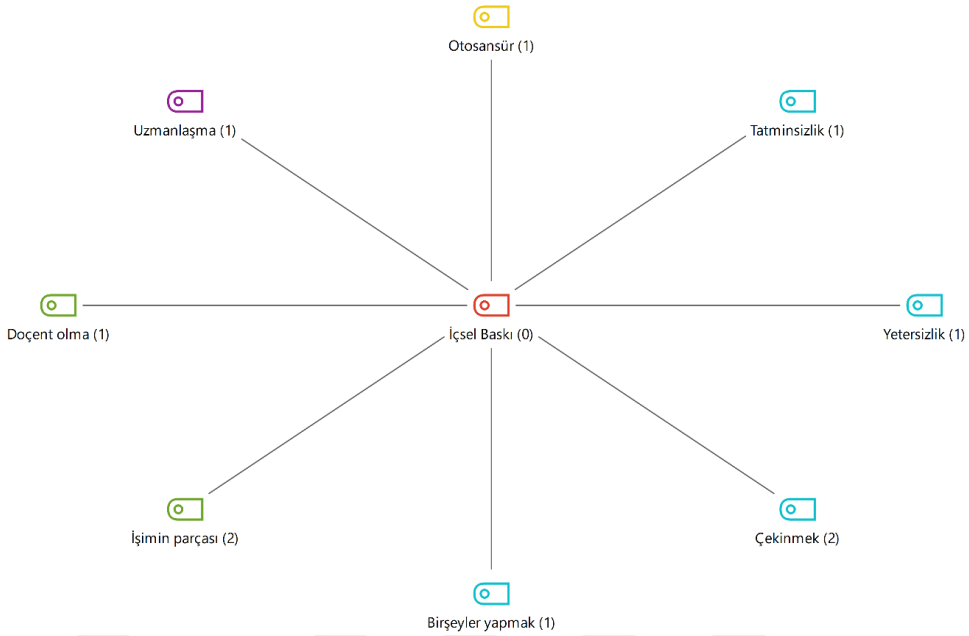

Şekil 20. İçsel Baskı Kod-Teori Modeli

Arzu, yaptığı veya yapmayı düşündüğü çalışmaların alana katkıda bulunmasını önemsemektedir. Fakat bunu başaran çalışmalar oldukça azdır. Bu noktada kendisinin katkı sağlayamadığını düşündüğü için kendisini eleştirmektedir.

> *Yaptığım çalışmalarda literatüre gerçek anlamda iz bırakacak bir şey çıkarabiliyor muyum? ben hep kendime sorduğum sorulardan bir tanesidir. Yani o anlamda mesela uygulamalı çalışmalardan bir örnek vereyim. Kent çalışmalarına çok ilgi duydum ama çok kent çalışması var, birçoğunu biliyorum. Ama 20 yıl falan önce yapılan "nöbetleşe yoksulluk" başlıkla çalışma, literatüre bir kavram kazandırdı. Birçok çalışma böyle bir kavram kazandırmadı. Yani bu aşamaya, bu mertebeye ulaşabilmek daha az çalışmanın başarabildiği bir şey. Bu anlamda kişisel olarak ben de kendimi hani eleştiriyorum ve hani tatmin olma düzeyi diye sorarsanız çok da tatmin olduğumu söyleyemem tabii. (Arzu)*

Pervin kendisini yetersiz hissettiği için *"yayın nasıl yapılır?"* bağlamında dersler aldığını ifade etmektedir. Bu yetersizlik hissi kendisini psikolojik olarak etkilemektedir. Bu istek, dışsal bir baskıdan değil kendisini geliştirme isteğinden kaynaklanmaktadır. Muzaffer araştırma görevlisiyken kendisini yetersiz hissettiği için yayın yapmayı doktora sonrasına

ertelediğini ifade etmektedir. Nazan da bir yıl boyunca herhangi bir şey üretmediğinde kendisini sorguladığını belirtmektedir.

> *20 kişilik grup işte her hafta böyle ders alıyoruz SSCI'li yayın nasıl yapılır? diye işte. Bir boşluk nasıl bulunur, işte nasıl yapılır bunları öğreniyoruz. Bir yayın nasıl yapılır? Bu anlamda kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Artık hocam yani böyle hani deseniz ki doçent olma kaygısıyla mı hareket ediyorsun? Asla değil. Böyle bir şeyim yok. Yapmak zorundayım, benim bu işi öğrenmem lazım. Ya hocam taşra mesela buralar yani biz kendimizi zaten geliştiremedik zaten aşamadık. Bu unvanı aldım ama ben bu unvanı taşıdığımı düşünmüyorum. Kendimi o anlamda böyle yetersiz hissediyorum ve bazı şeyleri görmeye başladıktan sonra bende böyle bir kaygı düzeyi arttı. Yani işte "şu konuda yetersizim, bu konuda kendimi geliştirmem lazım". O anlamda bir depresif hale düştüm. İşte bu tarz şeylerle biraz kendimi geliştirmeye çalışıyorum. (Pervin)*

> *Benim açımdan araştırma görevlisi iken yani yazacağım metnin yani belirli bir yetkinliğe ulaşmadığını zannederdim. Onun için de ben genelde yazılarımı doktora sonrası yaptım. İçsel bir baskı. (Muzaffer)*

> *Ben kişisel olarak hissediyorum. Ben o sene bir şey yayınlamadıysam "bak bu seneyi de atlamışım" diyorum. Üzerinde düşündüğüm bir şey çıkartmak istiyorum. (Nazan)*

Mesut, yayın yapmayı, üretmeyi işinin bir parçası olarak görmekte ve hayatın olağan akışı içerisinde bunu gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Zerrin de akademisyenliğin bir gereği olarak yayın yaptığını ifade etmektedir. Bu bağlamda yayın yapmayı gereklilik olarak görmektedir.

> *İşimizin bir parçası olduğu için illa üzerine şey yapmam gerekmiyor, hani zorla zorlayarak yapmam gerekmiyor ve ben zamana yayarak yaptım bazı şeyleri. (Mesut)*

> *Yani bu işin gereği bu. Yayın yapmanız gerekiyor. Yayın yapacaksınız. Birtakım gereklilikler var sen bunları kabul etmiyorsan orada bir problem var zaten. (Zerrin)*

Serpil, baskıyı doçentlik bağlamında ele almaktadır. Buradan hareketle bir baskı içerisinde olmadığını ifade etmektedir. Baskı daha çok kendisinden kaynaklanmaktadır. Ona göre baskıyı belirleyen unsur kişinin kendisidir. Zümrüt, içsel baskı konusunda kendisine

‘otosansür’ uyguladığını ifade etmektedir. O, dışsal sorunlarla karşılaşmamak adına kendi üzerinde içsel baskı kurmaktadır.

> *Bir baskı mı bilmiyorum. Kendi kendime bir baskım var. Hani bana dışarıdan kimsenin yaptığı baskı yok. Ama tabii ki yani bir an önce olayım da kurtulayım bence herkesin isteğidir. Mesela “2 yılda ben doçent olacağım” diyorsan buna hazırlanmak zorundasın. Çünkü 2 yıl bayağı kısa bir süre bunun için. Ama “ben 5 yılda doçent olurum zaten diyorsan” zaten olursun. O bence senin kendin koyduğun süreyle alakalı. (Serpil)*

> *Düşünmüyorum ama bazen mecbur kalıyoruz. Otosansür uygulamaya mecbur kalıyorum. Yani siyaseti eleştirmek bizim işimiz. Burada eleştirinin dengesi, sınırı önemli. (Zümrüt)*

Akademisyenin içsel baskısı öncelikli olarak kendisini yetersiz hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Bu baskı akademisyenin yayın yapamamasıyla sonuçlanabilmektedir. Çünkü o, yapacağı çalışmalardan dolayı eleştirilmekten korkmaktadır. Bununla birlikte akademisyen, yaptığı çalışmaların topluma etki etmemesinden dolayı da tatminsizlik yaşamaktadır. Sorun çözmekten ziyade en azından soruna dair bilinç oluşturmayı hedefleyen akademisyen, bunu başaramamanın baskısını yaşar.

Katılımcılar, akademisyenin mesleği gereği yayın üretmek zorunda olduğunu ifade etmektedirler. Akademisyen, eğitim vermenin yanı sıra araştırma yapmak ve yayın yapmak durumundadır. Bu baskı, akademisyenin mesleğinden kaynaklanan içsel bir durumdur. Bununla birlikte akademisyen kendi üzerinde “otosansür” işletir. Çünkü yayın yapmak, söylediklerinin sorumluluğunu da üstlenmek anlamına gelir. Sonuç olarak içsel baskı, dışsal baskıyla iç içe geçmiş biçimde birbirlerini karşılıklı etkiler pozisyondadır.

4.3.2.2. Dışsal Baskı

Akademisyen üzerindeki bir diğer baskı türü “dışsal baskı”dır. Buna göre akademisyen birçok farklı unsurun etkisi altında olduğunu düşünür. Bundan dolayı da araştırma, yazma ve yayın sürecinde birtakım ön kabullerle hareket eder. Bu bağlamda “ısmarlama yazı, siyasi baskı, özerk alan, başın ağrır, gelecek kaygısı, danışman uyarısı, kurumsal baskı, mecburi yayın, kaygısız üretim, özgürlük, rızık, katılımcı” olmak üzere 12 adet kod üretilmiştir.

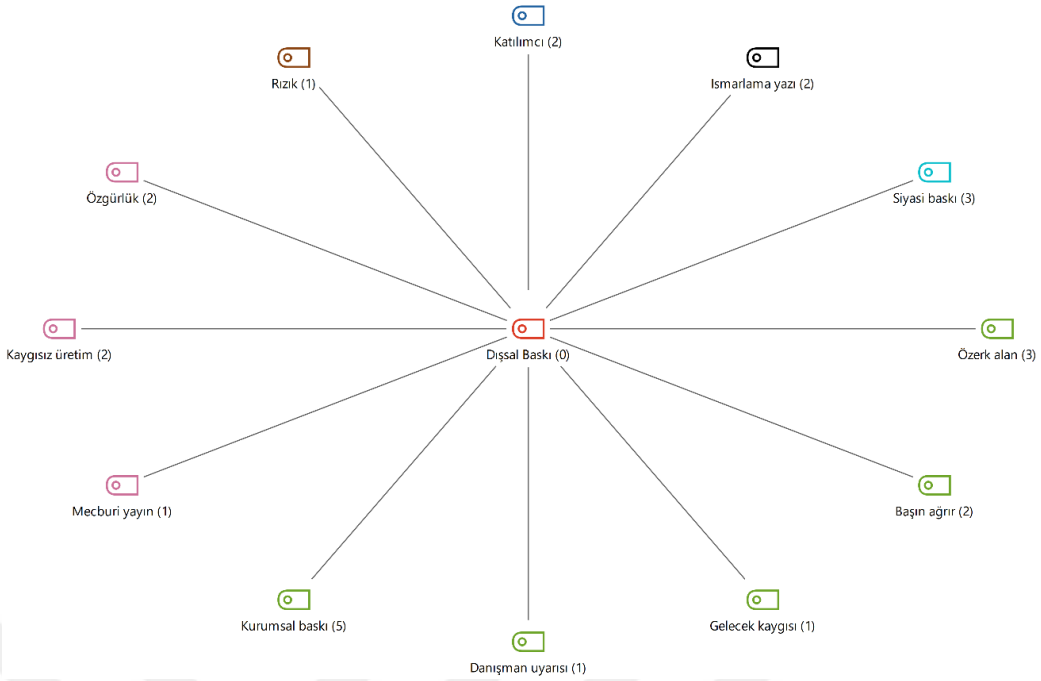

Şekil 21. Dışsal Baskı Kod-Teori Modeli

Adil, konu belirlerken sosyal bilimcinin belirli bir özgürlüğü olduğunu kabul etse de topluma ve insanlığa karşı da sorumluluk hissetmesi gerektiğini ifade etmektedir. Pervin, siyasi meselelere girmemeye özen göstererek yazdığını belirtmektedir. İleride yazdıklarının kendisine sorun çıkarmasından korkmaktadır. Alina da benzer şekilde metin yazarken belirli kesimleri rahatsız edecek ifadelerden uzak durduğunu fakat akademik basamakları çıktığı için bu kaygıyı artık fazla hissetmediğini ifade etmektedir.

> *Onun için ben bir özgürlüğü olduğunu düşünüyorum sosyal bilimcinin, konu seçmede. Ama bunun sınırsız, sorumsuz bir konum olmadığını düşünüyorum. Aynı zamanda toplumun, dünyanın gündeminde olan, kaçınılamayacak sorunlara da ilgi duyması gerektiğini düşünüyorum. (Adil)*

> *Fakat yazarken bir yerde duruyorum yani. Hani çekiniyorum tabii çekiniyorum yani bu bana sonra sıkıntıya sebebiyet vermesin. Çekiniyoruz hocam o yüzden yani yazmamayı tercih ediyorum. (Pervin)*

> *Yani yazıp çizdiğiniz şeyler bazen üniversiteniz açısından, bazen bölümünüz açısından, bazen kişisel olarak bazı dezavantajlı durumlar yaratabilir. Yani çok özgür olmuyor yazar çok özgür olmuyor. Şimdi ben*

profesörüm tabii bunun kaygısını artık duymuyorum ama belli bir süreye kadar duymadım diyemem duydum. (Alina)

Latif, akademik alanın, iktidar alanıyla iç içe geçmişliğini vurgulamaktadır. O, bir şey yazacakken birçok şeyi düşünmesi gerekliliğinden rahatsız olduğunu dile getirmektedir. Doçentlik jürilerinde sorun yaşamamak için yazdığı kitabını CV'sine ekleyemeyen akademisyenlerin varlığından bahsetmektedir. Ona göre akademisyenin, milletvekili gibi dokunulmazlığı olması gerekmektedir. Mesut, Türkiye'de sosyolojinin özerkliği olmadığı için yapılan çalışmaların sürekli bir yerlere angaje edileceğini ifade etmektedir. Yasin de belirli konuların çalışılmaması, belirli alanlara girilmemesi gerektiğini salık veren bir akademik ortamın eleştirisini yapmaktadır.

Ele aldığın meseleler, bütün üniversite alanının kendisi. Akademik alanın diğer alanlarla ilişkisi. Bizim alanımız otonom bir alan değil. Heteronom bir alan. Yani rektör atamaları şimdi doğrudan Erdoğan'da. Her şey heteronom. Hiçbir şeye şaşırmamak lazım bu saatten sonra. Bu çok ciddi bir mesele. Ben bu alanda çalışacağım konuları 2 defa düşünürüm. "Ulan şimdi bunu yazsak sıkıntı olmasın. Şuradan yürüyelim daha iyi. Şimdi şöyle bir şey diyeceğiz başımız yanacak. Şurada şunu yapayım zaten doçentlikte şunları gönderiyorlarmış". Doçentlik komisyonlarında hep aynı tipler var. İktidara yakın isimler. Ben CV'sine eskiden yayınladığı kitabı koymayan biliyorum. Devran dönmüş, sıkıntı. Düşünsene ne kadar absürt bir yere geldi. Bütün bunlar varken, burası Azerbaycan, Türkmenistan olmuşken çok zor işimiz. Bunun kavgasını vermek lazım, birilerinin bunu anlaması lazım. Nasıl ki mecliste kürsü dokunulmazlığı vardır. Bizim yaptığımız iş de bu. (Latif)

Türkiye'de sosyolojinin ya da diğer sosyal bilimlerin kendi toplumda yaşanan şeyleri sorunlaştırabileceği özerk alanı söz konusu değil. Doğrudan o yüzden politikaya, ideolojik olana, mahalleler arası çatışmalara çok daha kolay çekilebiliyor. (Mesut)

"Şu konuyu çalışma başın ağrır, şunu çalışma nereden geçireceksin bunu?" işte bir tane Türkiye var onun da gerçeği bu. Biz akademisyen aramıyoruz, bizden çocuklar arıyoruz. Aynı düşünen, aynı bakan insanlarla üniversite olmaz, dernek olur. Üniversite dediğiniz yer, farklı kafada, farklı görüşte, farklı kabiliyette, farklı ehliyette, ne kadar çok çeşitlilik arz edilirse o kadar başarılı oluyor. (Yasin)

Abdurrahman, toplumsal sınıf bağlamında bir yere oturduğunu düşündüğü 'AKP Çocukları' konusunu çalışmasının kariyerini, ailesini, ekonomik durumunu vs. etkileyeceğini düşündüğü için bu konuyu çalışamadığını ifade etmektedir. Ayrıca yüksek lisans tezinde birtakım ifadelerinin danışman hocası tarafından çıkartıldığını da belirtmektedir. Zümrüt, yazı yazarken yaşadığı baskıdan ziyade üniversitede odaların düzenlenmesinde yaşadığı baskıyı anlatmaktadır. Çevresinin kendisini "seninle uğraşırlar" şeklinde uyarmasını vurgulayan Zümrüt, konu siyaset olunca kovuşturmaya kadar varacak bir sürecin yaşanabileceğini dile getirmektedir.

> *Mesela, bir AKP çocuklara diye bir şey var işte Twitter'da hesaplar var. Yani devletin ve iktidarın imkanlarından nemalanan, yararlanan bir grup ve bu toplumsal sınıf ve tabakalaşma anlamında çok sosyolojik bir yere temas ediyor. Ben bu alanda çalışmam. Çalışmak isterim ama çalışmam. İş kaygısı var, güvenlik kaygısı var, kredi borcum var, eşim var… Tezimde nitel görüşmeler yaptım ve doğrudan alıntılar da kullandım ve işte tezin 3 ayağı vardı: din, siyaset ve gündelik yaşam. Danışman hocamdan şöyle bir uyarı aldığımı hatırlıyorum. "Senin dediğini ben anlıyorum, ne kastetmek istediğini anlıyorum ancak bunu kötüye yorumlayabilecek insanlar bunları yanlış anlar, bunları kaldırmanı tavsiye ediyorum". (Abdurrahman)*

> *Şöyle söyleyeyim bırakın yazı yazmayı üniversitede dekan hoca, odaları haremlik selamlık düzenleyecekmiş. Bunun kavgasını veriyoruz bir süredir. Çevremizde konuşuyoruz. Yani bu kadar kavga edince, bu kadar olamayacağını anlatınca "bak seninle uğraşırlar, başın ağrır" bunlarla muhatabım. Burada özellikle mesele siyaset olunca "terörist" diye etiketlenme ya da soruşturmalara maruz kalma ya da ifadeye çağırılma söz konusu. (Zümrüt)*

Ahmet, yayın puanlama kriterlerinin yurtdışında yayınlanan makalenin yurtiçinde yazılan kitaptan daha fazla puan getirmesini eleştirmektedir. Ona göre bu puanlamayı yapanlar kitap yazmanın zahmetini bilmemektedirler. Arzu, akademiye girdiği ilk zamanlarda proje yapılması yönünde bir baskının olmadığını fakat zamanla proje yapılmasına yönelik bir baskının oluştuğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bu projelerin bilginin bütünlüğü bağlamında faydalı olduğunu belirtmektedir. Çalıştığı bölümde uygulamalı çalışmalar yapmak muteber görünmediğini için bundan uzak durduğunu fakat zamanla bu düşünce kırılınca uygulamalı çalışmalar yapabildiğini ifade etmektedir.

Üniversitelerde bir tane yabancı makale yurt dışına yayınlanmış makaleye verilen puanla Türkiye'de yazmış olduğum bir kitaba verilen puan arasında dağlar kadar fark var, makale daha yüksek puan getiriyor. Ulan bir kitap yazmak o kadar ucuz bir şey değil. Bu kararı verenler hayatında hiç kitap yazmamış, kitap yazmanın nasıl bir şey olduğunu bilmeyen adamlar. Siz itiraz ettiğiniz zaman da "hocam her taraftaki ölçü bu". Ulan her taraftaki adamlar da aynı kafaya mensup oldukları için böyle düşündükleri için Türkiye'de bilim bu vaziyette zaten. (Ahmet)

Benim başladığım zamanlarda proje diye bir şey yoktu. Sonra işte bir proje getirilmesi gerekiyor tartışmaları başladı uzun zaman tartışıldı. Hangi bölümler proje yapar hangileri yapamaz falan filan sonra işte sosyal bilimler de yapılabilir dendi. Ve böyle evrildik yani zaman içinde evrildik. Üniversitenin talepleri tabii değişti. Çok farklı projelerde de yer aldım örneğin bir etnobotanik projesinde yer aldım. Ondan mesela ben hiç aklıma gelmeyecek kadar çok şey öğrendim hani kırsalla ile ilgili olarak. Bu olumlu tarafa bunu söylemek gerekiyor. Bilgiye bütün olarak bakmak gerektiğini düşünüyorum. Yani şimdi o diyelim ki papatyanın sakinleştirici olarak papatya bir tek aklımda kaldığını söylüyorum. Kuşaklar boyunca sakinleştirici olarak kullanılmışsa ve bugünkü işte sakinleştirici ilaçların içinde papatya özü varsa bu 2 bilginin aslında birbirinden koparılamaz olduğunu gösteriyor… İçimde saha çalışması yapmak vardı fakat buradaki iklim uygun değildi. Sonradan burada da o değişim başladı, "uygulamalı çalışma yapmak gerekiyor" düşüncesi başladı. (Arzu)

Zafer, Türkiye'deki siyasi konjonktürden dolayı başlamış olduğu çalışmayı sürdüremediğini ifade etmektedir. Görüşmeyi düşündüğü siyasilerin tedirgin olmasından dolayı çalışmayı sonlandırdığını ifade etmektedir. Ögeday, siyasi baskılardan dolayı belirli konuların çok fazla çalışılamadığını bundan dolayı da toplumdaki sorunları çözecek çalışmaların üretilemediğini belirtmektedir.

Darbe teşebbüsünden sonra artık PKK olayını ayrı bir çerçevede ele almanın güçleştiğini gördüm. Bu konuda bir çalışmam vardı. Bu çalışmanın yapılabilmesi için görüşebileceğim çok sayıda PKK ile müzakere sürecinde çalışan akıl insanlar vardı. Onlarla bir görüşmelerim olacaktı. Onu çok rahat hissettim/gördüm. Kimse konuşmaya çok yanaşmıyor, bir çalışma içinde yer almak istemiyor ve çalışmalarımın birilerini tedirgin ettiğini fark ettim ve çalışmayı sonlandırdım. Ama

doğrudan bir baskı yani bir resmi olarak böyle bir şey hissettiğimi söyleyemem. (Zafer)

Ne yazık ki bir sürü çalışma yapılmasına rağmen, yüksek lisans doktora çalışmaları yapılmasına rağmen toplumdaki sorunlar hem tam anlaşılamıyor hem de sahici çözümler üretilemiyor. Bunun altında da kısıtlı, eksik, manipüle edilmiş bir bilgi üretim süreci var. Bazıları aşırı siyasallaşmadan bahsediyor. İşte siyasi baskıların fazla olması da burada etkili. Mesela darbe dönemlerinde, totaliter-otoriter dönemlerde de akademisyenler bundan pay çıkartarak ya bazı konulara hiç yönelmiyorlar ya da yöneldikleri çalışmalarda da istedikleri soruları soramıyorlar, istedikleri yorumları yapamıyorlar. Mesela, Kürt sorunu akademide çok fazla hem böyle ses getirici çalışmalar yapılmadı. Bir kısmı emekli olan akademisyenler ya da böyle akademi dışındaki kesimler, vakıflar vesaire yapıyor. Yine başka tür konularda da siyasi etkilerden, resmî ideolojiden çekinerek akademisyenlerin belli konulara çok fazla girmedikleri böyle ne diyorlar netameli alanlara çok fazla girmeden, suya sabuna dokunmadan çalışmalar yaptıklarını da biliyoruz. (Ögeday)

Alina, siyaset ve ekonomi temelli konuları "sıkıntılı" olarak tanımlamaktadır. Bundan dolayı da yazarken çok daha dikkatli davranmaktadır. Nazan da doktora çalışmasını gerçekleştirmeye birkaç kez niyetlendiğini fakat politik tartışmaların buna engel olduğunu ifade etmektedir.

Ekonomi, siyaset biraz ne denir şey konulardı yani. Biraz böyle elinizi halının altına koymak meselesi noktasından bakıldığında sıkıntılı konulardı. (Alina)

Birkaç kez niyetlendim fakat her seferinde birkaç engelle karşılaştım. Bunlardan en önemlisi aslında psikolojik bir engeldi. Çünkü kafamdaki saha oldukça sorunluydu. Çünkü Türkiye'nin siyasi tartışmasının merkezinde yer alan bir tartışmaydı. Ve benim hem çok hassas olmam gerekiyordu hem de söylediğim sözün arkasında durabilecek, gözlemlerimi doğru şekilde aktarabilecek bir yerde olmam gerekiyordu. Bu bana biraz açıkçası bir sürü politik konjonktür açısından da zor geldi. Atatürkçülük üzerine çalışıyordum. Özellikle 80 sonrası Kemalizm'in dönüşümü üzerine çalışıyordum. Bunun hakkını verecek bir yoğunlukta çalışma fırsatı olamadığını düşündüm. (Nazan)

Burak bir döneme kadar yapmış olduğu çalışmaların niteliğine kefil olduğunu fakat üniversitenin atama kriterlerinin değişmesinden sonra yapmış olduğu çalışmaların niteliğine kefil olamadığını ifade etmektedir. Bunun sebebini ise değişen atama kriterlerini olarak belirtmektedir. Aynı zamanda kendisinden sürekli olarak makale yayınlaması istendiği için "Tüfek, Mikrop, Çelik" gibi kült eserler ortaya koymasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Burak ise ilginç bir şekilde geç doçent olan akademisyenlerin "çocuğunun rızkını düşünmemek" ile itham edildiği bir ortamın varlığından da bahsetmektedir.

> *Şimdi hayatımın hiçbir döneminde ya da hiçbir evresinde enteresan bir şekilde mecbur olduğum için hiç araştırma yapmadım. Yani bir an önce doçent olayım, dolayısıyla bana makale lazım veya işte kitap bölümü yazayım işte arkadaşlar kitap bölümünde yer verdiler gibi herhangi bir şekilde böyle bir duruma hiçbir zaman tevessül etmedim… Bir, doçent atanamadım burada biz üniversitemizde ben doçent unvanını aldığım zaman 2018 yılında başka bir atama ilkesi yürürlükteydi. O yürürlüktekine göre ben çok rahat atanıyordum. Ama sonra 2018 yılının içerisinde bu atama ilkesini değiştirdiler, şartları ağırlaştırdılar. Fakat şartları niteliksel olarak değil niceliksel olarak ağırlaştırdılar. Dolayısıyla mesela benim severek yaptığım 10 tane makalem burası için yetmediğinden dolayı sevmeyerek 4 tane 5 tane daha fazladan bir yıl içerisinde yapmak zorunda kalıyordum, yapmadım. 2 buçuk sene sonra aldım ama hep istediğim şeyleri yazdım… 2001-2002'den bu yana bu üniversite camiasının içerisindeyim yüksek lisans öğrencisi olarak. İlk yaptığım çalışmalar da dahil olmak üzere, en acemi olanlar da dahil olmak üzere olanlarla ilgili olarak da net söylüyorum yani bu kayda geçecek şey olmasına rağmen net söylüyorum 2018'e kadar olan her şeyin niceliğine de niteliğine de ondan sonra hakem sürecine de ondan sonra araştırma sürecine de sonuna kadar kendi adıma kefilim. Ama o 2-3 tane makale, o benden istenen bu 100-150 puanlık 4 tane makale var ya onu da tek tek söylerim mesela. Onların kimisini öğrencilerle yaptık, hiç adetim olmamasına rağmen. "Öyle mi istediniz alın o zaman dedim yani". İki buçuk sene direndim yani. Hani daha artık profesör olmama iki sene kalasıya kadar kadro alamadığım için yani o direncim kırıldı. Çalmadım, çırpmadı ama hakem sürecine, gönderdiğim dergilere, ondan sonra aldığım puanın yeterliğine ben kefil değilim… Bugün tüfek, mikrop ve çelik kitabını yazabilecek bir tarihçi var mı burada. Zamanını o kadar ayıramaz*

ki adam. Çünkü o tüfek mikrop çeliği yazana kadar çünkü ilkel toplumlardan en son dijital aşamaya kadar gelmiş olan bir insanlık tarihini adam anlatıyor. Veya aynı adam tüfek mikrop çelikte işte Amerikan kıtasının keşfinde etkili olan faktörlere ve sömürgeciliği anlatıyor yaptıkları kolonyal faaliyetleri anlatıyor. Dolayısıyla benim o kadar zamanım hiç yok ki. Çünkü benden istedikleri şey makale yap. Diyoruz ki ya niye doçent olmadın puanın eksik "ya yazık ya diyor çoluğun çocuğun rızkı var ya" sen bak çoluğunun çocuğunun rızkı var yani sen doçent olmayarak çoluğunun çocuğunun rızkını yiyen baba pozisyonuna düşürülüyorsun söylem olarak. (Burak)

Aysun, makalelerini hep davet üzerine yazdığını ifade etmektedir. Miraç da yine hep ısmarlama yazılar yazdığını belirtmektedir. Bu bağlamda kendilerinin arkadaş ve akademik çevrelerinin baskısıyla bir şeyler yazdığını ifade edebiliriz. Aynı zamanda Miraç, büyük bir şehre gelmesinin temel nedenini rahat bir çalışma ortamı ve sahası sunması olarak belirtmektedir.

Bir fırsat olup da makale gönderme durumum falan çok da olmadı. Makale de var davetli ama. Öyle bir sıkıntı yaşamadım. (Aysun)

Bu zamana kadar hep ısmarlama yazı yazdım. Bundan sonra istediğim yayınları yapacağım. İstanbul'a gelmemdeki en büyük sebep de yapmayı düşündüğüm araştırmaları yapabilme imkânı verecek olmasıdır. (Miraç)

Akademik alana dışsal müdahaleler özellikle akademik yayınlar söz konusu olduğunda çok daha saydam biçimde yapılmaktadır. Özellikle siyasi baskılar nedeniyle yayın yaparken dikkat ettiğini ifade eden katılımcıların sayısının çokluğu kaygı vericidir. Akademinin kurumsallaşamadığı Türkiye'de siyasi baskıların böylesine fazla biçimde tekrarlanması şaşırtıcı da değildir.

Akademisyenlere yönelik dışsal baskının bir diğeri de meslektaşlarından gelmektedir. Bu bağlamda yapılan baskı, ısmarlama yazı veya usulsüz yazarlık biçiminde olmaktadır. Katılımcıların bazıları zoraki yayın yaptıklarını veya ısmarlama yazı yazdıklarını ifade etmektedirler. Bunun yanında "katkı vermediği akademik yayına ismini ekletme" olgusu da akademisyenler arasında oldukça yaygındır. Özellikle son dönemde atama ve yükseltme kriterlerinde ve akademik teşvikte yayın sayısının önem kazanmasından sonra bu tür girişimler çok daha arttığını söyleyebiliriz.

4.3.2.3. Yayınla ya da Yok Ol

Muzaffer üniversitenin atama kriterlerinin ve Rektör hocanın yayın yapılmasını istemesinin kendisinin üzerinde baskı oluşturduğunu ifade etmektedir. Ayrıca belirli bir kalıbı tutturan hocaların daha kolay yayın yapmasından dem vurmaktadır. Hakan, eskiden bu kadar yayın baskısı olmadığını fakat doçentlik için de kitap istendiğini belirtmektedir. Aysun da özellikle doçentlik konusunda yayın baskısı hissettiğini ifade etmektedir.

> *Kesinlikle hissediyorum. Mesela kadro alacaksın sana diyor ki "1000 puan alacaksın, 1500 puan alacaksın". Rektör hocamız yayın yapın diyor. Senin adamın varsa mesela üniversitemizde en çok indeksli yayın yapan sosyal bilimler alanında ya bir kalıp tutturmuş bir yayın attıktan sonra 10 tane orada yayın yapıyor. (Muzaffer)*

> *Geçmişte yayın baskısı bu düzeyde değildi fakat doçentlik için kitap istenirdi. (Hakan)*

> *Tabii hissediyorsunuz yani işte doçentlikte hissediyorsunuz. Profesörlükte hissediyorsunuz. Bir de şeyler var şu olacak bu olacak o puanlar var onları filan dolduruyorsunuz. (Aysun)*

Pervin, üniversitelerinin araştırma üniversitesi olmasından sonra proje yapmak ve SSCI'li dergide yayın yapmak konusunda baskı oluştuğunu ifade etmektedir. Fakat kendilerinin bu noktada yeterliliği olmadığından dolayı SSCI'li yayın yapmada yaşadığı sorunlardan dem vurmaktadır. Zümrüt, üniversitelerinin değişen kriterlerini sağlamayacağını düşünen akademisyenlerin emekli olduğunu ifade etmektedir. Kalıcı pozisyonun sorunlarını dile getirmekle birlikte Avrupa'daki gibi tamamen sözleşmeliye geçilmesini de uygun görmemektedir.

> *Öyle hocam tabii ki de hissediyorum. Araştırma üniversitesi oldu. Rektörlükten sizi uğurlarken söyledikleri şey "proje yapın hocam" her şeyde proje. Haliyle sosyal bilimcilerde böyle bir proje kaygısı oluşmaya başladı. "Proje yapacağız, nasıl yapalım, nasıl bir proje, projeyi geçirtebilecek miyiz, projemiz kabul olmazsa ne olacak, kabul olmazsa doçentliği alamayacaksın. SSCI'li yayın şartı var. SSCI'ye göndereyim dedim 4 tane dergiye gönderdim dördünden de bir güzel ret aldım. Tabi hocam editörden döndü. SSCI'nin yazma stratejisinin bizim yazma stratejilerimiz ile alakası yok. Kitaplar, bu kadar çok kitap bölümleri, bu kadar çok makale baktığınızda nicelik olarak sayı baya hani bu kadar işte*

yayın yapılmış ama niteliğine, özüne baktığınızda yani size katkı sağlayacak ya da doyuracak yani akademik anlamda böyle bir o doygunluğu ya da boşluğu dolduracak yayın yok. (Pervin)

Üniversitemizde sözleşme yenilenmesi yayına bağlandığı için emekli olanlar oldu. Kalıcı pozisyon taşralaşma, atıllaşma, hantallaşma gibi birtakım sorunlar doğuruyor. Avrupa gibi tamamen sözleşmeli olmasa bile daha standartlaştırılmış bir düzen getirilebilir. İşte yağmacı yayınlardan hatta yayını bırakın yağmacı kafadan temizlenmesi lazım. Bazı üniversiteler TÜBİTAK'tan proje şartı getirmişler fakat orası da problemli. Orası da ideolojik ve dirsek teması kurmayınca fon alınamıyor. (Zümrüt)

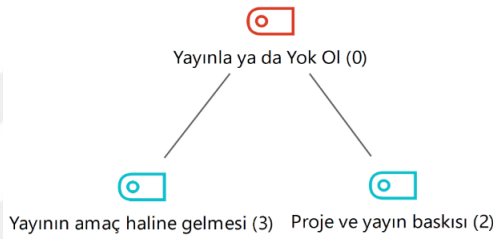

Şekil 22. Yayınla ya da Yok Ol Kod-Teori Modeli

Üniversitelerde atama ve kadro kriterlerinde performatif sistemin hâkim olması, akademisyenlerin güvencesizleşmesine yol açmaktadır. Mevcut akademimizde bu durum ileri boyutlara ulaşmamış olsa da akademisyenler üzerindeki baskı yavaş yavaş artmaktadır. Akademisyenin garanti kadro almasının getirmiş olduğu "hantallaşma, atıllaşma, memurlaşma" gibi sorunlar varken, sözleşmeliliğin de "psikolojik baskısı, yayınların nicelleşmesi ve niteliğin düşmesi" gibi sorunları vardır. Açıkçası bu ikilem hem dünya hem de Türk akademisinin ilerleyen yıllarda çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri olacak gibi görünmektedir.

4.3.3. Dergi Sahası

Akademik metinlerin makale olarak yayına dönüşmesi, dergilerle mümkün olmaktadır. Dergiler disiplinin hegemonyasını yeniden üreten mekanizmalar olarak iş

görmektedir. Bu kapsamda "dergi editörü ve hakemlerin tutumları ve indeks sorunsalı" olmak üzere iki alt kategori oluşturulmuştur.

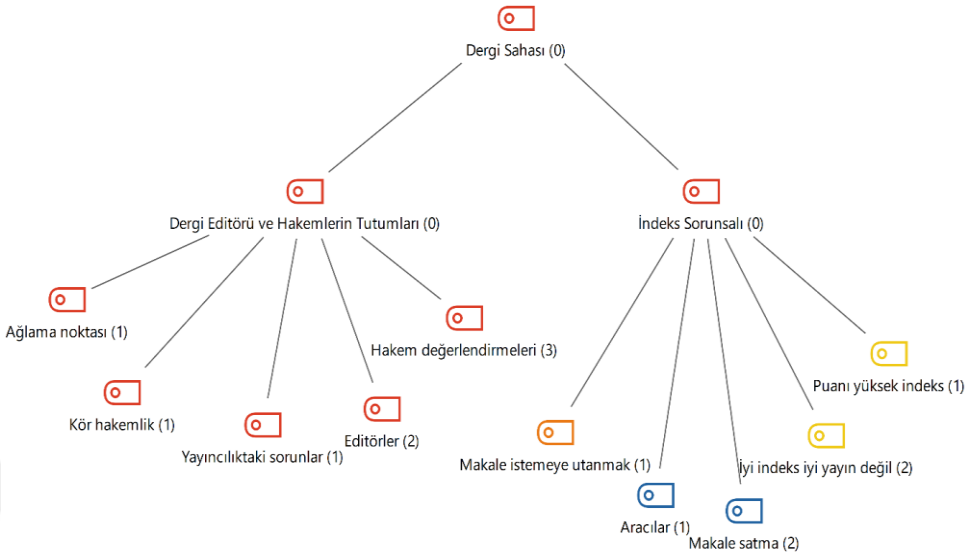

Şekil 23. Dergi Sahası Kod-Teori Modeli

4.3.3.1. İndeks Sorunsalı

Akademisyenler dergilere makale yollarken temelde baktıkları nokta derginin hangi indekslerde tarandığıdır. Sosyoloji dergileri söz konusu olduğunda bazı dergiler yüksek indekslerde taranırken bazıları ise düşük indekslerde taranmaktadırlar. Bu durumun objektif kriterler ekseninde belirlenip belirlenmediği ise tartışmalıdır. Fakat bu tartışmaların ötesinde akademisyenler, mevcut duruma ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. "İndeks sorunsalı" kategorisi altında "mafya, aracılar, makale satma, iyi indeks iyi yayın değil, puanı yüksek indeks, makale istemeye utanmak" olmak üzere 6 adet kod üretilmiştir.

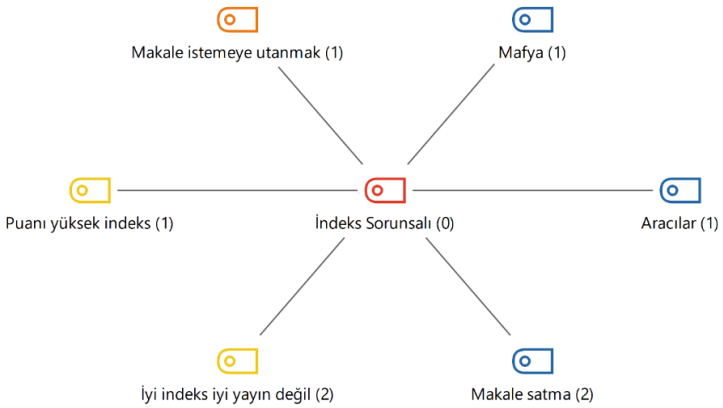

Şekil 24. İndeks Sorunsalı Kod-Teori Modeli

Zerrin, dergiciliğin piyasasının oluştuğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda belirli aracılar uluslararası yayın ve dergi sektörünü ellerini tutmaktadırlar. Ve bir dergi eğer bu indekslerde yer almak istiyorsa bu aracılarla irtibat kurmak zorunda bırakılmaktadır. Vahit de yurtdışında dergiciliğin mafyalaştığını ifade etmektedir.

> *Dergiciliğin bir piyasası var. Bir dergi için yabancı endekslere girmek hedef neticede. Bunlara girişi sağlayabilmek için belirli başlı aracı komisyoncu şirketler var ve onlarla irtibat kurmanız gerekiyor. Endeks yönetimine mail atıp "biz işte indeksinize girmek istiyoruz bizi değerlendirin" dediğiniz zaman size bir bot hesap cevap veriyor. Orada da belirli bir piyasa var. Yayın hayatını sürdürmek bence zor. Bizde mesela el yordamıyla ilerliyor. Avrupa'da bir iş sektörü haline gelmiş durumda. Bu aracı kurumlar uluslararası hocalara sipariş yazı yazdırıyorlar veya işte o kurumlarla irtibat kuruyorlar. (Zerrin)*

> *Yurtdışında dergicilik mafyası var. (Vahit)*

Bilal, indekslerin piyasalaştığını ve dergilerin büyük dağıtıcı şirketler tarafından satın alınarak bilginin metalaştığını ifade etmektedir. Burak, uluslararası indekslerin belirli bir miktar para karşılığında açılmasının bilgiyi metalaştırdığını ifade etmektedir. Ona göre bunu aşmak için ise son dönemlerde ulusal indeksler daha fazla ortaya çıkmaktadır.

> *İndekslerin de güvenilirliği kalmadı. Artık ne predatör ne değil onu da anlamıyoruz. Dergiler; Springer, Elsevier gibi şirketler tarafından alındı. Onların belli bir kâr temelli. Para verip bastırıyorsunuz. Yani*

emeğe hiçbir şekilde bir değer verilmedi. Şirketler sıfır emekle makaleleri metalaştırıyor. Muhteşem bir sistem. (Bilal)

Yaşadığımız süreç özellikle doksanlı yılların sonundan itibaren bilginin güç olduğu, bilginin meta haline geldiği, ondan sonra bilginin böyle alınıp satılabilen bir nesne haline geldiği bir şey getirdi. Dolayısıyla özellikle bazı platformlar işte Google Scholar, Academia… Dolayısıyla mesela siz bu platformlar ya da bu siteler bu uygulama alanları aslında ücretsiz kardeşim istersen bilgisayarda işte kendi ağın üzerinden girdiğinde ulaşabiliyorsun diyebilirsin. Halbuki yine ücretsiz değil çünkü üniversiten para verip ona abone olduğun için sen ona erişebiliyorsun. E böyle olunca mesela kendi içinde yaşadığımız bu küresel şeyin dışında mesela ulusal ölçekteki yeni çıkan atıf sistemleri, ondan sonra işte bu tür tarama, kataloglama ya da bu tür işte altyapıları sağlayan yerel anlamda ulusal markalar, ulusal şirketler de kendi yazılımlarını şey yapmaya başladılar. (Burak)

Adil, SSCI indeksli dergilerin tam anlamıyla kaliteyi yansıtmadığını ifade etmektedir. Fakat çok daha düşük indekslerdeki kalitenin de sorunlu olduğunu belirtmektedir. Latif de sayısallaşmanın ve teknikleşmenin bir sorun teşkil ettiğini ifade ederken indekslerin herhangi bir başarı ölçütüne göre belirlenmediğini ve bunun keyfi olduğunu altını çizmektedir.

SSCI indeksli dergi belli bir kaliteyi gösteriyor ama örneğin bu alana girmeyip alan indeksinde olan çok nitelikli dergiler de var. Daha alt liglerde kalite sorunu oluyor. Türkiye'de de yurt dışında da. Ama bu da Ssci indeksli dergilerin tamamının kaliteli olduğunu da göstermiyor. (Adil)

Bu teknikleşme, sayısallaşma hikâyesinin hiçbir temeli yok. Endeksleri kim kuruyor, sıralamaları kim koyuyor? Niye bu dergi o endekste de bu dergi değil? Bunun ölçütü yok ki. Ya bu iş şu: Bir metni okursun ve iyi mi, kötü mü anlarsın. (Latif)

Abdurrahman, makale göndereceği dergiyi seçerken indekslere göre hareket ettiğini ifade etmektedir. Bilal ise indeksler üzerinden baskı kurulduğunu, dergilerin indekslerde taranmamasının makale isterken gerilime yol açtığını vurgulamaktadır.

Yani bir makale yazdığımda onu yalnızca TR dizinli bir dergiye değil de biraz daha uluslararası tanınırlığı olan, uluslararası indekslerde

taranan dergilere göndermek istiyorum. Çünkü onun bir puan karşılığı var. (Abdurrahman)

Sürekli onlarla oynayıp duruyorlar yani. Onların üzerinden baskı kurmaya çalışıyorlar. Dergileri endekste taranmazsa döndürülebilirliği yok. Ben arkadaşıma sormaya utanıyorum. Sonuçta "bir şey yazar mısın" dediğin zaman. Ne yapacak, puan yok, hiçbir işine yaramayacak. Onun cebinden alıyormuşsun gibi görünüyor yazı. (Bilal)

Akademik metinlerin yayınlanmasında dergi indeksleri temel belirleyicilerdendir. Fakat dergicilik sektörünün piyasalaşmasıyla birlikte makale yayınlatmada eşitsizlik artmıştır. Özellikle SSCI indeksli dergilerin açık erişim ücretlerinin artmasıyla birlikte çevre ülke akademisyenlerin yayın yapma imkanları oldukça kısıtlanmıştır. Bununla birlikte indekslerin düzeyi ve bu indekslere giren dergilerin seçiminin subjektif olarak belirlenmesi nitelik konusunda tartışma meydana getirmektedir. Katılımcılarında ifade ettiği gibi "buna kim karar veriyor?" sorusunun cevabını vermek şimdilik zor görünmektedir.

4.3.3.2. Dergi Editörleri ve Hakemler

Dergi sahasının en önemli aktörleri dergi editörleri ve hakemlerdir. Bunlar, disiplinin ana parametrelerini bilen ve makalelerin bunlara uygunluğunu tespit edip yayınlanma kararını verenlerdir. Bu kategori altında "hakem değerlendirmeleri, editörler, kör hakemlik, yayıncılıktaki sorunlar, ağlama noktası" olmak üzere 5 adet kod üretilmiştir.

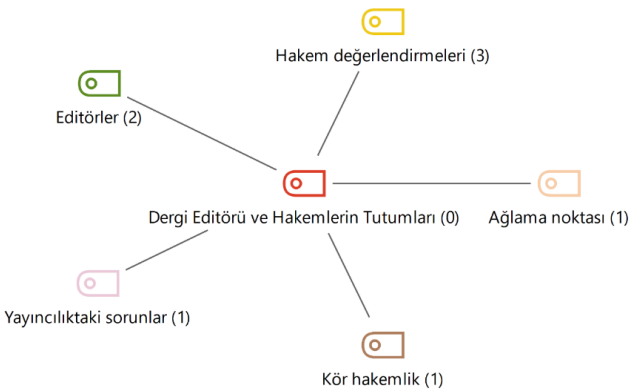

Şekil 25. Dergi Editörü ve Hakemlerin Tutumları Kod-Teori Modeli

Burak, 9-10 sene öncesinde bir dergiye göndermiş olduğu makalenin hakemine duyduğu saygıyı vurgulamaktadır. Çünkü makalenin hakemi makaleye değer vermiş ve öğretici bir hakemlik süreci yönetmiştir. Ülgener de 25 yıl önce göndermiş olduğu makalenin hakem değerlendirmelerinin oldukça öğretici olduğunu ve akademisyenlik kariyerinde kendisine ilkesel bir duruş kazandırdığını vurgulamaktadır. Bu dönemde yapılan hakemlik önerilerinin yerine geçmişteki kör hakemliği tercih edeceğini ifade etmektedir.

> *Bir gönderdim hakem o kadar güzel rapor yazmış ki herhalde benden daha çok çalışmış olabilir. Ben makaleyi yazdım gönderdim o makaleyi hakem o kadar güzel eleştirmişti ki ben şunu hissettim resmen, herhalde bu adam bu çalışmayla ilgili benden daha çok bilgiye sahip zaten belli bir de değerlendirirken de ciddi okumuş ve şey yapmış. Çünkü referanslı eleştirmişti. Mesela şurada şu söyleniyor sen de bunu söylemişsin gibi. Şimdi onun için adam mesela onu okurken muhtemelen pek çok kütüphanesindeki kitabı veya makaleyi karıştırdı demek ki ben öyle düşündüm. Mesela onu unutamıyorum. Sosyoloji araştırmaları dergisine göndermiştim onu. Mesela o dergi editörlerinden biriyle rastlarsam yaklaşık herhalde bir 9-10 sene geçti. İsterim ki bu hakemi bana söylesinler mesela ben o adamı 9-10 sene sonra arayayım ya da kadını "ya hocam hakikaten bana hakemlik yaptın" demek isterdim ona hani tabii hiçbir zaman bilemem kim olduğunu. (Burak)*

> *1999 yılında bir Üniversite dergisine makale gönderdim. Küreselleşmenin yerelleşmesi, yerelleşmenin küreselleşmesi başlığında. Gönderdim kendimce bir şeyler yazmışım, sonra gülüyorum kendime. 3 tane hakemden bir rapor geldi ilk günü korkup açamamıştım. 3-0 reddetmişlerdi. Kazara hakemlerin isimleri de gelmişti bana üçü de yaşıyorlar Allah selamet versin. Çok öğretici birer sayfa rapor yazmışlardı. İkinci gün açtığımda böyle satır satır okuyorum. Doğru, bu doğru, bu doğru şeklinde. Onu her zaman ben kendime ilke edindim. O eleştirilerin bize büyük kazanımlar sağladığını düşündüm. Keşke o şekilde objektif olarak alanın söz sahibi olmuş otoriteleri, o hakemlik süreçlerini devam ettirselerdi de şimdiki gibi müracaat ettiğinizde sizi yazdırdım müsait misiniz deme sürecine gelmeseydik. (Ülgener)*

Funda, kör hakemlik uygulamasının tam anlamıyla gerçekleştirilmediğini deneyimlemiştir. Ortak yapacağı yayınlarda hocasının adını eklediğinde sürecin çok daha

kısalacağını belirtmektedir. Funda, "biz bu yayınları neden yapıyoruz?" şeklinde ontolojik bir yere temas etmektedir.

> *Yazımı güzelleştirdiğini düşündüm. Özellikle orada dediğim gibi yazma sürecimiz yeni oluşuyordu çok böyle daha şeyiz toyuz. O zamanlar o gelen eleştirileri yaptığımda cümlelerin güzelleştiğini hatta çalışmanın da daha böyle çerçevesinin oturduğunu hissetmiştim. Yarın bir gün yapacağım bir çalışmada hocanın adını kullandığımda benim adımdan ziyade hocanın adı olduğu için yayınlanacak çalışmalar olduğunu düşünüyorum. Bence bu akademinin yaralarından biri, üretimin yaralarından biri. O kör hakem muhabbeti mesela bazen havada kalıyor. Evet dergi kör hakemli ilerleyecek olarak gidiyor ama doğrudan hakemi belli ve yazan kişinin adı açık şekilde gidip doğrudan hani öğrencinin yazısı ya da hocayla öğrencinin yazısı bilinecek şekilde gidildiğini gördüm. Bu da niceliği artırıp niteliği azaltıyor. Biz bu yayınları niye yapıyoruz? (Funda)*

Serpil, hakemlerin acımasız olabildiklerini ifade etmektedir. Fakat aynı zamanda herhangi bir makalenin ilkte kabul almayacağını da iyi bilmektedir. Ayrıca kabul almayı şartlara ve kişilere bağlamaktadır. Zafer, hakem değerlendirmelerinden olumsuz geri dönüşler olunca ilk başta rahatsız olduğunu fakat bu geri dönüşlerin daha sonra öğretici olduğunu ifade etmektedir. Hakemlik süreçlerini hızlı geçmek isteyenlerin ise kişisel ilişkiler kurma yoluna gittiğini belirtmektedir.

> *Ya şeyler çok acımasız olabiliyor bazen. Hatta 1-2 kere ağlama noktasına geldim. Zaten artık kabul alana kadar böyle 4 kere falan 3-4 kez reddedilir o yani. İlk defa da kabul alacağım diye bir şey hiçbir hocada yoktur. Çünkü reddedilmek, editörlere, koşullara bağlı bir şey. Biraz da şansın yaver gitmesi gerekiyor. (Serpil)*

> *Ben şöyle diyeyim aslında biz gönderdiğimiz makalenin bir an önce yayınlanmasını istiyoruz aslında. Sadece ben değil bütün makale yazarlarının böyle bir tutumu var. Aslında bu süreç bu kadar kolay olmamalı. Yani hemen hakem tarafından bir düzeltme veya bir ret gelince bunu çok da olumsuz olarak değerlendirmemek lazım. Şimdi onun için insanlar şey yapmaya çalışıyor yani özel ilişkiler kurmaya çalışıyor. Yolladığım makalelerime dair olumsuz değerlendirmeleri gördüğümde ilk başta hoşuma gitmemişti ve "bu kadar da istenir mi, keşke hiç geri*

göndermeden yayınlasalardı" dedim ama sonradan o hakemlerin yaptıkları eleştiriler bizim için de öğretici oldu. (Zafer)

Burak, yayın sürecini bir ağın içerisinde olmayla tanımlamaktadır. Ona göre akademi dışı birçok faktör birleşerek bu ağı meydana getirmektedir. Abdurrahman ise editörlerin makaleyi hakeme gönderirken oldukça ağırdan aldıklarını ifade etmektedir.

Yani bence akademideki bu yayınlatma şeyi daha çok işin içerisine vasıfsızlık, liyakat eksikliği, editörün adamı olma, derginin sahibini tanıma, ondan sonra dergideki işte bir grup insanla birlikte olma, ideolojik olarak, mezhepsel olarak tarikat olarak, siyasi parti olarak yan yana gelmeyle ilgili bir şey. (Burak)

Editör sorunu yaşıyorum yani şöyle yaşıyorum. Kimse o kadar yoğun olamaz. Açıp da bakarsın. 4 ay geçiremezsin. (Abdurrahman)

Ögeday, dergi editörleri ve hakemlerinin makaleleri hangi üniversiteden geldiğine göre değerlendirdiklerini ifade etmektedir. O, bir üniversite dergisine gönderdiği yazısının sudan sebeplerle reddedildiğini anlatmaktadır. Zeliha ise editörlerin özellikle mesleğinin başındaki kadınlara yönelik ayrımcılık yaptıklarını ifade etmektedir. Ayrıca unvan aldıkça, alanda var oldukça yayın yapmanın daha kolay hale geldiğini belirtmektedir.

Dergiler mesela hangi üniversiteden geldiğine bakıyorlar. Bununla karşılaştım, bu önceden çok daha fazla hissediliyordu. Büyük dergilere filan yazı gönderdiğinizde çok emek vermiş olsanız da çok sudan gerekçelerle reddettiklerini, engellediklerini biliyoruz. Benim bir tane yazım üzerinde çok emer verdiğim bir yazıydı girişimcilikle ilgili bir yazıydı Merkez Üniversite'nin. Onlar bakmışlar ki editör ya bu çalışma "niye bir sosyolog bu konuyu çalışıyor" demişler. "Bu işletmecilerin, ekonomistlerin falan alanıdır" deyip reddetmişti. Ben de gerekçelerini yazıp tekrar gönderdim oraya 3 tane hakeme göndermişler 3 tane hakem de yani buna benzer gerekçeler "bir sosyolog bu konuyu niye yazıyor" falan diye yayınlamışlardı. (Ögeday)

Editörlerin yoğunluklu olarak erkek olması meselesi var. Orada da mesela kadın olduğunuz vakit en başta bir ayrımcılığa maruz kaldığınızı deneyimleyen insanlardan dinledim. Böyle kariyerinin başındaysa özellikle bir kadının gönderdiği şeye biraz daha şüpheyle bakılıyor. Bilinen isimlerin yaptıkları yayınlar çok daha değerli görülür. Alanda bir defa bir statü elde ettiyseniz o artık siz, diğerlerinin önüne geçiriyor. Ondan sonra

yaptığınız şeylerden çok isminiz öne çıkıyor. Dolayısıyla ne yaptıysanız yayınlanır hale geliyor. (Zeliha)

Dergi sahası da belirli iktidar ilişkilerinin ve ağların mücadelesine sahne olmaktadır. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi ideolojik saiklerle hareket edilmektedir. Makaleyi gönderenin bağlı olduğu üniversite, cinsiyeti gibi kriterler doğrultusunda bir değerlendirme yapılabilmektedir. Bunların yanında öğretici ve objektif değerlendirmeler yapan hakemler, makalenin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Hakem ve makale yazarı arasındaki karşılıklı diyalog metni derinleştirmektedir.

4.3.4. Neoliberal Kültür ve Akademik Kapitalizm

Akademik yazma pratiği; belirli kültürel ve toplumsal bağlamlarda gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı da bu bağlamlar akademik yazma pratiğini dönüştüren bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçeveden hareketle "hızlı yayın, neo-liberalleşme, projecilik" alt kategorileri oluşturulmuştur.

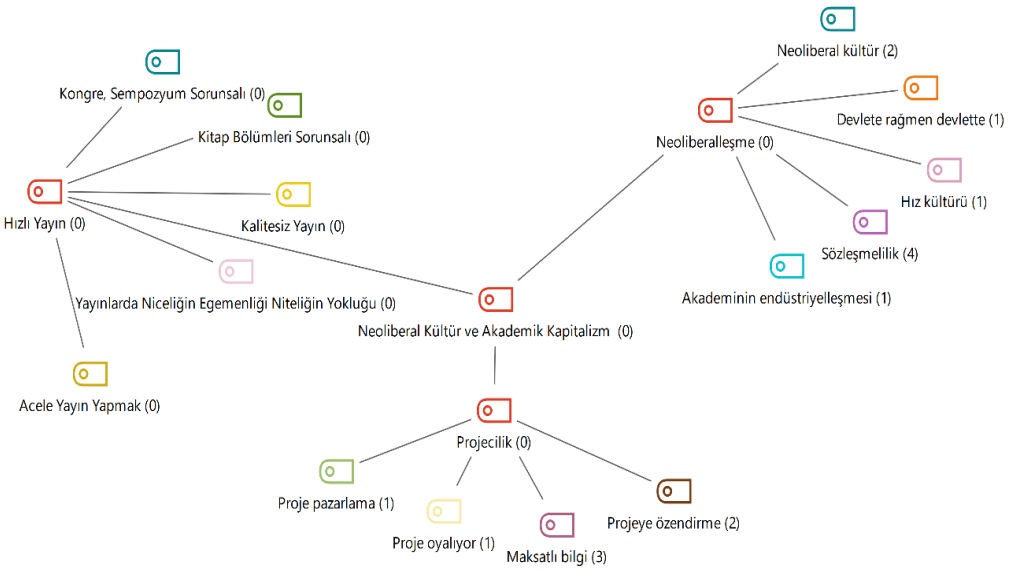

Şekil 26. Neo-liberal Kültür ve Akademik Kapitalizm Kod-Teori Modeli

4.3.4.1. Hızlı Yayın

Neo-liberal kültürü tanımlayan en önemli kavramlardan biri, hızdır. Akademik yazma pratiği söz konusu olduğunda bu, hızlı yayın yapmaya karşılık gelir. Özellikle son yıllarda hızlı yapılan yayınlara, kısa sürede alınan unvanlara sıklıkla rastlamaktayız. Hız kültürünün hâkim olmasıyla birlikte bu yönde gelişen akademik kültürümüzün değerlendirmesi yapılan bu bölümde "acele yayın yapmak, kalitesiz yayın, yayınlarda niceliğin egemenliği ve niteliğin yokluğu, kongre, sempozyum sorunsalı, kitap bölümü sorunsalı" olmak üzere 5 adet kod üretilmiştir.

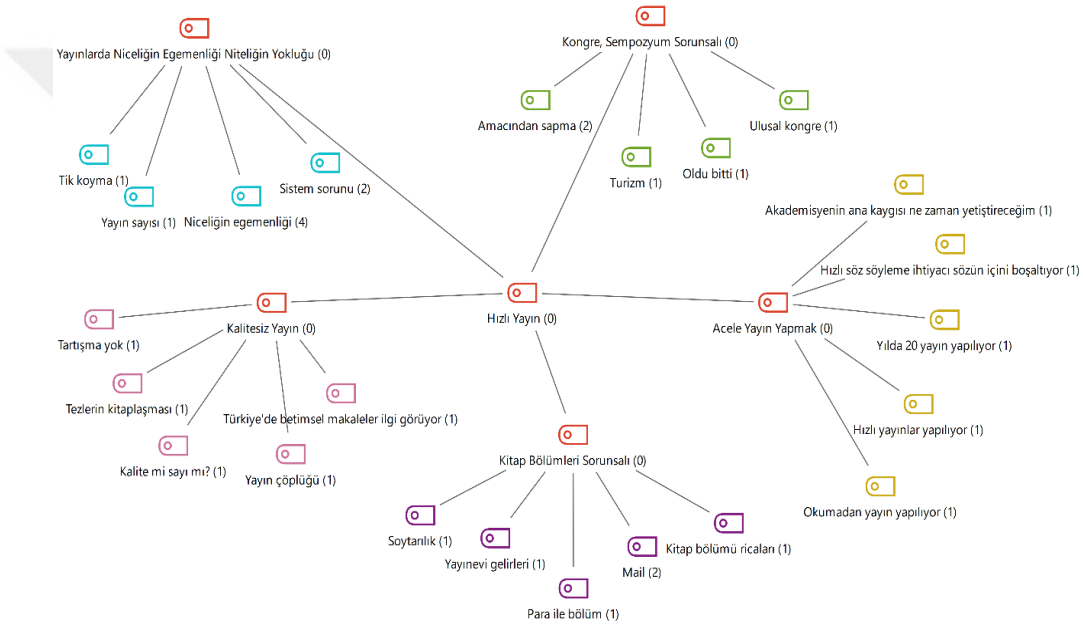

Şekil 27. Hızlı Yayın Kod-Teori Modeli

Mesut akademisyenlerin makaleyi yetiştirmeyi, makalenin yönteminden daha fazla önemsediğini belirtmektedir. Bu bağlamda akademisyen ne yazacağını düşünürken nasıl yazacağı üzerine düşünmemektedir. Ahmet, akademisyenlerin kaynak olarak kullandıkları eserlere hâkim olmadıklarını, faydacı bir anlayışla hareket ettiklerini ifade etmektedir. Ayrıca katılımcımız, bu durumun niteliksiz metinler ortaya çıkardığını vurgulamaktadır.

Çoğu akademisyenin "nasıl yazarım" diye bir kaygısı yok. Daha çok "ne zamana yetiştireceğim" diye bir kaygısı var. "Ne yazıyoruz" diye

bir kaygısı var fakat fikirlerimizi nasıl ifade edeceğiz, nasıl üslubumuz olacak, nasıl bir kitleye sesleniyoruz gibi biçimsel kaygıları yok. (Mesut)

Ya okumadan yayın yapılıyor. Kaynakça kısmına bakıyorsun bir kamyon kaynaktan faydalanmış. Eğer bir kitabı yazarken, bir makale yazarken faydalanmış olduğu kaynakları tamamını okumuş olsa o konuda hakikaten çok nitelikli bir insan olması gerekir. Makale yazdığı konuda konuşuyorsunuz adamla, dünyadan haberi yok. Kaynakçaya bakarsak sen bu konuda uzman olman gerekirdi. İktisadın i'sinden habersiz olan adamların bakıyorum kaynakçalarına 9-10 tane baba iktisat kitabından faydalanmışlar. Ulan senin seviyen o yabancı ya da yerli iktisat kitabını okuyup anlamaya yetmez. Sen iktisada dair hiçbir şey bilmiyorsun ki. Ama gidiyorsun orada kitap bölümü yazıyorsun. İktisatla uzakta yakından alakası olmayan adamlar "iktisadi bilmem nenin topluma şöyle etkisi" diye sosyoloji tezleri yazıyor. Yok, böyle bir soytarılık, bunlar tam bir rezalet. (Ahmet)

Ülgener, son 10 yıldır yeni bir yayın paradigmasının uygulandığını ifade etmektedir. Buna göre ilişkilerini gözeterek hızlı yayın yapılması olgusu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ona göre akademik metinlerin parayla yayınlanması Türk akademisine olumsuz etkide bulunmaktadır. Hakan da kendisine gelen doçentlik raporlarında yılda 20 yayın yapıldığına rastladığını ifade etmektedir.

Son 10 yılda bir yayın paradigması ortaya çıktı. İşte gönderdiğiniz şeyler anında yayınlanıyor, gönderdiğiniz makalelere hakem önerisi yapılabiliyor. Ahbap-çavuş ilişkisi oluyor. İşte Hakan'ı kırmayayım, Sefa'yı kırmayayım, motivasyonu düşürmeyelim şeklinde. Ama bilimde böyle mazeretlerle bizim ilerleme şansımız maalesef mümkün değil. Paralı dergiler, paralı yayınevleri, paralı tez yazılması. Türkiye'de bilimi geliştirmekten ziyade tam da tersine gerileten bir süreç olduğunu düşünüyorum. (Ülgener)

Doçentlik raporlarına baktığımızda bir yılda 20 yayın yapanlar oluyor. (Hakan)

Zerrin; metinlerin sistematik ve teknik bir tarzda yazıldığında daha düşünülerek yazıldığını, hızlı üretimin fabrikasyona döndüğünü ifade etmektedir. Burak, ulusal ve uluslararası dergi ağlarının genişlemesinden dolayı ana kaynaklar okunmadan metinlerin yazılabildiğini ifade etmektedir. Ona göre fazla kaynağa ulaşmanın kaynakların israf

edilmesine yol açtığını vurgulamaktadır. Son noktada ise akademisyenler araştırma yeteneklerini kaybetmişlerdir.

> *Üzerine düşünmeden, fabrikasyon belki birazcık daha hızlı hızlı üretmeye çalışıyoruz. Sistematik ve teknik olduğun zaman ister istemez düşünmek zorunda kalıyorsunuz. (Zerrin)*

> *En büyük problem çalakalem yazma, okumadan yazma, özellikle bu neoliberal sistemden dolayı senin bahsettiğin çok ciddi şekilde kaynaklara erişim imkânı olması dolayısıyla kaynakların çok fazla böyle har vurup harman savrulması. Mesela adam çok rahat bir şekilde Marx'la ilgili alıntı yapıyor ama kapitali okumadan yapıyor. Bahsettiğimiz ulusal ve küresel bazdaki uygulamalar bir potada, bütün dergiler, bütün yayınlar toplandığı için artık insanlar okumak gereği ya da anladığımız bildiğimiz geleneksel anlamda araştırma yeteneklerini kaybettiler. (Burak)*

Zafer, akademisyenlerin çok hızlı yayın yaptığını vurgulamaktadır. Bunun önüne geçilmesinin SSCI yayın veya proje şartı getirmek olduğunu ifade etmektedir. Akademisyen, bilimi fırsatçılık, kariyer basamaklarını atlama gibi unsurlar temelinde gerçekleştirince doğru düzgün bir çalışmanın ortaya çıkmadığını belirtmektedir. Ülgener, akademik üretimdeki aceleciliğin/telaşın hem kişiden hem de kurumsal baskıdan kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu bağlamda hem atama kriterleri baskısı hem de diğerlerine yetişme arzusu temel etmenlerdir.

> *İnsanlar şu an haftada bir, ayda bir makale üretiyor. Ama SSCI yayın şartını getirirsen bak o zaman biraz daha işler tersine dönmeye başlar. Proje şartını getirirsen işler tersine dönmeye başlar. Çünkü Türkiye'de dergilerde bu yaptığı yayınları Batı'da yapamayacak. Bilime bakış açısının biraz değişmesi lazım. Sadece bir fırsatçılık, bir basamak atlama, bir işi rayına sokmak için veyahut da yani biçimsellik üzerinden meseleyi götürmek değil de bu işin gerçekten hakkını vermek olarak düşünürsek doğru dürüst çalışma yapılır. YÖK ciddi bir şekilde artık doktora tezlerinin, yüksek lisans tezlerinin aday tarafından değil başkaları tarafından ücret karşılığı yapıldığı, makalelerin yazdırıldığı, birden çok fazla kişinin makalede ismini kullanılmasının sadece puan toplamaya yönelik olduğu, kariyerde kullanılmak istendiği konularını tartışıyor. Bunun önüne nasıl geçebileceği konusunda ciddi tartışmalar var. (Zafer)*

Hızlı akademik üretim yapma baskısının bir kısmı yukarıdan geliyor, sistemden kaynaklanıyor. Bir kısmı da kişinin çevresine bakarak içeriden bir şeyle hareket ediyor. Diyor, "herkes işte yükseliyor, benim de yükselmem lazım". "İşte herkes bunu yapıyor, ben de bir an evvel yapmam lazım". Ama senin donanımın eksik, birikimin eksik, işe geç başlamışsın, daha kat etmen gereken bir sürü yol var. Onu düşünmüyor. Bir an evvel diyor "falan yükseldi, şöyle oldu benim de şey yapmam lazım." ... Onun kurduğu cümleye bakıyorsun eserlere ulaşmamış, bir acelesi var, bir telaşı var. Yani o yazı dilinde bile o telaşı hissediyorsun. (Ülgener)

Yasin, herhangi bir konuda yazmayı birçok konuya hâkim olmayı gerektirdiğini ifade etmektedir. Zamanımızda bunun gerçekleşmesini imkânsız gören katılımcı, yapılan çalışmaların acele ve niteliksiz olduğunu belirtmektedir. Nazan, sürekli söz söylemeyi, fazlaca üretmeyi içeriği boşaltmasından dolayı sorunlu görmektedir. Çünkü ona göre bu durumda veriler eğilip bükülüyor ve aynı verilerle benzer yayınlar yapılıyor.

Birçok konuda yazmak, birçok konuyu bilmeyi gerektirir. Bugünün dünyasında buna da imkân ve ihtimal yoktur. O zaman bu yayınların aslında gerçek bilimsel niteliği düşüyor. Çünkü bunların çoğu, dar zamanda, çalakalem yapılmış çalışmalardır. Bir insanın akademik ömrü bir bilemediniz iki konuyu ancak hakkıyla, olması gerektiği gibi ele almaya yeterlidir. (Yasin)

Bu kadar çok, sürekli söz söylemek doğru değil. Bazı durumlarda daha beklemek, uzun vadeli ve sonuçları görebilmek, sahanızın da bir evrimi var onu engelliyor. Hızla söz söyleme ihtiyacı, sözün içeriğini de boşaltıyor. Veriyi fazla zorlayıp eğip bükmeye falan sebep oluyor. Aynı fikir ile aynı verilerle 3 tane ayrı versiyonunu yayınlıyorsunuz. (Nazan)

Burak kendisinin yazma konusunda eksik bulmaktadır. O, belli sayıda kitabı kullanıp makale veya kitap üretenlere öykündüğünü ifade etmektedir. Zümrüt, mükemmeliyetçi yapısından dolayı yavaş çalıştığını ifade etmektedir. Kendisi puan için, unvan için yayın yapamadığı için doçentliğe bile başvuramadığını, akranlarının profesör olduğundan bahsetmektedir.

Yazı yazabilen birisi değilim. Bazen duyuyorum görüyorum işte masasının üstüne diyelim ki 15-20 tane kitabı alıyor. 15-20 kitap üzerinden mesela kentleşmeyle ilgili, tüketimle ilgili çok rahat iki ayda, üç ayda, bir ayda neyse makale yazabiliyor veya işte bir kitap yazabiliyor. Onlara

öykünmüyor değilim. Yani neden çünkü o kadar rahat yazmayı isterdim. Ama ben yazma özürlü olarak kendimi görüyorum. (Burak)

Benim mükemmeliyetçi tarafım galiba yavaş çalışmama neden oluyor. Ekim başvurularında aslında çok baskı oldu çevremden. Biraz da böyle araştırmayı yaparken şey yapamıyorum "ya işe puan alalım" "böyle basalım" diyemiyorum. Bunu da bir dezavantaj olarak görüyorum çünkü akranlarım hep profesör. Yeni kriterlere göre başvuracağım. (Zümrüt)

Zerrin, doktora tezini yazarken teze odaklandığını ifade etmektedir. Türk akademisinde yaygın olan, "doktora sürecinde yayın biriktirme" uygulamasını yapmadığını belirtmektedir. Bilal, uzun süredir yazmayı düşündüğü metni yazamadığını aslında çevresiyle gerçekleştirdiği tartışmaların, meseleyi düşünebilmenin daha değerli olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yayın konusunda da baskı hissetmediğini belirtmektedir.

Doktora tezimi yazarken kendimi doktora tezime adadım. Yani o dönemde hani saçma da buluyordum. Yani "makaleyi yazayım işte makalelerim biriksin, doktora tezim bittiği zaman kadrom çıksın ve hemen atamam gerçekleşsin" gibi bir şey var. (Zerrin)

5 senedir makale yazacağım ya işte ne yazacağım falan da aşağı yukarı belli ama işte oturup işte yazma şeyi. Kitap bölümleri falan yazıyorum. O da işte şey yani bir sorumluluk hissettiğim için. Yani bir deadline oluyor genelde o şekilde bitiriyorum. Sonuçta hani kafamda dönüyor, yeni şeyler okuyorum, ne diyeyim yani ille de yazayım diye bir hissiyatım yok. Yani daha çok benim için şeyi yok bir response yok, bir etkisi yok. Zaten yani kendi çevremde o tartışmayı yürütecek arkadaşlarım var. Mesele onu düşünebilmek zaten. (Bilal)

Yayınevi direktörlüğü de yapan Latif, puan almak için anlamsız derleme kitap teklifleri aldıklarını ifade etmektedir. Ayrıca temel problemimizin ağlar kullanılarak hızlı yayın yapma istencidir. Akademisyenlerin hediye birkaç kitap karşılığında istedikleri kitabı ders kitabı olarak belirleyeceğini belirtmektedir.

Puan almak için kitap yapmak isteyen oluyor. Saçma sapan derleme yapıp, hızlı geçmek isteyen oluyor… Türkiye'de bir de şöyle bir ek sorunumuz var. Endeksli dergi fetişizmi, sayısallaştırma derdi yani puana indirgeme. Bizde bir sorun da şu: eş, dost, kanka hikâyesiyle hızlı yayın. Onu bizim engellememiz çok güç. Türkiye'de en kolay satın alınan şey

insan. Bir kitabı dersine sokması için 2-3 defa protokol kitabı göndermen yeterli. O da senden editörlü kitap istiyor. Bunlar çok kolay şeyler. 2-3 network üzerinden "hocam sen de bir tane yaz, sen de bir tane yapıştır, basacağız." yani bunlar çok basit oluyor. Fakat biz hiç yapmadık. (Latif)

Akademik metinlerin üretilmesi ciddi emek isteyen ve sosyolojik bakış gerektiren bir süreci gerektirir. Bu bağlamda genel hatlarıyla problem tespiti, uygun yöntemin seçimi, literatürün taranması, araştırmanın sahasının veya teorisinin yapılması, verilerin analizi ve tartışma yürütülmesi şeklinde ilerleyen bu süreç günümüz akademik ortamında çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi bu hızlı yayın yapma arzusu söylenen sözün değerini de düşürmektedir. Bu bağlamda yapılan analizlerin derinliğinin kaybolduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız.

Doçentlik dosyaları bağlamında elde edilen verilerde bir yılda çok fazla yayın yapıldığı fakat bunun çok da mümkün olamayacağı ifade edilmektedir. Buna göre dosyalarda bir yılda 20 yayın yapıldığına rastlanılmış olması, sosyolojik metinlerin üretilmesinin doğasına aykırıdır. Katılımcının da ifade ettiği gibi tanıdık vasıtasıyla kişiler birbirlerinin editörlü kitaplarına kitap bölümü yollamak suretiyle bu yayın sayılarına ulaşmaktadırlar.

Böylesi hızlı ve çok miktarda yayın yapılan sosyoloji akademisinde akademik araştırmaların takip edilip okunması ve okunan metinlerin de derinliğinin kaybolması akademik kültüre zarar vermektedir. Ana amacın hızlı yayın yapıp akademik teşvik ve akademik unvan kazanmak olduğu ortamda akademik metinler okunmamasına çok da şaşırmamak gerekir.

4.3.4.1.1. Kitap Bölümleri Sorunsalı

Edisyon kitapların artışı ile birlikte "kitap bölümleri" de hızlı biçimde artmaktadır. Akademisyenlerin mail kutuları haftalık hatta günlük olarak kitap bölümü yazarlığı teklifleriyle dolmaktadır. Yayınevlerinin ciddi gelir elde etmesini ve akademisyenlerin hızlı biçimde unvan kazanmasını sağlayan bu mekanizma ciddi bir sektör halini almıştır. Bu bağlamda oluşturulan bu bölümde "bağlantısızlık, denetimsizlik, erişimi yok, mail, kitap bölümü ricaları, para ile bölüm, yayınevi gelirleri, soytarılık, kitap bölümleri artışı" olmak üzere 9 adet kod üretilmiştir.

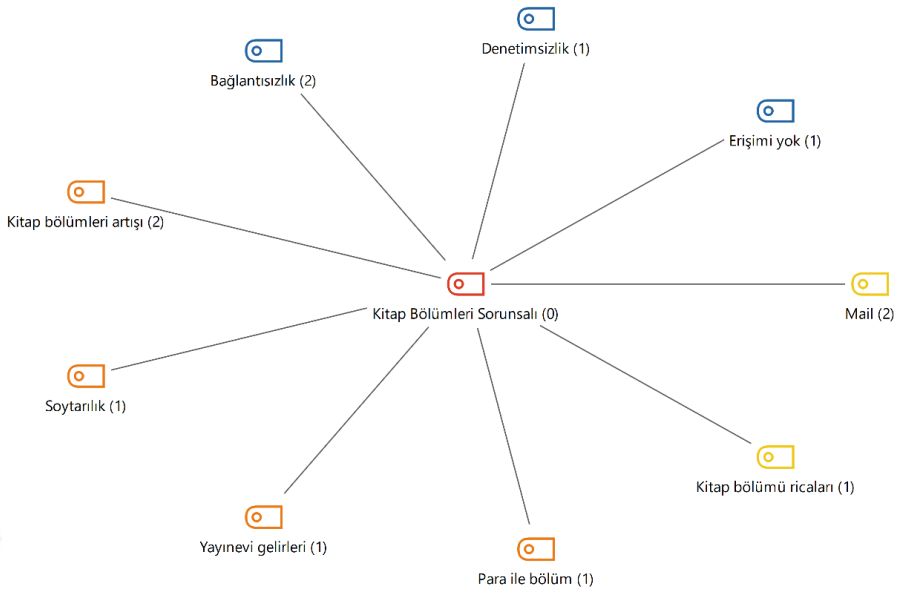

Şekil 28. Kitap Bölümleri Sorunsalı Kod-Teori Modeli

Arzu, para karşılığında kitap bölümü yazmaya yönelik maillere hiç bakmadığını ve bundan dolayı da rahatsız olduğunu ifade etmektedir. Çünkü bu derleme kitaplarda birbirinden bağımsız birçok disiplinin bir araya getirilmesi söz konusudur. Bilal de bu tür mailleri yok sayıp, doğrudan sildiğini ifade etmektedir.

> *Parayla kitap bölümü maillerine hiç bakmıyorum zaten çok şey hayal kırıcı. Jeoloji de olur, sosyoloji de olur. Çok fazla disiplin bir arada işte böyle bir işi yapıyoruz biz falan filan… (Arzu)*

> *Parayla kitap bölümü maillerini tamamen yok sayıyorum. Doğrudan siliyorum. (Bilal)*

Aysun, arkadaş çevresinden gelen kitap bölümü davetlerini geri çevirmediğini ifade etmektedir. Abdurrahman ilk defa kitap bölümü için metin gönderdikten sonra baskı aşamasında kendisinden ücret talep edilmesi karşısında şaşırdığını ifade etmektedir.

> *"Hocam şöyle bir kitap yazıyoruz siz de şöyle bir bölüm yazar mısınız?" diyorlar. Mesela "biz Cumhuriyet'in 100. yılıyla ilgili derleme bir kitap çıkarıyoruz" diyorlar. Mesela oraya bir bölüm yazıyorum. Ondan sonra işte bir mübadeleyle ilgili bir kitap yazılacak, oraya "Mübadelede Yaşlılar" diye bir bölüm yazdım filan yani. Böyle istenince geri*

çeviremiyorsun. Ya da bir arkadaşım diyor editör olmuş, bir kitap bölümü yazılabiliyor. Oluyor yani bunlar. (Aysun)

Bir kitap bölümü için para ödemiştim. Ve şaşırmıştım. Gönderdikten sonra baskı aşamasında editör talep etmişti ben de orada öğrenmiştim. Ya bu işi öyle mi oluyor? falan diye. (Abdurrahman)

Muzaffer, yazmış oldukları metin için bir yayınevinin editörlü kitabına başvuru yapmadan önce ücretlere baktıklarını ifade etmektedir. Katılımcı birçok farklı alanda yayın kabul eden bu yayınevlerinin milyonlar kazandıklarını vurgulamaktadır. Ahmet, kitap bölümlerindeki denetimsizliği eleştirmektedir. Ona göre hakemli dergiye makale gönderildiğinde bir yayın sürecinin işlediğini fakat kitap bölümlerinin ısmarlama işler oldukları için doğrudan yayınlandığını ifade etmektedir. Vahit de kitap bölümlerindeki denetimsizliğe dikkat çekmektedir.

Mesela sadece bir yayınevine baktık. Bir kitap bölümü için 1.000 TL para istiyorlar ve sadece sosyal bilimler değil en az 10 alanda. Diş hekiminden tutun da tıp. Yani 15 kitap bir dönemde çıkarıyorlar senede 4 dönemde çıkardığını düşünelim. Ve her kitapta 40 makale olduğunu düşünün ya da 20 makale olsun. Ya senede trilyon liralar dönüyor işin içerisinde. Sadece bir yayınevi için ve 20 30 tane yayınevi var ne paralar dönüyor o da sadece kitap bölümü için. (Muzaffer)

O (Kitap bölümü yazmak) ayrı bir soytarılık. Hakemli dergilerde dergiye makale göndermiş olduğunuz zaman hakemler sizin makalenizi okuyorlar, düzeltme veriyorlar veyahut da reddediyorlar. Dolayısıyla bir denetimden geçiyor. Editoryal çalışmalarda kitap bölümü cart curt bir makaleyi oraya gönderiyorsun zaten çalışmayı yapanlar seni "ya biz bir çalışma yapıyoruz sen de bir bölüm yaz diyorlar kişiye" o da yazıyor orada olduğu gibi yayınlıyorlar. (Ahmet)

Kitap bölümlerinde denetim yok. (Vahit)

Ögeday, kendisine gelen doçentlik dosyasındaki metinlerin büyük kısmının kitap bölümü olduğundan ve diğer yayınların ise niteliksizliğinden yakınmaktadır. Zafer de aynı konudan mustariptir. Katılımcılar, bu tür dosyalara olumsuz görüş sunmaya çalıştığını ifade etmektedir.

Bana bir doçentlik dosyası geldi neredeyse tamamı kitap bölümü. Yani 11 mi 12 tane mi yazı sadece kitap bölümü. Birkaç tane de bu paralı

sempozyumlar var. Onlarda o da denetimden geçmiyor herhalde. İki tane mi, üç tane mi hakemli dergi onlar da zayıf yerler yani böyle adam doçent oldu. (Ögeday)

Doçentlik dosyalarında özellikle bakıyorum 4-5 makale var 15 tane kitap bölümü koymuş. Yani olumsuz yazmaya çalışıyorum çünkü ciddi bir editörlük yok orada. (Zafer)

Adil, editörlü kitapların kendi içinde bir uyumu olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bunun da temel sebebinin puan merkezli yayın yapma anlayışının olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca uluslararası yayınevi nitelemesinin daha ciddi işletilmesi gerektiğini düşünmektedir. Aysun da derleme kitaplardaki ahengin olmayışına dikkat çekerek doçentlik için kitap şartının getirilmesini gerekli görmektedir.

Kitap çıkaracaksanız onun bir teması olmalı. Bir araya getirdiğiniz makalelerin ve bir araya getirdiğiniz yazarların bir ortaklığı, bir ortak düşünsel meselesi olmalı. Puan olsun diye üretim yapılıyor. Orada da tabii herkes istediğini yazıyor, garip birleşimler oluyor. Bunları ben maalesef doçentlik dosyalarında görüyorum. Tamamen puan için yapılmış, artık kötü niyetli diyeceğim girişimler. Sahiden sahtekarlık örneklerine rastlıyorum. Türkiye'de adı sanı duyulmamış bir yayınevi, hiç duymadığınız bir yerel bir yayınevi "ben uluslararası yayıneviyim" diyor. Ben uluslararası yayınevi dendiği zaman Routledge, Chicago University Press anlıyorum. (Adil)

Kitap zorunluluğu yok. Bence bir kitap yazılmalı. Özgün kitaplar yok. Editör kitaplar var. Çünkü editörlük çok puan ediyor anladığım kadarıyla. İşte on kişi bir araya geliyor bir kitap yazıyor filan. Bazen içinde insicam olmuyor. Yani konular ele alınırken birbiriyle bağlantıları çok da iyi kurulmamış olabiliyor. Dil farklılıkları olabiliyor. (Aysun)

Ögeday, edisyon kitaplardaki bağlantısızlığa dikkat çekmektedir. Son dönemde özellikle maille istenen kitap bölümlerinin kaliteyi düşürdüğünü vurgulamaktadır. Zümrüt, kitap bölümüne erişimin azlığından dolayı metnini buna uygun yazmadığını, SSCI indeksli dergilere yönelik yayın yapmak istediğini ifade etmektedir. Ayrıca doçentlik kriterlerinde kitaba verilen puanın düşük olmasına da şaşırdığını ifade etmektedir.

Kitap bölümlerini inceleyen editör, gerçekten editör olma vasfını ve görevlerini yerine getiriyorsa çok ciddi kitaplar var. Ama ısmarlama,

işte böyle bir kitaba bölüm sizde yazar mısınız şeklinde olanı, okuduğumuzda şöyle görüyoruz biri Şam'dan bahsediyor biri Halep'ten. Oysaki editoryal çalışma, sanki birbirlerini takip eden yazılarmış gibi. Ama Türkiye'den bu konuda şeyimiz var son dönemde çalışmalar, özellikle de mail vasıtasıyla size ulaşılmış olanlar. Hiç yazmadım ama iyi olduğunu düşünemiyorum. Ciddi çalışmalar çıkmıyor. Bu tabii ki bütün editoryal çalışmaların bütün kitap bölümlerinin aynı kefede olduğunu göstermez. (Ögeday)

Doçentlik kriterleri değişmiş de olsa üzerimde bir baskı yok. Şu an SSCI çalışma yapmak istiyorum. Kitap bölümü yazmıyorum. Çünkü kitap bölümü okunmuyor, erişilirliği az. Şu an bir kitap yazıyorum. Nitel araştırma üzerine fakat çok fazla çalışılmayan biçimde bir çalışma. Onun puanının 5 olması beni çok sarstı. On küsür yıllık emeğin karşılığı bu mu dedim. (Zümrüt)

Katılımcıların da farkında olduğu gibi kitap bölümlerindeki denetimsizlik ve editörlük işlemlerinin yapılmayışı niceliği arttırırken niteliği düşürmektedir. Makale ile karşılaştırıldığında kitap bölümleri daha az okunmakta ve bundan dolayı da bunlara daha az atıf yapılmaktadır. Buna rağmen kitap bölümlerindeki artışı akademik saiklerle açıklamak zordur.

Daha önce de ifade edildiği gibi doçentlik dosyalarında kitap bölümlerinin artışı dikkat çekicidir. Fakat ÜAK bu sorunu fark edip kitap bölümlerinin puanlamasında ciddi kısıtlara gitmiştir. Bundan dolayı önümüzdeki yıllarda doçentlik dosyalarında kitap bölümleri artık daha az görülecektir.

Kitap bölümlerinin kalitesizliğinin sorunsallaştırılması tüm edisyon kitapların kalitesiz olduğunu göstermemekle birlikte ciddi bir trendin varlığına da işaret etmektedir. Birbirinden bağımsız çalışmaların tek bir başlık altında toplandığı, metodolojik ve etik sorunların olduğu kitap bölümleri; ciddi ve kaliteli edisyon kitapların gözden kaçırılmasına neden olmaktadır.

4.3.4.1.2. Kongre, Sempozyum Sorunsalı

Hız ve nicelik kültürünün etkisini gösterdiği bir diğer alan kongre, sempozyum gibi faaliyetlerin düzenlendiği bilimsel etkinliklerdir. Türkiye'de neredeyse her hafta bu tür

etkinlikler düzenlenmektedir. Daha önce "konu belirleme" başlığı altında bu tür etkinliklerin öneminden bahsetmiştik. Akademik ilişkilerin ve ağların kurulduğu, akademisyenlerin birbirlerinden haberdar oldukları bu tür etkinlikler akademik kültürün gelişimine katkı sağlamaktadır. Fakat güncel gerçeklikte bu durum çok da bu şekilde değildir. Bu bağlamda "turizm, oldu bitti, amacından sapma, ulusal kongre" olmak üzere 4 adet kod üretilmiştir.

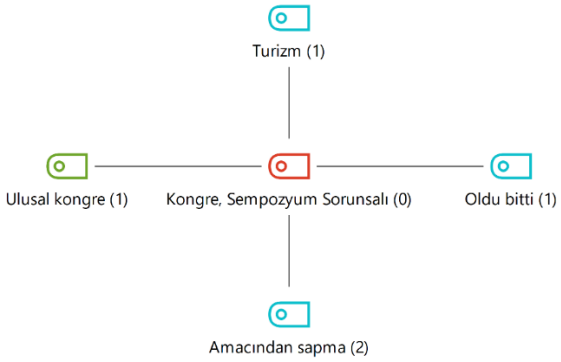

Şekil 29. Kongre, Sempozyum Sorunsalı

Ahmet, kongrelerin oldukça faydalı olduklarını ama son 10 senedir düzenlenen kongrelerin para kazanmak temelli olmasının sorunlu olduğunu ifade etmektedir. Birbiriyle uyuşmayacak birçok disiplinin kongre bağlamında birleştirilmesinin mümkün olamayacağını vurgulamaktadır. Kendisinin de bu türden kongrelere katılmadığını belirtmektedir.

> *Kongreler çok faydalı ve gerekli ama son 10 senedir yapıldığı gibi değil. Kongreler de bu düzenlemenin bir parçası haline geldi. "Ver parayı, gel bildiri sun". Şimdi kongrelere bakıyorum "fizikçi var, tarihçi var, iktisatçı var". Tarih, iktisat, sosyoloji, siyaset bilimi bunlar aynı kongrede olur. Fizikçinin, mühendisin orada ne işi var. Doçentlikte kullanacağınız şeyler, "doçentlik şartlarına uygundur". "Katılım ücreti şu kadar". Yahu sektör haline geldi, birileri para kazanıyor o işten. Mesela beni o tür kongrelere davet etmezler hiç. Aralarında öğrencilerim de var o kongreleri organize edenlerden. Öğrencilerim bile beni çağırıp, "hocam bizim şu kongreye katılır mısınız?" bir tek şöyle yapıyorlar: "Davetli konuşmacı olarak hocam gelir misiniz?" Çünkü bir para vermeyeceğimi, öyle bir şeye*

katkıda bulunmayacağını bilirler. O tür kongrelere davetli konuşmacı olarak bile gitmiyorum. Siz milleti yoluyorsunuz, benim oradaki varlığım sizin yolmanıza meşruiyet kazandırmak, sanki onaylıyor muşum gibi ben orada niye yer alıyım kardeşim? (Ahmet)

Arzu, kongrelerin puan almak maksatlı düzenlendiğini ifade etmektedir. Ona göre kongrelerde sunum yapan akademisyenler pragmatik biçimde hareket ederek sadece kendi sunumlarını yapıp network geliştirme amacını gütmektedirler. Bilal, kongrelerde çok fazla ilgi çekici sunumların olmadığını ve 2-3 tanesini dinlemenin yeterli olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında puan alma mantığıyla hareket edildiğinde iletişimin de mümkün olmadığını vurgulamaktadır.

Kongreler de ne kadar değerli ne kadar puan almak için yapılıyor. Kongreler daha çok network geliştirme işlerine yarıyormuş gibi geliyor bana. Çünkü herkes sanki "ben sunumumu yapayım, başkasını da dinlemem" gibi bir olay içerisinde geliyor. İnsanlar sunumlarını yapıyorlar, gidiyorlar. Ve çok hani canlı tartışmaları, gerçekten hani işte bilim dünyasına katkıda bulunmak amacıyla, spesifik konu üzerinde yapılan kongrelerin az olduğunu düşünüyorum. (Arzu)

Sonuçta zaten bu kongrede 2-3 tanesi sevdiğim konuşma çıkarsa başarılı oluyor. Bence iletişimin önemli mekanizmalarından biri. Ama işte artık herkes şey gibi ona da işte puan gibi bakmaya başladığı zaman "işte sunuş yaptık, bitti, puan aldık". (Bilal)

Miraç, kongrelerin bir turizm sektörü haline dönüştüğünü ifade etmektedir. Bunlara katılan akademisyenlerin turistik amaçlarla gittiğini ve sunumlarını da sadece kendisiyle oraya gidenlerin dinlediğini belirtmektedir.

Ben çok böyle yurt dışında bildiri sunayım diye düşünmedim. Biraz da turizme döndürmüşlerdi bir ara onları. Hiç öyle heveslerim olmadı. Ben hep davet edildiğim yere gittim. Kendim bir şey hazırlayıp bir yere başvurmadım. Arkadaşlar söylüyordu: "Tayland'da sempozyum var". Ne yapayım Tayland'daki sempozyumu, saçmalık ya. Portekiz'i görmeye gidiyorlar. Sen gidiyorsun, seninle takılanlar oluyor 10 kişi, seni de onlar dinliyor. O da çok ciddi bir sektör. (Miraç)

Alina, YÖK düzeyinde ulusal kongrelere değer verilmediğini ve bundan dolayı da insanların bu tür kongrelere metin göndermediğinden yakınmaktadır. Bu yüzden de nitelikli ulusal kongrelerin yerine niteliksiz uluslararası kongreler düzenlenmektedir.

> *Ulusal kongreler ne yazık ki YÖK'ün nezdinde önemi yok. Hani değer verilmediği için insanlar da diyor ki "ben bu kadar çalışmayı yapıyorum, araştırma yapıyorum o zaman bunun bir karşılığı yoksa niye ben ulusal kongre düzenleyen ya da niye ulusal bildiri sunayım". (Alina)*

Uluslararası kongrelerin puan karşılığı daha fazla olduğu için ulusal kongrelerin niteliği yıldan yıla düşmektedir. Bilimsel etkinliklerin ve yayınların puan karşılığına göre belirlenmesi arzu edilen bir durum olmasa da gerçeklik budur. Bundan dolayı bilimsel etkinlikler adeta bir sektöre dönüşmüştür.

YÖK'ün bu tür kongrelerin uluslararası olabilmesi için getirdiği kriterler, Türkî Cumhuriyetlerden sağlanan katılımcılarla ve kurul üyeleriyle yerine getirilmektedir. Dinleyicilerin neredeyse sadece oturumlarda sunum yapan akademisyenlerden oluştuğu kongrelerin artışı akademik kültürün gelişimi açısından endişe vericidir. Hem kongre düzenleyenlerin hem de akademisyenler çıkar birliği ettiği bu tür kongre ve sempozyumların akademik katkısı tartışmalıdır.

4.3.4.1.3. Kalitesiz Yayın

Buraya kadarki verilerden ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere akademik metinlerde ve etkinliklerde kalite sorunu tartışılmayı gerektirmektedir. Akademisyenin hızlı ve çokça yayın yapmasının, editör ve hakem değerlendirmelerinin akademi-dışı saiklerle gerçekleşmesinin sonucu olarak akademik yayınlarda kalitesizlik gözlenmektedir. Bu bağlamda "kalitesizlik, Türkiye'de betimsel makaleler ilgi görüyor, tartışma yok, kalite mi sayı mı, tezlerin kitaplaşması, yayın çöplüğü" olmak üzere 6 adet kod üretilmiştir.

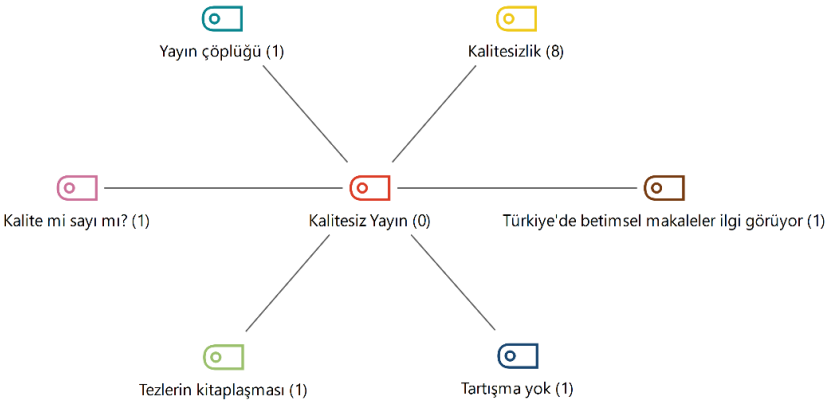

Şekil 30. Kalitesiz Yayın Kod-Teori Modeli

Zerrin, akademik üretimde nitelik ile nicelik arasında kaldığını ifade etmektedir. Çünkü bir yandan derinlemesine araştırma yapmayı arzularken diğer yandan da unvan almanın hızlı yayın yapmaktan geçtiğini bilmektedir. Adil, doçentlik dosyalarının her yıl daha da niteliksizleştiğini düşünmektedir. Ayrıca sosyoloji alanında bilindik ve kabul gören akademisyenlerin yazdıklarında da gittikçe kalitenin düştüğünü ifade etmektedir. Ona göre bunun temel nedeni akademik üretimde sayısal mantığın hâkim olmasıdır.

> *Şöyle bir ikilem yaşıyorum ben kendi içimde: "Çok makalem olması mı yoksa gerçekten bir şeyin künhüne vararak ve onun altında yatan, hani şeyi ortaya çıkarak mı, özünü yakalayıp onu ortaya çıkartan bir çalışma yapmak mı?" (Zerrin)*

> *Doçentlik dosyaları her yıl daha kötüsü geliyor. Veya daha anlı şanlı isimlerin yazdıklarına, ürettiklerine bakıyorum gerçek anlamda benim anladığım anlamda ben de bir otorite olarak ilan etmiyorum kendimi ama benim anladığım anlamda akademik kaliteye çok da uygun şeyler yazılmadığını görüyorum. Çok özgün, yenilik getiren, diliyle, yöntemiyle, bakış açısıyla, kuramsal çıkarsamalarıyla özgün olan çalışmaların çok az olduğunu görüyorum. Demek ki yalnızca sayıyla olmuyor. Kaliteyi, kantite cinsinden anlıyoruz. Ne kadar çok olursa ne kadar çok çentik atılırsa, işte h endeksi ne kadar fazla olursa, -uygulamalı bilimlerin ölçütleri bir de sosyal bilimlere dayatılıyor o ayrı mesele- o kadar kalite yükseldi zannediyoruz. Ama bu kadar kalite diye kendimizi*

paralamamızın arkasında kalitenin, gerçek akademik kalitenin yani düşünsel niteliğin çok zayıflamış olması geliyor bana sorarsanız. (Adil)

Alina'da akademik metinlerde gittikçe kalitenin düştüğünü ifade etmektedir. Ona göre bu kalitesizlik hem metnin içeriğinde hem de şeklinde göze çarpmaktadır. Akademik metnin belirli bir mantığı olması gerektiğini savunurken istediğin gibi yazmayı özgürlükle bağdaştıramayacağımızı ifade etmektedir. Zafer, akademik açıdan genel bir niteliksizlikten bahsetmektedir. Bunun temel nedeninin puan maksatlı yapılan yayınlar olduğunu vurgulamaktadır.

Giderek seviye düşüyor. Yani öyle bir şeyler yazmış ki bakıyorsun kaynakçasında yok ama orada geçiyor metnin içinde geçiyor. Şekil açısından çok bozuk dosyalar. Bir şeyin standardı vardır. Hani bunu özgürlükle bağdaştırmamak lazım. Giriş nedir? Çok nitelikli hocalardan ders aldığımız için… Hocam derdi ki "bir mağaza sahibi vitrinine bütün mallarını koyamaz. Seçer ilgili olanları vitrine koyar insanlar baksınlar görsünler burada ne satılıyor diye". Giriş de böyle bir alandır. Yaptığınız çalışmayı tanıtacaksınız. Dolayısıyla hani bunlar standart şeyler yani. Özet afaki bir özet. (Alina)

Yani akademik açıdan ciddi bir niteliksizlik var, yani kalitesizlik var. Geçmişte şöyle bir şey de vardı. Çok sayıda hoca profesör olurken doçent olurken doğru dürüst yayınları yoktu. Puan şartı yoktu ama şu anda da bir puan şartı var ama herkes o puan şartını karşılamak için matematiksel olarak yayın yapıyor ama nasıl yapılırsa yapılsın havasında o da çok niteliksiz şey. Ya valla şu an öyle yani akademide ciddi bir nitelik düşüşü var yani görebildiğimiz kadarıyla. Sosyal bilimler açısından, fen bilimleri açısından da muhtemelen iyi yayınlar yapanlar da var tabii ki Türkiye'nin de üniversitelerin dünyadaki ve rankını arttırıcı şeyler de var. Fakat böyle bir niteliksizlik de ayrıca yaşanıyor bu da bir gerçek. (Zafer)

Latif, kalitesizlikten dolayı uzun süredir makale okuyamadığını, okuma açlığını klasik metinleri ve tartışmaları okuyarak giderdiğini belirtmektedir. Abdurrahman da kalitesiz olduğundan dolayı makale okuyamadığına vurgu yapmaktadır. Fakat temel yakındığı husus, tezlerdeki kalitesizliktir.

Ben çok uzun zamandan beri makale okumuyorum. Ne yerli ne yabancı. Ben tam tersine böyle klasik metinler ama bir süre sonra mesela sosyoloji de mesela artık kesmiyor. Mesela ne bileyim felsefede,

psikolojide, antropolojide farklı disiplinlerdeki kurucu metinleri okuyorum. O dönemdeki makaleler, yani o dönemde çıkmış tartışmalar… (Latif)

Özellikle yüksek lisans ve doktora tezlerinden çok şikayetçiyim. Çok kötü tezlere maruz kalıyorum. Bir makaleyi okuyamadığını biliyorum. (Abdurrahman)

Ögeday, kendisinin öğrencisinin kalitesiz bir tezi parayla kitaplaştırmasından şikâyet etmektedir. Kendisinin ricasıyla, güç bela savunulan tezin, hiçbir değişiklik yapılmadan yayınlanması karşısında hayal kırıklığına uğradığını belirtmektedir. Mücahit, kongre, makale ve kitap bölümlerinin kalitesizliğinden dolayı aslında kabul edilmemesi gereken metinlerin kabul edildiğinden yakınmaktadır.

Şimdi bizden var 1-2 tane. Baktım havasından geçilmiyor yürüyüşü değişmiş. Ya benim öğrencim, kendi öğrencim kitap bastırıyor para verip şey yapıyor. Onun o hale gelmesinde benim ne kadar katkım var, jüriyi de savunmada ikna ediyorum. Yani ve biraz da maalesef diyelim ama senin hatırın için adamlar geçiriyorlar. Kitabını götürüp bastırıyor normalde o kitap, tez normal bir editörün kontrolünden geçse kesinlikle yayınlanmaz. Zayıf yani, çok zayıf. Parayı bastırıp çıkartmış olduğu gibi. (Ögeday)

Yani mesela birkaç kitabevi şu anda hatırımda. Onları gözeterek söylüyorum yani hakikaten o metinlerin geçmemesi lazım o metinlerin yayınlanmaması lazım. Kongreler de o şekilde… Makalelerde de öyle, sadece kitap bölümleri de değil. (Mücahit)

Bilal, akademisyenlere yayın için belirli kotaların uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre bu üretimin tüketilme ihtimali olmadığından aşırı üretim kalitesiz ürünlere yol açmaktadır. Yükselme maksatlı yapılan bu üretim anlamsız bir noktaya ulaşmıştır.

Akademisyenlere yayın için belirli bir kota konmalı. "3 tane yazacaksın, düzgün yazacaksın." Çok iyi yazdıysan, hadi +2. Hadi daha iyi oldu +3 falan yani. Çünkü etraf çöp. Çoğu okunmuyor ve okunma ihtimali de yok. Daha çok işte sen promosyon almak için yazıyorsun artık. Yazdıkların kendi çevrenden birileri tarafından okunuyorsa okunuyor. Sürecin bu şekilde gitmesi anlamsız üretime gidiyor. (Bilal)

Zerrin, en fazla okunan metninin tezinden üretmiş olduğu betimsel bir çalışma olan aile sosyolojisi alt disiplininden bir metin olduğunu ifade etmektedir. Ona göre Türkiye'de bu tarz çalışmalar hem daha fazla okunuyor hem de daha fazla üretiliyor. Serpil, ülkemizde yapılan çalışmalarda sonuç bölümünün kalitesizliğinden yakınmaktadır.

> *Çok ilginç şunu söyleyeyim benim aile sosyolojisi ile yüksek lisans tezimden çıkarttığım bir makalem var. Çok ciddi herkes okuyor onu atıf olsun olmasın. Yani en fazla okunan makalem bence o. Aslında yani baktığınız zaman hani analitik bir makale değil, deskriptif/betimsel bir makale. Türkiye'de bu tarz çalışmalar gidiyor. Çünkü analitik bir makale ortaya koymak çok daha aslında efor isteyen bir şey. (Zerrin)*

> *Türkiye'deki çalışmalarda o çok dikkatimi çekiyor. Mesela sonuç bölümü var ya, tamam araştırmanın sonucu yazılmış tartışma bölümü yok. Ama orası önemli zaten. Sen onu o teoriyle nasıl yorumladın? Senin literatüre katkın orası zaten. O çıkarımı yapmak sana düşen. Ama o yok mesela makalelerde, tezlerde de bence en büyük sıkıntı bu. En zor kısmı o çünkü. Yani yaptığın yeni şey o olduğu için ve onu yapmak gerçekten zor. (Serpil)*

Akademik metinlerin kalitesizliğinin nedenlerden çokça bahsettik fakat sonuçları çok daha kritiktir. Çünkü katılımcıların da vurguladığı gibi kalitesiz yayınlara maruz kala kala akademisyen, akademik metin okumamaya başlamaktadır. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi akademik metinlerde bütünlüğün olmaması, betimsel nitelikli olması, tartışma ve analizden yoksun olması gibi nedenler akademik metinlerin kalitesini düşürmektedir. Bununla birlikte kalitenin nicelikten ibaret görülmesi, kalitesizliği daha da arttırmaktadır.

4.3.4.2. Projecilik

TÜBİTAK, YÖK ve üniversite yönetimleri tarafından sosyal bilimlerde ve özelde sosyolojide proje yapılması beklenmektedir. Bunun arkasında projelerin ciddi biçimde yapılması, saha verilerine dayanması, politika üretilmek istenen alana yönelik olması, akademi-dışı paydaşların da sürece dahil edilmesi gibi nedenler vardır. Projelerin akademisyenleri ilgilendiren kısmı katılımcılar tarafından tartışmalı bir alan olarak görülmektedir. Bu bağlamda "projeye özendirme, proje pazarlama, proje oyalıyor ve maksatlı bilgi" olarak 4 farklı kod üretilmiştir.

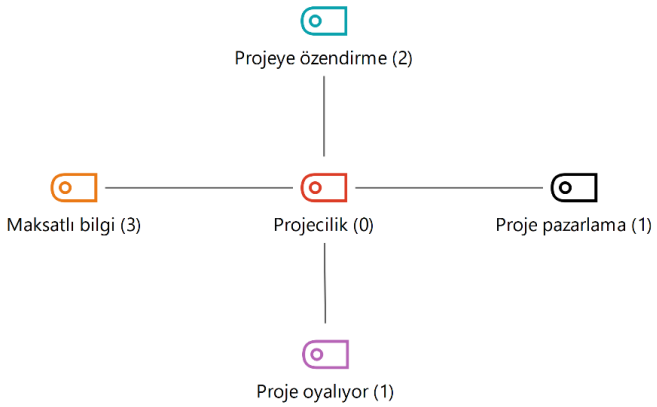

Şekil 31. Projecilik Kod-Teori Modeli

Adil, üniversiteler içerisinde adeta pazarlamacı gibi çalışan akademisyenlerin varlığından yakınmaktadır. Bunlar bir yerlere proje satmak arzusundadırlar. Fakat katılımcılar, böylesi bir ortamdan hazzetmemekle birlikte azınlıkta kaldıklarını da belirtmektedir. Bilal, projelerin temelde para kazanma maksatlı olduğunu belirtmektedir. Kendisinin bu tür ağların içerisinde olmadığını vurgularken bu türden uğraşıların çok da bilimsel bir aktivite olmadığını ifade etmektedir.

> *"Hocam bir proje yapalım, para kazanalım, buraya bilmem ne satalım", pazarlamacılar gelmeye başlıyor üniversiteye. Benim anladığım akademik üretim, akademik kariyer, akademik zihniyet bu değil ki. Yavaş yavaş ben marjinalleşiyorum alanda. (Adil)*

> *Projeciler sırf para kazanma amaçlı işte. Piyasaya, siyasi partilere falan yaptığımız zaman o benim için yani benim şeyimde bilimsel değil diye genelleyemem ama çok da bilimsel bir aktivite değil yani. Para kazanmak veya başka saiklerle de olabilirler. Ben hep oralarda çok güçlü olmadım. Daha böyle kendi başıma yazdığım için kimse de çağırmadı. (Bilal)*

Ögeday, projeci mantığı özellikle ilaç şirketleri bağlamında ele almaktadır. Kapitalist bilgi üretimi mantığı içerisinde tasarlanan projeler temelde kâr etme güdüsünün bir sonucudur. Bunlarda toplumsal yarar ön planda değildir. Arzu da benzer şekilde projelerin, finansal destek sunan kurumun baskısı altında gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Vahit, özellikle idarecilerin proje merakından yakınmaktadır.

Maksatlı bir bilgi üretiyorsunuz yani bilgiyi kapitalizmin hizmetine veriyorsun. Kapitalizmin maksatlı amacı doğrultusunda bilgi üretiyorsun. Mesela bu tıpta özellikle ilaç şirketleri destekliyor bazı çalışmaları. Adam ilaç şirketlerinin istediği bilgiyi üretiyor. Şeyleri ona göre hazırlıyor, verileri ona göre hazırlıyor. Evet diyor ki işte şunun yan etkisi şurada az şöyledir böyledir falan filan evet bunu bu şekilde piyasada. Dolayısıyla maksatlı bilgi üretimi toplumun hayrına olduğunu ben düşünmüyorum. Doğal bir şekilde tabii saiklerle kendiliğinden özgür bir ortamda hiçbir şey baskısı ve yönlendirmenin etkisi altında kalmadan ortaya çıkartılan bir bilgi değerlidir ve işe yarar bir tarafı var. Ama maksatlı mesela sosyal araştırmaları da artık bazı şirketler destekliyor, bazı kurumlar destekliyor, onların hoşuna gitmeyen bir sonuç olduğu zaman yayınlamıyorlar ve parayı vermiyorlar. Dolayısıyla sen ister istemez onların hoşuna gidecek, onların kabul edebileceği bir noktada tutuyorsun çalışmanın verilerini. Dolayısıyla projecilik çok uygun bir yol değil aslında. (Ögeday)

Projeler şahsi ihtiyaçlar için kullanılıyor. Hiç proje yazmadım. Ayrıca projenin yazıldığı kurumun baskısı altında yapılan konferanslar ve yayınlar da baskı altında gerçekleşiyor. (Arzu)

İdarecilerde proje merakı söz konusu. (Vahit)

Alina, özellikle batılı kurumların projeler vasıtasıyla Türk akademisyenlerini oyaladığını ve elde ettiği verilerle Türkiye'ye dair birtakım bilgiler ürettiğini ifade etmektedir. Ögeday da neoliberal ekonomik düzen kapsamında YÖK'ün de projeciliği özendirdiğini vurgulamaktadır. Bu sosyolojik bilgi üretimine terstir. Çünkü buradan toplanan bilgiler maksatlı bilgilerdir.

Araştırma da finansal bir destek gerektiriyor. Dolayısıyla projeler bu anlamda önemli. Projeler bir taraftan bizim bu çalışmaları yapmamızı ortaya koyarken diğer taraftan da o projeleri veren kurumların bu bulgularımızı ne ölçüde kullandıkları ayrı bir sorun. Sizin bilgilerinizi alıyor, kullanıyor yani dışarıda yurt dışında. Batı'nın da şu özelliği var. Her şeyi iyi yaptığı düşüncesi bizde çok hâkim ama öyle değil. Oyalıyor seni. Sen de mutlu oluyorsun araştırma yaptım diye. Dolayısıyla sizi bir bakımdan bağlamış oluyor. O çalışmalardan bilgi alıp başka kurumlarda Türklerin durumuna ilişkin neyin olup bittiğine dair bilgiler ortaya koyuyor. (Alina)

> *Şimdi YÖK de bu neoliberal ekonomi, siyaset anlayışının etkisi altında. Piyasa kapitalizminin etkisi altında onlar da. Mesela projeciliği özendiriyorlar. Evet, aslında projecilik mesela sosyolojik bilgi üretimine çok ters olan bir şey. Bir sosyolog böyle projecilik şeyinden gitmemesi lazım normalde. Çünkü projecilikte güdümlü bir maksat var. Bir sorunu ortaya çıkartmak ya da ona çıkart çözüm bulmak ve bu proje de bu kapitalizme hizmet yani maksatlı bir bilgi üretiyorsun sen. Kendiliğinden bir işe ya işe yarar bir evet proje tabii projecilik yani herkes üniversitelerin projeciliği teşvik ediyorlar. Proje olmadan doçent olamazsın diyor. (Ögeday)*

Proje mantığının üniversitelere yerleşmesinin önemli ve gerekli görüldüğü bir akademik alan inşa edilmek istenmektedir. Sosyolog akademisyenler toplumsal sorunları çözmek, araştırmalarına finansman sağlamak ve puan elde etmek maksadıyla projeler üretmektedirler. Fakat katılımcı projenin maksatlı bilgi üretilmesine kapı araladığı için sosyolojik bilgi üretimine ters olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte kapsamlı bir araştırma yürütmek, ciddi maliyetleri beraberinde gerektirir. Akademisyen ancak üniversite, TÜBİTAK, YÖK, STK'lar aracılığıyla bu finansmanı sağlayabilmektedir. Fakat zaman zaman bu kuruluşlar proje önerilerini belirli süzgeçlerden geçirip işlerine yarayacak projelere onay verebilmektedirler. Bunun yanında belirli ağlar içerisinde yer almak projenin onaylanmasına katkı sağlayabilmektedir.

4.3.4.3. Neoliberalleşme

Akademik yazma pratiğini küresel ve toplumsal bağlamlarla birlikte düşündüğümüzde bu alanların gittikçe neoliberal mantıkla düzenlenmeye açık hale geldiğini söyleyebiliriz. Böylesi bir paradigma oluşumu içerisinde akademinin de bundan nasibini alacağını tahmin etmek çok da zor değildir. Katılımcılar akademinin piyasanın güdümüne girdiğini ifade etmektedirler. Dolayısıyla bu durum bilgiyi metalaştırmaktadır. Bu bağlamda "kapitalist toplum, neoliberal kültür, devlete rağmen devlette, hız kültürü, sözleşmelilik, akademinin endüstriyelleşmesi, satılabilecek fikir" olmak üzere 7 adet kod üretilmiştir.

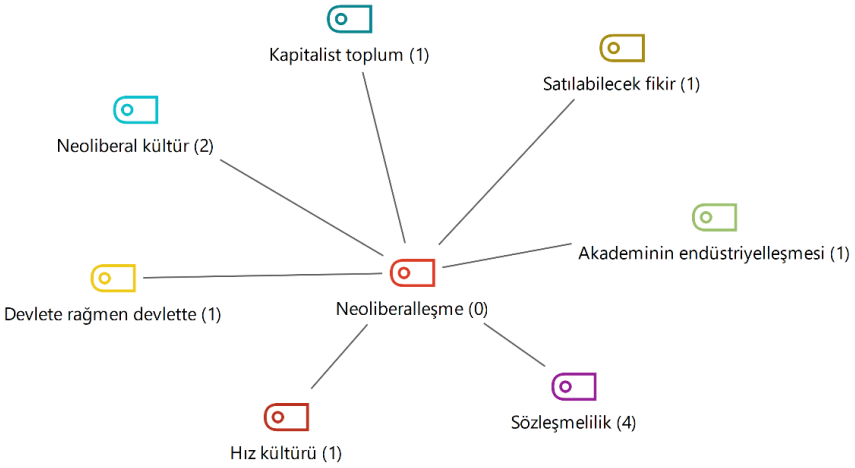

Şekil 32. Neoliberalleşme Kod-Teori Modeli

Ülgener, akademi üzerine yapılacak her türden tartışmanın neoliberalizmi hesaba katmadan mümkün olmayacağını belirtmektedir. Ona göre problemlerin kaynağında hız ve sayısallaşmayı merkeze alan neoliberalizm vardır. Nazan ise neoliberalleşmenin kurumsallaşmamızın düşük olduğundan dolayı bizi daha fazla etkilediğini ifade etmektedir. Devlet üniversitelerinde paralı programların açılmasıyla orada ciddi bir rekabetin varlığından yakınmaktadır.

> *Bu teşvik de böyle, çok yakın illerdeki bölümlerin açılması da böyle, hızlı yükselmemiz, doçent olmamız, yayın sayılarımızın artması. Hepsi birbiriyle bağlantılı şeyler. Bu paradigma değişikliği ilk başta merkezdeki üniversitelerde etkisini gösterdi. Dalga dalga tüm ülkeye yayılmış bir vaziyette. Bugün eğer biz bilimdeki gerilemeyi, kalitesizliği, bilenle bilmeyen arasındaki uçurumun artmasını tartışıyorsak bunu neoliberalizmsiz tartışmamız mümkün değil. (Ülgener)*

> *Neoliberalleşme bizim gibi kurumsallığı zayıf ülkeleri daha da hızlı vuruyor. Daha çabuk kırılganlık yaşıyoruz, daha çabuk yalnızlaşıyoruz. Devlet üniversitelerinde de şöyle bir şey oldu. Paralı programların açılmasıyla beraber orada da ayrı bir eşitsizlik çıktı. Paralı programdan ders alabilmek ayrıca bir rekabete de dönüştü. (Nazan)*

Mesut, akademinin piyasalaşmasının orijinal metinler üretmekten ziyade satılabilecek metinlerin üretilmesine yol açtığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda bilim,

piyasa mantığının ekseninde konumlanmaktadır. Bilal, akademinin endüstriyelleşmesiyle birlikte sürekli üretmesi beklenen bir akademisyen profili ortaya çıktığını ifade etmektedir.

> *Şimdi piyasa böyle aktörlerden oluşunca ister istemez de bilgi de buna kaymaya başlıyor. Bilgi de buna oturmaya başlıyor. Bilim dışı efektler de bilim dışı unsurlar da biraz bu siyasetin, himaye ilişkilerinin en basitinden hakem seçimi… Yani hakem o konuya baktığı zaman kendi uzmanlık alanına ya da kendi yapma etme tarzına uygun değilse direkt ret verebiliyor. İşte bu da ister istemez işi, orijinal bir fikir sahibi olmaktan ziyade o fikri doğru şekilde satmaya çeviriyor. O zaman da satılabilecek fikirleri tercih etmeye başlıyoruz. (Mesut)*

> *Etraftan sürekli işte şey, "düşünüyor ama yazmıyor" işte "tembellik" falan. Otursun 2 senede yayın yaparsın, 5 sene hiçbir şey yapamazsın. Akademinin endüstriyelleşmesiyle o yüzden böyle sürekli yazma şeyi üzerinden gidiyor. Benim metnim elimde süründüğü zaman beni rahatsız ettiği için yazmaya çalışıyorum. Yöneticiler böyle bakıyor. (Bilal)*

Latif, Türkiye'de devletin üniversitelerdeki etkinliğini ve kaynak desteğini önemli görmektedir. Özellikle Avrupa'daki sözleşmeli akademisyenlik neoliberal mantığın tam anlamıyla işlediği tarzdır. Ona göre bu durum kabul edilebilir bir şey değildir. Adil, sözleşmeli akademisyenliğin teşvik edici bir misyonu olduğu ifade etse de "yayınla ya da yok ol" aşamasına geçildiğinde üretimin araçsallaşmasından çekinmektedir. Ona göre garanti kadronun da ataleti ve liyakatsizliği teşvik eden bir tarafı vardır. Serpil ise ABD örneğinden hareketle sözleşmeli akademisyenliğin yayın kalitesini düşürmediğini ifade etmektedir.

> *Bizde halen kamu deli gibi para harcıyor bu işlere. Bizde deli gibi kadro açılıyor. Halen ciddi bir öğretim üyesi açığı var. Efendime söyleyeyim sözleşmeli personel hikâyesi çok yaygınlaşmadı ki iyi ki de öyle oldu. Fransa'da mesela zaten kadro açılmıyor. Sözleşme yaptıkları insanlardan şunu bekliyor: Sadece ders vermeyecek, proje de getirecek. Çünkü merkezi bütçe o kadar artık para ve kadro vermiyor. Üniversiteler kendi yağıyla kavrulan, dışarıdan projelerle beslenen bir yerler haline geliyor. Bunlar çok rezil şeyler. (Latif)*

> *Sözleşme rejiminin belli bir etkisi var, teşvik edici bir tarafı var. Bu Amerika'daki gibi "publish or perish" aşamasına gelirse "yayınla ya*

da yok ol", bu kadar acımasız bir hale gelirse bu sefer de atalet halinden bu sefer de üretmek için üretmeye döner. O zaman sürekli proje peşinde, sürekli bir makale peşinde koşuyorsunuz. Bu sefer de dersleri aksatıyorsunuz. Sadece Türkiye'de değil bu, Erasmus'a giden öğrencilerimizin anlattıkları. Önemli sosyologlardan ders alan öğrencilerimize "orada o hocanın dersini aldınız mı?" diye soruyorum, "hocam bir kere gördük" diyor mesela… Ben usta-çırak ilişkisini önemseyen bir insanım. Genç meslektaşlarımla ilişkiyi önemserim. Fakat garantilenmiş kadro, şimdi biliyorsunuz tekrar bu 50d'ler 33a'ya geçti. Ama çalışmayan, üretmeyen ve bunların sayıları epeyce var. Veya çok vasat şeyler insanlar da bir çeşit tekke kapsamı içinde, yıllarca orada kalabiliyorlar. Bu liyakat olmayan bir sistem. (Adil)

Bence faydalıydı çünkü. Amerika'da düşünüyorum mesela yayının kalitesini azaltıyor muydu tenior track. Azaltmıyordu. Hepsi en kalitelisini yapmak, en iyisini yapmak derdinde. (Serpil)

Mücahit, bağımsız bilginin devlete rağmen devlet üniversitelerinde mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Çünkü ona göre devlet, bir şirket mantığıyla hareket edemez.

Özellikle bağımsız bilgi, yine ancak ve ancak devlet üniversitelerinde. Bu da devlete rağmen üretilebilir. Çünkü devlet, her ne kadar şey yapsa da tam ve mutlak anlamda bir belirleyicilik ortaya koymaz. Bourdieu da der ki neoliberal dünya düzenine karşı en azından bağımsız, özerk bilgi yine devletin kurumunda çalışanlar tarafından üretilir. Bir devlet sadece iş dünyasının ekonomik menfaatlerine uygun hareket edemez. Devlet şirket değildir. (Mücahit)

Muzaffer, zaman, rekabet, ilerleme, hız gibi neoliberal kültürün ana unsurlarının akademinin üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmektedir. Ona göre akademik kariyerin başlangıcından son anına kadarki süreçti akademisyen, maddi unsurları ilk sıraya koyan bir kişilik tipine bürünmektedir. Ögeday, akademisyenin temelde bilim ve ilim aşkıyla hareket etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Fakat özellikle kapitalist toplumun etkisiyle akademisyen maddiyatı önemser hale geldiğinden temel üretim arzusu para kazanmak ve unvan almaktadır.

Yani zaman baskısı, rekabet baskısı, ilerleme baskısı, hız kültürü neoliberal kültürün yarattığı bir kültür ve bu akademinin altını oyan bir kültür. Daha da ötesi bizim kişiliklerimizi aşındıran bir kültür. Mesela

Richard Sennett'in karakter aşınması iş yaşamının karakter üzerindeki yansımalarını anlattığı temel çalışması var. Biz şu anda o süreci yaşıyoruz. Mesela araştırma görevlisiyken bir kişilik yapısı gelişimini başlatan biri profesör olana kadar bu süreçte o kişilerin birçok yönünü aşındırıyor birçok ilkesini ortadan kaldırıyor birçok kırmızı çizgisini ortadan kaldırıyor ve süreç sonunda William White'ın ifadesiyle örgüt adamı haline geliyor. Rasyonel, kendi çıkarını düşünen, kendi emekliliğini hesaplayan, bir ay sonra alacağı maaşı hesaplayan insanlar haline geliyor. Akademik teşvike sürekli bağımlı olan. Yani hayatına iş hayatına göbekten bağımlı bireyler haline geliyor. Öylesi var ki bankamatik memurları. (Muzaffer)

Normalde akademisyenin parayla, bu tür şeylerle çok fazla şey olmaması lazım. Ana motivasyon kaynağı olmaması lazım. Bilim sevgisi, bilim aşkı, ilim aşkı vesaire bu motive etmesi lazım akademisyenleri ama işte akademisyenler de bu toplumda yaşıyorlar bu toplum kapitalist bir toplum. Zengin olma, hiyerarşi, sınıf atlama, sınıfsal hiyerarşide iyi bir yerde olabilmeden onlar da etkileniyorlar. Dolayısıyla piyasayı önceleyecek çabalar içerisine girebiliyorlar. Daha fazla derse gireyim, daha fazla ücret alayım, akademik teşvik daha fazla alayım, bir an evvel unvan alayım, maaşım yükselsin gibi maddi saiklerle hareket ettikleri de bir vaka. Bu tabii çok yaygın hatta son zamanlarda akademisyenlerin ilim yapma saikiyle değil de para kazanma saikiyle iş yaptıklarını, bilgi üretimi yaptıkları çok daha baskın. Yani tek motivasyon neredeyse para, kazanç ve unvan. (Ögeday)

Akademik yazma pratiği bağlamsal olarak düşünüldüğünde katılımcıların bunu makro toplumsal düzeyde ele aldıkları görülmektedir. Buna göre akademik yazma pratiğinin mantığını kapitalist toplumsal ilişkiler belirlemektedir. Bu mantıkla hareket eden toplum, akademisyenin belirli biçimde yaşamasına imkân vermektedir. Bunun etkisine giren akademisyenler piyasanın istediğini ona sunduğundan akademik metinler çıkar odakları haline gelmektedirler.

Akademinin piyasalaşması ve endüstriyelleşmesi bağlamında akademisyenlerin çalışma şartları da sorunsallaşmaktadır. Buna göre birtakım katılımcılar sözleşmeliliği "acımasız" bulurken, bazıları bunu "faydalı" bulmaktadır. Türk yükseköğretim sisteminde sözleşmelilik, Batı'daki gibi katı değildir. Batı'daki yükseköğretim sisteminde kadrolu

öğretim üyesi sayısı gittikçe düşmekte ve sözleşmeli öğretim üyelerinden de akademik dönem boyunca ciddi yayınlar ve projeler beklenmektedir. Türkiye'de buna benzer kriterler, atama, yükseltme ve doçentlik kriterleri içerisine eklense de belirli bir düzeyde kalmaktadır. Katılımcıların da vurguladığı gibi bağımsız, özerk bilgi devlet üniversitelerinde mümkündür. Üniversitelerin şirket gibi işletildiği kurumsal mekanizmalar bilginin metalaşmasına zemin hazırlamaktadır.

4.4. Akademi

Akademik yazma pratiği makro ve mikronun ilişkiselliği ve akademik alan dahilinde ele alındığında merceği "akademi"ye tutma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda "sosyoloji ve sosyolog, özel hayat, ders verme ve idarecilik, akademinin dönüştürücü gücü, oyunu kurallarına göre oynamak, ekonomik meseleler, yükseköğretimde kalite" olmak üzere 6 adet kategori oluşturulmuştur.

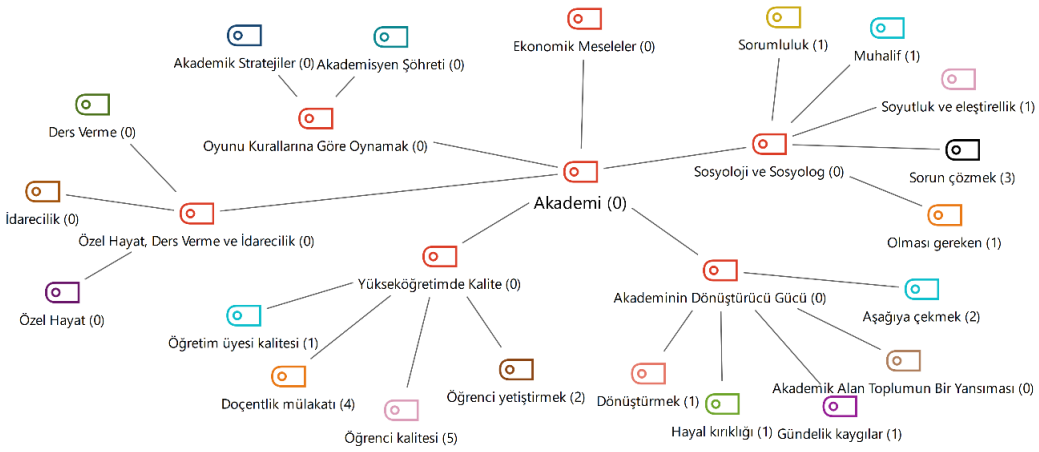

Şekil 33. Akademi Kod-Teori Modeli

4.4.1. Sosyoloji ve Sosyolog

Sosyolojinin mahiyeti ve sosyoloğun bu alan içerisindeki konumu merkeze alınarak oluşturulan bu bölümde "akademik hayal, olması gereken, sorun çözmek, soyutluk ve

eleştirellik, muhalif, sorumluluk, iş değil uğraşı, çocukların başında durmak, akademide rotasyon" olmak üzere 10 adet kod oluşturulmuştur.

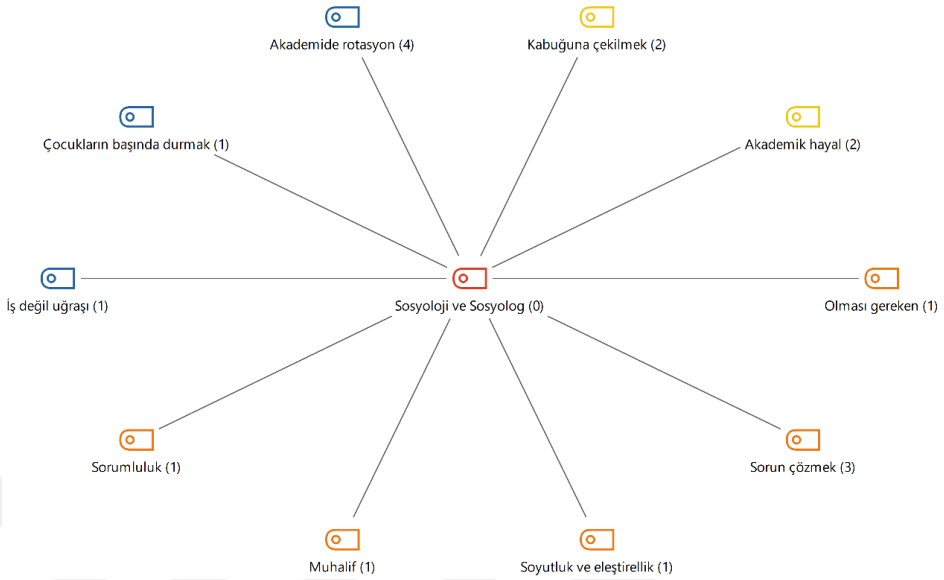

Şekil 34. Sosyoloji ve Sosyolog Kod-Teori Modeli

Adil, akademisyenliğin kendisi için bir var oluş biçimi olduğundan hesapçı bir mantıkla hareket etmediğini ifade etmektedir. Arzu, sosyolog akademisyen olmayı amatörlük olarak anlamakta, akademinin akademisyenin bu yönünü desteklemesi gerektiğini ifade etmektedir.

> *Akademik iş benim için bir business değil, bir uğraşı, bir var oluş biçimi. Böyle baktığınız zaman yapacağınız işler atanmak için toplamanız gereken puanlar olmaktan çıkıyor. Onlar birikiyor, doçentlik sınavına mı gireceksiniz zaten sizin puanınız olmuş oluyor. Profesörlük sıranız mı geliyor ya da kadro mu çıkıyor zaten onun için "aman nereden puan toplasam" diye taktik düşünmek zorunda kalmıyorsunuz. Bu bir hayat tarzı, bir dünyayı algılama biçimi. (Adil)*

> *Amatörlük şeysi var ya bence anahtar kavram orada yani esas olarak gerçekten şey onu beslese, ortam onu beslese, akademi onu beslese o zaman başka bir şey çıkar ortaya. (Arzu)*

Ögeday, sosyolog ile vatandaşı birbirinden ayıran temel şeyin soyutlama olduğunu ifade etmektedir. Ona göre soyutlama sonucunda ulaşılan genellemeler sosyoloğu farklı kılmaktadır.

> *Çünkü sosyal bilimciler ya da sosyologlar herkesin bildiği şeyleri daha soyut ve genel kavramlarla ifade ettikleri zaman sosyoloji yapmış olurlar. Sosyoloji pratiği yapmış olurlar. Aslında bizim konuştuğumuz şeyleri herkes bir şekilde yaşıyor. Bir şekilde konuşuyor ama bizi onlardan ayıran tek nokta, kavram dağarcığımız ve kavram kullanma soyutlamalar genellemeler yapabilme. Bir de meselelere eleştirel bir taraftan bakmak becerisi. (Ögeday)*

Mesut, sosyoloğun toplumdaki eylem ve edimlerin "nasıl olduğuna" odaklaması gerektiğini, nasıl olması gerektiğine odaklanan sosyoloğun bilimselliğini sorunsallaştırdığını ifade etmektedir. Yasin de sosyolojinin olmakta olanı incelediğinden sorun çözme makamı olmadığını vurgulamaktadır.

> *Belli bir grubun, grupların, trendin, ortak bir temsile, ortak bir davranış koduna, ortak bir söyleme dönüştüğü andan itibaren sosyolojik bir nesneye dönüşür. Biz şeylerin nasıl öyle olduğunu konuşuyoruz. O grup tarafından nasıl öyle anlaşıldığı, neden öyle anlaşıldığına bakarız. Olması gereken meselesine düşmek, sosyoloji bilim olmaktan çıkarır. Onu bir vaaza çevirir ki bu disiplin buna teşnedir. (Mesut)*

> *Sosyoloji bilim olarak olmakta olanı inceler. Bakın olanı bile değil olmakta olan. Yani şu anın bilimidir sosyoloji. Ne düne bir ait değerlendirmedir ne de yarına ait değerlendirmedir. Sorun çözme, sosyoloji değil. Biz olanı inceleriz, sebep sonuç ilişkisini yakalayabiliyorsak onu ortaya koyarız. Bu bilgiyi isteyen siyasetçi alır, sorun çözmek için kullanılır, başka biri para kazanmak için kullanır. Ben sosyoloji anlatırken entelektüel değilim. Ben ne zaman entelektüelim? Bu bilgilerimin toplumun herhangi bir problemine çözüm teşkil edecek tarzda çözümlere dönüştürdüğüm anda entelektüelim. (Yasin)*

Nazan, sosyolojinin sorun çözücü olmasından ziyade sorun çözücülere bilgi sağlayan bir disiplin olduğunu ifade etmektedir. Zümrüt, kendisinin bir sosyolog olarak sorun çözemeyeceğini bilmektedir. Ona göre bunu gerçekleştirmek için networklerin içerisinde olmak gerekmektedir.

Ben sosyolojinin sorun çözücü olduğunu düşünmüyorum. Sosyolojinin sorun çözebilecek makamlara bilgi verebileceğini düşünüyorum. Bu makamdan kastım illa bakanlıktır vesaire değil. Bunun içinde sivil toplum kuruluşları da var, bunun içinde toplumsal hareketler var, bunun içinde bireylerin kendisi de var. (Nazan)

Toplumsal sorunları çözemeyeceğimi biliyorum. Çünkü politika yapıcı değilim ve politika yapıcılarla network içerisinde değilim. (Zümrüt)

Burak, sadece sosyolog olmayı değil insan olmayı tanımlamaktadır. Ona göre insan, toplumsal ilişkilere girerken, mesleğini icra ederken vs. muhalif olabilmelidir. Mücahit ise sosyoloğun insanlığa karşı sorumluluğu olduğunu, bunu yazdığı metinlerde göstermesi gerektiğini düşünmektedir.

İnsan dediğin şey hayatında biraz muhalif olmalı. Yani hayatında muhalif olmak demek mesela herkesin yazdığı gibi yazmaktan imtina etmek değil ama mesela akademik teşviği yok sayabilmek demek. Doçent olmayı geciktirebilmek demek. Veya işte ya bu makalemi de bu dergi kabul ederse eder etmezse etmez demek. Veya makaleyi gönderdiniz o hakem raporuyla kavga etmek demek. (Burak)

Sosyoloğun da insanlığa karşı sorumluluğu olduğunu düşünüyorum. Bu noktada da elbette her defasında pratik çözümler sunmayabilir. Ama yazmış olduğu metinlerin sonuç bölümlerine hassasiyetle dikkat etmelidir. (Mücahit)

Latif, Türkiye'de sosyolojiden beklenenin ne araştırma yapması ne de bilgi üretmesidir. Sosyolojiden beklenen dört yıl boyunca öğrencilerin başında durmaktır. Sosyolojinin mesleki karşılığı olmadığından sosyoloji bölümlerinin kapanacağını düşünmektedir.

Temel disiplinler belki görürüz diye düşünüyorum bir süre sonra yok olacak. Çünkü piyasada da bir karşılığı olmadığı zaman iş bulma açısından. Fransızlar diplomaya hep 've' ekliyorlar. Sosyoloji ve kent, sosyoloji ve sosyal politika, sosyoloji ve değişim. Tek başına sosyoloji yetmiyor. Bizdeki bölümlerin işlevi tamamen "tedrisi barınak" olduğu için. Yani sosyolojiden beklenen de araştırma yapması, bilgi üretmesi, ezber bozması, bazı şeyleri sorgulaması falan filan değil yani. Sadece 4 yıl boyunca çocukların başında durun. İktidarın bizden beklediği tek şey bu.

Temel bilimlerde yaşanan şeyler bizim başımıza da gelecek. Fizik kimya falan filan gibi bölümler. (Latif)

Ülgener, öğretim üyelerinin farklı üniversitelerde görev almasının hem akademisyenliğine hem de yazılarına katkı sağlayacağını düşünmektedir. Muzaffer, akademik kültürün gelişmesi adına akademisyenlerin farklı üniversitelerde görev alabilmesine imkân sağlanmasını gerekli görmektedir. Funda, öğretim üyelerinin farklı akademik kültürleri görmesini gerekli görse de bunun sadece sözde kaldığını vurgulamaktadır. Bunun yanında Funda, yeni üniversitelerin heyecanının akademik gelişime katkı sağladığını belirtmektedir.

Şey olsa isterim, misafir öğretim üyeliği. Öyle bir proje yapılmalı bence yani diyelim ki bir Bitlis'teki Erzurum'da, Erzurum'daki Ankara'da, Ankara'daki belki Malatya'da ya da Ankara'daki Hacettepe 'deki dil tarihte, dil tarihteki medeniyet Üniversitesinde. Birkaç yıl gitmeli bu bence önemli bir şey. Bu yazıya da yansır. Eğer insanın içinde varsa öğrenme şeyi öğretir de. (Ülgener)

Ben mesela şunu isterim yani ben bende eğer akademik kültürümün çeşitlenmesine istiyorlarsa mesela benim burada kalmamı değil de değiştirmeme imkân sunsunlar. Ben rahatlıkla Malatya'ya gidebileyim, İstanbul'a gidebileyim, Ankara'ya gidebileyim. Ama her yerde öyle klikler var ki aşamıyoruz. Daha boş verin bu kadro konusundaki klikleri ya yazma konusunda klikleri aşamıyorum ki… rotasyon yani hiç kimse kaldığı üniversitede 5 seneden fazla orada kalmaması lazım 5 senede bir başka üniversitelere gitmek zorunlu oluyor. Bu akademik kültürün çeşitlenmesi açısından da önemli. Kesinlikle gelişir. (Muzaffer)

Aman ayıp olmasın, işte bu ahbaplık kültürü bence zaten akademiyi çok zayıflatıyor. Ben o yüzden en az 5-10 yılda bir yani rotasyon olması gerektiğini düşünüyorum. Ben kesinlikle gidilmesi gerektiğini düşünüyorum. O da bizim muhafazakârlığımızı gösteriyor işte. Alışılmış olan işte o muhafazakârlık ile o konfor alanın orada kurmuş ya da ne bileyim işte bu kronikleşmiş, kökleşmiş üniversitelerin de sorunu hocam. Yeni üniversitelerde üretim de farklılaşıyor. Yeni kurulan mesela Samsun Üniversitesi yeni kuruldu mesela şimdi yeni elemanlar geliyor, daha aktifler hem yayın yapmak anlamında hem de bölümün işleyişini onlar oturttuğu için "ne yapabiliriz, öğrenciyle nasıl etkileşim kurarız, sayıyı

artırabiliriz". Bir yandan da okulun da şöyle bir beklentisi var: Adının da duyulması gerekiyor. O biraz zaman içinde kötüye kullanılır mı onu da bilemiyorum ama zamanla göreceğiz ama yeni üniversitelerin o kronikleşmemiş boyutu olduğu için üretimin daha hızlı olduğunu görüyorum. Hocalar aslında "gitmek gerekiyor" diyor ama kimse dünyasını değiştirmek istemiyor. Bunu ben geldiğimden beri her hocadan duydum ama hiç kimse gitmiyor. Sorunu tespit ediyoruz aslında hocam. İşte şey ailem, şöyle gidemezdim, mecburdum onların arkasına sığınan bir zihniyet var işte hocam. Bizler biraz belki farklı olabileceğiz. Bizler de nasıl bir karar vereceğiz onu da süreçte göreceğiz. (Funda)

Adil, her disiplinin metodolojik düzlemde kendi içine kapandığını ve bunun sonucunda farklı disiplinlerle ilişkisinin kopma riskine dikkat çekmektedir. Fakat ona göre bu durum günümüz akademik dünyasında sürdürülemez. Mesut da sosyolojinin kendinden menkul bir şekilde disiplin olma sürecini sürdüremeyeceğini ifade etmektedir.

Metodolojik özerkleşme, aynı zamanda her bilimin kendi kabuğuna çekilmesini, kendi yöntem, dil, araştırma konuları, ifade biçimlerini geliştirdi. Hatta her birinin bir habitusu oluştu. Diğerini sağır ve kör kaldı. Ancak yaşadığımız dünyada artık bu mümkün değil. (Adil)

Bu bence normatif bir seçenek değil bu sosyoloji için. Sosyoloji bir parazit John Murray öyle söylüyor. Sosyoloji asalak bir bilimdir. Aslına bakarsanız daha öncesinde modern toplumu analiz edecek, modern toplumun bilgisini çıkaracak pek çok bilgilerin üzerine yapışır. Ekonominin üzerinden hukukun üzerinden tarihin üzerinden sanatın üzerinden edebiyatın üzerinden konuyu sorulara devşiren bir disiplinden bahsediyoruz. Başka bilgilerle temas etmek sosyoloji için yapılması, sosyolojiye bir açılım kazandırılması gereken normatif bir şey değil. Sosyolojinin düşünme biçimi zaten. Afrika'da sosyoloji yapıyorsanız ister istemez antropoloji yaparsınız. (Mesut)

Latif, akademik dünyaya ilişkin beklentisinin teorik temelli tartışmalar yürütmek olduğunu fakat bunu gerçekleştiremediğini ifade etmektedir. Abdurrahman ise TV programlarında sosyolojinin konuşulacağı programlarda yer alma hayalinden bahsetmektedir.

Hani şunu isterdim gerçekten. Ya şöyle sağlam, güzel bir kadro/ekip, iyi bir okul, huzurlu bir yaşam. İstediğimiz konuları,

istediğimiz gibi çalışıyoruz, yaratıcı düş, yaratıcı yöntemler geliştiriyoruz. Yaratıcı kavramlar, yaratıcı yöntemlerle oturuyoruz, tartışıyoruz. Belki kimsenin işine yaramayacak hani ama kendi dünyamızda teorik çıktısı yüksek. Ben bunu çok önemserim yapılan işlerde. Tam işte bilim için bilim kafası. Ufacık mesele, kimsenin dikkatini çekmeyen olabilir, anlamsız gelebilir çoğu insana ama inanılmaz yaratıcı işler çıkabilir ve teorik anlamda çok ciddi tartışmaları ölçebilir. Benim mesela idealim bu. Fakat bunu ne kadar yapabildim? Yapamadım. (Latif)

Özellikle televizyon programlarında sosyolojinin konuşabileceği ve sosyolojide yapılan çalışmaların politika üretmeye de katkı sunabilecek çalışmaların bu ekranlarda tartışılabileceği ve benim orada olmak isteyeceğim gibi bir hayalim vardı. (Abdurrahman)

Araştırmanın konusunun ana aktörü olan sosyolog ve akademik alan olarak sosyoloji içerisinde sosyolojinin misyonuna dair bir tartışma vardır. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi "sosyoloji; olanla ilgilenir, olması gereken ise felsefecilerin işidir" mantığı sosyolojiyi sahaya çekmektedir. Bununla birlikte sosyolojinin sorun çözücü misyonunun unutulması veya bu misyona sahip olmadığı düşüncesi saha araştırmasını anlamsız kılmaktadır.

Akademik disiplinlerin kendi kurumsallaşmalarını sağlamaları kendi içlerine kapanmalarını getirmiştir. Buna göre her disiplin kendi kavramsal, kuramsal ve metodolojik sınırlarını çizmiş ve bu eksende hareket etmektedirler. Fakat sosyolojinin doğası gereği bunu sürdürebilmesi mümkün değildir. Farklı disiplinlerle ilişkisi ona farklı kapılar açmaktadır.

Konu içerisinde "akademisyenlerin rotasyonu" katılımcılar tarafından tartışmaya açılmıştır. Buna göre akademisyenler belirli sürelerle sınırlı olmak kaydıyla farklı üniversitelerde ders verebileceklerini, bunun akademik metinlerin çeşitliliğini sağlayacağı düşünülmektedirler. Türk akademisinde sıklıkla gördüğümüz tablo, bazı akademisyenlerin lisansüstü eğitimden emekliliklerine kadar aynı üniversite bünyesinde çalışmalarıdır. Bunun da akademik bir körlüğe yol açtığı konusunda ciddi şüpheler vardır.

4.4.2. Özel Hayat, Ders Verme ve İdarecilik

Akademisyen; akademi, özel hayat ve idare üçgeninde hareket etmektedir. Bunlar akademik yazma pratiğini etkileyen önemli unsurlardandır. Bunun farkında olarak gündem

edilen sorunsal kapsamında "özel hayat, ders verme ve idarecilik" alt kategorileri oluşmuştur.

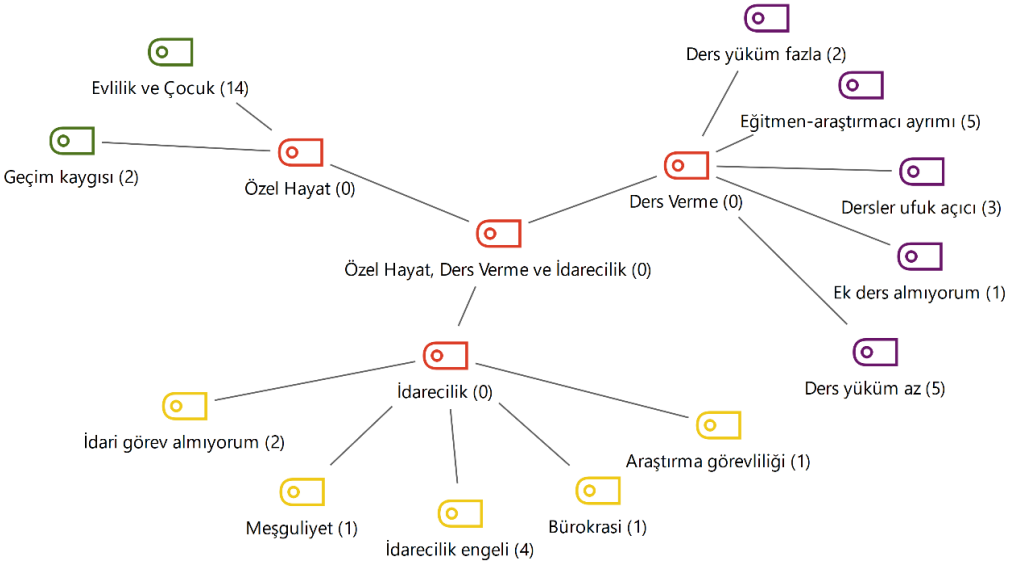

Şekil 35. Özel Hayat, Ders Verme ve İdarecilik Kod-Teori Modeli

4.4.2.1. Özel Hayat

Aysun, çocuk yetiştirme süreçlerinin akademik hayatında az da olsa yavaşlamaya neden olduğunu ifade etmektedir. Mesut ise aile babası ve eş oluşunun zaman zaman okuma ve yazma süreçlerini aksattığını ifade etmektedir.

> *Tabii bir de şey var yani ben 33 yıllık evliyim. Bu evliliğin içinde ben 2 tane çocuk sahibi oldum. Onların ilkokuldan itibaren, hatta daha öncesinden eğitimleri onları, bunları falan filan derken çok da hızlı çalıştığını söyleyemem. "Ben çalıştım da bu çocukların gelişimini geride bıraktım" asla demem. Çünkü ikisi de dereceli, ikisi de şu anda bağımsız hayatını yaşıyor. İşte onlar yoluna girince de kendim de biraz daha fazla çalışmaya başladım. (Aysun)*

> *Ders odaklı baktığınız zaman işte yazıyı çizmeye araştırmaya falan çok vaktiniz kalmıyor gibi görünebiliyor. Kendi özel zamanlarınızı aile babası oluşunuzu, evinizi, kocalık rolleriniz vesaire düşündüğünüz zaman*

bazı günler "nasıl olacak da yazacağım, Allah'ım bir boşluk ver" dediğim oluyor. (Mesut)

Nazan, evli olup aynı zamanda çocuk sahibi olunca akademik yaşantıda çocuklu kadınlara hayranlık duyduğunu ifade etmektedir. Pervin, evlilik ve çocuk sahibi olmanın akademik çalışmalarını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Bunu söylerken yemek yapmak veya ev işleri yapmak gibi işlerin kadının vazifesi olduğunu düşünmektedir.

Sonra da çocuk sahibi olunca ne kadar ağır bir sorumluluk olduğunu gördükten sonra "he dedim". O zamanki eşim çocuk sahibi olmaya karar verme sürecimizde o da doktorasını yapıyordu "bir dakika doktoramı bitireyim sonra" dedi. Hem çocuk sahibi olup hem de akademide dürüst bir biçimde işini yürüten her kadına hayranım. (Nazan)

Hocam süre ve zaman konusunda zaten hani evlilik baya bir etkiliyor. Tabii çocuk da haliyle ya evlilikten ziyade çocuk. Ben biraz geleneksel ve bir şey kafası var. Oturup baktığımızda şunu diyemem ben mesela: "Erkeğin belli vazifesi var bana gelsin evde yemek yapsın, yok işte hani böyle bu tarz yok yok yani o olmasın". Olmaması gerekiyor. Bunlar kadının yapması gereken vazifeler. Tutup da burada işte hani çocuğuma kızayım eşime kızayım, bana yardımcı olmuyorsun vesaire burada hani gerginliğimi yansıtmıyorum. (Pervin)

Yurtdışında burslu olarak lisansüstü eğitim gören Serpil, çocuk sahibi olarak tez yazarken oldukça zorlandığını ifade etmektedir. ABD'de yaşamasından ve arkadaş çevresinin de öğrenci olmasından dolayı çocuklarını bırakacak kimsesi olmadığı için teze zaman ayırabilmek adına çocuğu küçük yaşta kreşe vermek zorunda kaldığından bahsetmektedir. Yasin, eskiden hocaların, asistanlarının doktora bitirene kadar evlenmelerine izin vermediklerini anlatmaktadır. Ona göre doktoradan sonra ailenin kurulmasıyla akademik hayat bitmektedir. Zeliha kendisi bekâr ve çocuksuz olduğu için arkadaşlarının yaşadığı zorlukları anlatmaktadır. Ona göre evi ve akademiyi idare edebilmek oldukça değerli bir şey.

Uluslararası bir öğrenci olmak. Başka bir ülkede doktora yapıyor olmak. Türkiye'de komşunuza bırakabilirsiniz çocuğu. "2 dakika gel bir göz kulak ol ben şöyle toplantıya gireceğim" diyebilirsiniz. Orada bunu arkadaşınız olsa da diyemiyorsunuz çünkü hepsi doktora öğrencisi. Bir tanesini 18 aylıkken mecbur verdim kreşe. Çünkü yani bu tez bitmek

zorunda çünkü tazminata düşmek gibi bir şey var. Bir kere bursiyer olmak da ya bu belki hani az yaygın olmakla ilgili değil ama büyük bir stresti bizim için. Yani yayın yapmak mı tezi bitirmek mi tabii ki tezi bitirmek. (Serpil)

Eski hocalar duyuyorum yani doktora bitene kadar asistanın evlenmesine izin vermezmiş. Türkiye'de akademik hayat doktoraya kadar aslında. Doktoradan sonrası maalesef derslerle… çok ailenin problemleri çocuklar falan filan sizi meşguliyetinizin önemli bir kısmını kaplıyor. Gece çalışırım, sabah yatarım, öğlen kalkarım. (Yasin)

Kendi örneğimden çok işte başka arkadaşlarımın örneklerinden aktarayım. İşte sabaha kadar çocuk uyutmaya çalışıyor sonra sabah ders anlatmaya gidiyor, o arada bir şeyler yapmaya çalışıyor falan hakikaten o ciddi anlamda bir iş yükü var. Okullar mesela tatil oluyor, bir bakıyorum okulda bir sürü çocuk var. O hakikaten yönetilmesi güç bir şey. O yüzden onları tebrik ediyorum canı gönülden. (Zeliha)

Burak, akademik yazmaya vakit ayırabilmesinin kendisiyle alakalı olduğunu ve ailesinin kendisini etkilemediğini düşünmektedir. Alina, eşinin mühendis olmasından dolayı uzun süreli ayrı kalmalarının akademik yaşantısına etkisi olmadığını ifade etmektedir. Funda ise eşinin akademik çalışmalarda kendisine yardımcı olduğunu anlatırken eşinin kendisine sağlamış olduğu psikolojik desteğin de kendisine iyi geldiğini ifade etmektedir.

Yazma ve yazamama tamamen kendimle alakalı. Yazmamı etkileyen olumsuz bir şey evlilik falan yok yani öyle bir şey söyleyemem çünkü ben etkiledi diyemem. (Burak)

O mühendis olduğu için şantiyelerde çalışıyordu. Dolayısıyla biz böyle 15 günde bir, ayda bir ya ben oraya gidiyordum ya o geliyordu. Ben çok özgür oldum o anlamda. (Alina)

Mesela ben alan araştırmamı eşimle yaptım. Yörükleri araştırmak için dağlara çıktığımızda tek başıma çıkmakta zorlanabilirdim çünkü yollar gereği olsun çünkü bazen ulaşım sıkıntısı yaşadığımız durumlar olmuştu. Gittiğimizde ortamlarında böyle rahat rahat ailevi ortamın kurulabilmesi için hani eşimle gitmem süreci kolaylaştırmıştı… Aksine eşimin beni mesela motive etmesi, akşamları mesela ben uzanmak istediğimde bak kalk, şöyle yapman lazımdı, böyle yapman lazım gibi

telkini bana iyi gelebiliyor. Ben evliliğin akademik üretimi doğrudan engelleyen bir şey olduğunu düşünmüyorum. (Funda)

Hakan, evliliğinin akademik üretimine doğrudan bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Zerrin, çocukları olmasına rağmen işini yaparken olumsuz etkileri en alt düzeye indirdiğinden bahsetmektedir. Bu noktada eşinin desteği ve planlı olması ona büyük katkı sağlamaktadır.

Ailem, kariyerimi ve yazma pratiğimi olumsuz etkilemedi. (Hakan)

Etmiyor. Çok programlı çalışarak oluyor. Çocuklarım büyük değiller aslında. İlk kızım dünyaya geldiğinde bir sene ara verdim işte ve ders dönemlerinde küçük kızımda da doktora dersinin bir dönem doldurmuş evet yani böyle aralar verdim. Büyük kreşe başladı, küçüğün bir bakıcısı vardı. Hafta sonlarını eşim muhakkak bir gününü ona ayırıyordu. Bu hafta neler yapacağıma dair haftanın başında zihnimde bir program vardır. 3 aşağı 5 yukarı da bu programı şey yaparım riayet ederim. Çok fazla hobim yok yani çok böyle işte başka şeyler çalışıyorum ve çocuk bakıyorum. Yapmak istediğim şeyi işimle yapıyorum zaten. (Zerrin)

Funda erkeklerin geçim kaygısını kadınlara göre daha fazla hissettiğini ve bunun da akademik üretim konusunda onları teşvik ettiğini ifade etmektedir. Zerrin, bir kadın olarak kendisinin konforlu bir noktada olduğunu ifade etmektedir. Ona göre bundan dolayı erkekler, akademik yükselmeler konusunda daha isteklidirler.

Ve olayın burada şey cinsiyetçi yorum olacak bilmiyorum ama erkeklerin geçim kaygısı kadınlara göre daha fazla. Belki benim bu rahatlığımın arkasında gerçi ben bu rahatlığa da bir yıldır evliyim bir yıl öncesinde de bu rahatlığına sahiptim. Atıyorum ben yarın bir gün şu 50d muhabbeti netleşmeseydi bile en fazla ne olabilir diye düşündüğümde bölüm ile ilişiğim kesilir 1-2 yıl işsiz kalabilirim o ara yayın yaparım kafasına girmiştim mesela. Hani illa bu kafaya girdiğimden de değil ama onu bir şeyi vardı üzerimde ama erkeklerde bunun olmadığını da gördüm işte bu da cinsiyetçi şeylerde farklılaşıyor hocam. Çünkü erkekler diyor ki ben ona göre araba tamam biz de araba alırız, ev alırız ama erkeklerin böyle bir geçim kaygıları daha fazla olduğu için yayın yapma teşviki sanki onlarda daha fazlaymış gibi. (Funda)

Ben bir konfor noktasından konuşuyorum. Bir kadınım, işte evimi geçindirme şeyim gayem biraz daha ikinci planda. Hani esas evimizi geçindiren eşim. Yani ben hani biraz daha böyle diyor işime hobi gibi bakabiliyorum. Yani böyle bir konfor noktam var. Ancak işte birçok insan bunun bu şekilde yaşamıyorlar. Onlar için akademik yükselme veya birtakım payeler elde etme birtakım yerlerde görev alma çok da farklı hayati anlamlar taşıyor olabilir. (Zerrin)

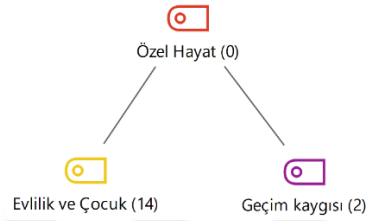

Şekil 36. Özel Hayat Kod-Teori Modeli

Akademisyenin özel hayatı ekseninde elde edilen veriler özellikle evlilik ve çocuk üzerinde yoğunlaşmaktadır. Genel olarak, ikisinin de ayrı ayrı sorumluluklarının olmasından ötürü bunların akademik yazma pratiğini gerçekleştirmenin önünde engel oluşturduğu düşünülmektedir. Fakat bunun yanında eşin ve ailenin araştırmaya yardımcı olduğunu ifade eden katılımcılar da vardır. Buradan akademisyenin akademik yazma pratiğini gerçekleştirebilmesinin disiplinli çalışmasına bağlı olduğunu sonucuna varabiliriz.

4.4.2.2. Ders Verme

Mücahit, ders yükünün fazla olmasından dolayı yaptığı işe yabancılaştığını ifade etmektedir. Ders yükünün fazlalığından dolayı vermiş olduğu dersleri mecburen üstünkörü yaptığını, yayınlarını ise ancak tatillerde yapabildiğini belirtmektedir. Aysun da özellikle akademiye yeni girdiği dönemlerde ders yükünün fazla olmasından dolayı akademik ilerlemesinin aksadığını ifade etmektedir.

Tabii var. Bir üniversite hocasının alanıyla ilişkili ve ikiyi geçmemek kaydıyla ders vermesi gerekir. Öbür türlü yaptığınız mesleğe kesinlikle yabancılaşıyorsunuz. Bunu hissediyorum. Hevesle,

derinlemesine değil. 5 tane dersim var, bir de ikinci öğretimi var bunun. Bir de yüksek lisans-doktorada o kadar şey var. İster istemez üstünkörü. Öbür türlü halledemiyorsunuz zaten. Bir de yayın yapmanıza engel oluyor. Ya bizim yayın yapabildiğimiz dönem sadece 15 tatil, bir de yaz tatili. Realitenin koşulları bize uygun olmazsa biz realiteye uymaya başlarız. Yani burası bilgi üreten yer, bilgiyi tamam aktarıyorsun ama buradaki istihdam edilen kadro bilgiyi üreten kadrodur. (Mücahit)

Ders yükümün çok olduğu zamanlar da oldu. Ben akademiye girdiğimde sadece 3 tane psikoloji dersiydi. Sonra o 3 tane sosyoloji dersi de bindi. Ben yıllarca o bölümde her sömestr 6 tane lisans dersi verdim. Her sömestr 18 saattir bu. Biraz daha hani akademik ilerlemelerimin bunlar önüne geçti. (Aysun)

Zerrin, işini sevdiği için ders vermeyi de sevdiğini belirtmektedir. Ayrıca mevcut ders yükünün, araştırma görevlisi olduğu zamanlardan daha az olduğunu vurgulamaktadır. Zeliha ise ders yükünün fazla olmadığını fakat yeni bir ders aldığında hazırlık sürecinin araştırma yapmasının önüne geçtiğini ifade etmektedir.

Yani ben de işimi çok seviyorum ders vermekle ilgili bir problemim yok çok fazla ders yüküm de yok. 2 ders veriyorum. Araştırma görevlisi iken daha çok ders verdiğim zamanlar oldu. (Zerrin)

Yeni bir ders verdiğinizde ilk onunla ilgili epey çalışmamız gerekiyor o biraz araştırmaları sekteye uğratabiliyor. Fakat öyle aşırı bir ders yüküm yok. (Zeliha)

Zafer, ders yükünün fazla olmadığını düşünmektedir. Yasin de ders yükünün fazla olmadığını fakat akademik kadrodan ayrılanlar olduğu için önümüzdeki dönemlerde sorun yaşayabileceğini düşünmektedir. Zümrüt, dinlenmeye, okumaya, araştırmaya vakit kalması için vermek zorunda olduğu ders saati dışında ders almadığını ifade etmektedir.

Yok, zaten her dönem 2-3 tane ders alıyorum yetiyor bana. (Zafer)

O konuda biraz rahatız. Bölümümüz genişti, gittikçe kaybediyoruz. 3 arkadaşımız gitti, gittikçe zorlanacağız herhalde. (Yasin)

Ben maaş karşılığı dersimin dışında ders almıyorum. Bu açıdan açıkçası biraz rahatım. Dinlenmeye, okumaya ve araştırma yapmaya da vaktimin kalmasını istiyorum. Bir dönem 36 saat ders almak zorunda kaldım ve o zaman insanlıktan çıktım. (Zümrüt)

Ülgener, vereceği derslerden keyif alması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak sadece bir dönem bölümde öğretim üyesi sorunu yaşandığı için bir dersi almak zorunda olduğunu belirtir.

> *Kendimin hâkim olmadığı dersleri hiçbir zaman vermedim. Sadece bölümde o dönem, o sene bir öğretim üyesi sıkıntımız varsa dışarıdan alacağımıza bu anlamda öyle bir dönemsel olarak. Ders yüküm hiçbir zaman engel olacak şekilde olmadı. Benim keyif aldığım yayınlarım, benim keyif aldığım derslerimin olmasını isterim. Derse gerçekten iyi hazırlanmışsam, iyi anlatmışsam o çocukların gözlerinde onu görmüşsem çok mutlu oluyorum. Ya bizi de belki de besleyen de bu. (Ülgener)*

Zerrin, ders vermeyi akademik ufkunu genişletmesi açısından faydalı görmektedir. Zeliha da aynı şekilde öğrenciyle derste oluşan diyaloğun kendisini beslediğini ifade etmektedir.

> *Özellikle benim gibi hani akademik kariyerinin başındaki hocalar için ders vermenin ufuk açıcı bir yönü olduğunu da düşünüyorum. Sizi de genişletiyor aslında ders vermek. Ve farklı araştırma sorularınızın zihninde oluşmasına da yardımcı oluyor. Bu anlamda öğrenciyle ilişki kurmanın da ben önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü gençler sizin göremeyeceğiniz başka şeyleri görme potansiyeline sahipler. (Zerrin)*

> *Mesela hocalarla da değil sadece, derslerde de eğer gerçekten katılan öğrenciler varsa onun da çok öğretici ve ufuk açıcı olduğuna inanıyorum. Oradan bir öğrenci bir şey söylüyor bir şey soruyor o güne kadar hiç düşünmediğinizi fark ediyorsunuz. Ben bundan çok hoşlanıyorum. Yoğun bir şekilde bir diyalog yok aslında öyle bir diyalog ama olduğu vakit çok verimli oluyor. (Zeliha)*

Mesut'ta verdiği derslerden beslendiğini düşünmektedir. Ona göre dersler angarya olarak görülmemelidir. Dersler, yeni alanlar açan, araştırma yapmaya teşvik eden bir etkileşim ortamlarıdır. Mesut ayrıca, ders vermek ve araştırma yapmak arasındaki karşıtlığın anlamsız olduğunu ifade etmektedir. Zümrüt, ders vermeyi ve araştırma yapmayı sevdiğini belirtip öğretim üyeleri arasında böylesi bir ayrımın kendisini üzeceğini belirtmektedir.

> *Ben yaptığım dersleri beslendiğim bir alan olarak düşünüyorum. Artık hallettiğim ve gereksiz bir yük olarak öğrencilere lütfettiğim, aktardığım bir şey değil de derslerimi gerek seçmeli derslerde gerek*

zorunlu derslerde belli bir etkileşim halinde yapıyorum ve onlardan aldığım feedbacklerle onların o metinler hakkındaki yorumlarıyla, yeni fikirler ilham oluyor. Yazmak için bana yeni bahaneler oluyor, yeni alanlar görüyorum ve dolayısıyla ben dersleri bir angarya gibi düşünüyorum. Yenilendiğim bir yer olarak görüyorum. Bu "ya, ya da" söylemi hayattaki en büyük saçmalıklardan bir tanesidir. Maalesef insan öyle bir varlık değil. Yani insan ümitle korku arasında bir varlık. Dolayısıyla ders vermek ve araştırma yapmak birbirlerini dışlayan şeyler olmak zorunda değil. Yeter ki dengeli olsun. Bir tarafın aşırı ağırlığı binmesin ve bunu sağlayabilecek özgün bir bakış açısı olsun. Yani bu özgün bakış açısı olmadıktan sonra aşırı bir ders yükü vermek ya da sürekli bir araştırma yapmanın bir anlamı yok. Dersler aynı zamanda sizin düşüncelerinizi, verileri teorileştirebileceğiniz ilk laboratuvarınız aslında. Oradaki reaksiyonu, oradaki fikri okuyorsunuz. Farklı bir jenerasyonun, farklı bir bakış açısının sizin hipotezleriniz ön kabulleriniz hakkındaki görüşlerini test etme şansınız oluyor. (Mesut)

Araştırmacı-eğitmen ayrımı olsaydı üzülürdüm. Çünkü ben ders anlatmayı çok seviyorum. Öğrencilerle beraber olmayı çok seviyorum. Ama aynı zamanda da araştırma yapmayı çok seviyorum. Öğrencilerden çok besleniyorum. Derslerin hem öğrenciyi hem de hocayı yenilediğini düşünüyorum. (Zümrüt)

Zerrin, araştırma yapan ve ders veren hocalar arasında yapılacak ayrımın verimli olacağını ifade etmektedir. Serpil ise araştırma yapan akademisyen ile ders veren akademisyen arasında dengeli bir ayrımdan yanadır. Ona göre araştırma yapan akademisyen daha az derse girmeli, ders veren akademisyen ise daha fazla derse girmelidir. Ona göre böylelikle araştırma yapan akademisyenlerin önü açılacaktır. Burak, her akademisyenin kendini iyi hissettiği şeyi yapmasının gerektiğini düşünmektedir. Ona göre herkesi puanda eşitlememek gerekir.

İkiye ayırırsak işte araştırma yapan hocayla ders veren hocaları, değerlendirme kriterleri farklılaşırsa ben bunun işe yarayacağını düşünüyorum. İster istemez zihniniz bölünüyor yani. Tek bir şeye kanalize olmuş bir zihnin daha verimli daha üretken olabileceğini düşünüyorum. (Zerrin)

Ben çok şikâyetçiyim. Bence Amerika'da o da güzel. Ya ders veriyorsunuz. Şöyle teaching de olabilirsiniz. Researching de olabilirsiniz. Sadece araştırma mı yapıyorlar, hayır. Ama ders yükü sadece ders verene göre biraz daha az. O da okula proje yapmak zorunda işte para getirmek zorunda falan gibi başka sorumlulukları var. Bence o ayrım çok iyi. O ayrım olmadığı için de bence Türkiye'de de birçok çalışma yapmak isteyen hoca yapamıyor. Asla ders vermeyeceksin gibi değil ama sana research yapacak alanı tanıyacak kadar az bir ders veriliyor. (Serpil)

Hani adamı sürekli bir şey yaz demeye de gerek yok. Yazmasın adam ders versin o, bir tanesi ders versin, bir tanesi doktora öğrencisi yetiştirsin. Öbürü mesela ders veremeyen var kekemedir, konuşamaz iyi, kendini ifade edemez o da kitap yazsın. Bırak herkes istediğini yapsın ama şimdi herkesten istenilen şey şu: 1000 puanı tamamla, 1500 puanı tamamla. (Burak)

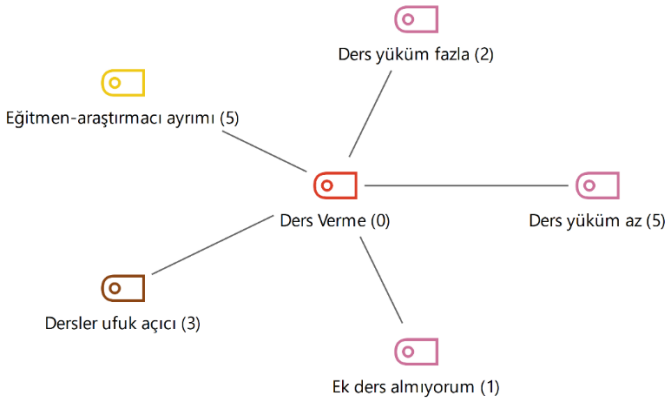

Şekil 37. Ders Verme Kod-Teori Modeli

Akademisyenin iki temel misyondan biri eğitim/ders vermektir. Akademisyen sayısının az olduğu bölümlerde akademisyenin ders yükü fazlayken, akademisyen sayısının fazla olduğu bölümlerde ise ders yükü azdır. Bu durum akademisyenin akademik yazma pratiğini belirlemektedir. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi ders yükü az olan akademisyenler yayın yapmaya daha fazla zaman ayırabilirlerken, ders yükü fazla olan akademisyenler ise yayın yapmaya daha az zaman ayırabilmektedirler.

Akademisyenler vermiş oldukları derslerden akademik ufuklarını genişletmek açısından faydalandıklarını ifade etmektedirler. Buna göre katılımcılar hem yeni konulara ilgi duyma hem de öğrencilerle geliştirdikleri diyaloglarla kendilerini beslemektedirler. Bu bağlamda ders vermenin salt olarak yayın yapmaya engel olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Akademisyenler arasında eğitmen-araştırmacı şeklindeki ayrım yapılması akademisyeni tek taraflı düşünmek anlamına gelecektir. İkisinin birbirini besleyen ve geliştiren bağlantısı katılımcılar tarafından da vurgulanmıştır.

4.4.2.3. İdarecilik

Ögeday, akademide idareciliğin fazla zaman almasından dolayı akademik yazmayı sekteye uğrattığını ifade etmektedir. Nazan da oldukça fazla sayıda idari göreve sahip olduğundan dolayı zamanının büyük kısmının bu işlere gittiğini düşünmektedir.

> *İdarecilik, akademik çalışma yapmayı ve yazmayı önemli ölçüde engelliyor. Çünkü idarecilikte çok fazla bürokratik şeyler var. İşte cevap vermek vesaire bu çok büyük bir zaman alıyor. Bununla birlikte çalışma hevesinden ve şevkinden de uzaklaşmış oluyorsun. (Ögeday)*

> *Oldukça fazla. Ben öğrenci danışmanlığı da yapıyorum. Yatay geçiş kurulundayım da. Staj komisyonundayım da. Kamu katkısı üniversite komisyonundayım da. Bölümün zaten işleri var. Bölüm toplantıları var. Akademik kurullar var. Zamanımın önemli bir bölümü böyle geçiyor. Akademik idare, öyle profesyonel idarecilere teslim edilmemelidir. (Nazan)*

Arzu, araştırma görevlisi olarak göreve başlayınca bürokratik işlerin yoğunluğu karşısında şaşırdığını ifade etmektedir. Ona göre unvanın adıyla yaptığı iş arasında herhangi bir bağlantı yok. Abdurrahman da üniversite için hazırladığı raporun, bölüm işlerinin, sınav gözetmenliklerinin vs. akademik işlerini engellediğini ifade etmektedir.

> *Araştırma görevlisi oldum, araştırma görevlisi olunca mesela devamlı şey yazmak gerekiyormuş. Bölüme üniversite bir şey soruyor, bölüm ona cevap veriyor. Bürokrasi yani araştırma görevlisi ismi sadece araştırma görevlisi, idari görevli, bölüm sekreteri belki. İlk orada şaşırdım ben "böyle miymiş meğerse üniversite denilen yer". Bu dekanlık koridorunda günde bilmiyorum kaç adım atıyordum acaba… Bütün bir gün hiçbir şekilde kitap neyse okuduğun o şey onunla vakit ayırma fırsatı*

bulmadan geçip gidiyordu… Doktora sürecinde çok kısıtlı sayıda yayın yaptım. Prosedür olarak öyle bir şey yoktu, beklenti yoktu. Ben bürokratik çok iş yaptım. Bölümü yani şeysini esas çekip çevrilmesinde benden sonra alınan kimse yoktu. (Arzu)

FEDEK raporu da hazırlıyorum. Bir kurul üniversitelere akreditasyon veriyor. Bir yılım sürekli bu raporu hazırlamakla geçti. 250 sayfalık bir rapor. Normal öğretim için ayrı, ikinci öğretim için ayrı hazırladım. Tek araştırma görevlisi olduğum için bu işler çok zorluyor. Yani vize bir hafta final 2 hafta bütünleme bir hafta 4 hafta bir de güz dönemi. Bir de bahar dönemi var. Dolayısıyla 2 ay hiç okuma yapamıyorum. Tek bir satır okumadığım, tek bir cümle yazmadığım bir dönem oluyor. Onun dışında da bölümün rutin işte ders programının hazırlanması, sınav programlarının hazırlanması bunlar çok engelliyor. (Abdurrahman)

Alina, bölüm başkanlığı yapmasına rağmen akademik çalışmalardan geri kalmadığını ifade etmektedir. Adil, zaman zaman birçok idari görevi üstlenmesine rağmen akademik çalışmalarını da gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Ona göre akademisyenlerin meşguliyetlerini söylemden ibarettir.

Biz o dönem kadına yönelik şiddete yönelik proje desteği almıştık Avrupa Birliği'nden. Sosyoloji Derneği'nin adına biz 2 arkadaş olarak bu işi yürüttük. Yaklaşık bir yılı biraz aştı biz sürede almıştık. Bunu yaptık. Yani bölüm Başkanlığı engel olmadı. Fakat siz nasıl diyeyim kapasitenizin üstünde çalışıyorsunuz bunları yapmak için. Benim yani cumartesi pazarım yoktu. Öğrenci tanıtım günleri varmış cumartesi-pazar. Kime görev versem ben de geleceğim. Bunlar beni yormadı açıkçası. Birine faydalı olmak, birine dokunmak bunu yapabiliyorsam mutlu oluyordum. (Alina)

Çok şükür idari görevlerimin hepsini bıraktım. Dekanlık yaptım, çeşitli defalar Bölüm Başkanlığı yaptım. Bunun hafifliğini yaşıyorum, hırsım da yok. Ayıptır söylemesi o koşullarda dahi kitap çıkardım, makale yazdım, yayınlarımı eksik etmedim. Daha fazlasını yapabilirdim. Örneğin çok tutkuyla, severek yaptığım bir ustalık araştırması vardı dekanlık dönemime denk geldi. 3 yıldan fazla sürdü sahası. Zamanı iyi değerlendirirseniz oluyor. Çok meşgul olmak, biraz da söylemden ibaret. (Adil)

Ülgener, idareci mantığına karşı durduğu için akademik hayatı boyunca idari görev üstlenmediğini ifade etmektedir. Miraç, hiç idari görev almadığını ifade etmektedir.

> *Ben idari görev hiç almadım. Özellikle istemedim. Yani kimileri işte 8-5 mesaisini yapan, işte takım elbiseli, kravatlı jilet kaydı traşlı olmayı seviyor. Yönetim kurulu toplantılarında, Senatoda olmayı çok önemsiyor, seviyor. Ödün verecek kadar da seviyor. Ben kendimi hiçbir zaman oralarda görmedim. (Ülgener)*

> *İdari görev almam. Siyasete girmem. (Miraç)*

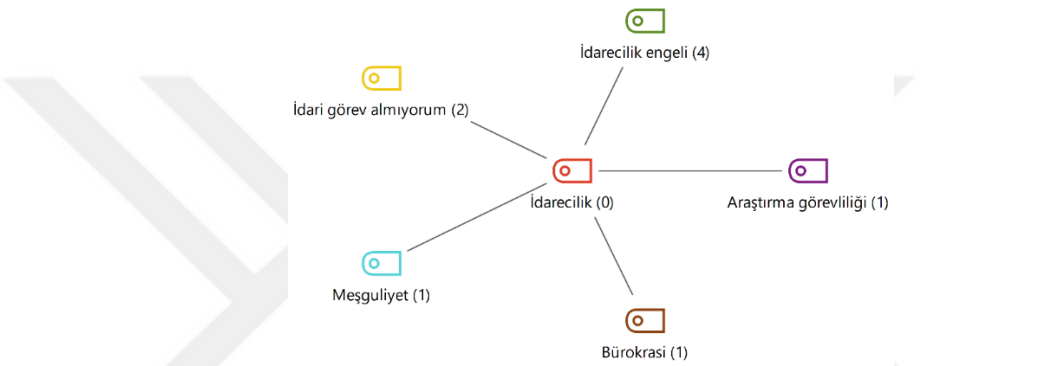

Şekil 38. İdarecilik Kod-Teori Modeli

Akademik üretimi etkileyen bir diğer unsur idareciliktir. İdarecilik akademisyenlerin bir kısmı için talep edilen bir kısmı içinse uzak durulan bir konumdur. İdarecilik yapan akademisyenler akademik çalışma yapamadıklarından yakınmaktadırlar. İdari görev almayanlar ise akademik üretimlerinin sekteye uğrayacağını düşündükleri için bu görevlerden uzak durduklarını ifade etmektedirler. Bunların yanında idari görev alıp da akademik çalışmalarını yapabilenler bu tür yakınmaların bahaneden ibaret olduğunu düşünmektedirler.

4.4.3. Akademinin Dönüştürücü Gücü

Katılımcılar, akademik alanın kendilerini dönüştürdüğünü ifade etmişlerdir. Akademik alan, belirli birtakım akademik ağların, akademi-dışı kavgaların, kişisel çıkarların alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda araştırmada "akademik kabileleşme, akademik alan

toplumun bir yansıması" şeklinde 2 alt kategori oluşturulmuştur. Bununla birlikte "akademinin dönüştürücü gücü" kategorisi aynı zamanda bir kod gibi iş görüş ve "dönüştürmek, aşağıya çekmek, hayal kırıklığı, gündelik kaygılar, kişisel çıkar" olmak üzere 5 adet kod üretilmiştir.

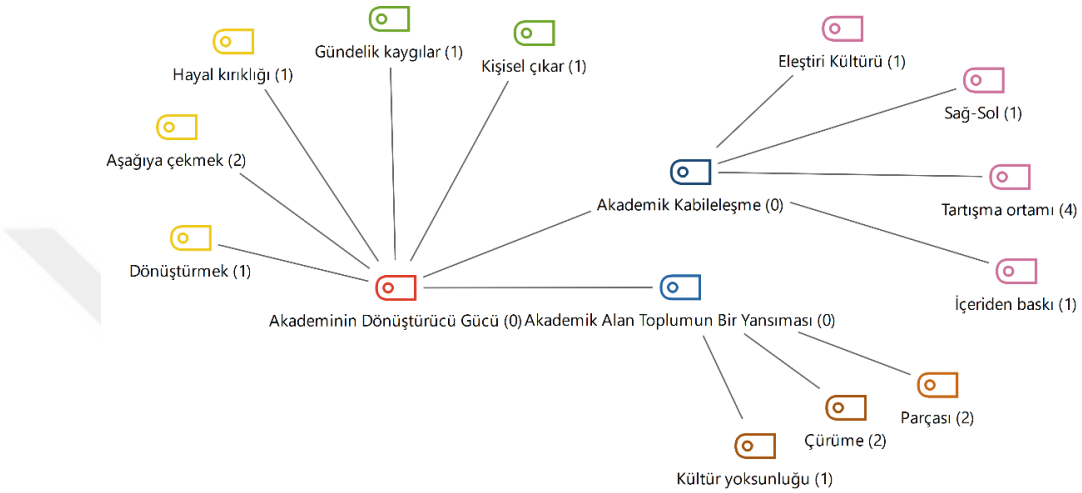

Şekil 39. Akademinin Dönüştürücü Gücü Kod-Teori Modeli

Abdurrahman, akademiye girmeden önce öğrenciliğin vermiş olduğu gözle akademiyi değerlendirdiğini fakat akademik hayatın çok da zannettiği gibi bir yer olmadığını ifade etmektedir. Funda ise akademisyenlerin maddi kaygılarla hareket etmesini sorunsallaştırmakta, lisans derslerinin seviyesinin düşmesini eleştirmektedir.

> *Akademiye girmeden önce hep öğrenci bakış açısından bakıyordum hocalara. Yani onların da para kaygısı olduğunu onların da bir özel yaşamları olduğunu onların hayatının sadece okuldan akademiden ibaret olmadığını ben burada gördüm. Beni şaşırtan şeyler oldu. Yani hocalar nasıl bu kadar basit şeylerin yapabilirler gibisinden. Yani işte bir ders vermek olsun, işte bölüm içerisinde yapılacak idari işler olsun. Herkes bir şekilde kendi çıkarını düşünüyor. Öğrenci bazen çok saf bir bakış açısıyla bakabiliyor hocasına. (Abdurrahman)*

İnsan geldiğinde şey düşünüyor, hocalar çok güzel bilimsel üretim yapıyor. Sen üniversitenin etinden, kemiğinden, sütünden akademik olarak faydalanıyorsun ve sonra geliyorsun teşvik dosyası için kavga ya da bir ders sayısından. Ders ücretlendirme formlarının işleyişinde bile o sıkıntının olması aslında hocaların hani anlatma, aktarma, öğretme vasıflarından ziyade somut bir şeyleri görme şeylerini gösteriyor. Ya da ders süreçleri nasıl ilerliyor, eskiden lisans dersleri çok değerliymiş. Lisansta bir hazırlıkla giden hocalarımız şimdi aynı hoca lisans hani, "ne lise devamı gibi" kim geliyor gelen ne soruyor gibi kendini yenilemeyen bir sürece girdi. (Funda)

Pervin, akademide çok çalışan hocaların aslında maddi kaygılarla kendini tekrar eden çalışmalar yaptıklarını ifade etmektedir. Hevesle girmiş olduğu akademide hevesinin azaldığını vurgulamaktadır. Muzaffer, akademik ortamın herkesi bozabileceğini ifade etmektedir. Ögeday ise akademik ortamın akademisyeni aşağıya çektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda hızlı üretim ve hızlı unvan almanın problemlerinden bahsetmektedir.

Mesela işte işe başlarken işte kafamda bambaşka bir akademik şey vardı girdikten sonra ortama bakıyorsun diyorsun ki ya hani değil yani bu değil. Mesela çok çalışan hocayı görüyorsunuz çok çalışıyor puanınız ya şimdi bazı şeyleri öğrenmeye başladıktan sonra fark ediyorsun diyorsun ki kendi ekseni etrafında dönmüş durmuş yani. Böyle işte hep böyle şey giderdim akademinin işte ilk başlangıç zamanlarında sonuçta şöyle bir çizgi gibi düzden düşünün hocam böyle yüksekten başlayıp aşağı doğru inen. Ben kendimi öyle görüyorum yani. Özeleştiri de olabilir yani belki bunda benim de şeyim olabilir. (Pervin)

Bu ortama girdiğiniz andan itibaren siz de bozuluyorsunuz. Yani daha önceden düşünmediğiniz şeyleri düşünür hale gelebiliyorsunuz. (Muzaffer)

Bir de bulunduğumuz ortamlar bizi sosyalleştirmiyor. Akademisyen daha da kötü oluyor. Yani siz peki iyi niyetlisiniz geldiniz bu kurumda çalışıyorsunuz kötü örnekleri göre göre siz de onlar gibi oluyorsunuz. Ve her tarafı teslim alıyor. Şimdi profesör her yerde profesör, ağaçta elma niyetine profesör oluyor. Bu son senelerde müthiş arttı. Daha benim geçenlerde bir öğrencim vardı. Bir üniversiteye gitti hemen doçent olmuş. Doktorayı bitirdikten 2 sene sonra yardımcı doçent oldu. 5-6 ay

sonra doçent oldu. Şimdi yazdığı yazıları hiç beğenmiyorum, hiç hoş değil yani. Böyle hızlı üretim yapıyor. Ondan sonra şansı yaver gitmiş ve iyi de bir jüriye rastlamış. Kesinlikle yani hiç kimse vermez yani orada da vermişler doçent olmuş. Şimdi 5 sene olur olmaz profesör olur. Şimdi şey yok ama akademik sermayesi dediğin gibi entelektüel sermaye yok yani. (Ögeday)

Akademik alana yeni giren akademisyenler için büyü bozumu gerçekleşmektedir. Akademik alandaki güç ilişkilerini, akademik oyun adına geliştirilen stratejileri, gündelik kaygılarla hareket edilmesini gören akademisyenler, hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade etmektedirler. Akademik alandaki ilişkilerin salt olarak bilimsel ve akademik kaygılar ekseninde gelişmesini beklediklerini fakat bunun tam tersi bir tabloyla karşılaşmaları kendilerini şaşırtmıştır. Fakat her alan gibi akademik alan da türlü stratejilere sahne olmaktadır. Akademik alan, toplumdan tamamen farklı bir gerçekliğe sahip olmadığından toplumsal uzamdaki birçok ilişki biçimi burada da gözlenmektedir. Akademik sermaye biriktirmeden hızlı yapılan yayınlarla unvan alan akademisyenlerin akademik kültüre sahip olmadıklarından akademik alanı negatif yönde dönüştürdüklerini söyleyebiliriz.

4.4.3.1. Toplumun Yansıması

Zafer, toplumsal alanlarda meydana gelen eylem biçimlerinin akademik alanda da gerçekleştiğini ifade etmektedir. Akademik kültürden yoksunluk, akademisyenden öğrenciye kadar herkesi etkisi altına almıştır. Ahmet, toplumsal kurumlarda çürüme başladığında akademinin de bundan nasibini alacağını ifade etmektedir.

Toplumsal diğer alanlarda nasıl bir ahlaksızlık varsa esnaflarla ilgili, meslek kollarıyla ilgili ne bileyim yani evdeki ilişkilerle ilgili, bütün kurumlarda öğretim üyelerinde de var. Her kurumun bir kültürü olur, o kültür etrafında insanlar sosyalleşir ve herkes bu normal tip yapı içerisinde daha barışçıl, daha demokratik, daha insancıl, daha ahlaki tutumlar takınır. Sorumluluk anlayışı yine bu etik üzerinden, bu kültür üzerinden neşet eder. Bu aynı şekilde üniversitelerde de iş bitiricilik, fırsatçılık, çıkarcılık menfaatçilik, yalakacılık, kesme yoldan yükselmek, bir an önce işin başına geçmek. Yani akademik dünyanın ruhuna ters tutumlar. Bu da üniversitelerde bir akademik kültürün gelişmemiş olduğuyla alakalı bir şey. Ciddi bir şekilde oturup bakılırsa akademik

kültür nedir, akademik nezaket nedir, akademik adalet nedir, akademik erişim, akademik hak, akademik sorumluluk bu kavramların çoğunun buradaki öğretim üyelerinin kafalarında olduğunu düşünmüyorum. Herkes birkaç kuruş ders ücretinin hesabını yapar. Girmediği dersin ücretini almaya çalışır. Öğrenciyi erken göndermeye çalışır. 45 dakikalık bir dersin süresini elinden geldiği kadar kısa tutmaya çalışır, blok yaparak şey yapmaya çalışır. Ders anlatmamaya çalışır önce ödev vererek götürmeye çalışır ve kendisini akademik kariyer alanında yayın yapıp önce doçent olmaya çalışır. Profesör olunca da bu işi bırakır. Bizim akademiye bakış açımız da iş bitiricilik üzerinden. Tam anlamıyla söylersem yani kavram olarak kullanmak istemiyorum ama tam bir fırsatçılık yani en iyimser kavramla bu. Bu anlayışla şey de olunmaz yani akademide ciddi bir güvenilir ve geçerli bir bilimsel şey de oluşmaz temel de oluşmaz. Şimdi hocaların bu performansını bu bakış açısını gören öğrenci de muhtemelen o da hoca böyleyse ben de böyleyim. Şimdi hocaların dil yolsuzluğu ile ilgili geçmişte şeyler söylendi. Hocaların yetersizliğiyle hocaların hırsızlığıyla ilgili ve bunları öğrenci biliyorsa öğrenci de kendisi için kopya çekmeyi çok normal görecek. Yani kurumun bir iklimi var, bir kültürü var. O iklim sadece benden oluşmaz. Benden, öğrenciden, idari personelden yöneticiden oluşur ve bu iklime göre herkes ona göre tutum takınır. Ama diyelim bu üniversitede sahtekârlık yaparak akademik kariyer edinen insana hoş bakılmadığına dair bir kültürel bakış açısı oluşsa kimse buna tenezzül etmeyecek. Ama el üstünde tutuluyor. Vay be diyor bu ne kadar yayın yaptı, nasıl çabuk doçent oldu diyor. Yani böyle herkes hayretle karşılıyor. Böyle olunca da herkes işini bir an önce halletmek peşinde. Makale gönderirken dergiyi arar, tanıdıklara gönderilmesini ister, isim verir. Doçentlik jüriye ulaşmaya çalışır. Yani söylemek çok ayıp yani bunlar akademinin ruhuna uygun şeyler değil. Ama bunun başında da ciddi bir şekilde akademisyende bir akademik kültür gelişmemişliğidir. Bunu ben söylüyorum ama ne yazık ki akademik açıdan sıkıntı sorunu olan hocayla konuşsan o da aynı şeyi söyleyecektir sana. Yani hırsızlık yaptığını söylemeyecektir. Ona sorsan o da en dürüst bilim adamı olduğunu söyleyecektir. O da işin paradoksu ne diyeyim. Yani hazin kısmı da burası. (Zafer)

Çürüme kurumlara sirayet ettiyse bu kurumların içerisinde yükseköğretim kurumları da payına düşeni alır tamam mı? Almaması gerekir ama alır. (Ahmet)

Ögeday, akademinin sokaktan daha kötü durumda olduğunu ifade etmektedir. Ona göre sokaktaki insanlar en azından bilmeden bir şeyler yaparlarken akademisyen bilinçli bir şekilde hareket etmektedirler. Yasin, toplumda görülen sorunların toplumun her katmanına sirayet edeceğini vurgulamaktadır. Mücahit ise toplumdaki liyakatsizliğin akademik kurumlara yansıdığını belirtmektedir.

Mesela ben bu üniversiteye gelmeden önce buradaki akademisyenlerin böyle gece gündüz bilgi ürettiklerini, okuduklarını, yazdıklarını, çok olgun insanlar olduklarını hatta onların yanında oturmanın, konuşmanın böyle çok zor olduğunu zannediyordum. Ama geldiğimde dedikodudur, kavgadır, dövüştür, küçük hesaplardır böyle yıkıcı rekabet var. Dolayısıyla bu zamanın ruhu buraları da teslim alıyor. Yani maalesef sokak neyse burası da aynısı. Belki daha kötüsü. Çünkü oradaki insanlar en azından bir şeyleri okumadan bilmeden yapıyorlar. Yani bu kadar kitabı okuduktan sonra mesela bu kadar çiğlik yapabiliyorsak bu kadar küçük hesaplar yapabiliyorsak bu kadar maddiyatçı kalabiliyorsak bu kadar böyle onun bunun ayağını kaydıracak şeylere girebiliyorsak bu okumaların hiçbir tesiri yok. Unvan arttıkça insanlar daha iyi insan olmuyorlar. (Ögeday)

Sosyolojik bir kural bir toplumda eksiklik varsa bir alanla sınırlı kalmaz. Bir toplumda bir sıkıntı, bir maraz varsa toplumun her kesimi, her insanı bundan payını alır. Herkes işini yapacak. Fonksiyonun neyse ona uygun ve onun sınırları içinde tutacaksınız. (Yasin)

Toplumdaki durum akademide de aynı. Liyakate dikkat edilmiyor, önemsenmiyor. Benim araştırma görevliliğime son verildi. Mesela benden sonra Tıp Fakültesi ve İlahiyat Fakülteleri'nde hakikaten benden sonra bakın kadro verildiğini 33a'ya geçirildiğini gördüm. Üniversitelerde şöyle bir eşitsizlik var. Bunun bütün rektörlerin farkında olması gerekir. Kardeşim bütün üniversiteler Tıp Fakültesi'nden ibaret değil. İkincisi bakın rahatlıkla araştırabilirsiniz, Fen Edebiyat veya herhangi bir fakültedeki doçentin ya da profesörün maaşıyla gidin siz tıp fakültesindeki

bir profesörün maaşını hesaplayın. Her şeyi adalet dengesi içerisinde yapmak lazım. (Mücahit)

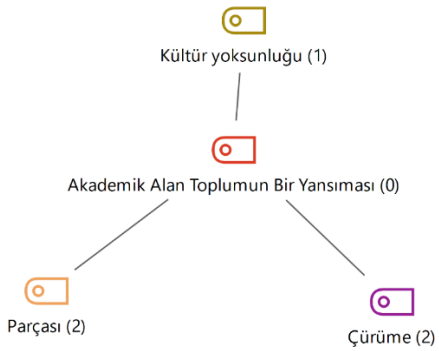

Şekil 40. Akademik Alan Toplumun Bir Yansıması Kod-Teori Modeli

Akademik alanın, toplumsal uzamda özerk bir alan olması beklenir. Fakat akademik alan da toplumdan etkilenmekte ve toplumu etkilemektedir. Toplumsal yaşamın aktörleri çıkarları ve meşruiyetleri doğrultusunda eylem biçimleri geliştirdikleri gibi akademisyenler de benzer şekilde eylem biçimleri geliştirebilmektedirler. Yukarıdaki katılımcının ifadesiyle "toplumdaki çürüme", akademik alanı da etkisi altına almaktadır. Böylesi bir ilişki biçiminde akademik alanın özerk bir alan olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Toplumda liyakatsizliğin artması akademiye de yansıyarak akademi de bundan nasibini alacaktır.

4.4.3.2. Akademik Kabileleşme

Akademisyenler akademik alanda birtakım ağlar kurmaktadırlar. Bunlar mekânsal anlamda somut olarak gözlemlenirken akademik yayınlar anlamında soyut bir birlik oluşturmaktadır. Bu bağlamda "eleştiri kültürü, içeriden baskı, sağ-sol, tartışma ortamı" 4 adet kod oluşturulmuştur.

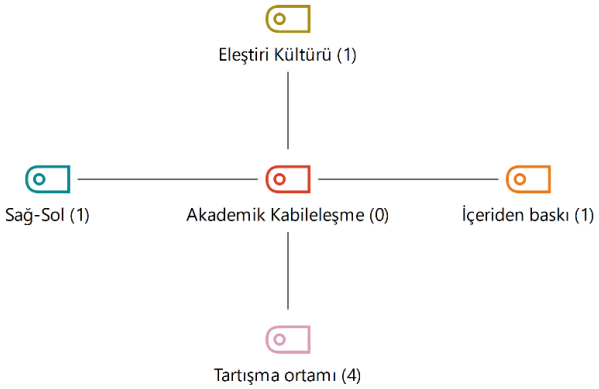

Şekil 41. Akademik Kabileleşme Kod-Teori Modeli

Ögeday, akademi içerisindeki kliklerin akademik özgürlükleri kısıtlayıcı yönünü vurgulamaktadır. Ona göre bu tür akademik birlikler, farklılıkları bertaraf edici bir role bürünmektedirler. Zeliha da sosyoloji bölümleri içerisinde diyaloğun olmadığını, sosyologların birbirlerini anlamaya ve dinlemeye tahammüllerinin olmadığını ifade etmektedir.

> *Şimdi akademia da kendi içerisinde cemaatleşiyor. Epistemik cemaat demeyelim ama akademik klikleşmeler, akademik kabileler var. Onlar belirli konuları dokunulmaz hale getiriyor. Mesela kadın konusunda, dediğiniz gibi LGBT konusunda ondan, sonra işte Kürt meselesi konusunda bunları tekellerine almış durumdalar ve herkesin de bu açıdan bakmalarını, kendileri gibi bakmalarını istiyorlar. Mesela kendi yayın organlarında, yayınevlerinde, gazetelerinde vesaire kendi tezleriyle bağdaşık bir şekilde işlenmişse, yazılmışsa onlara alan açıyorlar. Onun dışında eleştirel bakanları, bunlara karşı çıkanları ise genelde dışlayıcı, marjinalleştirici, onların yayınlarını yayınlamayarak makalelerini yayınlamayarak bir tavır sergiliyor. Dolayısıyla sadece baskı, otoriterizm yukarıdan/devletten gelmiyor. Akademik camianın içerisindeki klikleşmeler, kabileleşmeler, cemaatsel yapılar içerisinde de bu tür sınırlayıcı, kısıtlayıcı, düşünce özgürlüğüne ters tavırlar var. Mesela bazı yayınevleri var onlara siz ağzınızla kuş tutsanız bile kitabınızı yayınlamaz. Hatta taşra üniversitesi deyip baştan üzerimize çizebiliyorlar. Dolayısıyla bir tür böyle akademik cemaatleşme, böyle bir klikleşme de söz konusu. Dolayısıyla baskı, kısıtlama, sınırlılık otoriter ve totaliter tavırlar sadece*

yukarıdan gelmiyor, devletten gelmiyor akademide, camianın kendi içerisinde bu tür kilitlenmeler maalesef var. (Ögeday)

Adına sosyoloji cemaati diyelim, birbirlerini daha fazla dinlemeli ve anlamaya çalışmalı sanki. Diyalog çok böyle şey yok gibi neredeyse. Ve herkes kendi alanında bir şeyler yapıp ötekini dinlemeye tahammülü yok bir defa yani. Ön yargı olmaksızın dinlemeye ve anlamaya çalışmak önemli gibi. Sözde değil de yani gerçekten hakikaten anlamaya çalışarak. Meslektaşlar arasında yok ama öğrencilerle o diyaloğu önemsiyorum ben. Bölümüzdeki etkinliklere belli sınırlar içinde farklı sesler davet ediliyor. Sınırlar içinde oluyor her şey her zaman olduğu gibi. (Zeliha)

Mücahit, Türk akademisinde ideolojik bölünmelerin varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Ona göre bu ideolojik bakış açısı akademinin birbirini anlamadan düşmanca tutum sergilemelerine neden olmaktadır. Miraç, sosyoloji içerisinde insanların ideolojik konumlanmalarını sürdürdüklerini, üretilen bilgiyle ilgilenmediklerini vurgulamaktadır.

Türkiye'de hala ideolojik fraksiyonların egemen olduğunu görüyorum. İnsanlar cenahlara ayrılmış şekilde oradan size böyle saldırırcasına tepki gösteriyorlar. Türkiye'de Akademi'de, hakikaten söylüyorum sol ve sağ hâlâ birbirinden net bir şekilde ayrılıyor. Ben şöyle inanıyorum bütün derdimizin sosyal realiteyi doğru bir şekilde okumak. Bunu sağ, sol, feminist, liberal, anarşist hakikaten kim olursa olsun tabiri caizse bir bal arısı gibi anlatabilir onların hepsinden kesinlikle özümseyebileceğimiz şey var. Türkiye'de bakın söylüyorum hâlâ bu ideolojik fraksiyonların özellikle batıdaki üniversitelerde hakikaten bazı yayın gruplarında hala egemen olduğunu düşünüyorum. (Mücahit)

Orada ideolojik, ondan sonra bazen kültürel sınırları var insanların. Ve açık değiller bazıları. Yani bulunduğu yeri böyle bir kale gibi tutmuş başkasının yaptığıyla çok ilgilenmiyor. Damgalamalar, bir akademik kamusallık oluşamadığını gösteriyor. Sosyoloji daha da kötü. Kurulmuş bir iki dernek var. Kendi aralarındaki ideolojik mesafeleri fazla abarttıklarını düşünüyorum. Burada da bekçilik devreye giriyor. Biz birbirimizin bekçisi miyiz? Ortaya konan bilgiyle uğraşmayıp insanların konumlanmalarıyla uğraşıyoruz. O da cemaatleşmelere sebep oluyor. (Miraç)

Mesut, Türkiye'deki sosyoloji bölümlerinin birbirlerinin ne yaptıklarından haberdar olmadıklarına bundan dolayı bölümler arasında akademik iletişimin söz konusu olmadığına dikkat çekmektedir. Bilal, akademik alanda ilişki kurabileceği akademisyenlerin olmamasından yakınarak yakın çevresinin ilgisinin kendisini ayakta tuttuğunu ifade etmektedir. Alina ise akademisyenlerin birbirlerini akademik düzlemde değil, kişisel özellikleriyle değerlendirdiklerini belirtmektedir. Bu da akademik alanın akademi-dışı unsurlarla kurulduğunu göstermektedir.

> *Türkiye'de farklı sosyoloji merkezlerinin birbirleriyle iletişimi yok ki, çok sınırlı, çok şahsi. Yani Pamukkale'de ne olduğunu, İstanbul sosyolojide ne olduğunu, Yıldırım Beyazıt'ta ne olduğunu, Van'da ne olduğunu hani bildiren, toparlayan bir iletişim ağı, bir ortak organizasyon yok ki. Birtakım dernekler var, dernekler kendi içlerinde bir şeyler yapmaya çalışıyorlar fakat genel bir temsiliyeti yok derneğin. (Mesut)*
>
> *Biraz işte bireyselleşmiş. Yakın arkadaşlarım var ve o canlılık beni tutuyor zaten. (Bilal)*
>
> *Yurtdışındaki kitapların önsözlerine bakın, sürekli bölüm arkadaşlarına işte çok yakın dostlarına okutmuşlar, onlardan fikir almışlar. Bizde öyle bir şey yok. Birine gidip bir şey sormaya kalksanız "bu da bilmeden kalkıyor kitap yazıyor" derler. Yani bizde o kültür yok. Birisi birini eleştirince "vay efendim sen nasıl beni eleştirirsin" gibi bir düşünce içerisine giriyoruz. Bu entelektüel hastalık. (Alina)*

Akademisyen, akademik yazma pratiğini gerçekleştirmek istediğinde karşısına birtakım gruplar, klikler çıkmaktadır. Akademisyen bu grupların içerisine dahil olarak kendisini konforlu alana atarak korumaya almaktadır. Fakat dahil olmadığı akademik kabileler ise kendisine engel teşkil etmektedir. Bu yüzden akademik iletişim ve akademik yayın yapmak belirli gruplar ekseninde mümkün olmaktadır. Katılımcıların da ifade ettiği gibi belirli yayınevlerinde belirli görüşü yansıtan metinler kabul görürken farklı yayınevlerinde de belirli bir görüş hakimdir. Bundan dolayı her akademik kabile kendi saflarını oluşturmuş vaziyettedir.

4.4.4. Oyunu Kurallarına Göre Oynamak

Araştırmada akademik alan, oyun alanı biçiminde anlaşılmakta ve kabul edilmektedir. Her oyunun belirli kuralları olduğu gibi akademik alanın da birtakım kuralları vardır. Bulguların bu noktasına kadar akademisyenlerin birçok farklı strateji geliştirdiğini ifade etmiştik. Bu kategori altında "akademisyen şöhreti, akademik stratejiler" alt kategorileri oluşturulmuştur. Akademisyenin akademik alanda var olması ve itibar kazanması bu stratejileri, hamleleri yapmasına bağlıdır. Akademisyen oyunun kurallarını bilmek ve kendisini oyuna buna göre hazırlamak zorundadır.

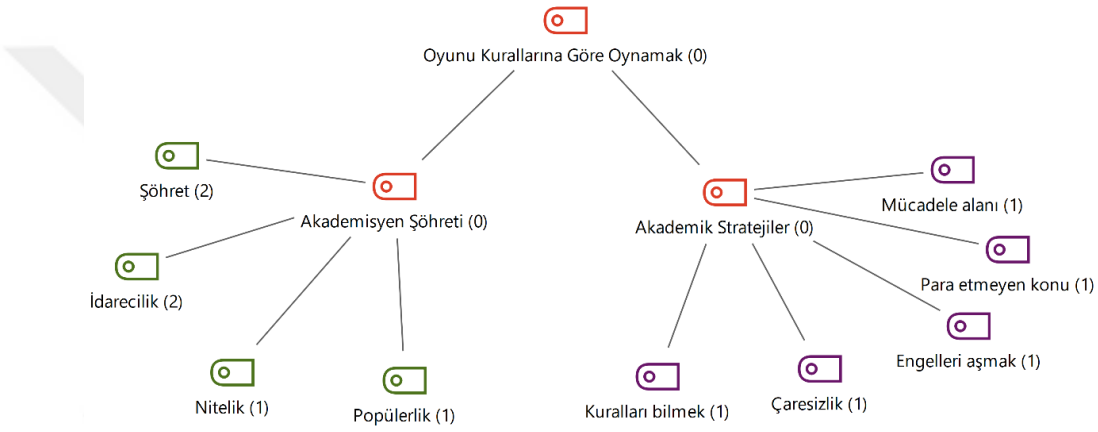

Şekil 42. Oyunu Kurallarına Göre Oynamak Kod-Teori Modeli

4.4.4.1. Akademik Şöhret

Latif, yurtdışında çalıştığı dönemlerde yapmış olduğu işlerden dolayı sosyolog olmaktan ziyade orta doğu uzmanı gibi konumlandığını ifade etmektedir. Bundan dolayı ün ve para kazandığını ifade etse de bunun akademisyen kimliğine zarar vermesinden dolayı bu işi bıraktığını ifade etmektedir. Nazan, akademisyenlerin toplumda görünürlük kazanmasının önemine dikkat çekmektedir.

> *Yurtdışında çalıştım. Türkiye üzerine yazıyorum fakat hep asker, siyaset. Askeri sosyoloji, stratejiler işte daha sonra jeopolitik. Bir baktım ki ben böyle uluslararası ilişkiler uzmanı gibi olmaya başladım. Ama*

baktım ben başka bir şey olmaya başladım. Seçim geceleri aranan, ordu ne zaman bir arıza çıkarsa aranan. "Ulan ben sosyolog muyum, bilim insanı mıyım, gazeteci miyim?". Bazıları böyle her akşam TV'ye çıkmayı falan çok seviyor. Aslında para da orada. Ben mesela orada bir ara çok güzel bir yer yakaladım. Sürekli böyle telefonlar susmuyor, sağa sola gidiyorum. Bu işten para da kazanıyorsun. Sonra dedim "sıkıldım ben bu işten". Çünkü aynı şeyi söylemeye başlıyorsunuz. Araştırma yapmamaya başlıyorsun bir süre sonra. Aynı şeyi devamlı tekrar ediyorsun. Ve sıkmaya başlıyorsun. Atıyorum Orta Doğu politikası söz konusu. İşte İsrail, Mısır, Suriye, Irak, Türkiye filan ben şimdi ne anlarım? Ama ezber laflar etmeye başlıyorsun bir süre sonra. Bilim insanı olmaktan çıkıyorsun. (Latif)

Akademisyenler de yayınlamak için çok uğraşıyorlar, bir de toplumsal görünürlük kazandırmak zorundalar, televizyona çıkıp konuşacaklar, gazeteye demeç verecekler. Saygınlığın koşulları değişti akademide. Görünürlük çok ön plana çıktı. Yani öğrenciyle aktarım ilişkisinden çok genel görünürlük ve şöhret tırnak içinde bir "şöhret" kavramı, ün kavramı… ünlü diye bir kavram oluştu mesela. Ünlü yani ünlülük ne demek? oradaki içerik nedir bilmiyoruz. (Nazan)

Mesut, akademisyenlerin popüler ve hızlı giden konuları çalıştıklarını, idarecilik elde etmeye veya şöhret kazanmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Adil ise üretmek niyeti olmayan akademisyenlerin idareciliği oldukça değerli gördüklerini vurgulamaktadır.

Üretirken, metinleri, araştırmasını vesaire üretirken bir yandan da trend olan şeye, popüler olan şeye çok kolay uyum sağlayan ve bol miktarda üreten bir şey oluyor. Bu bazen idareciliğe gitmekte bir kapı açıyor ona bazense kendine işaret eden, kendi popülaritesine, kendi şöhretine, tanınırlığına alan açabiliyor. (Mesut)

Acımasız olmayayım ama akademik hayatta belli asgari koşulları yerine getirip, belli unvanları alıp bir yere gelmiş olan meslektaşlarımızın artık hele profesör olduktan sonra pek de bir şey üretmek niyeti olmayanların, bana sorarsanız yeteneği de olmayanların sığındıkları bir söylem. Onun için de idari görevlere böyle bir yaşamsal bir mesele gibi yapışır birçokları. Çok önemlidir idari görevler, bunlar için kavgalar verilir vesaire, vazgeçilemez. (Adil)

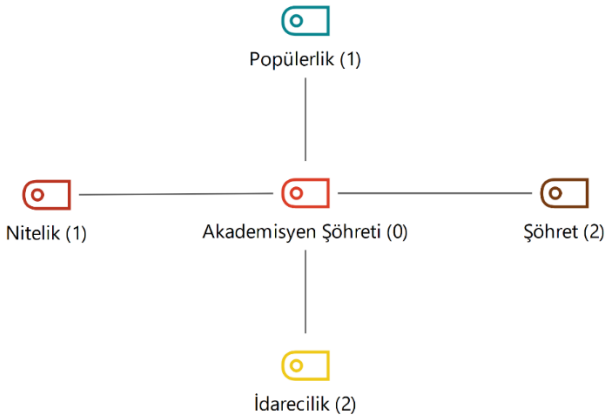

Şekil 43. Akademisyenin Şöhreti Kod-Teori Modeli

Akademisyenlik, toplumda itibar gören ve saygınlığı olan bir meslektir. Bununla birlikte bazı akademisyenler bu saygınlığı ve itibarı daha da arttırmayı hedeflerler. Bunu hem akademik alan içerisinde hem de toplumsal yaşamda yapmak isterler. Fakat kazanılan itibar zaman zaman akademisyeni asıl işlerinden alıkoymaktadır. Televizyona çıkmak, aranan adam olmak gibi şeyler akademisyenin çokça zamanını almaktadır. İtibar kazanmak biraz da toplumda ve akademide gündem olan popüler konuları çalışmaktan geçmektedir. Bu tür konuları hızlı ve piyasanın istediği biçimde çalışmak akademisyenlere bazı kapıları açmaktadır.

4.4.4.2. Akademik Stratejiler

Akademisyen; akademik alandaki meşruiyetini ve çıkarlarını stratejiler geliştirerek sağlamaktadır. Bu stratejiler; akademik alanı üreten ve onun kimliğini belirleyen pratiklerdir. Akademik alanın mücadele alanı olduğunun idrakinde olanların bu tür stratejileri rakiplerine yönelik geliştirdiklerini ifade edebiliriz. Akademisyenler hem şahsi hem de grup olarak ben/biz-öteki karşıtlığını kurmaktadırlar. Bundan dolayı da akademik alan, alana yeni girenlerin hayal kırıklığı yaşadıkları bir mücadele alanı olarak konumlanmaktadır.

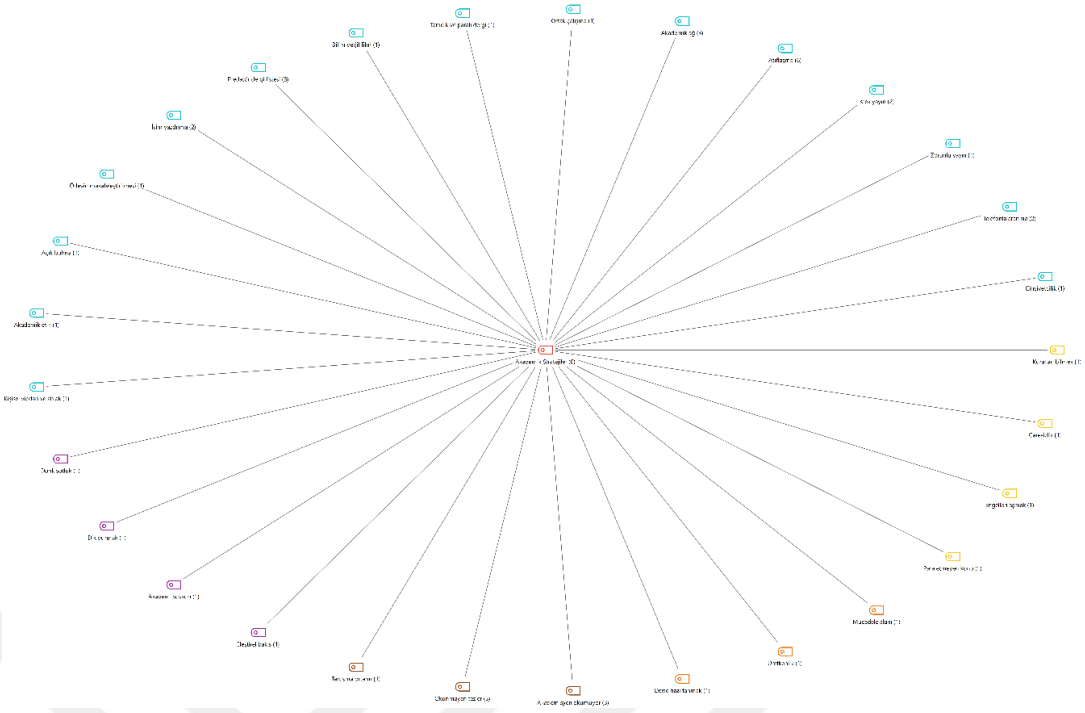

Şekil 44. Akademik Stratejiler Kod-Teori Modeli

(**Kodlar**: Kişisel vicdan ve ahlak, Akademik etik, Açık bulma, Ödevin makaleleştirilmesi, İsim yazdırma, Predator dergi listesi, Bilim değil film, Tanıdık ve paralı dergi, Ortak çalışma, Akademik ağ, Atıflaşma, İstek yayın, Zorunlu yayın, Telefonla aranma, Cinsiyetçilik, Kuralları bilmek, Çaresizlik, Engelleri aşmak, Para etmeyen konu, Mücadele alanı, Üretkenlik, Derse hazırlanmak, Akademisyen okumuyor, Okunmayan tezler, Tartışma ortamı, Eleştirel bakış, Akademi suskun, Dik durmak, Donkişotluk)

Mesut, akademik üretimi ve akademik serüveni aşılması gereken engeller olarak görmenin sonucu olarak akademisyenin belirli stratejiler ekseninde hareket ettiğini ifade etmektedir. Zeliha ise akademisyen meslektaşlarından akademik üretime dair birtakım uyarılar aldığını belirtmektedir.

> *O oyunun kurallarını, o düzeni, o beklentileri, oradaki himaye ilişkileri bazen kullanarak, bazen onlara rağmen hareket ederek o metni, o araştırmayı, çalışmayı üretmen gerekiyor. Eser üretimi, işte keskin yükselişler ve düşüşler gösteren, dalgalı olarak seyrettiği için bir handikap oluşturuyor. Doktora sürecinde hiçbir şeyle ilgilenmiyorsunuz ve sadece doktoranıza odaklandığınızı varsayıyorsunuz. Son 6 ay kala doktorayı bitiriyorsunuz. Sonra iyi-kötü, iki kapak arasına bir şey koyuyorsunuz.*

Sonra da işte puanının olmaması kaygısıyla hızlıca bir şeyler yazmaya çalışıyorsunuz ve öğretim üyeliğini alıyorsunuz. Öğretim üyeliğini aldıktan sonra işte hızlıca doçent olmaya çalışıyorsunuz ve iyi kötü bir şeyler yapıp o unvanı almaya çalışıyorsunuz. Hayatınızın bir parçası değil de aşmanız gereken bir engel gözüyle baktığınız için sürekli bir telaş ve yetişme kaygısı söz konusu oluyor. (Mesut)

"Bunu çalışıp ne yapacaksınız" gibi bir şeyler duymak zaman zaman mümkün hale gelebiliyor. Yani tırnak içinde "para etmeyen şeyler çalışmamak" üzerine tavsiyeler alınıyor. (Zeliha)

Latif, okunmayacağını bildiği halde bir proje gerçekleştireceğini fakat bunun patolojik bir durum olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca o, akademik alan içerisinde olmamanın üretkenliğini etkileyen en önemli unsur olduğunu ifade etmektedir. Alan içerisinde olduğunda birçok farklı etkinlik sayesinde ürettiklerini sunabildiğini, alan dışında olmak bunların imkânsız hale geldiğini belirtmektedir. Serpil, lisans ve lisansüstü derslere çok fazla emek verdiğini fakat bazı meslektaşlarının kendisine çok da hazırlanmaya gerek olmadığını söylendiğini ifade etmektedir.

Ama okunmayacağını bildiğim halde hala mesela kafamda bir proje var. Bu patolojik bir durum. Böyle olamaması lazım normalde…O zaman alanın içindeydim ve daha üretkendim. Üretkenlik anlamında, yayın anlamında yani hiçbir zaman boş geçmedim. Fakat alan içinde olmadığın zaman, libido düşüyor. Alan içinde rekabet devreye girer, networkler girer. Şimdi bir şey yazıyorum benim bunu birilerine anlatmam lazım, konferansa gitmem lazım, kolokyumlara katılmam lazım, efendime söyleyeyim bunu arkadaşlarımla tartışmam lazım, yeri gelir bunlardan makale devşirmem lazım. Biz burada vebalı gibiydik. Konuştuğum 10 kişi vardır telefon rehberimde. Ne bizi bir yere çağırıyorlar… alanda değilim ki ben. Ama buna rağmen yine de bir ritmi korudum. (Latif)

Dönemlik 6 ders, 18 saat derslere girince araştırma yapmaya bir şey kalmıyor. Yani şöyle bir şey de değil mesela. Yüksek lisans öğrencilerim var, yüksek lisans öğrencilerimin tezinde ben de onlar kadar çalışıyorum yani. Genelde öyle olmuyor. Çocuklar da şaşırıyor zaten. Ama diyorum, nasıl olacak öyle diyorum, onu da ben bilmiyorum. İlk dönemimin olması sebebiyle bu acemilik beni çok yordu, çok hazırlanıyordum çünkü

derslere. Meğerse o kadar hazırlanmaya gerek yokmuş. O yeni öğrendiğim bir şey oldu ne yazık ki. (Serpil)

Akademik alandaki pratikleri, birtakım engelleri aşmanın aracı olarak görmek akademik alanın kendisini araçsallaştırmaktadır. Unvan, tez, yayın gibi akademik unsurların belirli hedefler haline getirilmesi akademik alanı tümüyle çıkarcı ilişkilerin sahnesi haline getirmektedir. Akademiye yeni giren akademisyenler, tecrübeli akademisyenlerden neler yapmaları gerektiğine dair öneriler aldıkça onlar da akademik alanın mantığına uygun pratikler geliştirmektedirler. Böylece başta idealize ettikleri akademisyenlik zaman zaman bir şeyleri halletmek zorunda oldukları sıradan bürokratik bir işe dönüşebilmektedir.

4.4.4.2.1. Okumama Hali

Funda, akademisyenlerin okumak için motivasyonlarının olmadığını vurgulamaktadır. Mesut, akademisyenlerin kendi alanlarının dışında bir şey okumadıklarını ifade etmektedir. Ona göre bu okuma da uzmanlık bilgilerini geliştirmek içindir. Ancak ona göre akademisyen farklı alanlarda okumalarla kendini geliştirebilmelidir. Miraç, akademide genel olarak okumanın azaldığını belirtmektedir.

Maalesef okumuyoruz, gerçekten okumuyoruz. Bunu söylemek istemezdim ama. Hani mesele zaman problemi değil gerçekten. Zamanları var, ders verseler de böyle yoğun bir aile hayatları olsa da gün, 24 saat. Ama işte okumaya iten bir şey oluşmuyor. (Funda)

Evet, akademisyenler okumazlar. Hiç anlam veremediğim bir söz olan "doktoraya kadar ne yaptınız, yaptınız doktoradan sonra bir şey yapamazsınız" derdi hocalarımız. Doktorayla belli bir şey kazandığımız için belli bir yetke, belli bir uzmanlık kazandığınız için onun dışına çıkamazsınız anlamında söylenen bir şeydir. Öğretim üyelerinin genelde yazmaya çalıştıkları gündemindeki şeylerin dışında, uzmanlaşmaya çalıştıkları şeylerin dışında bir şey okuduğuna pek rastlanmadım. Genellikle o uzmanlık bilgilerini sivriltmek veya ara ara kafa dinlemek için başvuruyorlar. Ben o anlamda biraz şeyim, kitap obur bir okurum. Yani çok farklı alanlarda okumaya çalışırım. O alanlar da ister istemez beni araştırmaya yönlendirir, düşündüğüm şeyleri açar. Ben biraz öyle okuyorum. Yani çoğu öğretim üyesi roman okumaz, sanatla çok ilgilenmez,

sinema çok bilmez. Bunları meslek haline getirmişse o da siyaset okumaz, tarih okumaz. Bu benim rahatsız olduğum bir şey şahsen. (Mesut)

Bir risk var sadece, okumanın daha azaldığını görüyorum. Akademi bir mücadele mesleğidir. Kafan da diri olacak, kıskançlık, gıybetinden tut, canını yakmak isteyenlere, hepsine hazırlıklı olmak zorundasın. (Miraç)

Zümrüt, yapmış olduğu çalışmada bir tartışma açmak istediğini fakat okumanın azaldığı için herhangi bir tartışma açılamadığını ifade etmektedir. Latif ise tartışılmayan metinlerin neden yazıldığını sorgulamaktadır. Çünkü yapılan yayın üzerine bir tartışma olmadığında akademi yerinde sayacaktır. Bu durumda herkes kendi yaptığı çalışmayı sorgulanamaz kabul edip yaptığı şekilde yapmaya devam edecektir.

En son yaptığımız çalışmada tartışma açtık ama kendi kendimize tartışıyoruz aslında. Elimde bir çalışma var ve özellikle tartışma açmak için bu çalışmayı yapıyorum. Türkiye'de çalışmalar çok okunmadığı için de duyulmuyor. (Zümrüt)

Kitap yazıyorsun kritiği çıkmıyor. Ya ulan niye yazıyoruz? Bunlar konuşulacak, tartışılacak, hiçbir şey böyle pat diye havadan düşmüyor. Fikir dediğin şey böyle gelecek. Kendi bir arkadaş grubun olacak konuştuğun tartıştığın. Sonra ortak kurumsal belki mekanizmalar tesis edilebilir. Mesela, doktora günleri gibi. İşte orada doktora öğrencileri gelip sunumlar yapar, işte hocalar vardır. Sosyoloji günleri bunun için kullanılabilir. Farklı etkinlikler, okuma grupları, hocaların ve öğrencilerin bir araya geldiği ve beraber düşündükleri yerler. (Latif)

Aysun, tez danışmanlarının savunmaya soktukları adayın tezini okumadıklarını vurgulamaktadır. Funda da aynı şekilde danışmanların tezleri okumadan tezlerin geçirildiğini ifade etmektedir. Ülgener, bir akademisyenin danışmanı olduğu öğrencinin tezini okumadığını fark ettiklerini fakat bunun sadece akademisyenin sorunu olmadığını düşünmektedir.

Maalesef biz de tez jürilerine girdiğimizde görüyoruz danışmanların okumadığı tezleri. Ve çok böyle hani yapılmaması gereken hatalar da olabiliyor. (Aysun)

Hocam okunmayan tezler yani jüriye gidip okunmayan çok fazla tez var. Hani artık diyoruz ya okunmayan bırakın okunmayan makaleyi, o

gönüllülük esasına dayanıyor. Ama tez dediğiniz zorunluluk, senin adın jüride yazıyorsa, hocam yüksek lisans ve doktora şey yüksek lisansta tezleri danışmanlar tarafından okunmayan öğrenciler var bizzat şahit olduğumuz. Sadece bu kurumda değil artık bu Türkiye'nin neresine gidersek belki karşılaşabileceğimiz belki çok köklü üniversiteler hadi atıyorum İstanbul gibi Ankara'daki bazı üniversiteler daha belki öğrencinin yayınını önemsiyor olabilir. Ama hoca şey derdi yani yüksek lisans işte girsin jüride yorum yapsın ona göre şu 5 düzenleme yapsın versin bitsin. Evet, ne çıktığını hoca da bilmiyor ki hocam yüksek lisansta. (Funda)

Ben dışarıdan katıldığım bir tezde, danışman hocası ilk kez görmüş gibiydi. Bizler de şaşırdık yani şeyden nasıl haberiniz olmaz diye. Bu tabii ki sistemle de alakalı, kişiyle de alakalı. Sistem bu kadar öğrenci vermeye müsait. 10 tane 15 tane öğrencin olabiliyor. (Ülgener)

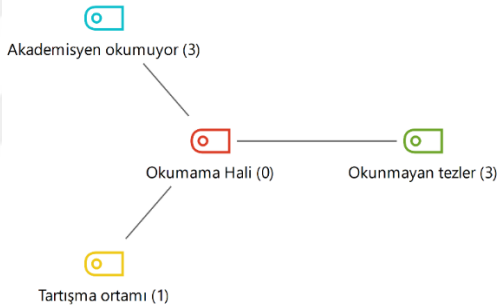

Şekil 45. Okumama Hali Kod-Teori Modeli

Akademisyenin okumaması, kabul edilebilir bir şey değildir. Katılımcıların ifadelerine göre akademisyenlerin büyük kısmı okumalar yapmamakta, yapanlar ise pragmatik davranarak alanlarıyla ilgili, işlerine yarayacak metinleri okumaktadırlar. Akademisyenin kendini güncellemesi, ufkunu genişletmesi, entelektüel kimliğini tahkim etmesi okumaktan geçmektedir. Okumayan bir akademisyenin yapacağı yayının kaliteli olması beklenemez. Bu bağlamda bir diğer çarpıcı husus, lisansüstü danışmanların, öğrencilerinin tezlerini okumadan jüriye soktukları iddiasıdır. Türkiye'de lisansüstü danışmanlığının ciddi biçimde yapılmadığı bir gerçek olsa da bazı katılımcıların danışmanların tezleri okumadan jüriye soktuğu iddiasına ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir.

4.4.4.2.2. Eleştirel Bakış

Alina, sosyoloğun eleştirmek için eleştiri yapmamasını fakat geliştirmek için bunu yapması gerektiğini düşünmektedir. Ülgener, akademisyenlerin özellikle politika yapıcılara karşı eleştirel olmadıklarından yakınmaktadır. Ona göre bu eleştiri yapılmadığı için olgular sorgulanmamaktadır. Latif, akademisyenlerin eleştirel açıklamalar yapamadıklarını ve bundan sonra da bunun gerçekleştirilemeyeceğini düşünmektedir.

> *Çalışmalarımı yaparken demokrasiye inanmış bir insanım… Yani benim amacım sırf eleştirmek değil. Ama eleştirmek gerekiyor. Sosyoloğun amacı sırf iyi olanları ortaya koymak değil ama iyi bir şey varsa onu da koymak gerekiyor. Benim zihnimde o demokratik bir çerçeve var. O zaviyeden bakıyorum yani olaylara. Dolayısıyla onun içerisinde olunca ister istemez politika da devreye girmiş oluyor. (Alina)*

> *Birileri bir dönem itiraz ederse, sorgularsa, mesleğini, statüsünü kaybetmeyi göze alırsa öyle ilerleme sağlanmıştır. Yani büyük kuramlar öyle çıkmıştır. Kendimi de bu anlamda şey yapmayım. Bir göç sorunsalıyla karşı karşıyayız. Mülteci statüsünde bugün 9.000.000-10.000.000 insandan bahsediyoruz. Bununla ilgili eleştirel sosyolojik çalışma var mı? Ben görmedim. Sosyal medyada da bakıyorum hiçbir eleştirel dile sahip değiliz. Bu kadar insanı neden kabul etmek zorundayız? Bunun bizden götürdükleri nelerdir? kısmını dillendirsek belki karşı taraf belki yaptığından geri dönebilir. Kendisi bu konuda bir çalışma isteyebilir. Gerçekten böyle bir durum var mı, yanlış mı yapıyorum? diyerek kendini sorgulayabilir. Biz bunları yapmadığımız müddetçe kişiler kendi yaptıklarının doğru olduğunu düşünerek bunu tekrar tekrar yaparlar. (Ülgener)*

> *Akademi yarılmış mesela yerle bir olmuş. O sırada en ufak bir tepki yok. Bak nasıl sindirdiler. Bugün bak işte en son şeyde yazarlar, kadınlar, sanatçılar ortak açıklama yapıyorlar. Artık akademisyenler açıklama yapmıyor hiç. İnanılmaz sindirildi, millet var ya ağzını açmaya korkuyor. Orada durmazsan arkasında sıra sana da geldi. (Latif)*

Miraç, dergi editörlüğü yaptığı dönemde rektöre rağmen dik durabildiğini benzer bir durum karşısında Zerrin ise karşı çıkmayı "don kişotluk" olarak yorumlayıp orta yolu bulmaya çalıştığını belirtmektedir.

> *Editörlük yaptığım dönemlerde "atamaya yetişecek" şeklinde telefonlar aldım. Fakat hep dik durdum. Hatta rektör bile aradı, yayınlamadım. O dönemde makalesini yayınlamadığım için arayıp hakaret edenler, sosyal medyadan engelleyenler oldu. (Miraç)*

> *Meğerse yayının ikinci yazarı bir üniversite rektörüymüş ve bir şekilde işte yönetimle irtibata geçti. Ve hani bana oradan şey geldi mesaj geldi. Böyle bunu yayınlayalım. Yani "ben mi kurtaracağım neticede". Yani "ben hani kimin don kişotluğunu yapıyorum." Ben idealist bir şekilde hareket ederim şuna buna bakmam anlayışı Türk akademisine uymuyor. Ama "ne versen olur, sen yaz yeter ki ben her türlü senin çalışmanı yayınlarım" bu da iş ahlakına uyan bir şey değil bence. Olabildiğince iyi yapmaya çalışalım ama kalpleri de kırmayalım gibi. (Zerrin)*

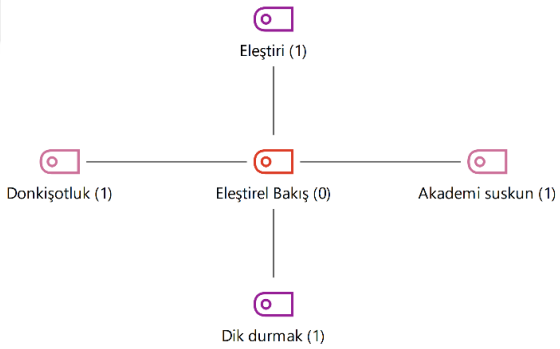

Şekil 46. Eleştirel Bakış Kod-Teori Modeli

Sosyolojinin en önemli imkanlarından birisi, akademisyene toplumsal olay ve olgulara dair eleştiri yapabilme imkânı sağlamasıdır. Fakat katılımcıların da ifade ettikleri gibi sosyolog akademisyenler çoğunlukla olanı tasdik ve tasvir eden çalışmalardan öteye geçememektedirler. Eleştiri akademinin itici gücüdür. Akademinin eleştiri gücü elinden alındığında veya akademisyen bu gücü kullanmadığında akademinin ilerlemesi yavaşlayacaktır.

4.4.4.2.3. Etik

Akademik yazma pratiği bağlamında etik hem kişisel etik hem de akademik etik olarak ikili bir tasnifle düşünülmektedir. Bu iki etik tipleştirme birbirlerini etkileyen ve dönüştüren yapıdadırlar. Bu eksende "bilim değil film, akademik etik, açık bulma, ödevin makaleleştirilmesi, isim yazdırma, kişisel vicdan ve ahlak, predatör dergi listesi" olmak üzere 7 adet kod üretilmiştir.

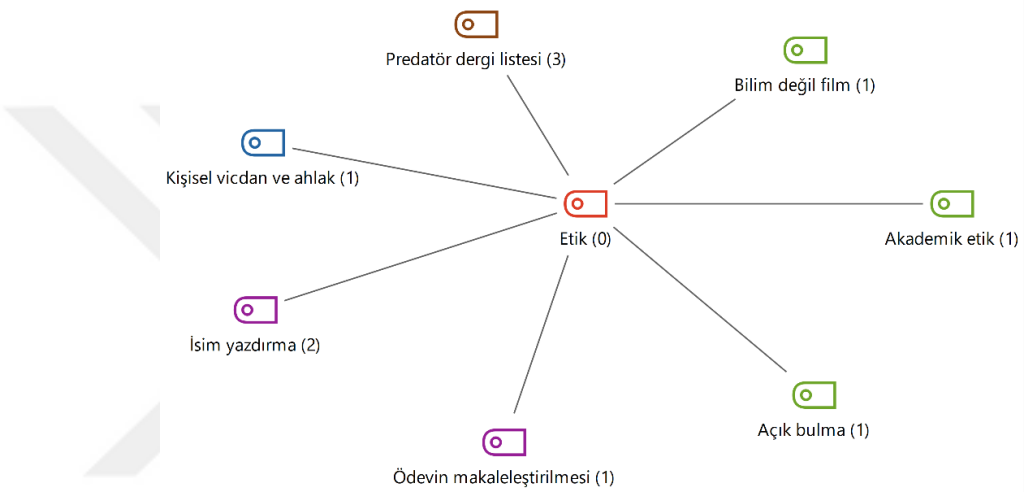

Şekil 47. Etik Kod-Teori Modeli

Zafer, görev yapmış olduğu üniversitenin akademik üretimde iyi bir noktada olduğunu fakat bunun arkasında birtakım etik dışı unsurların bulunduğunu ifade etmektedir. Miraç ve Ögeday; birçok akademisyenin katkı sağlamadığı yayınlara isimlerini eklettiklerini belirtmektedir. Vahit ise etik dışı unsurları belirtirken akademide film çevrildiğini ifade etmektedir.

> *Görev yaptığım üniversite, Türkiye'deki birçok üniversiteden çok iyi. Yani akademik olarak, akademik üretim olarak da. Ama bu akademik niteliksiz, akademik üçkâğıtçılık açısından çok sayıda örnek var. Ve bakıyorsun bu yayınları yapanların bazıları da bu üç kağıtçı dediğimiz insanlar. Hem de çok sayıda yayınları var hem de çok fazla puanları var. Yani onun önüne de nasıl geçilir? Bu yani bu normal bir ahlak sorunu.*

Bunu bireyin kendi kendisini bu konuda şey yapması gerekiyor. Yani akademik kurallar, işte akademik yönetmelikler, cezalandırmalar bir yere kadar. Ama ya bu bir nezaket işiyse, bir etik işiyse biraz da kişinin vicdanlı olması gerekiyor. Etikle alakalı, akademik bir etik oluşmuş değil de ne yazık ki. Yani sadece akademik etik değil, kurumsal etik de yok. Ben mesela kendimden bir örnek vereyim. Bunu öğrencilerime de söylerim derim ki ben 2002'de yayın yapmaya başladığımda doktorayı yeni bitirmiştim yazdığım her makalenin profesör olduğumda da karşıma çıkabileceğini düşünerek yazarım. Yani yarın öbür gün işte "hoca bak şu cümleyi bir yerden almış, bunun kaynakçası vermemiş hoca bak şurada bunu söylemiş" yani o ilk makalede bile bu duyguyla hareket ettiğimi düşünüyorum. (Zafer)

Bazı adamlar biliyorum neredeyse hayatlarında hiçbir şey yazmadılar. Başkaları yazdı, onların adlarını yazdılar. Hayatımda hiç yapmadım bunu. Maalesef çok yaygın ve bazı hocalar bunu özellikle bekler. Bu adamlar harami. Haramiliktir bu ve iğrenç bir şeydir. (Miraç)

Ben senin ismini yazıyorum sen benim ismimi yaz. Makale yazıyorlar sempozyuma gidiyorlar vesaire. Hiç katkı olmadan (bunlarla karşılaştınız mı?) tabi tabi canım karşılaştık yani. Hiç haberi olmadan makale sahibi olanlar var. (Ögeday)

Türkiye'de bilim değil, film yapılıyor. (Vahit)

Ülgener özellikle atıf verme konusunda akademisyenlerin birbirlerine uyarılarda bulunduklarını vurgularken Zümrüt, bir akademisyenin hiçbir katkı vermeden bir öğrencisinin ödevine kendi ismini ilk sıraya yazdığını belirtmektedir.

İyi olduğunu söyleyemem. Biz yasaları, yönetmelikleri çok iyi niyetlerle yapıyoruz. Ama biz ülke olarak, bir şeylerin açığını bulmak, suiistimal etmek konusunda çok mahir bir milletiz. Duyuyorum ve üzülüyorum işte öğrencisinden mesela niye bana atıf yapılmadı ya da arkadaşına bizzat işte "bu kitabına ben senin yaptım sen de benimkine yap". Özellikle de eğitim bilimleri fakültesinde çok. Bu koridorda böyle bir şeyi ne duydum ne işittim ne şahit oldum. (Ülgener)

Ben kendim karşılaşmadım. Ama duyuyoruz. İnsanlar katkı vermediği işlere isimlerini yazdırıyorlar. Kendi öğrencimin başına gelen bir olay var. Öğrencim ödevini teslim ediyor. Hoca bu ödevi alıyor. İlk isim

kendisini yazıyor, ikinci isim olarak öğrencimi yazıyor. Öğrencime de %20 katkı oranı ekliyor. Ve işte hoca ödeve de bir şey eklememiş. (Zümrüt)

Hakan, predatör dergi listesinin belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı şekilde Burak ve Ahmet de bir akademisyen olarak dergilerin predatör olup olmadığını tespit edemeyeceklerini bunun için listenin kendilerine ulaştırılması gerektiğini düşünmektedir.

Kaliteli veya predatör dergilerin listesi olmalı. Raportörler ve hakemlerin bunları tespit etmesi çok zor. (Hakan)

Predatör dergiler yayılmacı dergiler bilmem ne dergiler doğru. Bu adamlar bir internet sitesi vasıtasıyla uluslararası yayın, uluslararası dergi vasfını kazanmış mı? Doi numarası verecek kadar yurt dışıyla entegre mi? ondan sonra ORCID ID kullanıyor. Şimdi ben dolayısıyla kişisel bir akademisyen olarak acaba bu dergiyi yayılmacı mıdır, bilmem ne midir bunu ölçebilecek pozisyonda olmayabilirim. Çünkü bana sunduğu internet sitesinden ben onu arka tarafını göremem ki. Sen dolayısıyla bu listelemediğin müddetçe sorun var. (Burak)

YÖK, doçentlik jürisinde seni görevlendirdiği zaman bir de mesaj gönderiyor diyor ki şu merdiven altı dergilerde, şu işi parayla yapan dergilerde yapılan yayınları dikkate almayın. Lan ben ne bileyim hangisi parayla yapıyor? listesini gönder. Yok listesini gönderemezsiniz hukuki sonuç doğar. Garip garip şeyler. (Ahmet)

Yayın yapma söz konusu olduğunda etik dışı davranışlar yaşanmaktadır. Bu bağlamda katılımcılarımız özellikle akademisyenlerin katkı vermedikleri makalelere isim yazdırma, atıf alma konusunda meslektaşına uyarılarda bulunma ve öğrencisinin ödevini kendi makalesi gibi yayınlama gibi vakıalardan bahsedilmektedir. Bu noktada bir diğer dikkat çekici husus, doçentlik dosyaları etik olarak incelenirken YÖK tarafından predatör dergilerin listelerinin hakeme ulaştırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Çünkü hakemin tüm predatör dergileri bilmesi mümkün değildir.

4.4.4.2.4. Akademik Ağ

Akademik alanda birtakım ağlar kurulmakta ve bu ağlar vasıtasıyla akademisyenler kendilerine yakın olan meslektaşlarıyla bağlantılarını sürdürmektedirler. Bu akademik ağlar özellikle yayın ve atıf yapma konularında işlevseldirler. Bu bağlamda "epistemik ağ,

atıflaşma, istek yayın, zorunlu yayın, ortak çalışma, tanıdık ve paralı dergi, telefonla aranma" olarak 7 adet kod üretilmiştir.

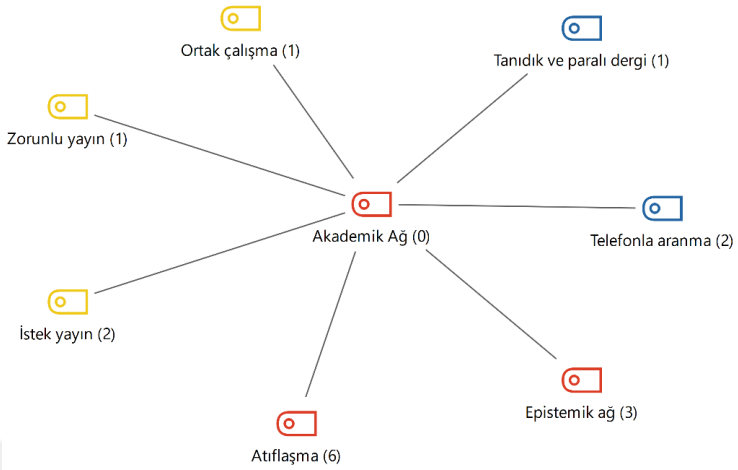

Şekil 48. Akademik Ağ Kod-Teori Modeli

Pervin, tanıdık vasıtasıyla göndermiş oldukları makaleyi değerlendiren hakemin ciddi eleştiriler yapması karşısında şaşkınlığını ifade etmektedir. Mesut, bir makale yayınlatmak için belli bir networkun/ağın gerektirdiği koşullara uymak gerektiğini belirtmektedir. Serpil ise belirli akademik grupların daha üretken olduklarını ve proje geliştirdiklerini ifade etmektedir.

> *Normal alan endeksi olan bir dergiye makale göndermiştik. Hakem makaleyi böyle baştan sona o şekilde yöntem kısmına takıla takıla okumuş. Tabii kimi yerlerde haklılık payının da olduğunu belirteyim. Ama böyle çok şey yani farklı vurgularla bir eleştiri almıştım. Çok şaşırmıştım. Revizyon ama yani böyle ciddi bir revizyon. Tanıdık kanalla hallediyoruz işi bir de para veriyoruz. Ya biz kendimize güvenmiyoruz. Bir konuda bir yayın yaptık "bunu yayınlatamayız, tanıdık olsun, dur şu dergiyi biliyorum şuna göndereyim." (Pervin)*

> *Yani mesela belli dergilerde metninin yayınlanmasını istiyorsan ister istemez o dergilerin yayın programına uymak ya da yazdığın metni o programa uyarlamak mecburiyetinde kalırsın. Belli bir network içinde*

çalışmak zorunda kalırsın. Bu iktidarın, bir gücün, birtakım sınıflama aygıtlarının olduğu yerlerde bunlar olur. (Mesut)

Bir de bulunduğunuz grup çok önemli. Bazı gruplar vardır, halihazırda bazı projeler vardır ve bilirsiniz ki onlar çok çabuk yayınlar yapacak. (Serpil)

Ögeday, özellikle akademik teşvik için yazan akademisyenlerin hem yayın hem de atıf konusunda birbirleriyle dayanışma içerisinde olduklarını anlatmaktadır. Ahmet ise bunu daha da somutlaştırarak akademisyenlerin gerekli gördükleri için değil maddi kazanç için birbirlerine atıf yaptıklarını vurgulamaktadır.

Daha çok bu akademik teşvik için yazanlar. Bunlar böyle bir kendi aralarında bir ağ kurmuşlar. Mesela bir tanesini ben biliyorum. Herkese söylüyormuş "bana atıf yap" diye. İşte bir anda kitaplarda özellikle uluslararası kitap bölümlerinde 10-15 tane yapıp hemen tamamlıyor. O da onunkine yapıyor vesaire. Çok kötü örnek yani güdümlü, ısmarlama atıf yapma kültürü yerleşiyor. Korkunç bir şey bu yani. Ahbap-çavuş ilişkisiyle atıf yapılıyor, birbirlerini koruma kollama enformel bir dayanışma geliştiriyorlar. Kayırmacılık akademik kayırmacılık. (Ögeday)

Ya işte bunu (sayısallığı) ölçme kriteri haline getirirseniz, kazandıran bir şey haline getirirseniz herkes birbirine atıf yapar. Ya senin makalenden senin kitabından faydalanıyor adam hakikaten ihtiyacı olduğundan değil. Kitabını okumuyor ya da makaleni okumuyor makalendeki bir şeyi arıyor şuraya bir atıfta bulunayım diye sana 2 tane atıf yapıyor. E sen de ona yapacaksın. Siz böyle bilim üretirseniz ya bu bilim değil. (Ahmet)

Burak, akademik teşvik almayan akademisyenlere karşı şaşkınlıkla bakıldığını ve akademik teşvik için adeta onlara yardım edildiğini belirtmektedir. Funda, ahbap-çavuş ilişkisinin akademisyeni geriye götürdüğünü ifade etmektedir. Muzaffer ise bölümünde "atıflaşan" akademisyenlerin işlerinin yürüdüğünü fakat kendisinin onların arkasında kaldığını anlatmaktadır.

Mesela diyorsun ki "akademik teşvik aldın mı?" o da cevap veriyor "bu sene almadım". "Allah Allah nasıl almadın ya, yapamadım mı bir makale, yazamadın mı?" mesela. Cümle budur. "Hiç mi atıfın yok"

mesela. "Bana atıf yap işte, sana yaptım haberin olsun". "İyi tamam, sağ ol" falan. (Burak)

Fakat duyuyorum ama bunu işte daha doktor öğretim üyeliğinden sonra duyuyorum. Ahbaplık ilişkisi maalesef üretimi bence durduruyor. En büyük eleştireceğimiz şey bu galiba. Atıf yap, şöyle yap ya da şu yazıyı gönder hakem şu olsun bence insanı kısır döngüye sokan şeylerden biri bu ahbaplık. (Funda)

Pervin, arkadaşının tanımadığı bir akademisyenden aldığı atıf karşısında şaşırdığını ifade etmektedir. Serpil ise özellikle ABD tecrübesinden hareketle "atıflaşma" meselesinin orada da mevcut olduğunu, özellikle hakemin atıf beklentisinin aslında kendisine atıf yapılmasını imâ ettiğini vurgulamaktadır.

Bizim bölümde de var. Kendi kendilerine atıf alıyorlar, istiyorlar, yapıyorlar ve işleri yolunda gidiyor. Ben yapmadığım için geride kalıyorum. Bu kötülükleri görünce, işlerin böyle yürüdüğünü görünce yıldırıyor beni. (Muzaffer)

Böyle atıf şeyi (ağı) oluşturuyorlar. En son arkadaşım birine dedi ki "ya dedi bir tanesi dışarıdan, tanımadığım biri bana atıfta bulunmuş." Böyle bir durdum dedim yani "atıf dediğin zaten böyle olması gerekiyor". (Pervin)

Burada duyduk bunları. (Ya da ben sana atıf yapayım, sen bana atıf yap) yaşadığım, birebir tecrübe ettiğim bir şey değil. Ama bu her zaman duyduğumuz bir şey. Amerika'da da duyduğumuz bir şey. Amerika'da senin makaleni review eden hakem diyor ki sana "burada şu makaleye değinmemişsin, keşke buna atıf yapsaydın" der. Zaten onun hangi hakem olduğunu anlıyorsun onu söyleyince. (Serpil)

Zerrin, editörlük yaptığı üniversite dergisinde yetersiz makalelerin yayınlanması için telefonlar geldiğini fakat kendisinin uygun görmediği makaleleri kabul etmediğini ifade etmektedir.

Şu anda da İstanbul Üniversitesinin dergisinin bu haziran sayısı için editörlük yapacağım burası için de geçerli. Buradaki telefonlar daha kibar geliyorlar. "İşte hocam bizim şöyle bir yazımız var. Şunu şöyle çalışacağız, bunu böyle çalışacağız yardımcı olur musunuz?" "Tabii hocam gönderin bakalım" diyoruz. Ama benim tavrım şu eğer makalede

ışık görmüyorsam yayınlatmıyorum. Çok net… Bir makale vardı işte birisinin kadrosu için yani öğretim üyesi kadrosu açılacak ve o kadroya hazırlanması gerekiyordu. Yani yazar bir şeyler yapıyor ama olmuyor yani oturmuyor daha şey oluyor ve biraz daha hani aralık sayısına çok az bir zaman kaldı ve biraz daha çalışması gerekiyor. Ve şöyle zannediyorlar yani "ben bunu bir haftada hallederim" ama sen bunu bir haftada halledemezsin. (Zerrin)

Hakan, arkadaşlarının yayın isteklerini kırmamak adına eski yayınlarından derleme metinler hazırladığını, Mücahit de arkadaşlarının isteklerine yönelik yayınlar yaptığını belirtmektedir. Benzer bir kaygıyla Ülgener de aynı şekilde bir hocasının yayına ihtiyacı olduğu için yayın çıkardığını ifade etmektedir.

Tanıdık birisi yayın istediğinde eski yayınlarımdan özet tarzında bir yayın çıkarırım. (Hakan)

Yani hepsi muntazaman olmamıştır. Arkadaşım istediği için olan da vardır. (Mücahit)

Hocanın bir çalışması vardı bir editoryal çalışma. Yayına ihtiyacı vardı öyle bir tane yayınım var. (Ülgener)

Serpil akademik ağ konusunda daha fazla iş birliği yapılması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre herkesin kendi uzmanlık alanında katkı sunduğu metinler çok daha güçlü olmaktadır.

Bence sıkıntılardan biri de hocaların birbirleriyle iş birliği yapmamaları, birlikte çalışmamaları. Sonra şunu fark ettim bu benim bildiğim bir şey değildi. "A! tek yazar daha çok puan götürüyormuş o yüzden herkes tek yazar". Ben mesela bunu bilmiyordum yani daha önceden. Herkesin iyi bildiği şeyde katkıda bulunarak bir çalışma ortaya koyan çalışmam var. Bir de senin bir yerini çok iyi bilip de diğerlerine çok hâkim olmadığın yine de o konuda bir şeyler yapmaya çalıştığım ve öyle bir çalışma çıkardığım bir şey var. Ya neden ki ya zaten doktoramızı yapmışız, herkesin demek ki uzmanlaştığı bir yer var. Herkes iyi bildiğini yapsın ve daha güzel bir çalışma ortaya çıksın. Amerika'da tek yazarlı yayın çok nadirdir. Öğrencilerin yazıyordur hiçbir katkın olmamıştır ama sen onun hocası olduğun için ya da sen oradaki en yaşlı profesör olduğum illa senin adının da olması. (Serpil)

Akademik ağlar, akademisyenlerin birbirleriyle iletişim kurmaları ve akademik alış-verişte bulunmaları açısından oldukça faydalıdır. Fakat katılımcıların da ifade ettikleri gibi bu tür ağlar genellikle iş bitirmek, beklemeden yayın yapmak, atıflaşmak gibi maksatlarla çıkar amaçlı kullanılmaktadır. Akademisyenler, arkadaşlarının makale veya kitap bölümü isteklerini yerine getirebilmek için içi boş ya da eski yayınlarından derleme metinler ürettiklerini ifade etmektedirler. Bu tür çalışmaların akademiye katkısının çok az olduğu, bunların daha çok akademisyenlerin şahsi çıkarlarına hizmet ettikleri açıktır.

4.4.5. Ekonomik Meseleler

Akademisyenlerin ekonomik koşulları kötüleşmekte ve üniversitelerin akademisyenlere sağladığı imkanlar gittikçe azalmaktadır. Bundan dolayı akademisyenler küresel akademik alanın karşısında daha fazla yerelleşme sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bu bağlamda "üniversite dışı akademi, susmak, sempozyum katılım ücreti, maaş, maaşlar düşük, değer verme, yeteri kadar, sınıf düşme, dergi ücreti, kitap alma" olmak üzere 10 adet kod üretilmiştir.

Şekil 49. Ekonomik Meseleler Kod-Teori Modeli

Nazan, maaşların düşüklüğünden dolayı akademisyenlerin akademik teşvik merkezli hareket ettiklerini ifade etmektedir. Aysun da benzer şekilde maaşların düşük olmasından dolayı akademisyenlerin akademik teşvik yönelimlerini normal karşılamaktadır. Ayrıca geçmiş yıllarda kongrelere daha fazla katılabildiğini fakat bu dönemde parasının yetersiz kaldığını vurgulamaktadır.

> *Maalesef maaşlarımız feci durumda olduğu için hiç olmazsa akademik teşvikten toparlamaya çalışıyorlar. Ama bu iyi bir şey midir bana sorarsanız yayın kalitesi konusunda o baskıyla örtüşüyor. (Nazan)*

> *Akademik teşvik ortaya çıktığından beri herkes çalışıyor yani. İşin açığı yani. Biz çok düşük ücretlerle çalışıyoruz akademisyen olarak. Dolayısıyla yani insanlar ev geçindiriyor, ihtiyaçları var, işte sosyal refahlarını düşünmek zorunda. Bunu yapanları da hani buna yönelenlere de bir şey demiyorum… Senede 2 kere yurt dışına çıkıyordum. Kongre ama biraz da şey oluyordu hani gezi amaçlı da olabiliyordu. Paramız yetiyordu o dönemlerde. Şimdi paramız hiç yetmiyor. (Aysun)*

Mücahit özellikle araştırma görevlilerinin maaşlarının oldukça düşük olduğunu ve niteliksiz işçilerle benzer ücretler almalarını sorunsallaştırmaktadır. Zümrüt ise maaşın düşüklüğünden dolayı özellikle yurtdışına çıkamamaktan yakınmaktadır. Ona göre yurtiçinde araştırma için fon sağlayan mekanizmaların azalması akademisyeni iyice kısıtlamaktadır. Bundan dolayı akademisyenler sadece asgari düzeyde iş yapacaklardır.

> *Türkiye'de akademisyenlere hakikaten siyasal iktidarlar tarafından kesin olarak değer verilmemektedir. Bakın bunu çok net bir şekilde ortaya koymak lazım. Hem bakın aldıkları maaş olarak gülünç. Niye gülünç 2 tane örnek vereyim size. Bakın bir Büyükşehir Belediyesi'ndeki çalışan işçi bakın haberlerde gördüm %85 zam getirerek asgari ücretli 18500 TL'ye çıkarıldı. Asgari ücretlinin yüksek alması kesinlikle bizim için sorun değil, daha da yüksek almalı. İnsan onuruna uygun yaşayabilmesi için. Fakat bizim üniversitelerdeki araştırma görevlilerine reva mı şimdi 18000 TL. Niteliksiz emekle nasıl bir tutulabilir? Hayır, yani bir araştırma görevlisi hakikaten kolay mı yetişiyor? Bakın uzun yıllardan itibaren bilgi toplumu diyoruz bilgiyi de siz böyle tarafsız, eski geleneksel hakikat rejimleri ile ilişkili tutuyoruz. Ama bilgi artık bugün çok net bir şekilde hem ekonomik gelir hem de çok net bir şekilde iktidar hegemonyası sağlamaktır. Araştırma görevlisinin*

maaşı çok düşük ve güvencesiz. 50dli olarak çalıştım ve o her imza dönemlerinde içimiz bir hoş olurdu. (Mücahit)

Çocuğum yok, evli değilim bekârım, tek başıma yaşıyorum ve bakmak zorunda olduğum bir insan yok. Nispeten ben kendi kendimi döndürebiliyorum. Ben pandemiye kadar her yıl, yılda en az 2 ya da 3 kere kendi paramla, kendi maaşımla yurtdışına gidip işte 8-10 gün işte ya tatil yapardım ya da kongreye katılırdım. Kongrelere gidemiyoruz, BAP para vermiyor. TÜBİTAK'tan almak kolay değil. En çok yurt dışına artık gidemediğim için üzgünüm. Para biriktirmeye çalışıyorum ayda belli bir miktar özellikle Haziran'da, Temmuz'da belki bir 10 gün yurt dışına giderim diye. Ben araştırma görevlisi iken şu anki yaşantımdan daha da iyiydim. Ben çalışmalarımı yaparken fonsuz çalışıyorum hep. Yani zorlanıyorum. Hala mücadele ediyoruz. Böyle devam ederse çok seven kalacak. Asgari olarak ne yapmam gerekiyor? 10 saat ders verecek ya da ders ücreti almak için 20 saat verecek. Öğrencilerle asgari düzeyde ilgilenecek. (Zümrüt)

Zeliha yaşam koşullarının gittikçe zorlaştığını ve bundan dolayı bir sınıf aşağıya düştüğünü ifade etmektedir. Metropolde yaşamak akademik yaşam için pozitif olsa da ekonomik koşulların zorluğu akademisyeni düşündürmektedir. Bilal, Türkiye'ye döndükten sonra pahalılıktan dolayı kitap bile alamadığını ifade etmektedir. Aysun da benzer şekilde kitap alamadığını, aradığı kitapları arkadaşlarından veya kütüphaneden temin ettiğini belirtmektedir.

Metropolde yaşamak, mantıklı bir karar değil bence. Bazı bedeller ödenmesi gerekiyor. Sadece ekonomik bedeller de değil başka bedeller de ödenmesi gerekiyor. Hayatımızı devam ettirmeye çalıştığımız bir noktadayız aslında. Öğrencilerle yaptığımız tartışmaya bile yansıyabiliyor. Çalışmadan önce daha orta sınıf bir insandım yani ailemle birlikte yaşarken. Bir sınıf kaybı, çalışmaya başladıktan sonra aşağı doğru çekildim. (Zeliha)

Amerika'da maaşımı kitaba yatırıyordum. Geldiğimden beri herhangi bir kitap da almadım. Kitaba para verme diye bir şey kalmadı. Benim takip ettiğim yayınlar yabancı oluyor fakat para olmadığı için onları da alamıyorum. (Bilal)

Mesela çok gerekli değilse o kitabı almıyorum. İşte arkadaşlar birbirimizden alıyoruz veya gidip kütüphaneden buluyoruz. Böyle bir sürecin içine girdik. (Aysun)

Adil, profesörlerin maaşının yeterli olduğunu fakat araştırma görevlilerinin maaşlarını yeterli olmadığını ifade etmektedir. Özellikle lojmanların ortadan kaldırılmasının sonucu olarak büyükşehirlerdeki kirada yaşamanın imkânsız hale geldiğini vurgulamaktadır. Bunu aşmak için akademisyenler para kazanma maksatlı işler yapmaktadırlar.

Maaşların düşük olduğunu düşünmüyorum. O konuda şikâyetçi değilim. Hele yapılan işlere bakılınca bence yeterli. Ben daha çok profesörler için söylüyorum. Araştırma görevlisi, genç meslektaş hayata tutunmaya çalışıyor. Özellikle büyük şehirlerde kiradaysan yaşamanız çok zor. O yüzden de bunun çaresi, maaşların yükseltilmesi değil. Örneğin, lojman olması lazım. O neoliberal kafalar "ne gerek var bu lojmanlara" deyip hepsini yok edip yerine TOKİ rantı yaptılar. Ama işte bunlar için gerekliydi. Herkes bir geçim derdinde olunca önceliğiniz ticaret oluyor, yani para oluyor. Sosyal bilimciyseniz proje yapayım, daha çok ders vereyim, başka yerlerde ders vereyim derdine düşüyorsunuz. Bu da siz, akademik üretimden uzaklaştıran bir şey. (Adil)

Serpil, yurtdışındaki bir dergiye göndermiş olduğu makalenin yayın ücreti için editöre mektup yazdığını ve ücretin düşürüldüğünü ifade etmektedir. Ayrıca kabul almış olduğu kongrenin kayıt ücretinin yüksek olmasından dolayı üniversiteden destek istemesine rağmen herhangi bir destek bulamadığını fakat depremden dolayı kongre yönetiminin ücret talep etmemesinden dolayı katılım sağlayabildiğini anlatmaktadır. Zerrin de kongreye katılımda, makale ücreti ödemede destek alınamadığı için akademisyenlerin kısıtlandığını ifade etmektedir. Ona göre destek vermeden uluslararası yayın beklemek çok da makul değil.

Bir dergiye başvurdum geçen, 2000 bilmem kaç TL. Editöre ağladım resmen "ben Junior faculty'im, daha göreve yeni başladım. Türkiye ekonomide şöyle. Falan işte Dünya Bankası'nın şeyini aldım çıkarttım. Allah'ım ya Rabbim Dünya Bankası'nda da Türkiye orta seviyede. Diyorum ki "orta seviyede olmasak bari buradan yırtacağız". Dünya Bankası'nın C kategorisindeysen birçok dergi destek yapıyor. Neyse editöre yazdığım mektubu görmen lazım. Gerçekten ağlıyorum yani. Ve kabul edildi yani tamam dediler. Kabul edeceğiz dediler, ücreti düşürdüler. Aklında olsun bunu her zaman dene. Hemen para yüzünden

dergilerden vazgeçme. Mutlaka editöre mail at. Yollamadan önce bir editöre mail atıyorum tavır ne? Türkiye'deyim, yeni akademisyenim, daha göreve yeni başladım. Uzun bir mektup değil bu. Bu parayı ödeyecek durumda değilim. Bu konuyla ilgili bir fonum yok. Parayı silme konusunda yardımcı oluyor musunuz? Editör de şöyle bir şey dedi. Böyle bir eğilimimiz oluyor. Uluslararası araştırmacıların katılımını bu dergide artırmak için lütfen başvururken editöre mektupta bunu belirtin. Ben de o editöre mektupta bunu uzun uzun belirttim işte… ISA'e kabul aldı benim makalem. 4 yılda bir oluyor kongre. 300 $ registration yaptıramıyorum. Mümkün değil. Her yeri gezdim okuldaki. Bu arada da puan olarak hiçbir getirisi yok. O kadar az ki. Remote da yapabilirsin online hibrit yapıyorlar yani. Buradan da yapabilirsin. Sadece register yani konferansa kaydolmak için. Gitme derdinde değilim. İşte depremden sonra Suriye ve Türkiye akademisyenlerinin parasını karşılayacağını söyledi. Hem sildiler hem de 4 senelik üyelik verdiler. (Serpil)

Tabii ki kısıtlıyor. Hem işte makalelerinizin kamuya açılması anlamında bir kısıtlılık oluşturuyor. Veya diyelim ki siz bir işte konferansa gideceksiniz, bir etkinliğe katılacaksınız veya bir çalışmanız var onu işte tebliğ olarak göndereceksiniz bunların hepsi parayla oluyor. Birkaç ay kadar İngiltere'de kaldım. O dönemde şey var dikkatimi çeken danışman hocama mesela üniversite belirli bir fon veriyor ve o fonla şeyin ESA'nın kongresi vardı mesela şeyde Manchester'da 5 kuruş para ödemeden gittiler. Ben mesela o dönem gidemedim İngiltere'de olmuş olmama rağmen. Dolar bu kadar uçmuş iken çok daha zor. Maaştan bağımsız olarak böyle bir fonun ayrılması ve araştırmacıların teşviki için… yani sonuçta eğer sen uluslararası yayın bekliyorsan bunun koşullarını hazırlaman gerekiyor. (Zerrin)

Mesut, akademik desteklerin azalmasının Türk akademisini taşralaştırdığından yakınmaktadır. Ayrıca birkaç yıl önce kabul aldığı yurtdışı kongreye maddi imkansızlıktan dolayı katılamadığını ifade etmektedir. Adil, özellikle yurtdışındaki akademik faaliyetlere yönelik desteklerin azalmasını fiili bir yasak olarak tanımlamaktadır. Bundan dolayı da akademi kendi içine kapanan, kısıtlı bir alan haline gelmektedir.

Yurt dışı destekler azaldı, katılım bütünüyle imkânsız hale geldi. Bunlar işin şey tarafı… bu ister istemez uluslararası networklere temas etmekte, fiziksel olarak temas etmekte de bir zorluk yaratabiliyor. Bu da

için handikabı. Daha içine kapanan, daha taşralı bir akademi ortaya çıkabiliyor… 2 sene önce miydi 3 sene önceydi Toronto'da olana ben de başvurmuştum kabul de aldı ama Toronto'da olduğu için, maddi imkân olmadığı için gidemedim. (Mesut)

Özellikle genç araştırmacılar için yurt dışına gitmek, sunum yapmak, yalnızca sunum yapmak değil, o ortamı görmek. Aslında kongreler, sempozyumlar daha çok sosyal ilişki içinde olmanızı sağlar. Bazıları eleştirir akademik turizm diye öyle bir yanı da var belki. Ama önemli olan insanlarla tanışmak, sosyal sermayenizi geliştirmek, kendinizi göstermek, başkalarının çalışmalarından haberdar olmaktır. Bunu yapamadığınız zaman, çok kısıtlı ve yerel kalıyorsunuz. Fiili bir yasak aslında. Örneğin, BAP projeleriyle hem bir bilgisayar alıyorduk, ofis malzemesi alıyorduk hem yurt dışına kongreye, yurt içine kongreye gidiyorduk. Her gün zaten döviz yükseldiği için, her gün değişiyor, bir Avrupa Birliği ülkesine gitmeniz, okyanus aşılan memleketlerden hiç bahsetmiyorum yani Japonya, ABD'den. Bunların hepsi kaldırılabilir olmaktan çıktı. Berlin'de, Paris'te bir konferansa gittiniz, mütevazi koşullarda kalabiliyordunuz. Şimdi bunlar mümkün değil. Uçak biletleri çok pahalı. Bu fiili bir yasaktır. (Adil)

Latif, her şeye rağmen üniversite/devlet dışında bir akademinin var olamayacağını ifade etmektedir. Türkiye'de insanların fakirleştiği için üniversite dışı akademinin ayakta kalamadığını düşünmektedir.

Üniversite dışı akademi olmuyor hocam. Kişinin bir akarının olması lazım. Para girişi olmazsa gönüllülük esasıyla olmuyor. Paralı yapmaya çalıştığın zaman da kimse gelmiyor. Çünkü insanlar fakirleşti. (Latif)

Arzu, ekonomik durumla ilgili konuda cevap veremeyeceğini söylemektedir.

Zor tabii ki bu şeye cevap vermem ben bu konularda çok atak bir tip değilim. Öyle olduğu için çok kişisel deneyimim yok. (Arzu)

Akademisyenler ekonomi konusunda özellikle maaşların düşüklüğü ve üniversitelerin akademik etkinliklere ve projelere yönelik ödeneklerinin azaltılmasına odaklanmaktadırlar. Özellikle büyükşehirlerde araştırma görevlilerinin yaşamaları mümkün

görülmemektedir. Yurtdışı kongre ödeneklerinin azaltılması, hatta tamamen ortadan kaldırılmasının Türk akademisini taşralaştıracağı yönünde kaygı söz konusudur.

Akademisyenlerin maaş ve ödenek konusundaki kısıtlılığının karşısında üniversite dışında akademisyenlik sorunsallaştırıldığında bunun çok da mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Çünkü toplumun ekonomik durumu da kötü olduğundan bu tür akademi dışındaki faaliyetlere katılım kısıtlı olmaktadır. Akademisyenlerin maaşlarının düşüklüğü ve ödeneklerin ortadan kaldırılması akademisyenlerin işlerini gerektiği gibi yapamamalarına yol açmaktadır. Buna göre araştırmalar ve dersler kendilerinden beklenen kadar olmaktadır. Bu da akademik alanın kalitesizleşmesine neden olmaktadır.

4.4.6. Yükseköğretimde Kalite

Araştırmanın genel seyrinde yayın kalitesi bağlamında yükseköğretimin kalitesi sorunsallaştırılmaktadır. Akademisyenlerin hem araştırma yapma hem de eğitim vermelerindeki kalitesizlik, yükseköğretimin kalitesizliğine yol açmaktadır. Hızlı ve acele yayın yapmanın sonucu olarak niceliğin arttığı ve nitelin azaldığı bir olgu olarak karşımızda dururken bunun yükseköğretimin genel kalitesizliğini beraberinde getireceği açıktır. Bu bağlamda "öğrenci yetiştirmek, öğrenci kalitesi, öğretim üyesi kalitesi, doçentlik mülakatı" olmak üzere 4 adet kod üretilmiştir.

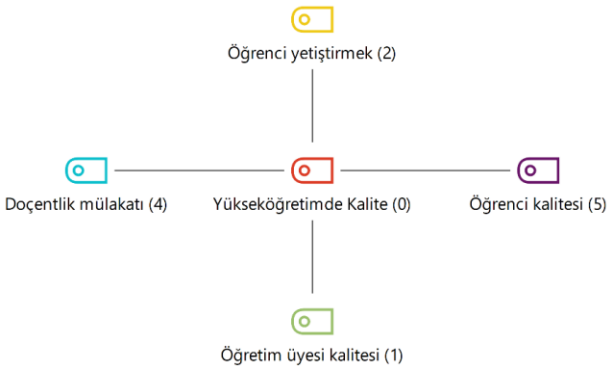

Şekil 50. Yükseköğretimde Kalite Kod-Teori Modeli

Zafer, bölümündeki öğrenci kalitesinin düşüklüğünden yakınmaktadır. Bu seviye düşüklüğü akademisyenin kalitesini etkilemektedir. Çünkü ilgisiz öğrenci topluluğu akademisyenin yaptığı işi sorgulamasına yol açmaktadır. Ahmet, ülkedeki tüm bölümlerin kalitesinin düştüğünü ifade etmektedir. Abdurrahman ise ilk defa araştırma görevliliğinden dolayı gelmiş olduğu şehre adapte olduğunu fakat öğrenci kalitesi konusunda hayal kırıklığı yaşadığını ifade etmektedir. Mevcut konjonktürde kalite düşüklüğünün devam edeceğini düşünmektedir.

> *Öğrenci niteliği çok düştü taşra üniversitelerinde. Anlattığın şeyin karşılığı yok, anlamıyor, yeni bir şeyden bahsediyorsunuz eskiyi bilmiyor ki yeni nedir? Heyecan yok, motivasyonu yok. Belki merkez diyebileceğimiz üniversitelerde, daha büyük illerdeki üniversitelerde öğrenciler belki daha niteliklidir. Yani hocalık yaptığınızı anlarsınız orada. Hani öğrenci konuya ilgisiz, öğrenci-hoca diyaloğu yok, öğrencinin işte yapacağı ödevler soracağı sorular, okuyacağı kitaplar hani sizi orada bir parça daha sizin için daha heyecan verici olabilir. Burada ne yazık ki öğrenci cephesinden baktığında ofsayttaymışız gibi hissediyorum kendimi bu dezavantaj. (Zafer)*

> *Önceki öğrencileri nitelik açısından mukayese ettiğimiz zaman şimdikilerden çok çok daha iyiler. Bu her sene düşüyor. Bu benim şahsi gözlemim değil sadece. Türkiye'nin her tarafındaki meslektaşlarımla oturup sohbet ettiğimizde her taraftaki hemen hemen her sosyal bilim bölümlerindeki hocaların ortak tespiti bu. Öğrenci kalitesi çok kötü. (Ahmet)*

> *Buraya ilk defa görev dolayısıyla geldim. Şehirden memnun kaldım, hocalardan memnun kaldım, buradaki çalışma ortamından memnun kaldım. Tek memnun olmadığım şey öğrenci kalitesi. Ve ben şunu düşünüyorum. Ömrümün sonuna kadar burada kalmam diye düşünüyorum bir şekilde kendimi büyük üniversiteye atabilmemin yollarını arayacağım zamanın geleceğini düşünüyorum. Bizim birinci sınıfta öğrendiğimiz çatışma teorisini, dördüncü sınıf öğrencisine anlatmaya çalışıyorsunuz. Bu durum hocanın kalitesizliğini gösterebilir, hocanın kalitesinin giderek düşmesini gösterebilir, hocanın buradan kaçmasına sebep olabilir. (Abdurrahman)*

Bilal, akademisyenliğin performatif bir iş olduğunu bundan dolayı da karşındaki kitlenin seni belirlediğini vurgulamaktadır. Öğrencinin ilgisizliği, kendisinin yayın yapmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Serpil, sosyoloji bölümündeki öğrenci kalitesinin düşüklüğünü farklı bölümlere verdiği derslerden sonra çok daha net gördüğünü ifade etmektedir.

> *Karşında böyle bir kitle olmadığında, o performatif bir iş olduğu için. Performatif bir şey, öğrenciden hiçbir response yoksa öyle ama "ne yapıyoruz burada", havalara bakmalar olduğu zaman performansın düşüyor. Covidden dolayı tamamen ilgisiz, "not ver de geçelim hoca" modu olduğu zaman "bana ne senin notundan" hani. Yayın yapamamamda öğrencilerin ilgisizliği de kritik. (Bilal)*

> *Hem öğrencilerin seviyesi o zaten büyük bir hayal kırıklığı oluyor. O çok değişikti benim için mesela ben üniversite sınavının gerçekten bir ölçüm şeyi olduğuna inanıyorum. Aynı dersi, aynı şekilde hem bizim okulda psikoloji bölümüne hem sosyoloji bölümüne hem de PDR'ye verdim. Ve hepsinin çıktıları birbirinden o kadar farklı oldu ki. En iyiler gerçekten PDR'ciler oldu. Kesinlikle onaylamıyorum asla doğru bir ölçme aracı değil ama bizim gibi ülkelerde bizim gibi sistemlerde demek ki işe yarıyor. (Serpil)*

Zerrin, akademisyenlerden temelde yayın beklendiği için öğrenciye ilginin düştüğünü ifade etmektedir. Funda da akademisyenliğin sadece yayından ibaret görülmesinin öğrencilerin kalitesizliğine yol açtığını vurgulamaktadır. Adil, akademik alandaki kalitenin reklamla yükseltilemeyeceğini düşünmektedir.

> *Sonuçta sizden yayın isteniyor ve öğrencilerle uğraşmak angaryaya dönüşebiliyor. (Zerrin)*

> *Burada bir makale şey bir üretim değil ama öğrenciye aktarılmadan şey de bence üretimsizliktir. Evet, öğrenci de üretemiyoruz. Hocalar dediğim gibi sadece yayından ibaret değil hoca süreci her anlamda işlemesi gerekiyor. (Funda)*

> *Yalnızca akademik üretimin kalitesini yükseltebileceğimizi düşünmüyorum. Bir şeyin reklamı çoksa o şey yoktur. Onun için de bugün YÖK yırtınıyor "kalite kalite kalite" diye. Üniversite yönetimimizin böyle*

kalite ofisleri var, kalite sorumluları var falan. Bu kadar çok bahsediliyorsa kaliteden, o şey yoktur. Ben ona kuşkuyla bakarım. (Adil)

Ahmet hem öğrencilik hem de yayın kalitesi noktasında yetersiz gördüğü kişilerin akademik kadrolara alınmalarını sorunsallaştırmaktadır. Ona göre bu liyakatsizlikten kalitenin çıkması mümkün değildir.

Ha böyle başa böyle tarak. Şöyle diyeyim sana yaşadığım bir şey gözlemlediğim tespit ettiğim şey. Lisansından beri tanıdığım bir adam. Bir editörlük çalışmasında bir şöyle bir bölüm yazmış okudum makaleyi. Makalenin konusu, hukuk uygulamalarının sosyolojik tahliliyle alakalı. Ben vatandaşı lise sonrasındaki eğitimin her safhasında gözlemciyim. Ben o vatandaşın öyle bir konuda makaleyi yazdıktan sonra da "10 dakika konuş şu meselede" desem konuşamayacağını biliyorum. Ama o konuda kitap bölümü yazmış. Piyasada böyle yığınla var. Şimdi bir kaliteden bahsetmek mümkün mü? Ya bu benim "bölümümde buna kadro verilmez kardeşim" dediğim kişi Bölüm Başkanı başka şehirde. Yani bilim dışı gerekçelerle bunlara da kadro verilmez demedim. Tamamıyla bilimsel kaygılarla. Lisanstan mezun ederken "ya bunun ailesine yazık, yeter defolsun gitsin" diye mezun ettiğimiz tipler aradan 2-3 sene geçiyor bir taraftan biri haber gönderiyor "filan üniversitede yardımcı doçent oldum, araştırma görevlisiyim". Sizi kim alıyor? Bu nasıl bir rezalet? Hangi gerekçelerle, hangi kriterlerle siz araştırma görevlisi oldunuz? Bana mail atıyor olan adam, mail atarken şunu ihsas ediyor: "Sen bana senden bir cacık olmaz diyordun ya aha ben senin meslektaşın oldum, kendini ne sanıyorsun?" Bunu ihdas etmek için mail atıyor, yoksa diyaloğum devam ettiği için falan değil ha. Şimdi burada yapabileceğiniz hiçbir şey yok ki. (Ahmet)

Ülgener, doçentlik mülakatını adayın yayınlarını ölçüp tartmak için faydalı ve gerekli görmektedir. Ahmet, doçentlik mülakatının yayınları doğru değerlendirmek için gerekli görmektedir. Zira ona göre yayın konusunda usulsüzlükler oldukça yaygınlaştı. Zafer de aynı şekilde yayınları adayın yapıp yapmadığını tespit etmek için doçentlik mülakatını gerekli görmektedir. Arzu, doçentlik mülakatının ciddi bir süreç olduğunu ve adayı doğru değerlendirebilmenin bir aracı olduğunu değerlendirmektedir.

Bir başka kanayan yaramız, mülakatın kalkması. Kim ne derse desin, evet belki mağdurları olmuştur. Ama bunun alternatifi kaldırmak

olmamalıydı. Nasıl ki ÖSYM'de kameralı sistemi getirdik, her şey kayıt altında. Kayıt altında insanlar şeffaf bir şekilde sorularını sorardı adaylar da bize soru sorulacak endişesiyle hazırlanıp gitselerdi. Kendimden örnek vereyim, ben bir dönem kapandım ders sayımı düşürdüm. Oturdum, çalıştım ne kadar şeyi ıskaladığımı fark ettim, ne kadar şeyi yanlış bildiğimi, eksik bildiğimi fark ettim. Bu fark etmemin sebebi, o doçentlik sürecindeki mülakatın olmasıydı. Şimdi diyelim ki bizim önümüze dosya geliyor doçentlik dosyası geliyor. Yayın yapılmış, bu yayının kendisi mi yaptı? Öğrencisi mi yaptı? Arkadaşı mı yaptı? Eşi mi yaptı? Benim bunu ölçebilmem için ona soru sormam lazım. Gerçekten o konuya hâkim mi? O konuya çaba sarf etmiş mi? Yoksa birileri yapmış da mı göndermiş. Bunun tek ölçüleceği yer bence mülakattır. Türkiye'nin acilen mülakata geri tekrar dönmesi gerekir. (Ülgener)

Şimdi mülakat olmazsa doçentliğe müracaat etmiş olanın o makaledeki katkısını nasıl tespit edeceksiniz? Mümkün değil. Çok yaygın. Uydurma bir sürü dergiler türedi. Ahbap-çavuş ilişkisiyle yayın yapan. Dolayısıyla doçentlik unvanına sahip olmak eskiye nazaran çok ucuzladı. (Ahmet)

Doçentlik sözlü sınav geleneği ben asistan iken çok güçlü işleyen mekanizmaydı. Ve orada gerçekten hani her an her zaman belki olumlu olmayan yansımaları da olabiliyordu ama aday gerçekten enine boyuna tartışılıyordu. (Arzu)

Akademisyenler sürekli olarak öğrenci kalitesinin düştüğünden yakınmaktadırlar. Sosyolojiye yerleşen öğrencilerin sıralamaları ve derslerdeki başarıları/başarısızlıkları düşünüldüğünde bu haklı bir yakınmadır. Fakat bununla birlikte akademik metinlerdeki kalitesizlik ve akademisyenlerin derslerde performans düşüklüğü çok da sorun edilmemektedir. Oysa akademisyen-öğrenci birbirini etkileyen ve belirleyen bir ilişkidir.

Katılımcılar doçentlik dosyalarındaki niteliksizliğin ve etik-dışı unsurların, doçentlik mülakatının geri getirilmesiyle çözüleceğini ifade etmektedirler. Fakat objektif ortamın ve jüri değerlendirmelerinin sağlanarak yapılacak mülakatların akademik yayınlardaki sorunları çözeceğini düşünmemektedirler.

5. TARTIŞMA

5.1. Araştırma, Akademik Yazma ve Yayın

Araştırma yapmak, sosyolojik bilgi kümesini var eden ve bunun sürdürülmesini sağlayan temel unsurdur. Akademisyenler araştırmayı birçok farklı nedenle gerçekleştirmektedirler. Bunlar; merak, ilgi, kişisel tatmin, unvan elde etmek, maddi kazanç sağlamak, tanınırlık/şöhret, meşruiyet kazanmak, mesleki gereklilik, kurumsal baskılar vb.dir (Oyman Bozkurt, 2021; Murray, 2013; Rocco, 2011; Haynes, 2010). Araştırmada sosyolog akademisyenlerin; sorun çözmek, kişisel tatmin, arzu etmek, entelektüel kaygı duymak, literatürdeki boşluğu doldurmak, anlamak, unvan elde etmek, maddi kazanç sağlamak gibi saiklerle hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma yapmayı mekân-zihinsel boyutuyla ele aldığımızda "merkez-taşra" dikotomisi karşımıza çıkmaktadır. Bu dikotomide temelde dikkat çeken unsur, toplumsallaşma düzleminde taşranın tekdüze bir yaşam biçimi sunmasıdır. Taşra yaşamının renksizliği, donukluğu, aynılığı ve çıkar odaklı ilişkileri araştırma pratiğinin de kısırlaşmasına neden olmaktadır. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi taşradaki ilişkilen maddi unsurlara dayalı olması araştırma yapma motivasyonunu temelden belirlemektedir (Zümrüt).

Merkezdeki durum da aslında bundan farksız değildir. Bu bağlamda akademisyen araştırma yaparken "para edecek" araştırmayı hedeflemektedir. Bunun yanında araştırma yapmayan veya yapamayan akademisyen de daha fazla ders veya idari görev almanın yollarını bulup gelir elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu bakış açısının oluşmasında önyargının rolü varsa da taşradaki eğitim ve araştırma kalitesi göz önüne alındığında haklılık payının olduğunu da göz ardı etmemeliyiz. Bu dikotomideki diğer temel unsur ise merkez ile taşra arasındaki karşıtlığın, eskiden olduğu kadar sert ve net olmadığına yöneliktir. Bu görüşe göre internetin ve ulaşımın yaygınlaşması ve gelişmesi bu ayrım arasındaki çizgileri silikleştirmiştir (Ögeday; Zafer). Fakat bu bakış açısı taşrayı, mekânsal boyuta indirgemektedir. Halbuki taşralılık mekân-zihinsel bir anlayışın yansımasıdır. Bu perspektiften baktığımızda uzaya da gitsek taşralı olabiliriz.

Araştırmanın toplumsal fayda amacıyla mı yoksa entelektüel bir faaliyet olarak mı yapılması gerekliliği konusunda fikir ayrılıkları söz konusudur. Bu eksende katılımcıların

görüşleri değerlendirildiğinde büyük oranda araştırmanın toplumsal fayda amacıyla yürütülmesi ve sorunları çözemese de tespit edebilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Ülgener; Ögeday; Zeliha; Funda). Diğer taraftan bir katılımcı yapmış olduğu araştırmaları ne toplum ne de hükümet faydasına yaptığını, kendi ilgileri doğrultusunda hareket ettiğini ifade etmektedir (Burak). Bu iki kutbu birbirine yaklaştıran katılımcılar da araştırma yapmanın hem entelektüel hem de sorun çözücü niteliklerini vurgulamışlardır (Miraç; Adil). Araştırmaya başlarken ilk olarak bir sorundan hareket edilmesi gerekliliği vurgulanır (Volokh, 2021; Vallis, 2010). Fakat bu sorunun toplumsal bir sorun mu yoksa entelektüel bir sorun mu olacağı araştırmacının kendisinin karar vereceği bir durumdur. Burada ikisinden birini muteber görmek veya diğerini anlamsız bulmak sorunlu bir bakış açısı olarak değerlendirilemez.

Araştırma yapmanın belirleyicilerinden birisi de unvan almak adına yapılan araştırmalardır. Katılımcılardan birinin de ifade ettiği gibi akademisyenler, unvan peşinde koşarlarken araştırma yapmaktadırlar (Yasin). Unvana dair tartışma, doçentlikte yoğunlaşmaktadır. Akademisyenler doçent olmak için daha hızlı yayın yapmakta ve puan getirecek dergileri tercih etmektedirler (Ögeday; Aysun). Elbette meslekte ilerlemek akademisyen için arzu edilen bir şeydir. Fakat temel motivasyonun salt olarak unvana indirgenmesi, araştırmanın temel mantığını sarsmaktadır. Son dönemde artan doçent sayısına karşın katılımcılardan birisi akademisyenin doktorayı bitirdikten sonra belli bir süre doçentliğe başvurmasının engellenmesi önerisinde bulunmaktadır (Ülgener).

Türkiye'de doçentlik ve profesörlük gibi kadrolar kendini konforlu alana atmak anlamına gelmektedir. Yayın sayılarına bakıldığında doçent ve profesör olunduktan sonra yayın yapma ivmesinin düştüğü gözlenmektedir (TÜBA, 2020). Katılımcılardan birisi tam tersine profesör olduktan sonra istediği, arzu ettiği araştırmaları yapabileceğini ifade etmektedir (Miraç). Sonuç olarak akademisyenin, kariyerinde ilerlemesi anlaşılır bir istek olsa da son dönemdeki trend, unvanın araştırma yapmanın aslî unsuru haline geldiğini göstermektedir.

Dünya'da ve Türkiye'de akademik alanın piyasalaşmasıyla birlikte, akademisyenler performatif birer aktör olarak görülmeye başlanmıştır (Gendron, 2008). Böylece üniversiteler pragmatik amaçların merkezleri, akademisyenler de işsiz kalmamak için soluksuz biçimde üretmek zorunda olan "mütavazi bürokratlara" dönüşmüşlerdir (Bilgiç, 2016). Nasıl ki özel sektörde fazla satış yapana prim veriliyorsa akademide de fazla yayın

yapana teşvik adı altında prim verilmektedir. Bu bağlamda akademik teşvik, araştırma yapmak isteyenleri harekete geçiren bir unsur olarak görülse de katılımcılardan birinin de ifade ettiği gibi bilim veya akademik araştırma para için yapılmaz (Vahit).

2015 yılında akademik teşvik yönetmeliği çıktığından beri çok fazla yayın yapılmaktadır (YÖKAK, 2020). Fakat bu çalışmaların niteliği sorgulanmaktadır (Hyland & Jiang, 2019; Demir, Göloğlu Demir ve Özdemir, 2017; Güven, Kaplan ve Acungil, 2018). Katılımcılar da benzer şekilde niteliğin düşmesinden şikâyetçidirler (Ögeday; Miraç; Zümrüt). Akademik teşviğe hak kazansalar da düşünsel olarak karşı çıktıları için buna başvurmayan akademisyenler vardır (Yasin; Ahmet). Hatta akademik teşviğin kaldırılması yönünde görüş bildirenler de olmuştur (Hakan; Muzaffer). Akademik teşvik ile yayın kalitesini arttırmak amaçlansa da görünen o ki niceliğin artıp niteliğin düştüğü bir noktaya gelinmiştir.

Akademik yazma pratiği; akademik zenginliğin kaynağı olması gerekirken, akademisyenlerin zenginliğinin kaynağı haline gelmektedir (Sykes, 1988). Ödül elde etme amacıyla akademik üretim yapan akademisyen "kredibilite" kazanmayı amaçlar. Yaptığı yayınlarla bunu elde eden akademisyen, oyuna dahil olan meslektaşlarının kendisine atıf yapabileceği "güvenilir" akademisyen imajına sahip olmuştur. Aynı şekilde kendisine atıf yapan akademisyen de "güvenilir" olduğundan birbirleriyle yardımlaşmaları meşrulaşmaktadır (Latour & Woolgar, 2022). Aynı zamanda bu güvenilirlik tanınırlık elde etme hırsının gizlenmesini de gerektirmektedir. Alandaki aktör hem tanınırlık uğruna çabalarken aynı zamanda bunu her şey doğalmış gibi yapmak zorundadır (Nalbantoğlu, 2003). Böylece alandaki güvene dayalı sembolik sermayesini güçlendirirken aynı zamanda maddi çıkarlar elde ettiği ekonomik sermayesini de arttırmaktadır.

Araştırma esnasında ve araştırma gerçekleştirildikten sonra araştırma verileri ve analizler akademisyenler tarafından raporlaştırılmaktadır. Bu yazma pratiği salt olarak yazmanın kendisine indirgenemeyecek kadar kompleks bir uğraştır. Akademisyenler söylem geliştirirken kişisel, sosyal, mesleki, kurumsal, bilimsel/akademik bağlamların içerisinde hareket etmektedir. Bundan dolayı araştırmada akademik yazma pratiği hem yaratıcı hem de sosyal bir pratik olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte hem akademisyen hem de araştırmacı için yazmak aslidir. Yazmak araştırmacının birikimini, düşüncelerini, iletişim gereksinimlerini gerçekleştirmesinin yegâne yoludur. Bundan dolayı yazmak aynı zamanda

kaçınılmaz bir pratiktir. Çünkü yazmak, akademisyeni akademik alan içerisinde var eden ve akademik alandaki stratejilerini belirleyen temel unsurlardan biridir.

Katılımcılardan birisi akademik yazmayı, kullanılan araçlar ekseninde sorunsallaştırmaktadır (Adil). Kalemle kâğıda yazmak ile klavye ile bilgisayara yazmak arasında bir dikotomi kurmaktadır. Ona göre kalemle yazarken daha sakin, yavaş ilerlenmekte ve bundan ötürü de düşünme faaliyetine imkân sağlanmaktadır. Fakat klavye ile yazarken daha hızlı olunmakta ve dile/söyleme iş bitirici bir anlayış hâkim olmaktadır. Bu perspektif önemlidir. Çünkü insanın kullanmış olduğu araçlar, eylemlerinin anlamını belirlemektedir. Bununla birlikte yazmak, düşünmenin araçsal bir faaliyeti değil, asli unsurudur.

Yazmak, düşüncenin kendinde açığa çıktığı bir pratik değil düşünceyle birlikte var olan ve eylemin gerçekleştiği anda inşa olan bir pratiktir. Yazmak, düşüncede hayat bulurken aynı zamanda düşünceyi de dönüştürmektedir. Bacon'un öğrenimin insan kişiliğini bütünleyen aynı zamanda da insanın deneylerle öğrenimi bütünlemesine benzer biçimde yazmak da bu bağlamda hem etken hem de edilgen konumdadır. Akademisyen yazdıkça düşüncede ustalaşan bir zanaat ustasına benzer. Kendisini yaptığı işe adayan, pratik faydadan ziyade işin kendisine odaklanan, takıntı seviyesinde merak duyan bir ustanın mantığına bürünür (Sennett, 2013). Akademisyen zanaatkâr olarak yazma pratiğini gerçekleştirirken mikro ve makro düzeylerde tarihsel-toplumsal gerçekliğin bir yansımasını inşa etmektedir.

Zor zamanda yazmak hem cesaret ister hem de anlamsız bir eylemi gerçekleştiriyor olmanın anlamsızlığını içerisinde barındırır. Politik koşulların toplumsallığı baskıladığı zamanlarda durup düşünmek, okumak ve yazmak ızdırap verici bir eyleme dönüşebilmektedir (Latif). Buradaki temel ikilem yazmak zorunda olunan zamanlarda yazmanın bir ızdıraba dönüşmesidir. Akademisyenin temel savunma aracının yazmak olduğu düşünüldüğünde bu ızdırabı idrak etmek hiç de zor değildir. Zira bu satırları yazdığım esnada İsrail, Gazze'de tarihin gördüğü en kanlı katliamları gerçekleştirmektedir. Bundan dolayı katılımcıların ifade ettiğine benzer biçimde, oturup akademik metin yazma ızdırabını en acı şekilde deneyimlediğimi söyleyebilirim.

Akademik yazmanın kendisi gibi akademik yazmanın biçimselliği de tarihsel-sosyal düzlemde inşa olmuştur. Bu biçimsellik akademik yazının daha "bilimsel" ve daha "nesnel" olmasını garanti altına almayı istemektedir. Çünkü artık tanınmış sosyologların metinleri bile gerekli şekil şartlarını sağlamadığında yayınlamama tehlikesiyle karşı karşıyadır

(Becker, 2013). Buna paralel olarak birçok katılımcı benzer bir üslubu tutturmanın gerekliliğine işaret ettiler (Zafer; Ögeday; Zerrin). Latour (2021), nesnelliği anlatırken yemek metaforunu kullanır. Eğer ki yemeğinizin içinde et yoksa bunu baharatla gizlemeye çalışmanız beyhudedir. Yani metniniz kötüyse bunu nesnelliğin ardına saklanarak kapatamazsınız.

Akademisyenlerdeki temel kaygı, bilimsel camiada meşruiyet kazanmak ve böylece normallik payesini elde etmektir. Sosyoloji, disiplinleşirken realist-pozitivist yaklaşımı hâkim paradigma olarak benimsemiştir (Durkheim, 2013). Fakat değişen toplumsal koşullar ve sosyolojik yaklaşımların etkisiyle paradigmada kırılmalar meydana gelmiştir. Eleştirel sosyolojik anlayış, feminist kuram, post-modern kuram, davranışçı ekol gibi hâkim sosyolojik paradigmayı kıran yaklaşımların gelişmesi, akademik yazma biçimlerini de derinden etkilemiştir. Bilimsel-realist çerçevede yazılan metinler edilgen, gayrişahsi, nesnel biçimlerde kaleme alınırken, paradigmanın esnetilmesiyle birlikte yeni yazma pratikleri daha etkin, şahsi, objektif nitelikler kazanmıştır. Böylece akademik metinler, araştırmacının rolünün daha fazla hissedildiği ve estetik bir biçim almaktadır. Eğer ki sosyoloji akademisi geleneksel tarzdaki katı yazma pratiğini bu şekilde dönüştürüp, kabul ettirebilirse çok daha keyifli bir sosyoloji literatürü geliştirecektir (Dowd, 1991). Fakat bu noktada akademisyenler hala daha ciddi bir dirençle karşılaşmaktadırlar.

Bu direncin en önemli sahası dergicilik sektörüdür. Akademisyenler, dergilerden ret alma endişesinden dolayı metinlerinin biçimsel özelliklerini derginin belirlemiş olduğu standartlar ekseninde düzenlemektedirler. Bu metinlerin "ne" içerdiğini ikincil, "nasıl" yazıldığını ise birincil pozisyonda değerlendiren bir akademik dergicilik sektörünü yeniden üretmektedir (Latif). Bu bağlamda akademik metinlerin "kişiliksiz" ve "estetikten yoksun" olmalarının temel sebebi dergilerin belirli şekil ve biçim standartlarını dayatmalarıdır. Aynı zamanda bu standartlaşma eğilimi, akademisyenin hayal gücünü de kısıtlayan bir engele dönüşmektedir (Pervin).

İngilizce yazma konusunda akademik camianın üzerinde ciddi bir baskının olduğu oldukça net biçimde görülmektedir. Katılımcılar, İngilizce yazabilmek konusunda hem eksikliklerini hem de zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Tarihsel süreçte İngilizce, akademik alanda dilsel bir hegemonya kurmuştur. Bu bakımdan İngilizce merkez dil, diğer diller ise çevre dilleri oluşturmaktadır (Trahar, Juntrasook, Burford Kotze & Wildemeersch, 2019). Akademik üretimde kuzey-güney şeklindeki yarılma, kuzeyli bilgiyi "teori", güneyli bilgiyi

ise “veri” olarak kabul etmektedir. Böylesi bir ayrım; İngilizce’nin akademik dildeki hakimiyeti, bilginin sınırlarının belirlenmesi, akademisyenler arasındaki hiyerarşiyi üretmektedir. Mevcut haliyle verili kabul edilen yazma pratiklerini kabul etmek ise bu akademik ortamı yeniden üretmektedir (Ergin & Alkan, 2019).

Açıkçası günümüzün bilimsel paradigması, merkez/lider ülkelerin epistemolojik güçlerini desteklemektedirler (Drahos & Braithwaite, 2004). İngilizcenin hegemonik oluşu Bourdieu’nun tanınırlığını metinleri İngilizce’ye çevrildikten sonra elde etmesinde de net biçimde görülmektedir. Bunun yansımasını Türkiye’de yayın yapan dergiler ve yayınevlerinin politikalarında da görmekteyiz. Metnin kaliteli olup olmadığından ziyade İngilizce olup olmadığının öncelendiğine şahit olunmaktadır (Muzaffer). Genel görüşün aksine iki katılımcı İngilizce yazmaya düşünsel/ideolojik bakımdan karşı çıktıklarını ifade etmektedirler. Onların argümanına göre eğer ki çalışmalarımız değerli ve muteberse yabancıların bu eserleri çevirmeleri beklenir. Bu bakımdan onlar gibi düşünmek ve yazmak zorunda olmadığımızın farkında olunması gerekir (Yasin; Hakan). Bu anlayış, oldukça tartışmalı bir yerden meseleyi ele almaktadır. Sosyal bilimlerin uluslararası oluşu dikkate alındığında böylesi bir tavır Türk sosyolojisinin daha da yerelleşmesime yol açabilir. Diğer yandan onlar gibi düşünüp yazmak, kendi sosyolojik kimliğinin oluşmasını engelleyecektir.

Araştırma yapma motivasyonları aynı zamanda araştırmayı yayınlatma motivasyonlarıdır. Çünkü araştırma yapan akademisyen, doğal olarak yayınlatmayı da istemektedir. Yayın yapmaya dair tartışma, ‘sınırlar’ ekseninde ilerlemektedir. Bu sınırlar, yayıncılık alanının belirli yapılar, kurallar, mekanizmalar ekseninde işlediğini ifade etmektedir. Bu sınırlar aynı zamanda araştırma yapmanın ve akademik yazmanın sınırlarıyla yer yer kesişen ortaklıklar içermektedir.

Tartışmayı ‘sınır nedir?’ ve ‘sınırları kimler tayin etmektedir?’ soruları ekseninde başlatıp ‘akademisyen sınırları ihlal ederken ne tür stratejiler geliştirir?’ sorusu ekseninde tartışmayı genişletecek olursak; bu tartışmanın kamçılayacağı bilinç, ‘akademik özgürlük’ olgusunun gerçekliğini sorunsallaştırmaya imkân sağlayacaktır. Katılımcılar akademik yazma ile akademik özgürlük arasındaki ilişkiyi “trendleşme, sermaye, akademik cemaat” kavramları ekseninde dillendirmektedirler (Ögeday, Mesut, Zerrin). Tarihsel süreç içerisinde üretilen sosyoloji disiplinin ana metinleri incelendiğinde farklı dönemlerde belirli tipte sosyoloji yapıldığını gözlemleriz.

Hyland (2009), disiplinlerin kendi kurallarını oluşturması, yapılarını kurması, kavramlarını belirlemesi bağlamında akademik disiplinleri söylem toplulukları olarak görmektedir. Neyin araştırma konusu olacağını ve argüman olarak kabul edileceğini belirleyen ise uluslararası geçerlilik ile belirlenmektedir. Bu tipleştirmeleri (pozitivist, realist, yapısalcı, etnografik, post-modern vs.) metinlerde kullanılan dilden, metnin şablonundan, araştırma konusunun seçiminden, kullanılan kavramlardan, verilen atıflardan, uygulanan yöntemden net bir şekilde ayırt edebiliriz. Bu tipleştirmeler farklı dönemlerde veya bazısı da birçok dönemde Kuhncu anlamda "normal bilim" olarak kabul edilmektedir. Normal bilimsel paradigma; topluluğun ortak inançları, değerleri ve teknikleri etrafında bir bilimsel güç meydana getirmektedir (Kuhn, 2017). Bu normal bilimin belirlediği biçimsellikte ve içerikte meydana getirilen akademik yazılar/metinler meşru olarak görünüp yayınlaması uygun görülen metinler biçiminde değerlendirilmektedir.

Ortak sözcüklerle konuşmak, akademik alanın ortak duyusundan/normalinden güç almak anlamına gelmektedir (Bourdieu, 2023). Araştırmada her dönemin normal biliminin veya meşru biliminin ve bilim yapma biçiminin bilincinde olunduğu fakat bunun dışına çıkmanın mümkün olmadığının düşünüldüğü bulgulanmaktadır (Mesut, Zerrin). Özellikle akademik metinler kaleme alınırken belirli kavramlara ve isimlere atıf verilmesinin, belirli düşünce kalıpları dahilinde yazmanın, belirli bir retorik tutturmanın, sosyolojinin popüler konularına eğilmenin, akademisyeni epistemik cemaatin (Arslan, 1992) içerisinde tutacağı bilinmektedir. Fakat bu cemaatin içerisine girmek, yapıların ve kuralların baskısını kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu da bir bakıma akademisyenin gönülsüz kulluğunu gerektirmektedir.

Araştırma konusu seçerken ve atıf verirken dikkate alınan 'popülerlik', akademisyenlerin araştırmaya başlamadan önce ve araştırma esnasında kendileri üzerinde baskı üretmektedir. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi hem dünyada hem de Türkiye'de "cinsiyet çalışmaları, kadın çalışmaları, göç çalışmaları" gibi konular literatürde hâkim konuma gelmişlerdir (Zerrin; Ögeday; Mesut). Aynı şekilde atıf konusunda da birtakım kavramlar ve sosyologlar özellikle tercih edilmektedir (Ülgener; Zerrin). Atıf verme konusuna özellikle değinecek olursak;

Atıf vermek ilgili kavramı, görüşü veya sosyoloğu değerli görüp tasdik etmek anlamına gelmektedir. Bu bağlamda atıflar hem kabul edilen görüşler hem de reddedilen görüşler bağlamında akademik metnin temel argümanlarını güçlendiren etkiye sahiplerdir.

Bundan dolayı akademisyenlerin belirli kavram ve sosyologlara, metnine katkısı olmaksızın sadece metinlerinin şeklen "güçlü" görünmesi adına atıf vermelerini atıf fetişizmi olarak tanımlayabiliriz. Atıfın bu şekilde fetişleşmesinde dergi editörleri ve hakemlerin de etkisinin yadsınmaması gerekmektedir. Disiplin içerisinde "olmazsa olmaz" kabul edilen kavram ve sosyologlara atıf verilmediğinde akademisyenler editör ve hakemler tarafından uyarılmaktadırlar. Çünkü editörler ve hakemler paradigma kırıcı veya yıkıcı hamlelerin karşısında disiplinin geçit denetçisi gibi iş görmektedirler.

Sosyoloji disiplini içerisinde yöntemsel bakış açıları kendilerini otoriter bir güç gibi konumlandırmaktadır. Yöntemsel güç şeklinde ifade edebileceğimiz bu hususta hâkim anlayış, katılımcıların da çokça dile getirdikleri gibi "saha araştırmaları"dır (Latif; Bilal; Zümrüt). Bu bağlamda teorik araştırmalar "masa başı sosyolojisi" şeklinde pejoratif biçimde nitelendirilmektedirler. Latour (2021) sosyolojinin kurucu metinlerinin yorumlanmasına sarf edilen eforun bir kısmının saha araştırmalarına ayrılmasının çok daha anlamlı olacağını ifade etmektedir. Bu meselenin metodolojik temellerine indiğimizde sosyoloji disiplini yöntemsel kurumsallaşmasını gerçekleştirirken doğa bilimlerine öykünerek "deneysel" bir sosyoloji yapma biçimini benimsediği görülür. Benzer şekilde Türk Sosyolojisi de bu sosyoloji pratiğini "makul" sosyolojik anlayış olarak kabul etmiştir. Bir katılımcımızın da ifade ettiği gibi bir dönem nitel araştırmalar bilimsel kabul edilmiyordu (Alina).

Bu noktada ayrımları netleştirerek meseleyi açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Saha-teori araştırması ve nicel-nitel desen birbirlerinin metodu ve deseni şeklinde karşılıklı olarak eşleşmektedirler. Yöntem kitaplarında hatalı biçimde teorik araştırma, nitel desen içerisinde konumlandırılmaktadır. Halbuki nitel araştırma, saha araştırmasının bir desenidir. Bunun temel sebebi nitel araştırmanın saha araştırması olamayacağının ve saha araştırmasının da sadece nicel biçimde yapılabileceğinin düşünülmesidir. Fakat özellikle Ankara ekolünün antropolojik ve etnografik araştırmalar (Kıray, 2000) yapmasıyla birlikte nitel araştırma deseninin de saha araştırmasının içerisinde yer alması gerektiği kabul edilmiştir. Bu türden suni ve kasıtlı ayrımlardan ziyade tartışmayı "iyi sosyoloji-kötü sosyoloji" ekseninde ele almanın gereksiz ikilikleri aşmak anlamına geleceğini söyleyebiliriz.

Akademik yayın yapmak, akademisyenin üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Katılımcıların da çokça vurguladıkları gibi bu baskı özellikle son yıllarda daha da artmıştır (Aysun, Muzaffer, Zafer). Araştırmada bu baskının içsel baskı ve dışsal baskı olarak iki

tipinin olduğu tespit edilmiştir. İçsel baskı; tatmin olma, yetersiz hissetme, yayın yapmaktan çekinmek, işinin gereği olarak görmek, akademik yılı boş geçmemek şeklinde ifade edilmektedir (Pervin; Funda). Bu bakımdan akademik baskının içsel tipi, akademisyenin daha iyi, etkili, katkı sağlar metinler üretme kaygısından ileri gelmektedir.

Akademik yazmanın akademisyen üzerinde dışsal baskıları çok daha yıkıcı ve akademik kültürü olumsuz dönüştürücü güce sahiptir. Çünkü bu baskı biçimi; mesleki, kurumsal, ekonomik, siyasal, küresel mekanizmaların birleşen etkilerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle günümüz dünyasında akademinin bilimsel, askeri, siyasi, küresel düzlemlerde anlamlı kılınmasından dolayı "saf bilim"den bahsetmemiz mümkün değildir (Nalçaoğlu, 1999). Bu bağlamda dile getirilen dışsal baskılar; insanlığa karşı sorumluluk, siyasi ortamın baskısı, üniversite yönetiminin talepleri, doçentlik ve atama kriterleri, ülkenin ve dünyanın ekonomik durumu, meslektaşların baskısı, özel hayatın zorlukları gibi faktörlerdir (Ülgener; Muzaffer; Mücahit; Miraç; Aysun).

Dışsal baskılar söz konusu olduğunda 'akademik özgürlük' tartışmaları da hemen beraberinde gelmektedir. Araştırma yapmak ve yayın yapmak hem ideal şartlar hem de baskılara direnç anlamında akademik özgürlüğü gerektiren pratiklerdir. 2020 yılında yayınlanan Akademik Ekoloji Raporu'nda (ÜNİAR, 2020) Türkiye'deki akademisyenler üniversite ortamında kendilerini özgür hissetmediklerini veya akademik özgürlüklerinin kısıtlı olduğunu ifade etmektedirler. Akademik alanın özerk bir alan olması gerekliliği çokça vurgulansa da (Bourdieu & Wacquant, 2021; Bourdieu, 2016; Bourdieu, 2019) pratikte bu alan siyasi ve ekonomik baskılara maruz kalmaktadır. Hakeza katılımcılar özellikle bu iki unsurun baskısını hissettiklerini ifade etmektedirler (Zümrüt; Pervin; Nazan; Zafer).

Araştırma konularının seçimi, baş ağrıtacak ifadelerden kaçınmak, doçentlik jürilerinde sorun çıkarmayacak çalışmalar yapmak doğrultusunda gerçekleşen akademik yayınların olgu-merkezli olmasından ziyade dış unsur-merkezli olmalarına neden olmaktadır. Bu baskı unsurunu aşmak oldukça zordur. Ancak bu baskıların gölgesinde akademisyen hem meşruiyetini elde edecek hem de yer yer bu otoriteyi sarsacak çalışmalar yaparak akademik oyuna devam etmektedir. Zira "oyun oynamak"; oyunda devamlılık sağlamak ve oyunu başarıyla sonlandırmak oyununa yatırım yapmak ve oyunun kurallarını kabul etmek ile mümkündür.

Akademisyenleri araştırma ve yayın yapma konusunda baskılayan bir diğer önemli unsur da meslektaşlarından gelen isteklerdir. Katılımcılar, arkadaşlarının istekleri

doğrultusunda ısmarlama yayınlar yaptıklarını ifade etmişlerdir (Ülgener; Mücahit). Bu noktada dikkat çeken olgu, unvan almayı hedefleyen arkadaşın özellikle editörlü kitabına kitap bölümüyle destek vermektir. Akademik yükselmelerin çok sayıda yayına ve belirli tipteki yayın biçimlerine indirgenmiş olması, akademik araştırmanın amacından saptırılmasıyla sonuçlanmaktadır. Akademisyeni özne düzeyinde 'yükselme hırsı' ile nitelendirirken kurumsallığın da akademisyenin 'sayısal' düzeyde baskılamasının gerçekliğini görmekteyiz. Bir katılımcı, üniversite atama kriterlerinin değişmesinden dolayı uzun süre direnmesine rağmen istemediği yayınlar yapmak zorunda kaldığını ifade etmektedir (Burak). Metnin bütünlüğü çerçevesinde, akademik özgürlük meselesinin akademisyen-kurum dolayımında dönüşlü (Bhaskar, 2013) biçimde düşünülmesinin ve anlaşılmasının gerekliliği açıkça ortadadır.

Akademik yayın söz konusu olduğunda dergi indeksleri, akademik alanda önemli bir yer kaplamaktadır. Bu bağlamda tartışmalar indekslerin dergilerin ve dergilerde yayınlanan makalelerin kalitesini yansıtmadığı, indekslerin ve dergilerin piyasalaşması ve bununla bağlantılı olarak akademik bilginin metalaştığı yönündedir (Saez, 2021; Puehringer, Rath & Griesebner, 2021). Katılımcıların deneyimleri, kalite unsurunun, indeksler söz konusu olduğunda algısal boyutta kaldığını göstermektedir (Latif). İndekslerin, dergilerin ve dergilerin dağıtıcılarının tüccar gibi davranmaları, bilginin hakikatini sorunsallaştırmaktadır. Zira bilginin değerli kabul edilmesi, piyasanın talebine göre belirlendiğinde maksatlı bilgi üretiminin önü açılmaktadır. Ayrıca akademisyenler açısından makale yayınlatmak ciddi bir maddi külfetin altına girmek demek olduğundan, çevre ülkelerdeki akademisyenlerin gizli bir sansüre maruz kaldıkları bir gerçektir (Canagarajah, 2008). Sembolik sermayeleri düşük olan bu akademisyenler, eğer ekonomik sermayeden de yoksunlarsa akademik alanda var olamamakla karşı karşıyadırlar. Yayıncılık sistemi eşitsizlik üreten merkez ülkelerin kontrolünde ve akademisyenlerin mecburi veya gönüllü desteğiyle var olan bir mekanizmadır (Arnado, 2021).

Elsevier, Wiley-Blackwell, Taylor & Francis, Springer Nature ve SAGE gibi beş büyük dergi dağıtıcısı, Web of Science indeksinde taranan dergileri bünyelerine katarak yayıncılık alanında tekelleşmeye neden olmaktadırlar. 2020'de yapılan araştırmaya göre akademik dergicilik sektörü %40 kâr marjıyla çalışarak 19 milyar dolar gelir elde etmiştir. Bu kâr marjı Microsoft, Google gibi büyük şirketlerle kıyaslanır bir rakama tekabül etmektedir (Promarket, 2024). Akademik yayıncılığın tekelleşmesi ve kâr mantığına göre hareket etmeleri; akademisyenlerin belirli tipte yayın yapmalarına neden olmaktadır.

Bununla birlikte hükümetlerin de araştırma desteklerini bu indekslerin yayın mantığına göre belirlemeleri, akademisyenlerin yayın anlayışlarını belirleyen diğer bir temel unsurdur.

Devletler ve hükümetler akademik alanı dizayn ederlerken "üniversite sıralamaları"nı kullanmaktadırlar. Küresel bilgi ekonomisinde yer edinmek, sıralamalarda üstlerde yer almakla ilintili olduğundan küresel rekabet alanında ülkelerin kendilerine yer edinmeleri üst sıralarda yer alan üniversitelere bağlıdır. Bundan dolayı üniversite sistemleri, akademisyenlerden sıralamalara etki edecek indekslerde yer alan dergilerde yayın yapmalarını beklemektedirler (Hazelkorn, 2011). Bundan dolayı özellikle özel/vakıf üniversiteleri h-indeksi yüksek akademisyenleri istihdam ederek kendilerini üst sıralara atmayı hedeflemektedirler. Sözleşmeli akademisyenliğin yaygınlaştığı ABD ve Avrupa üniversitelerinde oldukça yaygınlaşan bu durum, akademik dönüşümün önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte sıralamalar, üniversitelerin öğretimden ziyade araştırmaya önem vermesine neden olmuştur. Buna göre üniversiteler, öğrenim kalitesi arttırmaktan ziyade piyasada iş yapacak araştırmaları desteklemek yoluna gitmişlerdir (Locke, 2021). Akademisyenler de akademik gelişimlerini sağlamak adına indekslerde üst sıralarda yer alan dergilerde nasıl yayın yapılacağına dair bilgi edinmeye başlamışlardır (Coates vd. 2021). Bu da akademik bilginin "neye dair" olduğu sorusundan ziyade "nasıl" üretildiği sorusunun merkeze alındığını göstermektedir.

Sıralamaların akademiye temel etkisi hem üniversiteleri hem de akademisyenleri tek-tipleştirmesidir (Hazelkorn & Mihut: 2021). Kuruluş aşamasında farklı misyonlarla kurulan üniversiteler, sıralamaların etkisiyle birbirini taklit etmekte, birbirlerine benzemektedirler. Benzer şekilde akademisyenler de araştırma konularını belirlerken Web of Science dergilerde yayınlatma veya daha fazla atıf alma mantığıyla hareket ettiklerinden konu ve şekil benzerlikleri çok daha yaygın hale gelmektedir. Küresel düzlemde rekabeti sağlayacağı düşünülen sıralamalar, akademik çeşitliliğin ve farklılığın önündeki temel engel olarak konumlanmaktadırlar.

Dergilerin makaleleri yayına kabul etmesinde akademisyenin çalıştığı üniversite, makalenin dili, cinsiyete göre değerlendirme, akademik ağlara mensubiyet gibi faktörlerin etkili olduğunu ifade edilmektedir (Ögeday; Abdurrahman; Mesut). Akademik uzamın (Bourdieu, 2021a) tüm unsurları gibi dergicilik de bir mücadele alanıdır. Bundan dolayı dergicilik alanı değerlendirilirken idealize edilmemeli, pratik düzlemde ele alınmalıdır. Akademisyenin okuma yapması, araştırma konusunu belirlemesi, araştırmayı

gerçekleştirmesi ve araştırmayı yazmasının anlamlı kılınabilmesi için akademik metnin yayınlanmasına ihtiyacı vardır. Bu bakımdan dergicilik alanındaki mücadele unsurları nihai noktada akademisyen için girilmesi zorunlu alandır. İndekslere yönelik küresel saplantı; Elsevier, Routledge gibi dergi dağıtıcı firmaları küresel aktörler haline getirmiştir (Hazelkorn, 2011). Çünkü genç akademisyenler kadro almak adına bu dergi dağıtıcılarının dergilerinde yayın yapmak zorunluluğu hissederlerken, kıdemli akademisyenler de elde ettikleri hibeleri korumak adına böylesi bir baskıyı hissetmektedirler (Lariviere vd. 2015). Görüldüğü üzere dergicilik alanı da akademik alanın yaşadığı dönüşümden nasibini alarak sembolik sermayenin işlerlik kazanmasıyla ekonomik sermayenin güdümüne girmektedir.

Akademik araştırma ve yayın yapma söz konusu olduğunda ana çerçeveyi "akademik kapitalizm"siz değerlendirebilmek mümkün değildir. Zira küresel-kurumsal düzeydeki değişim, üniversite sisteminin algılanışını ve işleyişini değiştirmektedir (Frank & Gabler, 2016). Akademik kapitalizm; üniversite ve öğretim üyelerinin piyasa aktörleri gibi davranıp kârlarını maksimize etmelerini tanımlayan kavramdır (Slaughter & Leslie, 1997). Bu bağlamda üniversite ve akademisyenlerin piyasa koşullarına uygun araştırmalar ve yayınlar yaptıkları ve bunu da en hızlı biçimde gerçekleştirmeyi hedefledikleri bilinmektedir. Katılımcıların da vurguladıkları gibi özellikle son dönemde akademisyenler "hızlı yayın" yapmaktadırlar (Ögeday; Hakan; Zafer; Latif).

Akademisyenin araştırmayla kurduğu ilişki rasyonelleştikçe araştırma ile olan ilişkisi bir sömürü ilişkisini andırır (Holloway, 2010) hale gelmiştir. Maddi kazanç sağlama, unvan elde etme, saygınlık kazanma, meşruiyet elde etmenin yolu daha fazla yayın yapmaktan ve puan toplamaktan geçtiğinin bilincinde olan akademisyen, akademik alanın bu sayısal/niceliksel kurallarının dahilinde hareket etmektedir. Katılımcıların da vurguladıkları gibi jüri üyesi olarak önlerine gelen doçentlik dosyalarında bazı adayların yılda 20 yayın yaptıklarını iddia etmektedirler (Hakan; Ögeday; Zafer).

Sosyoloji pratiğini düşündüğümüzde ortak yazarlı makaleleri de hesaba katmak kaydıyla, yılda 20 yayın yapmak çok da olası görünmemektedir. Akademik yayını böylesi bir hızda yapmak niceliğin arttığı fakat niteliğin azaldığı bir akademik iklim meydana getirmektedir. Akademisyenlerin 'tik koyma, fiş toplama' tarzıyla hareket etmelerinin sonucunda kalitenin düşmesinden kaynaklı olarak akademik metinlerin büyük bir kısmının okunmadığı ve böylece atıf da yapılmadığı bir sosyoloji literatürü ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak akademisyenin kalitesinin yayınlarının ve atıflarının sayısına

indirgendiği bir akademik kültür alana hâkim olmaktadır. Bu da derslerine önem veren, idari işlerle uğraşan, danışmanlık yapan, öğrenci yetiştiren, hakemlik yapan, üniversite dışı akademik faaliyetlere katkı sağlayan akademisyenlerin akademik saygınlıklarının gittikçe azalmasına neden olmaktadır.

Yayınların niceliğinin artması hususunda, "kitap bölümleri"nin yaygınlaşmasının bu olgu üzerindeki etkileri hepimizin malumudur. Akademisyenlerin maillerine haftada en az 3-4 adet "kitap bölümü yazı çağrısı" başlığını taşıyan mailler gelmektedir. Bu kitap bölümlerini basacak yayınevleri, 1-2 hafta gibi çok kısa sürede akademik bir metin yazılmasını bekleyip yine 1-2 hafta içerisinde de bunların yayınlanacağını taahhüt etmektedirler. Sosyoloji disiplini içerisindeki bir akademik metnin 1-2 hafta gibi kısa bir sürede yazılabileceğini düşünmek bilimsel olarak mümkün değildir. Fakat özellikle son dönemde doçentlik ve akademik teşvik dosyalarında bu türden kitap bölümlerinin varlığına oldukça sık rastlanmaktadır. ÜAK da bunun farkında olarak doçentlik kriterlerinde sosyal bilimler alanındaki kitap bölümlerinin puanlamasını hem 3'e indirmiş hem de en fazla 5 puan alınabileceğini belirlemiştir (ÜAK, 2023).

Benzer bir niceliksel artış akademik kongre, konferans ve sempozyumlarda da görülmektedir. Katılımcılar son dönemde gerçekleştirilen bu tür organizasyonların "oldu bitti" mantığıyla düzenlendiklerini ifade etmektedirler (Bilal). Bildiri sunanlardan başka dinleyicinin olmadığı, sunulan bildirilerin eski çalışmalardan hareketle birkaç günde özetlerinin üretildiği, akademik iletişimin söz konusu olmadığı akademik organizasyonlar yaygınlaşmaktadır (Ahmet, Bilal). Sosyoloji disiplininde kültleşmiş ulusal kongrelerin ÜAK nezdinde puansal karşılığının uluslararası kongrelere göre düşük olmasının da etkili olduğu böylesi bir ortamda akademisyenlerin birbirlerinden haberdar oldukları, kendilerini güncelledikleri, farklı alanlara ilgi duymalarını sağlayan, akademik iletişimin ana merkezleri olan kongrelere duyulan ilgi gittikçe azalmaktadır.

"Yayın çöplüğü"ne dönen sosyoloji literatürü; bilginin, akademinin ve akademisyenin itibarının zedelenmesine ve güveninin azalmasına neden olmaktadır. Akademisyenin 'nicelik' bazlı tercihi, akademik kültürün içerisinde gerçekleşirken aynı zamanda bu kültürün dönüşmesine neden olmaktadır. Akademisyenin aldığı hibe miktarına, yayın sayısına göre değerlendirildiği akademik topluluk aşınmaya başlar (Kalfa, Wilkinson & Gollan, 2018). Bundan dolayı aşırı yayın yapma performansı göstermenin zararlı olduğunu düşünen akademisyenler oyunun dışında kalmamak için buna yenileceklerdir

(Gendron, 2008). Çoğunluğun kaliteyi göz ardı ettiği akademik alanda, alana dahil olan yeni oyuncular da zamanla bu şekilde hareket etmenin getirilerini hesap edip bu doğrultuda bir araştırma mantığına kurban gideceklerdir. Böylesi bir oyunun kazananlarının uzun vadede kaybedenleri olacaklarına şüphe yoktur.

Akademik metinlerin kalitesini tartışmaya açtığımız bu bağlamda metinlerde analiz, eleştiri ve tartışma yürütülmediği bunlardan ziyade sadece betimleme sunulduğu ifade edilmektedir (Zerrin; Serpil). Böylesi akademik metinlerin sosyolojik imgelem ve derinlikten yoksunluğu akademik metinlerin okunmaması sorununu gündeme getirmektedir. Katılımcılardan birisi bundan dolayı makale ve kitap okumayı bıraktığını, sosyolojinin klasik metinlerini okuduğunu ifade etmektedir (Latif). Bu noktada bir katılımcıdan gelen akademik metinlere "kota koyulması gerekliliği" önerisi dikkat çekicidir (Bilal). Çünkü mevcut durumda sürekli söz söyleyen fakat okumayı ve düşünmeyi ikincil pozisyona iten bir mantık hâkim paradigma halini almaktadır. Bunun önüne geçilmesi ve "biz ne yapıyoruz?" sorusunun sorulması için akademik dinlenmeye ihtiyaç vardır. Nasıl ki Türk yükseköğretiminde çok fazla mezun öğrenci olmasından dolayı bir şikâyet söz konusuysa aynı şekilde çok fazla akademik ürünün olması da benzer şikâyetin konusudur. Böylesine fazla sayıda akademik üretimin yapıldığı bir ortamda kaliteli yayınların diğerlerinin içerisinden ayıklanması oldukça zordur. Bunun bir sonucu olarak pek çok akademik metnin yazarın kendi çevresiyle sınırlı kalmasına şaşırmamak gerekir.

Kapitalist mantığın akademiye hâkim olmasıyla birlikte üniversiteler proje yapmayı öncelemeye başlamışlardır. Proje yapmak oldukça masraflı olduğundan bilimin/akademik bilginin patronları devlet ve sanayi şirketleridir (Arslan, 1999). Devlet-üniversite-sanayi üçgeninde belirlenen fonlanacak alanlara dair geliştirilecek projeler desteklenmeye layık görülmektedirler. Bunu belirleyen de üniversiteler değil, hükümetlerin hedefleridir (Callinicos, 2006). Bu noktada hükümetler maddi faydaları daha fazla olan "temel bilimler"den ziyade "uygulamalı bilimler"i desteklemektedirler (Kogan, Henkel & Hanney, 2006). Ayrıca fonlanacak projeler; toplumsal ve siyasi önceliklere ve modaya göre belirlenmektedir (Rosovsky, 2004). Fakat katılımcılardan birinin vurguladığı "maksatlı bilgi"nin üretildiği projelerden toplumsal fayda beklemek anlamsızdır (Ögeday).

Akademisyenin proje mantığını bilip ona göre bilgi üretmesinin sonucu olarak akademik ağlarda yer bulabilmektedir. Çıkar gruplarının araştırma düzleminde kesişmesinin sonucu olarak akademisyenin üzerindeki baskının da bu oranda artırdığına şüphe yoktur.

Buna akademisyenin içsel olarak unvan ve maddi kazanç baskısının da eklenmesiyle akademisyenin "satılabilecek projeler" gerçekleştirme arzusu artmaktadır. Böylece akademisyen bilgi, deneyim ve emeğini piyasanın ekseninde yönlendirebileceği bir alan inşa etmektedir.

Akademisyenin piyasanın manivelası olmasıyla sonuçlanan bilginin metalaşması süreci, akademik yayınların gerçekliğini/hakikatini sorgulamaya açmaktadır. Çünkü akademik yayınlar günlük çıkarların ve piyasanın şartlarının etkisinde yapılmaktadır. Neyin toplumsal sorun olduğu piyasa aktörlerinin iradesindedir (İnam, 1999). Fonlanacak araştırmalar çoğu zaman bilimsel açıdan anlamsızlardırlar. Benzer sonuçları çok farklıymış gibi göstermek adına gereksiz harcamalar yapılmaktadır (Bok, 2003). Adeta akademik sermayedar gibi hareket eden Homo Academicus'un (Bourdieu, 2021a) araştırma yapma mantığını sorunsallaştırdığımızda ana faktörlerin kâr maksimizasyonu, alanda saygınlık kazanmak ve meşruiyet elde etmek olduğu tespit edilmiştir.

Araçsallaşmış aklın (Horkheimer, 1998) mantığına giren akademisyenin yapmış olduğu araştırmaların sonuçlarının gerçekliği sorgulanmalıdır. Artık araştırmanın 'satılabilir' niteliği baskın durumdadır. Özellikle Avrupa ve Batı'da sözleşmeli çalışan akademisyenlerin sözleşmelerine göz attığımızda kendilerinden kâr getirecek, öğrenci/müşteri kazandıracak, sanayi ile işbirliği geliştirecek araştırmaların ve çalışmaların beklendiği aşikârdır. Türkiye'de bu sözleşmelilik hali tam anlamıyla gerçekleşmiş değildir. Çünkü bizde üniversiteler büyük oranda devlet üniversiteleri statüsünde ve vakıf üniversiteleri de çok fazla yaygın değillerdir. Bununla birlikte çevre ülke akademisi olarak merkez akademileri takip etmemiz beklenmektedir. Bunun en temel göstergesi Bologna sürecidir (Hartmann, 2008). Bologna süreciyle birlikte bizim akademimizin de onlar gibi olması ve özellikle AB projeleriyle AB'nin standartlarının Türk insanına anlatılması ve bilinç oluşturulması beklenmektedir. Akademiyi hızla etkisi altına alan şirketleşme mantığı, doçentlik ve atama kriterlerinin sayısallaşması ve akademik teşvik yönetmeliğinin devreye sokulması gibi unsurlar Türk akademisinde de etkili olmaya başlamıştır.

Akademinin piyasalaşması, vakıf üniversitelerinin artmasına yol açmıştır. Öyle ki Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin %90'ı 1997'den sonra kurulmuştur (YÖK, 2021). Fakat sayıdaki bu artış, eğitim ve araştırma kalitesiyle ters orantılı biçimde gelişmiştir. Özellikle "apartman üniversitesi" veya "sözde vakıf üniversiteleri" olarak nitelendirilenlerdeki kalite ve akademik özgürlük oldukça sorunludur (Vatansever & Gezici Yalçın, 2015).

Akademisyenlerin fazla mesai ile çalıştırıldığı, yayın baskısına maruz kaldıkları, ne yazacağının yönetim tarafından belirlendiği ve sözleşme kapsamında işsiz kalma korkusu hissettikleri bu türden üniversite yapılanmaları, akademinin şirket mantığına göre dizayn edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Öğrencinin "müşteri", akademisyenin de "pazarlamacı" gibi görüldüğü bu üniversiteler, akademik üretim ve yükseköğretim kalitesinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Sözleşmelilik konusunda katılımcılar farklı görüşler dile getirmişlerdir. Bu bağlamda sözleşmelilik "acımasızlık" (Adil) ve "faydalılık" (Serpil) şeklinde ikili bir tanımlama biçimiyle açıklanmaktadır. Acımasızlık olarak tanımlanan sözleşmelilik, akademisyeni sürekli psikolojik baskı altında tutan ve belirlenen hedefleri gerçekleştiremediğinde sözleşmesinin iptal edilmesi ekseninde ifade edilmektedir. Faydalılık ise akademisyenin âtıl kalmayıp sürekli kaliteli işler yapmasını teşvik etmesi ekseninde açıklanmaktadır. Bunlarla birlikte sözleşme, düşüncenin kontrol edilme mekanizmasını teşkil eder. Akademik üretimin standartlarının dışına çıkan akademisyen kadro ile dizginlenmektedir (Sykes, 1988). Akademisyenlik mesleğinin prekarizasyonuna yol açan sözleşmeli kadro, akademisyenin rekabet koşullarının etkisinde sömürüyü içselleştirmesine yol açmaktadır (Mutioğlu, 2016). Sadece yayına indirgenen bir akademisyenlik tipi; öğrenci yetiştirmeyen, okulda fazla zaman geçirmeyen, sınava kâğıdı okumak istemeyen bir akademisyen tarzı üretmektedir. Bunun önüne geçmek için akademisyen istihdamının dengeli politikalarla yürütülmesi gerekliliği bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

5.2. Akademik Alan ve Epistemik Kültür

Akademisyen olan sosyolog akademik alanın içerisine kendi isteğiyle dahil olmakta ve bundan dolayı da oyunun yapısını ve kurallarını baştan kabul etmektedir. Akademik alanın temel aktörü olan akademisyen, mesleki/profesyonel kimliğinin karşısında "amatör ruhunu" konumlandırmaktadır (Arzu). Said (1995) bunu amatörizm olarak tanımlamaktadır. Ona göre bu olgu, entelektüelin/akademisyenin kâr veya ödül beklentisine girmeden, mesleğinin çizdiği dar kalıpları aşacak biçimde aşkla ve merakla çalışmasıdır. Katılımcılardan birinin de ifade ettiği gibi akademisyenlik onun için bir iş, meslek olmaktan ziyade bir uğraşı halini almaktadır (Adil). Amatör ruh ve merakı açığa çıkaran öğrenme tutkusu, araştırmanın temelinde yatan isteği yansıtır (Delbanco, 2020). Araştırma yapmanın

zevkine erişmek, amatör ruha sahip olmakla mümkün olmaktadır. Profesyonel kimlik daha fazla yayını daha kısa sürede ve en kârlı biçimde yapmayı makul bulmaktadır.

Akademisyenin toplumsal sorunların çözüm mercii olup olmadığı tartışmalıdır. Çünkü bu durum, sosyoloğun bir siyasetçi gibi hareket etmesi gerekliliğini doğurur. Weber'de (2004) gördüğümüz gibi entelektüelin kamusal alanda siyaset yapmaması gerekliliğine benzer olarak katılımcılardan biri de akademisyenin araştırmasını yaparken olması gerekenle ilgilenmesini ideolojik davranışla ilişkilendirmektedir (Ögeday). Benzer şekilde bazı katılımcılar da sosyoloğun çözüm merci olmadığını vurgulamaktadırlar (Zümrüt). Sosyologdan bir siyasetçi gibi hareket etmesi beklenmemektedir fakat bu, onun eleştirme özgürlüğünün elinden alınması anlamına gelmez. Akademik kimliği, bilim ve toplum üzerine düşünürken eleştirebilme kaygısını taşıması gerekmektedir (Dahrendorf, 1999). Fakat siyasal ve ekonomik güçlerin entelektüel faaliyeti gereksiz görmesi veya gerektiği kadar değer vermemesi akademik bilginin değersizleşmesi anlamına da gelecektir (Shils, 1972). Sosyolojinin salt olarak entelektüel faaliyete indirgenmesi ile sorun çözme odaklı yayın yapma konusundaki gerilim araştırmalarda da söz konusudur. Diğer bir deyişle bu gerilim, "bilim, bilim içindir" ile "bilim, toplum içindir" anlayışlarının karşı karşıya gelmesidir.

Sosyolog, 'muhalif' olarak tanımlanmaktadır (Burak). Buna göre sosyolog; tasdik etmeyen, paradigma kıran, eleştirel yaklaşan, dik duran, karşı çıkan anlamında bir muhalif kimliğine sahiptir. İsrail'in Filistin'deki her türlü sosyal yaşamı kısıtlama ve Filistin'i sömürgeleştirmesine karşın özellikle Batı'daki kadrolu akademisyenlerin bu duruma dair hakikati anlatmaları beklenmektedir (Abraham, 2014). Said'de (1995) entelektüelin hükümetin koyduğu hedefler ve piyasanın denetlediği araştırmalar doğrultusunda hareket etmesini sorunlu bulmakta ve bu noktada bilincin oluşmadığına dikkat çekmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan birisi sosyoloğun insanlığa karşı sorumluluğu olduğu ifade etmektedir (Ülgener). Bu tanımlama sosyoloğu olduğu yerden yüce bir konuma taşıması bakımından abartılıdır. Bu türden yapılan açıklamalar Mannheim'daki "serbestçe salınan entelektüel" (Mannheim, 1995) kavramsallaştırmasıyla benzerlik arz eder. Zira sosyolog toplumun içerisinde ve toplumla birlikte düşünen ve dönüşen bir "özne-nesne"dir.

Türk akademisinde yaygın olarak görülen akademisyenin lisansüstü eğitimden emekliliğe kadar aynı üniversite bünyesinde görev alması bir problem olarak görülmekte ve bunu aşmak için "rotasyon sistemi" önerilmektedir. Buna göre akademisyen farklı

üniversitelerde belirli süreyle görev almalıdır. Böylece akademisyenin farklı akademik kültürlerle tanışarak etkileşimi gerçekleşecektir (Muzaffer; Ülgener). Tek bir mikro akademik alanda yer almasından dolayı akademisyenin benzer tipte düşünen, yazan ve tartışan akademik çevresinden kopup farklı mikro akademik alanlarda sosyoloji pratiğini gerçekleştirmesi oldukça önemlidir. Fakat katılımcıların da ifade ettiği gibi akademisyenler "konfor alanları"nı terk edip böylesi bir değişimi kolay kolay kabul etmeyeceklerdir (Funda; Pervin). Şunu net biçimde söyleyebiliriz ki en muhafazakâr kesimlerden birisi de akademisyenlerdir. Akademik disiplinler de benzer şekilde kendi içlerine kapanıp interdisipliner çalışmalara imkân tanımamaktadırlar. Bunu özellikle sosyolojinin kurumsallaşma sürecinde Durkheim'in psikoloji ve felsefeye dair söylemlerinde görmekteyiz (Durkheim, 2004; Bourdieu, Chamboredon & Passeron, 1991). Tek bir etkileşim biçimi sosyolojinin yöntemini taklit ettiği doğa bilimleriyle gerçekleşmiştir. Bu etkileşim de tek taraflı olup, pragmatik düzeyde kalmıştır.

Akademisyenler mesleklerini icra ederlerken özel hayatlarındaki deneyimlerden de etkilenmektedirler. Bunların başında evlilik gelmektedir. Evliliğin devamında buna bir de çocuk eklenince akademisyenler okuma ve araştırma yapma konusunda oldukça zorlandıklarını ifade etmektedirler (Mesut; Nazan). Bununla birlikte evliliğin yazma pratiklerini etkilemediğini hatta eşlerinin onlara yardımcı olarak bu süreci kolaylaştırdığını ifade eden katılımcılar da vardır (Burak; Hakan; Funda). Bunların yanında kadın katılımcılarımızdan kadın olarak evde yapması gereken işlerin olduğunu ve ev geçindirmek gibi bir misyonları olmadığı için daha konforlu bir alanda yer aldıklarını ifade eden katılımcılar da olmuştur (Zerrin; Pervin). Son dönemde feminist kuramla birlikte tartışma konusu olan cinsiyet rollerinin kadın akademisyenler tarafından benimsenmesi ve hem akademisyenlik yapıp hem de ev işlerini yapmalarının gerekliliği karşısında bu durumu normal kabul etmeleri şaşırtıcıdır.

Akademisyen; "araştırma yapma" ve "ders verme" biçiminde temelde iki misyonuyla tanımlanır (Grover, 2020). Fakat özellikle son yıllarda akademisyenler daha çok "araştırma yapma"yı muteber görmektedirler. Araştırma yapmayı dönemsel değil de ontolojik temelde değerlendirildiğinde akademisyenlerin tercihinin bilgi kümesini genişletmek, literatüre katkı sağlamak gibi aslî motivasyonlarla hareket ettiklerini iddia edebiliriz. Fakat tarihsel koşullar dikkate alındığında araştırma yapmaya yönelik artan ilginin öncelikli motivasyon kaynaklarının maddiyat, unvan, popülerlik, saygınlık gibi piyasa unsurlarıyla bezendikleri görülmektedir (De Rond & Miller, 2005). Araştırmacılar araştırma yaparken

meslektaşlarının onayını almayı önemserler. Bunun kendilerine kariyer, statü, itibar, maddi kaynaklar ve akademik ödüller sağlayacağını bilirler (Becker, 2021). Ders vermenin maddi getirisi olsa da araştırma ve yayın yapmanın getirisi hem sembolik düzeyde hem de ekonomik düzeyde çok daha fazladır. Bundan dolayı akademisyenler araştırma yapmayı, ders vermeye tercih etmektedirler.

Bu tartışmanın bir diğer ayağı da özellikle Avrupa ve ABD'de görülen öğretici-araştırmacı ayrımıdır. Buna göre, iki farklı biçimde istihdam edilen akademisyenlerden istihdam biçimine göre farklı akademik faaliyetler beklenmektedir. Türkiye'de böyle bir ayrım söz konusu olmamakla birlikte katılımcıların bir kısmı böylesi bir ayrıma karşı çıktıklarını ifade etmektedirler (Zümrüt; Zeliha). Onlar ders vermenin, araştırmayı besleyen ve akademisyenin ufkunu açan yönünü önemsemektedirler. "Ya… ya" şeklinde ikili ayrımları reddeder pozisyonu koruyan katılımcı bu türden ayrımların akademinin ruhuna aykırı olduğunu ifade etmektedir (Mesut). Bunların yanında ABD'de doktorasını tamamlamış bir katılımcı bu ayrımın net biçimde tanımlanmadığını ifade etmektedir (Serpil). Yani, araştırmacı olarak istihdam edilen akademisyen asgari düzeyde de olsa ders vermektedir. Bundan dolayı iki tür arasındaki ayrım zannedildiği kadar bariz değildir. Aşırı ders yükünün altında ezilen ve dinlenme, okuma, araştırma yapma ve yazma gibi akademik pratikleri gerçekleştiremeyen akademisyen için dengeli bir akademik tipleştirme oldukça faydalı olacaktır.

Akademisyenden üniversite kurumu içerisinde idari işler yapması da beklenmektedir. İdari görevlerde yer alan katılımcıların da ifade ettikleri gibi bu işler araştırma yapma ve yazma pratiklerini olumsuz etkilemektedir (Ögeday; Mesut). Bununla birlikte araştırma görevlisi olan katılımcılar idari işlerden vakit bulabildikleri zamanlarda araştırma yapma imkanına eriştiklerini ifade etmektedirler (Abdurrahman). İdari işlerin yanında doktorasını bitirmemiş araştırma görevlilerinin derslere girdikleri de bir gerçektir. Bu da hakeza araştırma görevlisinin akademik işlerini aksatan, görev tanımı dışındaki işlerdendir. Bunların karşısında bir katılımcı idari işlerden dolayı araştırma yapamamayı bir söylemden ibaret görmektedir. Ona göre bu söylem tembelliği gizlemek için kullanılan bir aparattır (Adil).

Üniversite kurumu, dışarıdakiler için büyülü bir ortamdır. Fakat alana girenleri bekledikleri ya da idealize ettikleri gibi bir ortam beklememektedir. Katılımcılar üniversite kurumu içerisinde "saf bilim yapıldığı" ve "çıkarsız ilişkilerin kurulduğu" yönündeki

algılarının alanda varlık kazandıktan sonra yıkıldığını ifade etmektedirler (Pervin; Abdurrahman; Funda). Bunun ana sebebi üniversite kurumunun toplumsal bozulmaların dışında bir gerçekliğe sahip olduğu yanılgısıdır. Toplumsal dünyada gündeme getirilen "çürümüşlük, bozulma, liyakatsizlik" gibi toplumsal krizler, üniversite kurumunu da kaçınılmaz biçimde etkisi altına almaktadır (Ahmet). Bunların üniversiteyi etkilememesi beklense de bu görüş ütopiktir. Türkiye'de tarihsel süreç içerisinde inşa edilen, üniversite ve entelektüelin fildişi kulede toplumun faydasına çalıştığı söylemi bu büyünün en önemli nedenidir. Bu söylem ayrıca üniversite ortamının bir mücadele alanı olduğunu gizleme işlevi de görmüştür.

Türk sosyoloji akademisi ideolojik kamplaşmaların da yaşandığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Mesut; Ögeday; Zümrüt). Bu kamplaşma üretilen bilginin değerini sorgulamaktan ziyade bilginin kimin tarafından üretildiğini sorgulamaktadır. Bunun sonucu olarak karşı görüşten akademisyenlerin birbirlerinin metinlerini okuma zahmetine bile girmediği bir akademik kültür oluşmaktadır. Dinleyicinin önyargı nedeniyle karşısındakinin sözlerine itimat etmemesi gibi akademisyenler de karşı kampta yayınlanan metinlere önyargıyla yaklaşıp itimat etmemektedirler (Fricker, 2023). Bunun sonucu olarak sadece kendi kampından beslenen akademisyenler tarafından üretilen metinler birbirinin kopyası şeklinde olmaktadır. Bu kamplaşma üniversiteler düzeyinde de görülmektedir. Birbirinin yaptığı etkinliklerden, hazırlanan tezlerden, düzenlenen kongrelerden habersiz bir üniversite alanı inşa olmaktadır (Mesut; Bilal). Akademik iletişimin böylesine sekteye uğradığı bir üniversite kurumsallaşmasının toplumsal yarar üretmesini, sosyolojik bilgi kümesini genişletmesi pek mümkün görünmemektedir.

Akademisyenlerin ürettikleri metinlerle sembolik sermayesini arttırmak ve alanda yer etmek isteğini daha önce vurgulamıştık. Bu çabanın ulaşmak istediği hedef; akademik şöhret ve tanınırlık sahibi olmaktır. Akademide ve akademiyle iş yapan toplumsal kurumlar nezdinde 'uzman' olarak kabul edilmek akademisyene; TV'lerde analiz yapmak (Latif), yüksek indekslerde taranan dergilerde makale yayınlatmak imkânı sağlamaktadır (Zerrin). Öğrencileriyle ilgilenmek pahasına bu şöhrete ulaşamayan akademisyen düşük maaşından dolayı çok daha fazla çalışmak zorundayken akademik şöhrete erişen akademisyen ise jetle dünyayı gezmekte, TV'lerde boy göstermektedir (Delbanco, 2020). Ayrıca bu tanınırlık ve şöhret akademisyenin idarecilikte de elini güçlendirmektedir. Akademisyenin bu türden stratejilerle sembolik sermaye biriktirmesi, mücadelede elini güçlendirmektedir. Akademik alanın kurulu yapısına karşın akademisyen böylesi bir mantığa kendini kaptırmaktadır.

Verili düzeni sorgulamayı aklının ucundan bile geçirmeyen akademisyen için yapılacak şey oyunda başarıyı sağlayacak hamleleri gerçekleştirmektir.

Araştırmanın bulguları arasında en şaşırtıcı olanlardan birisi akademisyenlerin okumayı bırakmış olmasıdır (Miraç; Mesut). Merak, ilgi, kişisel tatmin, araştırma konusuna karar verme, ufku genişletme gibi unsurların gerçekleşmesi için okuma yapmak neredeyse zorunludur. Akademisyenin araştırma yapabilmesini mümkün kılan ana unsur olan okumanın akademisyenler arasında yaygın bir şekilde bırakma seviyesine gelmesinin akademik problemleri arttıracağı bir gerçektir. Zira yayınlanan akademik metinler okunmadığı sürece akademinin tartışmalar yoluyla gelişmesinin ve farklılaşmasının önü kapanacaktır.

Akademisyenin okumama probleminin iki yönü vardır. İlk olarak disiplinlerin kendi içine kapanması ve bu içe kapanmanın 'uzmanlaşma' ile daha mikro düzeyde kapanmayı da söz konusu kılması sonucunda akademisyenler sadece kendini angaje ettiği alt disiplin merkezli, faydacı okumalar yapmaktadırlar. İkinci olarak da akademinin piyasalaşması ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan hızlı yayın yapma kültürüne cevap verebilmek adına akademisyenlerin metinlerde 'işine yarayacak' kısımlara göz gezdirme şeklinde gerçekleştirdikleri okumalardır.

Akademisyenlerin okumama meselesini öyle ciddi boyutlara ulaşmıştır ki lisansüstü tez danışmanları, savunmaya çıkardıkları öğrencilerin tezlerini dahi okumamaktadırlar (Ülgener; Funda). Deneyimlerin ve araştırma bulgularının da gösterdiği gibi danışmanların üzerinde çok fazla öğrenci olduğu bir gerçektir. Fakat akademisyenlerde öğrenci yetiştirme mantığının kaybolduğu da bir diğer gerçektir. Akademisyenlerin yakıtı okumaktır. Yakıtsız araç hareket edemeyeceği gibi okumasız bir akademi ve akademisyen de hareket edemeyecektir. Diğer taraftan yayınlardaki kalitesizlik, okumamayı beraberinde getirirken okumama da kalitesizliğe yol açmaktadır.

Sosyoloji pratiği kişiye, toplumsala mâl olan her şeyi eleştirebilme imkânı sağlar. Sosyolojik bakış temelde tasdikleyen değil, eleştiren bir vizyondur. Burada kastettiğim salt olarak eleştirmek için eleştirmek değildir. Fakat katılımcıların da ifade ettiği gibi özellikle son dönemde yazılan metinlerde eleştirinin eksikliği göze çarpmaktadır (Ülgener). Bunun da ötesinde sadece yayınlarda değil, toplumsal olaylara dair ortak bildiri yayınlama, sosyal medyada dile getirme gibi konularda da akademi oldukça sessizleşmektedir (Latif). Eleştirel

olmayan bir akıl; iki ayrı iman arasında bir tercihte bulunmak anlamına gelmektedir (Popper, 1989).

Hem akademik metin hem de toplumsal tepki düzeyinde eleştirelliğini kaybetmiş akademik akıl, doksalojik bilgi ve eylem üretiminin aparatı haline gelmektedir. Bunlara karşın, dergi editörünün gelen makaleyi eleştirip yayınlanmasını uygun görmemesi sonrasında Rektör düzeyinde aranıp makalenin yayınlanması ricasına karşı dik durabildiğini ifade etmektedir (Miraç). Fakat tam tersinde de yine bir dergi editörü katılımcı benzer durumla karşılaştığında "don kişotluk yapamam" deyip geri adım attığını söylemektedir (Zerrin). Yayın yaparken, editörlükte ve akademisyenlik mesleğini icra ederken akademi içinden veya akademi dışından baskılara maruz kalındığı bir gerçekliktir. Daha önce de ifade edildiği gibi tümüyle siyasal olan üzerine düşünen ve çalışan bu disiplin, dış müdahalelere daha da müsaittir. Bundan kaçılamayacağı barizken akademisyen bu verili mücadele alanının içerisinde habitusunun gerektirdiği eylemleri icra etmeye devam edecektir.

Akademik üretim söz konusu olduğunda en çok tartışılan konulardan biri de 'etik'tir (Kaya, Çoban ve İspirli, 2019; Demir, Göloğlu Demir ve Özdemir, 2017; Yokuş, Ayçiçek ve Kanadlı; Toprak ve Yücel, 2020). Bazı akademisyenler daha fazla yayın yapmak ve atıf almak uğruna etik dışı davranışlara konu olacak birtakım eylemlerde bulunabilmektedirler. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi "intihal, predatör dergilerde yayın yapmak, katkı verilmeyen makaleye isim yazdırma, atıf ağı/çetesi kurmak" gibi etik sorunlar akademisyenler arasında oldukça yaygındır (Serpil; Ögeday; Ahmet).

İntihal, akademik metinlerde sıklıkla karşılaşılan bir etik sorundur. İntihal istemeden de gerçekleştirilen bir ihlal olsa da çoğunlukla bilinçli bir şekilde yapılmaktadır. Toprak ve Yücel (2020) bu noktada acele biçimde üniversite bünyesinde etik merkezlerinin kurulmasını önermektedirler. Atıf yapma ve atıf alma konusu Mauss'un (2018) bahsettiği, armağan alanın karşılığında armağan vermenin zorunluluğu gibi bir denklem kurmaktadır. Makineleşen ve hesaplayan bir otomatı andıracak biçimde bir zorunluluk içerisinde, bilimsel kaygıları devre dışı bırakarak yapılan atıflar anlamsız söz kalabalığı anlamına gelmektedir. Bunların önüne geçebilmek adına YÖK'ten doçentlik jürilerinde veya atama kriterlerinde kullanılmak üzere predatör dergi listesinin akademisyenlere verilmesi istenmektedir (Burak; Hakan). Bunun önüne geçmek için alınan önlemlerin karşısında akademisyenlerin bir yolunu bulup benzer pratikler geliştireceği de hesaba katılmalıdır (Burak; Ülgener). Akademik

kültürün bu tür problemli davranışlara prim vermemesi ve akademisyenlerin de şahsi olarak kendilerine bunu yakıştırmamaları gerekmektedir.

Etikle ilişkili olarak akademik ağların özellikle dergilere makale yollamak noktasındaki etkisi oldukça fazladır. Bu tür ağlar genelde akademik veya ideolojik tandanslı olmaktadırlar. Katılımcılar da akademik ağlarını kullanarak yayın yapmayı denemişlerdir (Pervin; Abdurrahman). Benzer şekilde dergiler de birer akademik ağ gibi hareket etmektedirler. Bundan dolayı akademisyen bir dergiye makale veya bir yayınevine kitap veya kitap bölümü göndereceği zaman dergiyi veya yayınevini 'sorup soruşturmakta'dır. Bu ağların yanında ekonomik temelli ağlar da kısa sürede kurulup kısa sürede sona ermektedir. Özellikle akademik teşviğin ve eski doçentlik kriterlerinin etkisiyle editörlü kitap bölümleri yazmak yaygınlaşmıştır. Bundan dolayı bu tür ağlar kurulmakta ve iş bitince ağlar ortadan kalkmaktadırlar.

Tartışma bölümünde yer yer kıyısından köşesinden değinmek durumunda kalınan ekonomik meseleler burada detaylı biçimde incelenecektir. Akademisyenin okuma yapması, araştırma yürütmesi ve yayın yapması ekonomi/maddiyat ile göbekten bağlıdır. Türkiye'de son yıllarda bilimsel organizasyonlara katılım desteğinin kesilmesi, araştırmalara sağlanan fonlarda ciddi kısıtlamalara gidilmesi, maaşların düşüklüğü katılımcıların vurguladığı gerçeklerdir (Bilal; Zerrin; Serpil;). Yıllar önce de (Vergin, 1999) akademisyenlerin maaşlarının düşük olmasından dolayı yaşanan geçim sıkıntısı akademik çalışmalara engel görünürken, günümüzde de benzer şekilde ekonomik sıkıntıların akademisyenin araştırmalarının önündeki temel engellerden biri olduğu ifade edilmektedir. Siyasal iktidarın akademisyenlere değer vermemesi ve bunun sonucunda maaşlarının düşük bırakıldığı vurgulanmaktadır (Mücahit).

Maaşların düşüklüğünden dolayı akademisyenlerin akademik teşvik odaklı yayın yapmalarını anlayışla karşılamak gerekmektedir (Aysun). Maaşları düşen ve çalışma koşulları kötüleşen akademisyenler, akademik değerlere sahip olmayan ticari girişimler ile işbirliği yaparak para kazanma yoluna gitmektedirler (Altbach, 2005). Bunlarında yanında maaşların düşüklüğü akademisyenleri kitap alamamaya, daha ziyade ödünç kitap almaya itmektedir (Aysun). Üniversitelerin dergi indekslerine kayıtlarındaki daralma da yine akademisyenlerin bilgiye erişimini kısıtlayan faktörlerdendir.

Kongrelere katıl(a)mayan, kitap al(a)mayan, makaleye erişemeyen akademinin yerelleşmesi ve yozlaşması kaçınılmazdır. Eskiden yurtdışı kongrelere cebinden gidebilen

akademisyen, dövizin aşırı artışından dolayı artık bu kongrelere katılamamaktadır (Serpil; Zerrin). Kendisinden uluslararası yayın ve kongrelere katılım beklenen akademisyenin imkanları değerlendirildiğinde bu beklentinin oldukça ütopik olduğunu ifade etmeliyiz. Ayrıca mevcut şartlar içerisinde, yerel düzeyde konforlu bir alanda akademik oyununu oynayan akademisyenin -özellikle doçentlikle birlikte daimî kadroya kavuşunca- bundan ödün verip vermeyeceği de tartışmalıdır. Hakeza Türkiye'nin ekonomik şartlarının iyi olduğu ve akademisyenlerin rahatça yayın yapabildiği ve kongrelere katılabildiği dönemlerde akademik üretimin kalitesi bundan çok da iyi değildi.

Tartışmanın geldiği nokta itibariyle yükseköğretimde kalite meselesi anlam kazanmaktadır. Araştırma yapmak, yazmak ve yayınlamak söz konusu olduğunda her akademisyen kaliteli işler yapmak ister. Akademisyen aynı zamanda kaliteli bir öğrenci kitlesine ders anlatmak ister. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi öğrenci kalitesi günden güne düşmektedir (Ahmet; Zafer). Bu durum akademisyenlerin ders anlatma motivasyonlarını olumsuz etkileetmektedir (Bilal; Zafer). Söz konusu kalite(sizlik) olunca hem akademik sohbetlerde hem de mülakatlarda akademisyenler sadece öğrencileri konu edinmektedir. Bu noktada akademisyenler, kendileri üzerine düşünmeye davet edilmelidir. Akademik iklim/çevre hem akademisyenlerin hem de öğrencin kalitesini aşağıya çekmektedir. Akademik çalışmalar bağlamında üniversitelerin kalitesi öğretim üyeleri ve öğrencilerin kalitesine bağlıdır. Fakat üniversitenin kalitesi de öğretim üyesi ve öğrenci kalitesini belirlemektedir (Blau, 1994).

Yükseköğretimin kitleselleşmesi, öğrenci ve akademisyen sayısını arttırmış ve bu durum kalitenin düşmesine neden olmuştur. Bununla birlikte akademisyenlerin araştırmayı önceleyip ders anlatmayı ikincil pozisyona itmeleri, maaşların düşüklüğünden dolayı 'yeteri kadar' (Zümrüt) iş yapmaları, akademisyenlerin öğrenci yetiştirmesinin önünü tıkamıştır. Katılımcılar, akademisyenliğin kalitesinin düştüğünü doçentlik dosyalarında net biçimde gördüklerini ifade etmektedirler. Bundan dolayı doçentlik sözlü sınavının tekrardan getirilmesini akademisyenlerin bu sınava hazırlanırken kendilerini geliştireceklerini düşündüklerinden önemli görmektedirler (Arzu; Ülgener).

Mikrokozmos olarak akademik alan; alana giriş-çıkış normlarını belirleme, bilimselliğin uygun şartlarını tayin etme ve kontrol etme, engelleme, denetleme mekanizmalarıyla donatılmıştır. Bu durum, metinlerin üretildiği koşulların metnin özerkliğinin nesnel koşullarını belirlediği sonucunu doğurmaktadır (Bourdieu, 2018c).

Dolayısıyla bu alan içerisinde üretilen akademik metinlerin kabul görmesi alan dışından gelen baskıların yanı sıra alan içindeki normlara uygunluğuna bağlıdır. Bununla birlikte alan içerisindeki her aktörün aynı şansa sahip olmadığı ve her aktörün farklı biçimlerde analiz edilmesi gerekmektedir (Bourdieu, Chamboredon & Passeron, 1991). Becker'in (2013) de ifade ettiği gibi akademisyenler kurum içerisinde birçok zorlamayla karşılaşmaktadırlar fakat bu zorlamalar aynı zamanda birtakım olasılıkları da doğurmaktadır. Olasılıklara açık olmak ve zorlamalara karşı direnmek can sıkıcı sonuçlar doğursa da akademik alanda fark yaratmak ancak bu şekilde mümkün olmaktadır.

Akademik alanda son dönemde öne çıkan motto "yayınla ya da yok ol (publish or perish)"dur. Bu motto, üniversitenin dönüşümünün bir sonucudur. Üniversiteler, ana mantıklarını piyasa düzeninin mantığıyla uyumlu hale getirdiklerinden beri, akademisyenin adeta bir makine gibi metin üretmesini beklemektedirler. Bu mantık, akademik üretimin ana mantığı olan mevcut bilgi kümesine katkıyı baltalamaktadır. Zira bu mantıktaki ana amaç, kişinin kendisini alanda var edecek kadrolara ulaşmasıdır. Bunun yanında üniversitelerin ulaşmak istediği amaç ise içeriğe bakılmaksızın en fazla yayını, en itibarlı indekslerde yayınlamaktır. Üniversitelerin bu yöndeki denetimlerinin arttığı akademik alanda akademisyenler de mevcut işlerini korumak veya daimî kadroya geçmek, statü elde etmek için en fazla yayını en hızlı biçimde gerçekleştirmek adına stratejiler geliştirmektedirler (Atalay, 2019).

Akademik alanın böylesine mali kaygıların mantığına teslim olduğu bir ortam, üniversitenin ana misyonlarından olan bilgi üretmek, uzmanlık kazandırmak ve kamu yararına çözüm üretmek noktasında yetersiz kalacaktır. Piyasa aktörlerinin bu denli baskın olduğu bir alan, üniversite kurumunun ve akademisyenlerin mali baskılara boyun eğmesiyle sonuçlanacaktır (Giroux, 2014). Neyin konuşulacağına veya yazılacağına, kaliteli yayının standartlarına, indekslerin sıralamalarına karar veren küresel akademik camia/epistemik cemaat, akademisyenin rekabete girip mevcut koşullar altında yayın yapanların mücadeleye devam edebildiği, yayın yapmayanların veya yapamayanların elendiği bir doğal ayıklanma durumunu andırmaktadır.

"Mavi gökyüzü araştırması" (blue skies research) diğer adıyla "gerçek dünya araştırması", herhangi bir amaca hizmet etmeyen, meraktan kaynaklanan araştırmaları tanımlamaktadır. Akademik araştırma mantığına "satılabilir araştırma" eksenli düşünce hâkim olduğundan dolayı bu tip araştırmalara destek verilmemektedir (Linden, 2008).

Benzer şekilde hiçbir piyasa aktörü temel bilimler araştırmalarını desteklemezler. Desteklediklerı uygulamalı araştırmaların sonuçlarını çarpıtarak ve itibarlı akademisyenleri araştırma raporlarına eklemek suretiyle araştırmaları manipüle etmektedirler (Bok, 2003). Üniversite yönetimleri aldıkları desteklerden dolayı hükümetlere bağımlı hale gelmektedirler. Bu bağımlılık sadece harcanan paranın denetlenmesi olarak değil hükümet düzenlemelerine uyulup uyulmadığı noktasında da etkili olmaktadır (Grosby & Epstein, 1997). Tarihe göz atıldığında büyük keşiflerin ve buluşların faydacı amaçtan uzak araştırmalar sonucunda ortaya çıktığı (Ordine, 2018) görülecektir.

Bilimsel düşünce paradigması, modern dönemin otoriter gücünü oluşturmaktadır. Bunun dışında hareket edenler "anarşist" olmakla itham edilmektedir (Moles, 2018). Tam tersine, bazı aktörler de alanda öyle konuma gelirler ki hiç kimse onlara itiraz etmeyi aklının ucundan bile geçiremez (Latour & Woolgar, 2022). Bundan dolayı devrimsel-bilimsel gelişmelerin ve kuramların ilk ortaya çıktıklarında küçümsenmelerine ve hor görülmemelerine şaşırmamak gerekir (Arslan, 1992). Böylesine sınırları belirlenmiş bir akademik ortamda özgünlük yerleşik akademik aklın paralelinde gerçekleşmektedir (Hyland, 2011). Bundan dolayı son dönemlerde yazılan akademik metinlerde özgünlüğün olmadığına, birbirinin kopyası metinler üretilmesine şaşırmamak gerekir.

Siyasetin etkisinde, medyanın büyüsüne kapılan, akademik cemaatlerin normlarının boyunduruğa giren sosyoloji akademisi herkesin bildiği şeyleri tekrarlamaktan öteye geçememektedir (Vergin, 1999). Bu akademik ortam sahte ve geçici kanaatler üreten ve bilge gibi görünen "doksozof"lar üretmektedir (Bourdieu & Chartier, 2014). Böylesi bir akademik iklimde başarılı olmak yazma zanaatında ustalaşmanın yanında akademik mevkiyi koruyacak kadar üretken, doğru konuları belirleyecek kadar stratejik, meslektaş eleştirilerine göğüs gerecek kadar özgüvenli, akademik yaşantının engebeli arazisinde ayakta kalacak kadar güçlü ve ısrarcı olmayı gerektirir (Sword, 2017). "Yazma oyununu" oynayan akademisyenler akademik metnin nasıl yazılacağına dair sosyal, siyasi, retorik stratejileri zamanla edinirler. Bununla birlikte güç ilişkilerine dayalı akademik kimlikleri oluşur (Casanave, 2002).

Tezin başlığında yer alan "zanaat" kavramı, meraka dayalı ve hatta takıntı seviyesine ulaşmış, yüksek beceri gerektiren işleri yapmak anlamında kullanılmaktadır (Sennett, 2013). Zanaatkârlık, yapılan işe araçsal olmayan biçimde yaklaşmayı gerektirir. Bununla birlikte estetik kaygılarla ürünü kullanacaklara faydalı olacak ürünü üretmektir (Becker, 2013).

Sosyolog akademisyenlerin araştırma yapma, yazma ve yayın yapma süreçlerini kapsayan akademik yazma pratiğini idealize ettiğimizde benzer bir tablo ile karşı karşıya kalınacağı beklenmiştir. Ancak realitenin sorunsallaştırıldığı bu araştırmada, akademik yazma pratiğinin çok da bu mantıkla gerçekleştirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Akademik dünyanın örgütleniş biçiminin, yazmanın ve yayın yapmanın neye karşılık geldiğinin, akademisyenin bu akademik dünyadaki rolünün ve bu rolü "oynarken" yazma ve yayın yapmanın öneminin ne olduğuna dair ciddi araştırmalar ve tartışmalar söz konusu değildir (Becker, 2013). Bu araştırma sosyolojik bilginin üretilmesini; akademik yazma pratiğini merkeze alarak bireysel, mesleki ve kurumsal mekanizmalar bağlamında sorunsallaştırmaktadır. Araştırmada sosyolojik bilgi üretiminin sosyolojisi yapılarak; akademisyeni çevreleyen disiplin, epistemik cemaat, devlet, üniversite, sanayi, normlar, meslektaşlar, dergiler gibi baskı araçları ile akademisyenin meşruiyetini elde etme, saygınlık kazanma, çıkar sağlama ve var olma mücadelesi verme gibi unsurlar ilişkisellikleri bağlamında analiz edilmiştir.

Bourdieu sosyolojisinin kuramsal ve Layder'in metodolojisinin yöntemsel imkanlarından yararlanılarak gerçekleştirilen bu araştırmada, akademik yazma pratiğinin Türk akademisyenleri özelindeki durumu kritik edilmiştir. Bourdieu'nün temel kavramlarının araştırma metnine etkisi "akademik oyun, akademik alan, akademik ağlar, akademik sermaye, yazma stratejileri, doksozof" gibi kavramsallaştırmalardan anlaşılmaktadır. Layder'in yöntemsel etkileri araştırmaya başlarken ve mülakat soruları hazırlarnırken kuramsal arka plandan yararlanma, araştırma esnasında notlar alma (invivo), kodlama yaparken bulgular arasında mekik dokuma ve kuramsal tartışmayı saha verileriyle birlikte düşünme gibi pratiklerde kendini göstermektedir. Bunun yanında Bourdieu sosyolojisinin yöntemsel düzeyde ana özelliklerinden olan "düşünümsellik" de araştırmanın akademik alana dair bakış açısını belirlemiştir.

Araştırma bulgularında ve tartışma bölümünde de zikredildiği gibi akademisyen; disiplinin kabul ettiği, popüler, yayınlanabilir, prestijli, saygınlık kazandıran konuları tercih etmenin zorunluluğunu hissetmektedir. Ve bunun sonucunda araştırma konusunu belirlemede merak, ilgi, tutku, tatmin gibi araştırmanın motivasyon kaynakları ya hiç etkili olmamakta ya da çok az bir etkiye sahiptir. Araştırmanın konusunun belirlenmesinin ardından akademisyen konusu üzerine okumalar yapmak istediğinde alanın hâkim akademisyenlerinin metinlerini ve yüksek indeksli dergilerdeki "kaliteli" makaleleri okur ve metninde bunlara atıflar yapar. Böylece bu okumalar, akademisyenin konuya nasıl ve hangi yönden bakacağının ana taslağını belirler. Yazarken bir diğer husus da üslubun "nesnel" ve

"bilimsel" olması gerekliliğidir. Metin içeriği ne kadar önemliyse kullanılacak üslup da o denli önemli kabul edilmektedir. Bu süreç hem yayın çeşitliliğini hem de estetize edilmiş akademik metin ihtimalini ortadan kaldırıp tek-tip ve okunmayan metinler üretilmesine neden olmaktadır.

"Makbul" konu ve "makbul" üslup ekseninde hazırlanan akademik metinler yayınlanmaya hazır hale getirilirler. Akademisyen yazmış olduğu metnin akademik alanda kendine yer edinmiş, yüksek etkili ve indeksli dergilerde yayınlatmak ister. Derginin belirlemiş olduğu yazım formatına göre düzenlenmiş metinler önce editöre ardından da hakemlere gönderilir. Bunlar akademik yazının konusunun geçerliliğini, atıfların doğruluğunu, atıf alabilme potansiyelini, metnin hangi ülkeden gönderildiğini süzgeçten geçirerek metnin yayınlanıp yayınlanmayacağına karar vermektedirler. Hangi bilginin bilimsel ve geçerli bilgi olduğuna karar veren editör ve hakemler epistemik alanın "geçit bekçileri" görevini üstlenmektedirler.

Araştırmanın sonucunda "akademi oyunu"nun öznesi olan sosyolog akademisyenin özelinde daha genelde de akademisyenin, çalışacağı konu, okuyacağı metinler, yapacağı atıflar, tasarlayacağı projeler, kullanacağı dil/söylem, yayınlatmak istediği dergi veya yayınevinin nesnel mekanizmalar tarafından büyük oranda belirlendiği tespit edilmiştir. Böylesi bir alana "kendi isteğiyle girip, oyuna yatırım yapan, kendisini oyuna kaptıran ve böylece oyunu sorgulamayı aklının ucundan bile geçirmeyen" akademisyen, habitusuyla akademik kültürü inşa eden en önemli aktör haline gelmektedir. Akademik kültürün baskısı ve şahsi çıkarlar denklemine sıkışan akademisyen, toplumsallaşmış zihniyetini/bilincini akademik alanda kurarak akademik alanı yeniden üretmektedir. Dolayısıyla hiyerarşik, otoriter, piyasalaşmış, güvencesiz ve araçsal aklın hâkim olduğu bir akademik alanda akademik yazma pratiğinin "gerçekliği" ve üretilen bilginin "olgu-bağımlılığı" tartışmalı hale gelmektedir.

Araştırmanın cevap aradığı sorular, yöntem bölümünde ifade edilmişti. Bu sorulara üretilen cevaplar şu şekildedir:

Akademik yazma pratiği, hangi yönleriyle sosyolojinin araştırma nesnesi olabilir? Akademik yazma pratiği; akademik ve bilimsel bilgi üretiminin ana unsurudur. Bu bilgi üretimi ise temelde akademisyenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Disiplinlerin ve bilgi kümelerinin gelişimi ise bu pratiğe ihtiyaç duymaktadır. Böylesi bir bağlamı dikkate alan bu araştırma; akademik yazma pratiğinin bireysel bir çabadan ziyade içerisinde birçok

akademik ve akademi-dışı unsurun var olduğu, temelde sosyolojinin özelde ise bilim sosyolojisinin araştırma nesnesi olduğu gerçekliğinden hareket etmektedir.

Akademik yazma pratiği, bir yazma pratiğinden hangi yönleriyle ayrılmaktadır? Akademik yazma pratiği ilk olarak biçimsel özellikleriyle yazma pratiğinden ayrılmaktadır. Hem ilgili literatür hem de katılımcıların ifade ettikleri gibi akademik metinler; "nesnel, sade, anlaşılır, resmi, kanıta dayalı argümanlar, belirli bir şablona sahip"lerdir. Bununla birlikte akademisyenler akademik yazma pratiği sonucunda ortaya çıkardıkları metni yayınlatmak isterler. Son olarak, akademik yazma pratiği, ilgili disiplinin bağlamsal sınırları içerisinde gerçekleştirilir. Bu çerçeve, akademik alanın kurucu ve düzenleyici unsurlarıdır. Bundan dolayı sosyolog akademisyen, akademik yazma pratiğinin her aşamasında sınırlar içerisinde olup olmadığını kontrol etmek durumunda kalmaktadır. Bu da akademisyenin yazma biçimini belirlemekte ve farklı sosyoloji yapma biçimlerini engellemektedir.

Akademik yazma pratiğinin bireysel, mesleki ve kurumsal düzeylerdeki motivasyon kaynakları nelerdir? Bunların birbirleriyle olan ilişkisi, akademisyen sosyoloğun akademik yazma pratiğini hangi yönlerden etkilemektedir? Sosyolog akademisyenler akademik yazma pratiğini gerçekleştirirken birtakım bireysel, mesleki ve kurumsal motivasyonlarla hareket etmektedirler. Bireysel düzeyde; kişisel tatmin, tutku, merak, kendini geliştirmek gibi faktörler etkili olurken mesleki ve kurumsal düzeylerde ise unvan elde etmek, maddi kazanç sağlamak, akademik alanda meşruiyet ve itibar kazanmak gibi faktörler etkilidir. Toplumsal yaşamda bireysel, mesleki ve kurumsal düzeyler birbirleriyle iç içe geçmektedir. Bundan dolayı akademik yazma pratiğini gerçekleştiren akademisyenin habitusunda bireysel olanda kurumsallık kurumsal olanda bireysellik bulunması kaçınılmazdır. Bu iç içe geçmişlik, araştırmacının akademik yazma pratiğine yaklaşımını bağlamsal düzeyde gerçekleştirmesini zorunlu kılmıştır.

Akademisyen sosyoloğun akademik yazma pratiği yoluyla sosyoloji alanı içerisinde var olma ve meşruiyet kazanma stratejileri nelerdir? Sosyolog akademisyen, akademik yazma pratiğini gerçekleştirerek akademik alana girmenin ve alandaki varlığını sürdürmenin koşullarını üretmektedir. Bu bağlamda akademisyen; çalışılacak ve muteber konu seçme, akademik metinlerin biçimsel özelliklerinin belirleme, "baş ağrıtmayacak" araştırma pratiği yapma, sosyoloji disiplini içerisinde popüler olabilecek çalışmalar gerçekleştirme, alandaki itibarlı akademisyenlere atıf yapma, yüksek indeksli dergilerde yayın yapma, akademik ağlara girme gibi stratejiler geliştirmektedir. Böylece akademisyen sosyolog, akademik alandaki güç mücadelelerinde öne çıkma ve var olma rekabetine girmektedir.

Sosyoloji bilim paradigması içerisinde akademik yazma pratiğinin konumu nedir? Sosyolog akademisyen, akademik yazma pratiğiyle birlikte sosyoloji bilim paradigmasına katkı sağlamakta, bilim paradigmasına karşıt bilgi üretmekte ve bilim paradigmasının ilkeleri kapsamında kendisini sınırlamaktadır. Bundan dolayı sosyolojik bilgi üretimi, sosyoloji bilim paradigmasının kurucu unsuru olduğu ölçüde onun karşıt unsurudur. Fakat hem literatür hem de saha bulgularından da anlaşıldığı üzere son yıllarda üretilen metinler paradigmayı tahkim edici roldedir.

Akademinin dönüşümü, akademik yazma pratiğini ne yönde etkilemektedir? Akademinin piyasalaşmasıyla birlikte akademik yazma pratiği de piyasa mantığına uyan bir dönüşüm içerisine girmiştir. Piyasalaşma, üniversitelerin organizasyon şemalarını ve akademisyenlerin bilgi üretimlerini kâr mantığına göre düzenlemelerine neden olmaktadır. Üniversitelerin ve akademisyenlerin uluslararası sıralamalarda üst sıralarda yer alabilmelerinin yolu, çok fazla sayıda ve yüksek indeksli dergilerde yayın yapmalarından geçmektedir. Üniversitelerin, atama ve yükseltme kriterlerini bu mantığa göre düzenlemelerinin sonucu olarak kriterlere proje yapma veya SSCI dergide yayın yapma şartları eklenmektedir. Bu da akademisyenlerin kriterlere uygun yayınlar yapmaları sonucunu doğurmaktadır. Böylece akademik alan, piyasaya çok daha uygun bir mikrokozmos halini almaktadır.

Akademik alanın Türkiye ve dünyadaki seyri ve bağlamsal durumu göz önüne alındığında akademik yazma pratiği ve kültürüne dair kuramsal tartışmaların farklı akademisyenlik deneyimleriyle ilişkili biçimde okunmasının bir gereklilik olduğu ifade edilebilir. Türk akademisindeki sosyologlar üzerine yapılan bu araştırma akademik yazma pratiğinin sosyoloji disiplininin farklı unsurlarını etkileme ve onlardan etkilenme biçimlerini açığa çıkarmaktadır. Akademik yazma pratiğinin bu ilişkiselliği, sosyolojik bilgi üretiminin güç ilişkileri ile olan bağını ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonucunda sosyoloji alanında gerçekleşen akademik yazma pratiğinin, ulusal ve küresel sosyoloji bilim paradigmasını kuran ve ondan etkilenen yönü vurgulanmaktadır.

Akademik yazma pratiğini ilişkisel ve küresel bilim paradigması bağlamında anlayan ve tartışan bu araştırma, bu pratiğin hem bağlamsallığını hem de sosyolojik bilgi üretiminin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırma boyunca akademik alanın ve akademik alan-dışı faktörlerin etkileşimi ve ilişkiselliği akademik yazma pratiği ekseninde anlamlandırılmıştır. Bu doğrultuda akademisyenin hem verili akademik kültürün taşıyıcısı

hem de bu kültürün dönüştürücüsü olduğu vurgulanmaktadır. Bundan dolayı akademisyen-alan arasındaki bağı, birey-toplum diyalektiğine benzer yerden kurmak durumundadır. Akademisyenin "meşrulaştırıcı sembolik evreni"n kurucusu ve maruz kalanı olduğu gerçeği hâkim sosyolojik paradigmayı anlamaya yardımcı olacaktır.

Nihayetinde toplumsallığın/toplumsal yaşamın eleştirisini, anlamlandırılmasını ve açıklanmasını hedefleyen sosyolojinin, bu araştırma kapsamında kendi üretmiş olduğu bilgisinin tartışmaya açılmasını; ontolojik, epistemolojik ve metodolojik bir sorgulamayı mümkün kılmıştır. Bu doğrultuda sosyolojinin ve akademinin daha fazla merceği kendi üzerine tutacağı çalışmalara ihtiyaç vardır. Dönüşen akademik kültürün anlaşılması ve buna cevap üretilmesi; akademik alan üzerine, akademisyenlerin konfor alanlarını tehdit edecek biçimde yürütülecek araştırmalarla mümkün olacaktır. Saha araştırmasının sosyolog akademisyenlerle sınırlı fakat kuramsal-kavramsal çerçevenin akademik alanın geneline yayıldığı bu araştırmanın farklı disiplinler üzerine de yapılması, akademik alanın ve kültürün kıvrımlı ve incelikli yapısının anlaşılmasına ve dönüştürülmesine imkân tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

Abraham, M. (2014). *Out of bounds: Academic freedom and the question of palestine*. Bloomsbury: New York.

Ackerman, E. (2014). "Analyze this": Writing in the social sciences. C. Birkenstein, G. Graff & R. K. Durst (Edt.), *They say, i say: The moves that matter in academic writing* (ss: 221-238). W. W. Norton Company: London,

Altbach, P. G. (2005). Academic corruption: The contiuning challange. *International Higher Education*, 38, ss. 5-6.

Anneliese, A. S. & Lauren, L. (2017). *Successful academic writing.* The Guilford Press: New York.

Arnado, J. M. (2021). Structured inequalities and authors' positionalities in academic publishing: The case of philippine international migration scholarship, *Current Sociology*, 1-23. https://doi.org/10.1177/00113921211034900

Arslan, H. (1992). *Epistemik cemaat: Bir bilim sosyolojisi denemesi*. Paradigma Yayınları: Bursa.

Arslan, H. (1999). Bilim, bilimsel bilgi ve iktidar. *Doğu Batı Dergisi*, 2(7), ss. 55-79.

Atalay, S. (2019). Akademik taylorizm, performans yönetimi ve akademik üretimde niceliğin önemi: Akademisyenler üzerine niteliksel bir çalışma. *SEFAD*, 42, ss. 291-322. https://dergipark.org.tr/en/pub/sefad/article/675322

Ayata Şenöz, C. (2014). *Bilimsel metin üretimi*. Papatya: İstanbul.

Aydın, İ. (2016). *Akademik etik*. Pegem: Ankara.

Bacon, F. (2013). *Denemeler*. (A. Göktürk, Çev.). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Bahar, M. A. (2014). Lisansüstü eğitimde akademik yazma ve önemi. *International Journal of Language Academy*, 2(4), ss. 209-233. 10.18033/ijla.150.

Bazerman, C. (2001). Distanced and refined selves: Educational tensions in writing with the power of knowledge. M. Hewings (Edt.) *Academic writing in context* (ss. 23-29), The University of Birmingham Press: Birmingham.

Bazerman, C. & Prior, P. (2004). Introduction, C. Bazerman & P. Prior (Edt.) *What writing does and how it does it,* (ss. 1-10), Lawrence Erlbaum Associates: New Jersey.

Becker, H. S. (2013). *Sosyal bilimcilerin yazma çilesi: Yazımın sosyal organizasyonu kuramı.* (Ş. Geniş, Çev.). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Becker, H. S. (2021). *Kanıt.* (Ş. Geniş, Çev.). Nika Yayınevi: Ankara.

Behrens, L. & Rosen, J. L. (2017). *A sequance for Academic Writing*. Pearson, New York.

Beşikçi, M. & Altuğ, S. (2001), Akademik diyet. *Birikim Dergisi*, 142, ss. 97-101.

Bhaskar, R. (2013). *Natüralizmin olanaklılığı.* (V. S. Öğütle, Çev.). Pratika Kitap: Ankara.

Bilgiç, M. (2016). *Bilim, felsefe ve üniversite*. Umuttepe Yayınları: Kocaeli.

Blau, P. M. (1994). The *organization of academic work.* Routledge: London.

Bok, D. (2003). *Universities in the marketplace*. Princeton University Press: Princeton.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. (G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Polity Press: Cambridge.

Bourdieu, P. (2015a). *Yeniden üretim.* (L. Ünsaldı, A. Sümer & Ö. Akkaya, Çev). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Bourdieu, P. (2015b). *Pratik nedenler: Eylem kuramı üzerine.* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Hil Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (2016). *Seçilmiş metinler.* (L. Ünsaldı, Çev.). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Bourdieu, P. (2018a). *Bilimin toplumsal kullanımları & bilimsel alanın klinik sosyolojisi için*. (L. Ünsaldı, Çev.). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Bourdieu, P. (2018b). *Karşı ateşler-II.* (I. Ergüden, Çev). Sel Yayıncılık: İstanbul.

Bourdieu, P. (2018c). *Heidegger'in politik ontolojisi*. (A. Sümer, Çev.). MonoKL: İstanbul.

Bourdieu, P. (2019a). *Akademik aklın eleştirisi: Pascalca düşünme çabaları.* (B. Yalım, Çev.). Metis Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (2019b). *Bir pratik teorisi için taslak: Kabiliye üzerine üç etnoloji çalışması.* (N. Ökten, Çev.). İstanbul Bilgi Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (2019c). *Sosyoloji meseleleri.* (F. Öztürk, A. Sümer, M. Gültekin & B. Uçar, Çev.). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Bourdieu, P. (2020a). *Sanatın kuralları.* (N. K. Sevil, Çev.). Alfa Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (2020b). *Devlet üzerine.* (A. Sümer, Çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (2021a). *Homo academicus.* (N. Ökten, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi: İstanbul.

Bourdieu, P. (2021b). *Karşı ateşler-I.* (S. Canbolat, Çev.). Sel Yayıncılık: İstanbul.

Bourdieu, P. (2023). *Sosyolojiyi düşünmek.* (A. Sümer, Çev.). Metis Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. & Chartier, R. (2014). *Sosyolog ve tarihçi.* (Z. Karaca, Çev.). Açılım Kitap: İstanbul.

Bourdieu, P., Chamboredon, J. C. & Passeron, J. C. (1991*). The craft of sociology*. Walter de Gruyter: Berlin.

Bourdieu, P. & Passeron, J. (2020). *Varisler: Öğrenciler ve kültür.* (L. Ünsaldı & A. Sümer, Çev.). Heretik Yayıncılık: Ankara.

Bourdieu, P. & Loic, W. (2021). *Düşünümsel sosyolojiye davet.* (N. Öktem, Çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

Bowker, N. (2007). *Academic writing: A guide to teritary lever writing*. Massey University Student Life Palmerston North: Massey.

Calhoun, C. (2015). Şimdiki zamanın sosyolojik analizi için: Tarihsel sosyolog olarak. Bourdieu. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel analiz* (ss: 65-109), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Callinicos, A. (2006). *Universities in a neoliberal world*. Bookmarks Publications: London.

Camic, C. (2015). Bourdieu'nün iki bilgi sosyolojisi. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel analiz* (ss. 271-309), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Canagarajah, A. S. (2008). A somewhat legitimate and very peripheral participation. C. P. Casanave & S. Vandrick (Edt.), *Writing for scholarly publication: Behind the scenes in language education* (ss. 233- 248), Taylor & Francis.

Candlin, C. N. & Hyland K. (2004). Integrating approaches to the study of writing. C. N. Candlin & K. Hyland (Edt.), *Writing: Texts, processes and practices*, (ss. 1-18), Routledge: New York.

Caroline, C., Mary, J. C., Sharon, G., Ann, H., Theresa, M. L. & Joan S. (2003). *Teaching academic writing*. Routledge: London.

Casanave, C. P. (2002). *Writing games: Multicultural case studies of academic literacy practices in higher education*. Lawrance Erlbaum Associates: New Jersey.

Casanave C. P. & Vandrick, S. (2008). Introduction: Issues in writing for publication. C. P. Casanave & S. Vandrick (Edt.), *Writing for scholarly publication: Behind the scenes in language education*, (ss. 1-16), Taylor & Francis.

Cecile, B. & Guerin, C. (2016). Post/Graduate research literacies and writing pedagogies. B. Cecile & C. Guerin (Edt.), *Research literacies and writing pedagocies for masters and doctoral writers* (ss. 3-28), Brill: Leiden.

Clifford, J. & Marcus, G. E. (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. University of California Press.

Coates, H., Liu, L. & Hong, X. (2021). Reputational risk rating and the commercialisation of higher education. E. Hazelkorn & G. Mihut (Edt.), *Research handbook on university rankings.* (413-424), Elgar: Northampton.

Creswell, W. J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri.* (S. B. Demir, Çev.), Siyasal Kitabevi: Ankara.

Dahrendorf, R. (1999). *Homo sociologicus*. Routledge & Kegan Paul: London.

Davis, J. & Liss, R. (2016). *Effective academic writing* 3. Oxford University Press.

Day, R. A. (2000). *Bilimsel bir makale nasıl yazılır ve yayımlanır?* (G. A. Altay, Çev.), Tübitak Yayınları: Ankara.

Day, T. (2013). *Success in academic writing*. Palgrave Macmillan: London.

De, R. M. & Miller, A. N. (2005). Publish or perish: Bane or boon of academic life?, *Journal of Management Inquiry*, 14(4), 321-329. https://doi.org/10.1177/1056492605276850.

Deer, C. (2008). Reflexivity. M. Grenfell (Edt.), *Pierre bourdieu: Key concepts*. (ss. 199-218), Acumen Publishing: Stocksfield.

Delbanco, A. (2020). *Üniversite: Neydi, ne durumda ve nasıl olmalı*. (E. Saraçoğlu, Çev.), Küre Yayınları: İstanbul.

Demir, E., Göloğlu, D. C. & Özdemir M. Ç. (2017). Akademik yükseltme ve atama sürecine yönelik öğretim üyesi görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 7(1), ss. 12-23. https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61492/918101.

Derntl, M. (2014). Basics of research paper writing and publishing. *International Journal Technology and Enhanced Learning*, 6(2), ss. 105-123. https://doi.org/10.1504/IJTEL.2014.066856.

Dikmen, A. A. (2001). Fildişi kulede para basmak. *Birikim Dergisi*, 142-143, ss. 102-106.

Dowd, J. J. (1991). Revising the canon: Graduate training in the two sociologies. *Teaching Sociology*, 19(3), ss. 308-321. https://doi.org/10.2307/1318197.

Durkheim, E. (2013). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. (C. Saraçoğlu, Çev.). Bordo Siyah: İstanbul.

Emirbayer, M. & Scneiderhan, E. (2015). Demokrasi üzerine dewey ve bourdieu. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel analiz.* (ss. 199-236), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Erdem, R. (2019). Üniversiteler nereden nereye gidiyor?. R. Erdem (Edt.), *Akademide arka sokaklar: Türkiye'deki üniversitelerin informal yüzü.* (ss. 1-18), Nobel Yayınları: Ankara.

Ergin, M. & Alkan, A. (2019). Academic neo-colonialism in writing practices: Geographic markers in three journals from Japan, Turkey and the US. *Geoforum*, 104, ss. 259-266. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2019.05.008.

Eyal, G. (2015). Alanlar arasındaki uzam. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel Analiz. (*ss. 237-270), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Frank, D. J. & Gabler, J. (2016). *Üniversiteyi yeniden kurmak: 20. yüzyılda akademide dünya çapında değişimler.* (E. Saraçoğlu, Çev.), Küre Yayınları: İstanbul.

Frere, B. (2019). Bourdieu'nün sosyolojik kurmacası: Habitus'un fenomenolojik bir yorumu. S. Susan & B. S. Turner (Edt.), *Pierre bourdieu'nün mirası.* (ss. 281-304), Phoenix Yayınevi: Ankara.

Fricker, M. (2023). *Epistemik adaletsizlik: İktidar ve bilmenin Etiği.* (K. Gülen, Çev.), Fol Kitap: Ankara.

Gendron, Y. (2008). Constituting the academic performer: The spectre of superficiality and stagnation in academia. *European Accounting Review*, 17(1), ss. 97-127. https://doi.org/10.1080/09638180701705973.

Giroux, H. A. (2014). *Neoliberalism's war on higher education*. Haymarket Books: Chicago.

Gray, C. G. (2017). Academic voice in scholarly writing. *The Qualitative Report*, 22(1), ss. 179-196. https://doi.org/10.46743/2160-3715/2017.2362

Greene, S. & Lidinsky, A. (2012). *From inquiry to academic writing: A text and reader*. Bedford/St. Martin's: Boston.

Gorski, P. S. (2015a), Giriş: Değişim teorisyeni olarak Bourdieu. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel analiz.* (ss. 17-38), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Gorski, Philip S. (2015b), Bourdieucü teori ve tarihsel analiz: Haritalar, mekanizmalar ve yöntemler. P. S. Gorski (Edt.), *Bourdieu ve tarihsel analiz,* (ss. 433-488), Heretik Yayıncılık: Ankara.

Grenfell, M. (2008a). Interest. M. Grenfell (Edt.), *Pierre bourdieu: Key concepts*. (ss. 153-170), Acumen Publishing: Stocksfield.

Grenfell Michael (2008b), Methodological principles. M. Grenfell (Edt.), *Pierre bourdieu: Key concepts*, (ss. 219-227), Acumen Publishing: Stocksfield.

Grover, H. S. (2020). Of academics and academicians. *Indian Society of Periodontology*, 24, 497.

Gülay, E. (2019). *Akademisyenlerin Akademik Yazma Tutukluğunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Güven, A., Kaplan, Ç. & Acungil, Y. (2018). Türkiye'de akademik teşvik çalışmalarının akademik personelin motivasyonu üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 73(1), ss. 245-268. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/36302/410007.

Hartley, J. (2008). *Academic writing and publishing*. Routledge: Oxfordshire.

Hartmann, E. (2008). Bologna goes global: a new imperialism in the making? *Globalisation, Societies and Education*. 6(3), ss. 207-220. https://doi.org/10.1080/14767720802343308.

Haynes, A. (2010). *Writing successful academic books*. Cambridge University Press: New York.

Hazelkorn, E. (2011). *Ranking and the reshaping of higher education*. Palgrave Macmillan: Hampshire.

Hazelkorn, E. & Mihut, G. (2021). Introduction: putting rankings in context – looking back, looking forward. E. Hazelkorn & G. Mihut (Edt.), *Research handbook on university rankings.* (1-18), Elgar: Northampton.

Holloway, J. (2010). *Crack capitalism*. Pluto Press: New York.

Holmwood, J. (2010), 'Sociology's misfortune: Disciplines, interdisciplinarity, and audit culture'. *British Journal of Sociology*, 61(4), ss. 639-658. https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2010.01332.x.

Horkheimer, M. (1998). *Akıl Tutulması*. (O. Koçak, Çev.) Metis Yayınları: İstanbul.

Hyland, K. (2004). *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. The University of Michigan Press: Michigan.

Hyland, K. (2009). *Academic discourse: English in a global context*. Continuum: London.

Hyland, K. (2011). Welcome to the machine: Thoughts on writing for scholarly publication. *Journal of Second Language Teaching and Research*, 1(1), ss. 58-68. 10.5420/jsltr.01.01.3319

Hyland, K. & Jiang, F. (Kevin) (2019). *Academic discourse and global publishing: Disciplinary persuasion in changing times*. Routledge: London.

İnal, A. (1999). Derslikleri kamusal tartışmanın oluştuğu bir mekân olarak yeniden düşünmek. *Doğu Batı Dergisi*, 7, ss. 113-128.

İnam, A. (1999). Akademisyen mi, Ak-Adam-İsyan mı?. *Doğu Batı Dergisi*, 7, 131-140.

Jourdain, A. & Naulin, S. (2020). *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. (Ö. Elitez, Çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

Kalfa, S., Wilkinson, A. & Gollan, P. J. (2018). The academic game: Compliance and resistance in universities. *Work, Employment and Society*, 32(2), ss. 274-291. https://doi.org/10.1177/0950017017695043.

Karadağ, M. (2009). Pierre bourdieu'nün sınıf analizi: Sınıf pratikleri, sınıf habitüsü ve sembolik şiddet. D. Hattatoğlu & G. Ertuğrul (Edt.), *Methodos: Kuram ve yöntem kenarından*, (ss. 190-222), Anahtar Kitaplar Yayınevi: İstanbul.

Kaya, E., Doğanalp-Çoban, S. & İspirli, A. (2019). Akademik kapitalizm. R. Erdem (Edt.) *Akademide arka sokaklar: Türkiye'deki üniversitelerin informal yüzü*, (ss. 317-346), Nobel Yayınları: Ankara.

Kaya, A., Bostan, S. & Kaya, Y. (2023). Türkiye'de öğretim üyelerinin bilimsel çalışma yapma motivasyonları, yetersizlikler ve yetkinlik sorunları: Bir saha araştırması. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(2), ss. 331-342. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuksekogretim/issue/80067/1174288.

Kıray, M. B. (2000). *Ereğli: Ağır sanayiden önce bir sahil kasabası*. Bağlam Yayıncılık: Ankara.

Kogan, M., Henkel, M. & Hanney, S. (2006). *Goventment and research*. Springer: Dordrecht.

Koytak, E. (2012). Tahakküme hükmetmek: Bourdieu sosyolojisinde toplum ve bilim ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(25), 85-101. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4328.

Kögler, H. (2019). Semiyotik yapısalcılığın üstesinden gelmek: Bourdieu'de dil ve habitus. S. Susan & B. S. Turner (Edt.), *Pierre bourdieu'nün mirası*, (ss. 305-334), Phoenix Yayınevi: Ankara.

Knorr-Cetina, K. D. (1981). *The manufacture of knowledge*. Pergamon Press: Oxford.

Kuhn, T. S. (2007). *Bilimsel devrimlerin yapısı.* (N. Kuyaş, Çev.). Kırmızı Yayınları: İstanbul.

Lariviere, V., Haustein, S. & Mongeon, P. (2015). The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era. *Plos One*, 10(6). doi: 10.1371/journal.pone.0127502.

Latour, B. (2021). *Toplumsalı yeniden toplama: Aktör-Ağ teorisine bir giriş.* (N. Bingöl, Çev.). Tellekt: İstanbul.

Latour, B. & Woolgar, S. (2022). *Laboratuvar hayatı: Bilimsel olguların inşası.* (Ü. Tatlıcan, Çev.). Phoenix Yayınevi: Ankara.

Lee, I. (2014). Publish or perish: The myth and reality of academic publishing. *Language Teaching*, 47(2), ss. 250-261. https://doi.org/10.1017/S0261444811000504.

Linden, B. (2008). Basic blue skies research in the uk: Are we losing out?. *Journal of Biomedical Discovery and Collaboration*, 3(3). 10.1186/1747-5333-3-3.

Locke, W. (2021). Researching and understanding the influence of rankings on higher education institutions: logics, methodologies and conceptualisations. E. Hazelkorn & G. Mihut (Edt.), *Research handbook on university rankings.* (80-92). Elgar: Northampton.

Mannheim, Karl. (1995). *İdeoloji ve ütopya.* (M. Okyayuz, Çev.). Epos Yayınları: Ankara.

Mathews, J. D. (2016). *Akademinin sefaleti üzerine.* (Ç. B. Kasap, Çev.). Sub Yayın: İstanbul.

Maton, K. (2008). Habitus. M. Grenfell (Edt.), *Pierre bourdieu: Key concepts*. (ss. 49-65), Acumen Publishing: Stocksfield.

Mauss, M. (2018). *Armağan üzerine.* (N. Özyıldırım, Çev.). Alfa Yayınları: İstanbul.

MAXQDA. (2024). MAXQDA hakkında. https://www.maxqda.com/tr adresinden 10 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.

Merton, R. K. (1973). T*he sociology of science: Theoretical and empirical inversitigations*. The University of Chicago Press: Chicago.

Moles, A. (2018). *Belirsizin bilimleri.* (N. Bilgin, Çev.). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Monnippally, M. M. & Pawar B. S. (2010). *Academic writing: A Guide for management and researchers.* Response Books: New Delhi.

Morley, J. (2017). *The academic phrasebank: An academic writing resource for students and researchers*. University of Manchester Press.

Murray, R. (2013). *Writing for academic journals*. Open University Press: Berkshire.

Murray Rowena & Moore Sarah (2006), *The Handbook of Academic Writing: A Fresh Approach*. Berkshire, Open University Press.

Mutioğlu, H. (2016). Homo economicus ve emeğin değeri bağlamında anlamını arayan homo academicus. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(5), ss. 1003-1016.

Nalbantoğlu, H. Ü. (2003). Üniversite A.Ş.'de bir homo academicus: "Ersatz" yuppie akademisyen. *Toplum ve Bilim*. 97, ss. 7-42.

Nalçaoğlu, H. (1999). Türkiye'nin yeni üniversite düzeni: Kriz ve kalite. *Doğu Batı Dergisi*. 7, ss. 81-94.

Onaran, B. (2001), Bir akademisyen niçin yazar?. *Birikim Dergisi*, 142-143, ss. 89-93.

Oyman, B. (2021). Bilimsel yayınların niteliği ve nitelik sorunlarına ilişkin akademisyen görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), ss. 128-137. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1587470

Palabıyık, Â. (2011). Pierre bourdieu sosyolojisinde "habitus", "sermaye" ve "alan" üzerine. *Liberal Düşünce Dergisi*, 61-62, ss. 121-141. https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48171/609540.

Paulle, B., Heerikhuizen B. V. & Emirbayer, M. (2019). Elias ve Bourdieu. S. Susan & B. S. Turner (Edt.), *Pierre Bourdieu'nün Mirası*. (ss. 173-204), Phoenix Yayınevi: Ankara.

Pecorari, D. (2008). *Academic writing and plagiarism*. Continuum: London.

Popper, K. (1989). *Açık toplum ve düşmanları I.* (M. Tunçay, Çev). Remzi Kitabevi: İstanbul.

Puehringer, S., Rath, J. & Griesebner, T. (2021). The political economy of academic publishing: On the commodification of a public good. *Plos One*, 16(6), ss. 1-21. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0253226.

Ramazan, Y. (2021). *Araştırmanın alfabesi*. Babil Kitap: İstanbul.

Rocco, T. S. & Hacther T. G. (2011). Reasons to write, writing opportunities and other considerations. T. S. Rocco & T. G. Hacther (Edt.), *The handbook of scholarly writing and publishing*, (ss. 3-12), John Wiley & Sons: San Francisco.

Rosovsky, H. (2004). *Üniversite: Bir dekan anlatıyor*. (S. Ersoy, Çev.). Tübitak Yayınları: Ankara.

Saez, V. M. M. (2021). Communication research, the geopolitics of knowledge and publishing in high-impact journals: The chronicle of a commodification process foretold. *Journal for a Global Sustainable Information Society*, 19(2), ss. 307-324. https://doi.org/10.31269/triplec.v19i2.1258.

Said, E. W. (1995). *Entelektüel: Sürgün, marjinal, yabancı*. (T. Birkan, Çev.). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Schubert, J. D. (2008). Suffering/Symbolic violence. S. Susan & B. S. Turner (Edt.), *Pierre bourdieu: Key concepts*, (ss. 183-198), Acumen Publishing: Stocksfield.

Sennett, R. (2013). *Zanaatkâr*. (M. Pekdemir, Çev.), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Shilsi E. (1972). The intellectuals and the Powers and other essays. The University of Chicago Press: Chicago.

Silverman, D. (2021). *Nitel Araştırma Nasıl Yapılır?* (E. Hava, Çev.). Küre Yayınları: İstanbul.

Singh, A. A. & Lukkarila, L. (2017). *Succesful academic writing: A complete guide for social and behavioral scientists*. The Guildfor Press: New York.

Slaughter, S. & Leslie L. L. (1997). *Academic capitalism: Politics, policies and the entrepreneurial university*. Johns Hopkins University Press: Baltimore.

Smith, D. (1999). *Writing the social: Critique, theory, and investigations*. University of Toronto Press.

Sykes, C. J. (1988). *Profscam: Professors and the demise of higher education*. Regnery Gateway: New York.

Swartz, D. L., (1997). *Culture & power: The sociology of pierre Bourdieu*. The University of Chicago Press.

Swartz, David L. (2018), *Kültür ve iktidar: Pierre bourdieu'nün sosyolojisi*. (E. Gen, Çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

Sword, H. (2012). *Stylish academic writing*. Harvard University Press: Massachusetts.

Sword, H. (2017), *Air & light & time & space: How successful academics write*. Harvard University Press: Massachusetts

Toprak, Z. & Yücel, V. (2010). A peculiar practice of academic writing: Epidemic writing in the Turkish graduate education. *Cogent Education*, 7(1). https://doi.org/10.1080/2331186X.2020.1774098.

TÜBA. (2020). *Türkiye bilim raporu*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları: Ankara. https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Türkiye%20Bilim%20Raporu.pdf

Tüfekçi N., Korucu, K. S. & Yorulmaz, R. (2019). Akademisyenlerin imkan/itibar/imaj ekseninde değerlendirilmesi. R. Erdem (Edt.), *Akademide arka sokaklar: Türkiye'deki üniversitelerin informal yüzü*, (ss. 293-316), Nobel Yayınları: Ankara.

Trahar, S., Juntrasook, A., Burford, J., Kotze, A. V. & Wildemeersch, D. (2019). Hovering on the periphery? 'Decolonising' writing for academic journals. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 49(1), ss. 149-167. https://doi.org/10.1080/03057925.2018.1545817.

ÜNİAR (2020). *Akademik ekoloji: Akademisyenlerin gözünden üniversiteler*. ÜniAr Yayınları: Ankara. https://f903aba4-e11a-4804-93a8-aa17928bdbe0.filesusr.com/ugd/779fe1_1e1e04fa0e3d43729b2d13fb6a08eeda.pdf.

Vallis, G. L. (2010). *Reason to write: Applying critical thinking to academic writing*. Kona Publishing: North Carolina.

Vatansever, A. & Gezici Yalçın, M. (2015). *"Ne ders olsa veririz": Akademisyenin vasıfsız işçiye dönüşümü*. İletişim Yayınları: İstanbul.

Vergin, N. (1999). Bilim camiası ve tanınma isteği. *Doğu Batı Dergisi*, 7, ss. 37-54.

Volokh, E. (2021). *Akademik metinler nasıl yazılır?: Hukukçular için rehber*. (E. Uzun, Çev.). Tekin Yayınevi: İstanbul.

Yakhantova, T. (2003), *English academic writing: For students and researchers*. Lyiv University Press.

Yeo, M. A., Renandya, W. A. & Tangkiengsirisin, S. (2021). Re-envisioning academic publication: From “publish or perish” to “publish and flourish”. *Relc Journal*, ss. 1-10. https://doi.org/10.1177/0033688220979092.

Yokuş, G., Ayçiçek, B. & Kanadlı, S. (2018). Akademisyen görüşleri doğrultusunda yükseköğretimde performansa dayalı akademik teşvik sisteminin incelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(2), ss. 140-149. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuksekogretim/issue/41130/497154.

YÖK (2020). *Vakıf yükseköğretim kurumları 2021*. Ankara. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/vakif-yuksekogretim-kurumlari-raporu-2021.pdf.

YÖKAK (2020). *2015-2020 yılları türkiye yayın performansı genel değerlendirmesi raporu*. Ankara. https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_Activity_Reports/EK4.pdf.

Weber, M. (2004). *Sosyoloji yazıları*. (T. Parla, Çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

Wadesango, N. (2014). Publish or perish: Impediments to research output and publication. *International Journal of Educational Sciences*, 6(1), ss. 57-63. 10.1080/09751122.2014.11890118.